

Engin ERKİNER

Seçme Yazılar 10

Engin ERKİNER

Seçme Yazılar

10

İÇİNDEKİLER

Giriş	6
Her Dönemin Ayrı Devrimciliği Vardır	7
Herero Soykırımı	13
Herkes İçin Üniversite ve Entelektüel Gelişme	16
Hesaplaşma Kültürü	21
Hızlanmak, Değiştirmek!	27
Hizbullah'tan Hamas'a... ..	32
Hürriyet'e Veda	36
Hüseyin Cevahir	39
Hüseyin Demirci'nin Anısına	41
İçinden Gelen Sesi Dinlemek	45
İllegalite Ne Kadar Vardı?	49
Inessa Armand	53
İnsanın Sınırları Nasıl Düzeldi?	57
İnsanına Sahip Çıkmayan Sol	61
Intercontinental Eylemi	64
İntikam ve Balyoz	69
Irak'ta Sünni İsyanı	72
İrkçilikle Birlikte Yaşamak	75
İsrail ve Suriye	78
İşçi Sınıfı Kimi Kurtarır?	81
İşgal Eylemi ve Kimi Çıkarırsamalar	87
İşid ve Akıncılar	91
İbrahim Yalçın'ın Ardından	93
İç İçe Örgüt Tarihleri	95
İç Savaş Bitince Barış Gelmiyor	100
İçeriden Yazmak	104
İçinde Bulunmak Ama Anlamamak	112
İddialı Olmak İyidir Ama... ..	116
İdeoloji ve Günlük Hayat	120
İntiras Büyük, Ama Çap Yok!	123
İki Devlet Tek Millet mi; Yok Canım!	128

İki Lider Örneğinde Sosyalist Sistem ve Sonrası	132
İkili İktidar ve Venezüella	137
İkili İktidarı Yeniden Düşünmek	141
İkili Politik Kimliğin Sonu	146
İkinci Politik Sosyalizasyon	149
İktidardaki Sosyalizm: Soru Aynı, Cevap Değişti	154
İlerici Enternasyonal Üzerine	160
İlerici ve Gerici Anti Emperyalizm	165
İmparatorluk ve İşçi Sınıfı	173
İndirgemeci Materyalizm	182
İnönü Alpat ve Sosyoloji Bilgisi	190
İnsan Nedir; Yaptıklarıdır!	196
İnsandaki Sürgün	199
İnsanı Bu Duruma Düşürmemek Gerek!	203
İnsanın Olduğu Yerde Örgütlenme de Olur	205
İnsanlar Nasıl Yaşatılır?	211
İnsanlar Neden Avrupa'ya Gidiyor?	216
İnsanlığın Çok Eski Geçmişi	222
İnterpol Faaliyeti	227
İntihal	231
İran İslam Devrimi'nin 40. Yılı	234
İskender ve Beni Yoran Kitap	237
İslam Devleti Dünyası	241
İslam Devleti Kültürü	246
İslam Devleti ve Yersiz Beklentiler	250
İslam Kullanılmaya Uygun Dindir	253
İslama Bilim Karıştırmak	258
İslamda Cinsel Hayat	262
İslamda Cinsel Hayat ve Hayvanlar	265
İslamın Politik Tarihi	270
İsmail Elçioğlu	274

GİRİŞ

www.enginekiner.org da yıllardan beri yayınlanan yazılardan yaptığım seçmeler www.enginekineryazilar.wordpress.com da yayınlandı. Son olarak yazıların sayısı 1100 kadardı. Bunları dizi kitaplar içinde toplamaya karar verdim. Bu kitap dizideki ilktir. Toplam kaç tane olur bilemiyorum ama sanırım 20 kitap kadar olacaktır. Her yazının altında yayınlandığı tarih bulunmaktadır.

Kişiler; İlker Akman, Hasan Basri Temizalp, Yüksel Eriş, Ömür Karamollaoğlu, İbrahim Yalçın ile ilgili olarak yazdığım yazılar isimlerini taşıyan bloglarda bulunuyor. Bu kitap dizisinde sadece çok sayıda konuda yazdığım yazılar yer alacaktır. Keza Yazın dergisinde yer alan yazılarıma da burada yer vermiyorum. Bu yazılar Yazın'dan Seçmeler 1-2-3-4 kitaplarında bulunmaktadır. Yakında bunlara beşincisi de eklenecektir. Bu kitapları <https://enginekinerkitaplar.blogspot.com/> adresinde ya da Drive içinde Engin Erkiner Kitaplar arama başlığıyla bulabilirsiniz.

Video duyuruları da burada yer almayacaktır. Videoları youtube'da TDAS Platform diye arayarak bulabilirsiniz.

HER DÖNEMİN AYRI DEVRİMCİLİĞİ VARDIR

Devrimcilik diyorum, siz bunu sosyalistlik olarak da okuyabilirsiniz.

Çin’de Mao dönemini anlatan kitabı bitirdim. Burada Kültür Devrimi’nin uzun denilebilecek tarihi de yer alıyordu. İnsanlar ve olaylarla anlatılmış bir tarih... Yazan kişi politik bilim eğitimi gördüğü, Çince bildiği için kaynakları doğrudan çevirebiliyor.

Kültür Devrimi tarihiyle ilgili olarak şu tespit Türkçede ne yapılmıştır ve ne de bunu yapan bir yazar çevrilmiştir: Kültür Devrimi’nin Mao’nun politik büro ve merkez komitesi gibi partinin yönetim kurullarındaki rakiplerini tasfiye etmek için gündeme geldiği sıkça belirtilmiştir. Bu kurullarda Mao ve yandaşları azınlığa düşüyorlar ve Kültür Devrimi adı verilen süreçte de “partinin bürokratik yapısına karşı harekete geçmek”, gerçekte ise yönetim kademesinin değişmesini sağlamak önemli oluyor.

Bu aynı zamanda şu demektir ve başka sosyalist ülkede benzeri yoktur: insanların komünist parti yapısı dışında örgütlenebilmesi ve harekete geçebilmesi...

Çok sayıda sosyalist ülkede komünist parti yapısı dışında bir şey yapamazsınız, ne yaparsanız orada hayata geçirmeniz gerekir. Kültür Devrimi’nde harekete geçirilen gençlik ve bunlardan oluşan Kızıl Muhafızlar bu alışılmış uygulamanın dışındadır.

Ülke neredeyse iç savaşa sürüklenecek duruma gelince Mao politika değiştiriyor, saldırıyı yumuşatıyor ve ordunun müdahale etmesini sağlıyor. İktidardaki komünist partisi yapısının dağılmasa bile felce uğraması, değişik ve birbiriyle çatışan fraksiyonlara bölünmesi tehlikeydi ve ancak merkezi bir güç –ordu- bunu önleyebilirdi.

Kültür Devrimi olarak adlandırılan çatışmalı sürecin tarihini burada kesip Mao'nun bu dönemde yaptığı bir tespite gelmek istiyorum. Mao'nun amaçlarından bir tanesi, parti yönetim kademelerindeki eski kuşağın sayısını azaltmaktı. Gerekçesi şuydu: bu insanlar Kızıl Ordu ile birlikte yıllarca savaşmışlar ve devrimin gerçekleştirilmesinde önemli rol oynamışlardı. Bu dönem geride kalmıştır; yeni dönem, sosyalizmin inşası insanlardan farklı bir politik perspektif ve yeni özellikler istemektedir. Bu insanların büyük bölümünün ise şanlı tarihlerini, anılarını anlatmaktan başka özelliği bulunmamaktadır. Toplumda saygı görmeleri normaldir ama yeni bir sürecin gerekliliklerini anlamamaktadırlar.

Bu çok rastlanan bir durumdur.

İnsanların artık eskidiklerini ve kendilerini yenileyemediklerini kabul etmeleri zordur.

Sovyet devrimini düşünün...

Lenin dahil bütün bir sosyalist kuşak Avrupa devrimi umuduyla yıllarca mücadele yürüttü. Rus devriminin Avrupa devrimini hızlandıracağını Lenin İki Taktik'ten başlayarak önemli bütün kitaplarında savundu. Ekim devrimi gerçekleşmeden önce de beklenti böyleydi ve bu beklenti 1920'ye kadar sürdü.

Almanya'da devrim teşebbüsü başarılı olamadı, Avusturya ve Macaristan'da da aynısı gerçekleşti. Rusya'da sosyalizm yalnız kalmıştı, yıllardır beklenen Avrupa devrimi gerçekleşmeyecekti.

Marksist teoride yeri olmayan farklı bir durum ortaya çıkmıştı. Üretim ilişkileri sosyalist idi ama üretici güçlerin gelişme düzeyi bunun oldukça gerisindeydi. Normalde hep tersi düşünülürdü: üretici güçlerin gelişme düzeyi geride kalan üretim ilişkilerini zorlardı. Tarihte ilk kez geride kalan üretici güçlerin ileri üretim ilişkilerine

yetişmesi gündeme gelmişti.

Devrimin ardından SSCB kanlı bir iç savaş yaşar ve zamanın başlıca emperyalist gücü olan İngiltere gücü yettiği oranda bu savaşta Bolşeviklere karşı olan güçleri destekler. Bu savaş kazanılır ama yakın gelecekte yeni saldırı beklenmektedir. Emperyalizm SSCB'yi rahat bırakmayacaktır.

SSCB'deki hızlı sanayileşme politikasında "yakında bize saldıracaklar" tespiti önemli yer tutar. 1905'te Japonya'ya, 1917'de Almanya'ya karşı yaşanan yenilgi unutulmamıştır. Kahramanlık bir yere kadardır; güçlü bir ordu için gelişmiş silahları yapabilen güçlü sanayi gereklidir.

Devrim sürecinde önemli işler yapmış sosyalist kuşaktan yeni döneme ayak uydurabilenler oldu, uyduramayanlar oldu. Yeni dönemin gereklerini kavrayamayan ve sayıca da az olmayan bu kadrolar karşı yönde çalıştılar. İktidar alınıncaya ve iç savaş kazanılıncaya kadar canla başla mücadele etmiş bu insanların niyetlerinden kuşkulanılmaz ama yeni dönemde yaptıkları objektif olarak karşı devrimcilikti. SSCB'nin hızla sanayileşmesini engelleyen her anlayış –niyet bu olmasa bile- emperyalizme hizmet demekti.

Kendisini yeni şartlara uyduramayan, eskiden içinde yetiştiği ortamı iktidar sonrasındaki yıllara da uzatmak isteyen sosyalist kuşak tasfiyeyle karşılaştı. Burada uygulanan yöntemler eleştirilebilir ama bu kuşağın tasfiyesinden başka yol da yoktu; ama şöyle ama böyle...

Çin'de Kültür Devrimi sırasında eski kuşaktan olan ve büyük mücadele vermiş insanlar tasfiye edilirken genellikle "parti düşmanı" olarak anılırdı. Sorumluluk mevkilerinden uzaklaştırılırlar ama fiziksel tasfiye genellikle uygulanmazdı.

Bizde devrim olmadı ama anılarını anlatmaktan

başka özelliği bulunmayan; dünyanın, bölgenin ve ülkenin 40 yıl öncesine göre çok değiştiğini yeterince anlamayan, yeni dönemin gereklerine uygun değişim gösteremeyen insanlar fazlasıyla bulunuyor.

Olabilir, herkes dönemin gerektirdiği değişimi gerçekleştiremeyebilir.

Burada yanlış olan bu insanların bugün de devrimci olarak görülmesidir. Gerçekte ise devrimcilik eskide kalmış, araya uzun bir zaman dilimi girmiştir.

Bu konuda tanınmış örnek Nasuh Mitap'tır. Bu örneği 40 Yıl Sonra TDAS kitabında da vermiştim (Bu kitap www.tdas1.blogspot.com adresinde bulunabilir).

Hapishaneden 1991'de çıkan Nasuh ölümüne kadar (2014) ya da 23 yıl boyunca devrimci faaliyette yer almadı. Almayabilir, buna denilecek bir şey bulunmuyor. Kendine göre nedenleri de mutlaka vardır ama bu nedenler gerçeği değiştirmez.

Ailesinin mandırasını işletti, yöresinin vergi rekortmeni iyi bir vatandaş olarak Kırklareli valisinden plaket de aldı ve bu fotoğraf da Hürriyet gazetesinde yayınlandı.

Burada itiraz edilmesi gereken, Nasuh'un hayatının son 23 yılını -uzun bir zaman- nasıl geçirdiğini unutup, kendisini 1980 öncesindeki politik faaliyetiyle tanımlamaktır.

Bir arkadaştan öğrendiğime göre, Nasuh ticaret faaliyetine örnek olarak Engels'i gösterirmiş ki, geçersiz bir örnektir. Engels fabrikatördü ve çok zengindi. Yıllarca Marx ve ailesinin geçimini sağladı. Engels olmasaydı Marx yıllarını Kapital 'i ve diğer kitaplarını yazmaya ayıramazdı. Engels fabrikatör olmasına rağmen çok sayıda -bazıları Marx ile birlikte- kitap yazmasının yanı sıra politik faaliyete de aktif olarak katıldı.

Nasuh bunu yapmadı, sadece mandırasıyla ve ürünlerinin ticaretiyle uğraştı.

Kişi hapisten çıktıktan sonra aynı örgütte devam edebilir ya da başka örgüte geçebilir. Sorun değildir.

Eskisi kadar aktif olabilir ya da daha geri düzeyde politik faaliyet yürütebilir. Bu da sorun değildir.

Ağır hastalık geçirir, birkaç yıl ara verebilir. Bu da sorun değildir.

Ama 20 yıldan fazla ara vermenin adı başkadır.

Burada devrimcilik bitmiştir.

“Kimsenin bilmediği işler yapıyorum” gibisinden çocukça şeyler de söylenmez herhalde. Herkes kimin nerede ve ne yaptığını büyük oranda yıllardan beri bilmektedir. Bu bilme tanınmış isimler için fazlasıyla geçerlidir.

Hayatının son 20 yılında devrimciliği bırakmış insanları eski mücadelelerinin yüzüsu hürmetine “devrimci” olarak görmek yanlıştır, dahası insanlara iyi örnek göstermemektir.

Çok kişi gerçek durumu biliyorsa, bu gerçeği farklı göstermeye çalışmanın anlamı nedir?

Devrimcilik teorik ve/veya pratik faaliyet demektir. Kişinin kendi anlayışı doğrultusunda ama devrim için faaliyet yapmasıdır. Kimisi az yapar, kimisi daha fazla yapar ama yapar.

Devrimcilikte belirleyici olan bu faaliyetin sürekliliğidir. Bu faaliyeti 20 yıl gibi uzun bir süre yapmadınız mı, devrimciliğiniz eskide kalmış demektir.

Adı Ahmet olur, Ayşe olur, bu gerçek herkes için geçerlidir.

Ve bu gerçeği açık olarak kabullenmek gerekir...

Bir dönemin anılarıyla aradan yıllar geçtikten sonra devrimcilik yapılmaz.

O dönem çoktan bitti, başkası vardır ve bu yönde kendini değiştirebilip devam edebilenler vardır veya geçmişlerinin övgüsüyle yetinenler vardır.

Bunların ikisi birden devrimci olamaz.

05 Ocak 2021

HERERO SOYKIRIMI

Almanya Güneybatı Afrika'da (şimdiki Angola) 1904'te gerçekleştirdiği Herero soykırımını tanıdı ve tazminat ödemeyi kabul etti. Yaklaşık 80.000 Herero'dan 15.000 kadarı sağ kalmıştı. Zamanın Almanya ordusuyla yaptıkları savaşı kaybetmelerinin ardından çok kişi çöle sürülmüş ve su kaynakları da işgal edildiği için susuzluktan ölmüştü.

Bu soykırım 1948'de Birleşmiş Milletler tarafından tanınmış ama Almanya hükümeti tarafından kabul edilmemişti.

20. yüzyılın ilk soykırımını sayılan Herero soykırımını ve sonrası hakkında şu belirlemeler yapılabilir:

Birincisi; sömürge bir ülkede yapılan soykırım olduğu için Ermeni soykırımına kadar dikkati çekmemiştir. 20. yüzyıl başında başta İngiltere ve Fransa olmak üzere neredeyse tüm Avrupa ülkelerinin sömürgeleri vardı ve "uslu durmayan" yerli halkların öldürülmesi normal karşılanırdı.

İkincisi; Herero'ların isyan etmesinin ardından savaş başlamış ve soykırım gerçekleşmiştir. Kıssadan hisse: Ermeniler Osmanlı'ya isyan etmişti saptaması soykırımın gerekçesi olamaz.

Üçüncüsü; 20. yüzyılda Almanya Herero ve Yahudi soykırımlarının yanı sıra (ikincisi birincisiyle karşılaştırılmayacak kadar büyüktür), Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Ermeni soykırımını da desteklemiştir. Almanya'da üniversite kütüphaneleri ülkenin Ermeni soykırımındaki rolü konusunda kitaplarla doludur.

“Konuyu tarihçilere bırakalım,” denir ya, Ermeni soykırımını da tarihçiler tarafından fazlasıyla araştırılmıştır.

Dördüncüsü; her soykırımda olduğu gibi Herero soykırımında da karşı görüşler vardır. Yahudi soykırımında bile vardır. Dolayısıyla belirli bir soykırım konusunda karşı görüşlerin bulunması, o soykırımın gerçekleşmediği anlamına gelmemektedir.

Beşincisi; bir ülkenin tarihindeki iki soykırımını da tanınması –Yahudi soykırımını zaten tanınıyordu- bu ülke halkının başka halklarla dostluk içinde yaşayacağı ve hele de ırkçılığın sona ereceği anlamına gelmez. Bunu “Türkiye Ermeni soykırımını tanımalı, halk kendi tarihiyle yüzleşmelidir” söylemi temelinde belirtiyorum. Kendi tarihiyle yüzleşmek önemlidir ama buradan büyük sonuçlar beklenmemesi gerekir.

Herero soykırımını gerçekleştiren general de 1905'te aşırı sert davrandığı gerekçesiyle görevden alınmıştı. “Soykırım yapanı cezalandırdık,” söylemi, soykırım yapılmadığı anlamına gelmemektedir.

Altıncısı; Almanya küçük bir sömürgeciydi ve bunları da yenildiği Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kaybedecekti. 20. yüzyılın büyük sömürgeci ülkeleri –İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, Rusya- arasında sömürgelerde işlenen büyük suçları açık olarak kabul eden ilk ülke Almanya'dır. İngiltere'nin Hindistan ve Afrika'da, Fransa'nın özellikle Cezayir'de sergilediği vahşet konusunda bu ülkeler yönetimlerinden şimdiye kadar bir şey duyan olmamıştır. Sadece Sarkozy, Cezayir konusunda “iki tarafın da katliam yaptığını” söyleyecekti. Suçlar eşitti yani!

Son olarak; Almanya bu soykırımını neden şimdi tanıdı?

Bu soykırım genelde kabul ediliyordu ama resmi

olarak tanınmamıştı. Halkta bu soykırımın tanınması konusunda hükümete yönelik baskı olmadığı gibi, tanındığı zaman da karşı çıkan olmadı.

Afrika, dünyanın diğer bölgelerine göre daha boş bir alan olarak kabul ediliyor ve değişik güçler kıta ülkelerinde –özellikle Sahra güneyindeki ülkelerde- yaptıkları yatırımlarla burada artan oranda yer ediniyorlar. Bu konuda önde olan ülkeler Çin, Brezilya ve Türkiye'dir.

Almanya'nın da soykırımı nihayet tanıyarak kıtada büyük yatırımlar için kendisine yol açacağını sanıyorum.

13 Haziran 2021

HERKES İÇİN ÜNİVERSİTE VE ENTELEKTÜEL GELİŞME

Almanya'da yıllardan beri yüksek öğrenim parasızdı. Ardından sağ partilerin uygulamasıyla sömestir harçları geldi. Her tarafta büyük bir direniş oldu. Harçlar uygulamaya konuldu ama -Almanya'da eyalet sistemi vardır, her eyaletin kendi hükümeti ve parlamentosu bulunur- eyaletlerde iktidar değişir değişmez harçlar da iptal edildi.

Benim bulunduğum eyalet olan Hessen'de, harcı getiren de Hıristiyan Demokratlardı, kaldıran da onlar oldu. Baktılar büyük tepki var, kaldırdılar. Son olarak ülkenin en sağcı eyaleti olan Bayern'de de üniversitede öğrenim harcının kaldırılmasına karar verildi. O eyalette bu amaçla halk oylamasına gidildi ve çoğunluk harcı reddetti.

Bu durum beni yakından ilgilendiriyor. Her sömestir 500 Avro olmak üzere yıllık 1000 Euro harcı ödeyemedim. Harçların yeniden konulması gibi bir çaba da ufukta görünmüyor.

40, 50 ve hatta 60'ın üzerinde az sayılamayacak sayıda insan üniversitede şu veya bu bölüme gidiyor. Okumayı o kadar kolay da zannetmeyin. Sonuçta insanlar çalışmak, hayatlarını kazanmak zorundalar. Nasıl bir işte çalışırsanız çalışın, her dönem diyelim akşam saatlerine gelen bir ders olarak yavaş yavaş okuyabilirsiniz.

Yine de okumak demek zaman ayırmak demek, yorgunluk demek. Bu durumda bazı şeylerden vazgeçmeniz gerekir. İki de bir tatile gidemezsiniz, para biriktiremezsiniz, örneğin...

Bir ev alayım, çocuklarıma bir şeyler bırakayım diye

düşünebilirsiniz. O, bu, şu derken de hayat bitiverir. Kendimi neden geliştiremedim diye yakınmak boşunadır. Bir şeyleri yapmaya karar vermişseniz, bu aynı zamanda başka bazı şeyleri yapmamaya da karar vermişsiniz anlamına gelir.

Sürekli ekonomik sıkıntı içindeyim, çünkü paramı kitaba yatırıyorum. Siz bu boyutta bilginin gökten indiğini mi sanıyordunuz?

Bu bir tercih sorunudur. Bazı şeyleri yapacaksanız, bazı şeylerden vazgeçmeniz gerekir. Hepsi birden oluyor. Sadece üniversite mi dolu?

Halka açık ya da küçük bir ücret karşılığında izlenebilen açık oturumlar, konferanslar da dolu. Her yaştan insanla dolu.

Bir halkın asıl gücü, eğitilmiş insandan kaynaklanır. Eğitimi sadece diploma almak olarak görmeyin. Diploma alanın bile kendi alanında sürekli kendini geliştirmesi, ömür boyu öğrenmesi gerekiyor.

“Bu yaştan sonra okuyup da ne yapacaksın?..” gibi bir soru, ancak dangalakların sorabileceği sorudur.

Okumanın kendisi zaten bir şey yapmaktır. İnsanın kendisini sürekli geliştirmesi zaten bir şey yapmaktır. Kimseyi zorlayan yok, istemeyen yapmaz ve hatta neden yapıldığını anlaması bile gerekmez.

Sanmayın ki Avrupa ülkeleri genelinde böyledir. Her ülkeyi bilmiyorum. Ama bir ara Londra’daki üniversite harçlarını öğrenmiştim de aklım şaşmıştı. Orada ancak parası olan okuyabiliyor. Az parası olanların okuması epeyce zor.

Almanya’nın çağdaş Avrupa kültürü içinde sürekli olarak parlamasında bu herkese açık eğitimin önemli

payı olsa gerek. Almanya'nın kültürel bazda sürekli yükselen konumunu belirten de özellikle Fransız aydınları...

İngilizler bu konuda ne diyorlar, bilmiyorum. Ama bu ülkenin önde gelen düşünür ve aydınlarının Almanya ile ilgili önemli araştırmalar yaptıklarını, kitaplar yazdıklarını biliyorum. Hitler için yazılmış en iyi biyografi (iki cilt ve 2500 sayfa kadar) bir İngiliz'e aittir. Kaç yıl oldu alalı, kaç kez okumaya niyetlendim, araya başka işler girdi.

Almanya kitap piyasasında son yıllarda çok sayıda felsefe ve tarih kitabı yayınlanıyor. Felsefeyi anladık, Almanların eskiden beri yetkin oldukları bir alan. Tarih yeni başladı diyebilirim. Küresel tarih anlatan kitaplar var. İngilizce yazılmış olanlar hemen çevriliyor. Alman tarihçiler de yazıyorlar.

Küresel tarih çok ilginç bir alan.

Küresel tarih, bir dönemde dünyada olup biten her şeyi bunların iç bağlantılarıyla anlatmak değil. Önce dönemi sürükleyen olayları buluyorsunuz ve bu olaylar çerçevesinde önemli olabilecek bütün olayları iç bağlantısıyla birlikte anlatıyorsunuz.

Burada önemli bir yöntem sorunu var.

İki tane kitap var elimde:

Bir tanesi, Dünyanın Dönüşümü başlığı altında 19. yüzyıl tarihini yukarda anlatılan bağlamda ele alan bir kitap. Ciltli baskısı hayli pahalıydı, neyse karton baskısı çıktı da alabildim. 1500 sayfacık...

Öteki ise, farklı bir zaman dilimlemesiyle aynı dönemi anlatan başka bir kitap, 1870-1945 dünya tarihi. Büyük boy 1100 sayfa filan. İngilizceden çevrilmiş ama yazarları arasında Alman tarihçiler de var. İngilizcesini de rahat okurdum ama bu dildeki kitaplar epeyce pahalı...

Bu kitaplarda dikkat çekici olan, emperyalizm, sömürgecilik gibi başlıkların bulunmaması. Nedeni önsözlerde açıklanıyor: Bu konular her yerde vardır, çünkü sömürgecilik 19. yüzyılın belirleyici öğelerinden bir tanesidir. Her yere için olan konu için ayrıca başlık kullanılmamıştır.

19. yüzyıl tarihi ise, çok değişik bir kitap. Kütüphaneler, arşivcilik, realizm ve opera ile başlıyor. 19. yüzyıl bunların doruk çağı ve 20. yüzyılı da etkiliyorlar. Bu kitabı yazan tek kişi ve böyle bir kitap yazabilmek için müthiş bir birikime sahip olmak gerek...

Küresel tarih demek, içinde her şey var demektir. Sadece bu her şey peşpeşe sıralanmaz, önemli ise önemsiz ayırt edilerek belirli bir yöntem dahilinde incelenir.

Uzun 19. yüzyıl, kısa 20. yüzyıl belirlemelerini belki duymuşsunuzdur.

19. yüzyıl denildiğinde tarihsel açıdan 1789-1914 dönemi anlaşılır. Kısa 20. yüzyıl ise, Hobsbawm'ın aynı adlı Türkçesi de yayımlanan kitabını hatırlayın, 1917-1989 arasını kapsar.

Bu söylediklerimden hareketle Alman halkı şöyle iyidir filan dediğimi sanmayın. Sürekli öğrenen insan sayısı her toplumda olduğu gibi burada da azınlık, ama iki farkla.

Birincisi, bu azınlık Türkiye'de diyelim yüzde bir ise, Almanya'da yüzde on. İkisi de azınlık ama arada on kat fark var.

İkincisi ise, bu azınlığın kalitesi iyi. Türkiye'deki benzerleriyle karşılaştırılmayacak kadar iyi.

Frankfurt'taki üniversitenin felsefe ve tarih bölümlerindeki bazı profesörlere ABD üniversitelerinden yük-

sek maaşlı teklifler geliyor, ama gitmiyorlar. Bir nedeni vardır herhalde...

Bu iki bölüme başka bölümler de eklenebilir.

Canlı bir entelektüel ortamın içinde bulunmak yorucudur, çok çaba ister ama entelektüel gelişmenin de önemli bir itici gücüdür. Bu sıralar daha çok okumayı tercih ediyorum. Değişik yerlere eskiden yazı yazardım, bir süredir vazgeçtim. O kadar saçma sapan tartışmalar var ki, “otur oku, ne yazacaksın” deyip okumayı tercih ediyorum. Belli olmaz, bakarsınız yine canım sıkılır, şu sosyalizm tarihi meselesinden bir girerim ve nereden çıkarım bilemem...

Neyse işte... Bu arada belirtiyim. Sol İçi Şiddet ve Nebil Rahuma Olayı kitabı, barındırdığı eksikliklere karşın, olumlu tepkiler alıyor. Bilgili insanlardan bu tepkileri alıyor, ki önemli olan da budur. “Keşke bu konular yıllar önce konuşulabilseydi” deniliyor.

Daha yeni başladık, durun bakalım...

20 Mart 2013

HESAPLAŞMA KÜLTÜRÜ

Hesaplaşmasını bilmek kültürün önemli bir bileşenidir. İnsan kendisiyle, örgüt tarihiyle, toplum tarihiyle hesaplaşabilir. Bunu yapabilmek kültürel bir özelliktir.

Öncelikle şunun belirtilmesi gerekir: hesaplaşmak hataları arka arkaya sıralamak, mahkumiyet kararları çıkarmak değildir. Geçmişini mümkün olduğunca objektif değerlendiren sonuç çıkarmaktır. Bunu yapabilmek için ise önce ne olduğu konusunda kafanızın açık olması gerekir.

Mesela yıllarca Rusya’da 1991 sonrasında kapitalizmin hakim olup olmadığı konusunda kafalar açık değildi. Görünürde öyle gibiydi ama “Burjuvazi nasıl ortaya çıktı?” sorusu cevaplandırılmadığı için kapitalizm konusuna da şüpheli yaklaşılıyordu. Sonuçta gerçek kendisini dayatınca bu sefer konuyu unutmuş gibi yapmak tercih edildi. Unutmak isteseyiz bile reel sosyalizmin tarihe karışması sorunu her yerde karşınıza çıkmaya devam edecektir.

Burada şu sorulabilir: neden Almanya sosyalistleri Demokratik Almanya Cumhuriyeti (DAC) gibi yanlarında bulunan bir ülkenin tarihe karışmasını hakkında çok sayıda araştırma yaparak, kitaplar yazarak açıklayabildiler de, Türkiye sosyalistleri sosyalist hareketin genel ve ülke özelindeki tarihi konularında bunu yapamadı?

Berlin Duvarı’nın yıkılmasıyla sonuçlanan gelişmeleri Almanya solu analiz edebilirken, Türkiye solu neden hala –aradan 29 yıl geçti- yapamadı?

Hesaplaşabilmek kültürün önemli özelliklerinden bir tanesidir. Bu özelliğe sahip değilseniz ya da bu alanda zayıfsanız bu durum her konuda karşınıza çıkacaktır.

Batı Almanya 68'inin en önemli özelliği Nazi geçmişle hesaplaşmanın önünü açabilmesidir. (Batı Almanya diyorum çünkü 1960'lı yıllarda iki Almanya vardı.) Bu süreci Almanya ve Türkiye 68'lerini karşılaştırmalı olarak inceleyen 68'den Ne Kaldı? kitabında anlatmıştım. Doğu Almanya olarak da bilinen DAC'nin 68'i yaşamamasının, engellenmesinin kendisine ne kadar pahalıya patladığına da örnekler vermiştim.

Almanya sosyalistlerinin DAC ve genel olarak reel sosyalizmin çözülüp ortadan kakmasıyla ilgili tahlillerini eksik hatta yanlış bulabilirsiniz. Bunu yapabilmemiz için sizin tarihsel olgulara dayanan başka bir tahlil yapabilmiş olmanız gerekir ama böyle bir şey yoktur. Bol miktarda teori üretiliyor ama reel sosyalizmin tarihine dayanmayan bu teoriler çok çabuk çöküyorlar.

Almanya sosyalistleri, eksikleriyle de olsa, geçmişe yönelik bu tahlili yapabiliyorlar çünkü 68 hareketi sadece onlara değil bütün topluma geçmişle hesaplaşmasını öğretti.

Bu iş kolay olmadı. Bazen şiddetli denilebilecek bir direnişle karşılaştı. Yıllarca "Alman halkının da Nazilerin kurbanı olduğu" savunuldu. Bu anlayışa göre Alman halkının önemli bölümü Nazilerle birlikte davranmamış, onları değişik oranlarda desteklememiş, tersine onların kurbanı olmuştu.

Cesur yazarlar, bilim insanları ve onların bu konudaki yapıtlarını yayınlayan yayınevleri bu konuda önemli rol oynadılar. Herkes birbirine bakıp "Bana ne, önce o başlasın" demedi, birileri adım attı. Tepki hemen bitmedi ama arkasından başkaları geldi ve daha başkaları geldi.

Bugün konu açıktır: Alman halkının önemli bölümü faşizmi istemişti.

1968'in 50. yılında bizde az yaşanan kuşaklar çatış-

masının Batı Almanya'da yoğun olarak nasıl yaşandığını hatırlamakta fayda var. "Saygıdeğer dedem Naziler için çalışmış, babam Nazi subayıymış..."

Bunlar ortaya çıktığında çok sayıda genç evi terk edecekti.

Dikkatten kaçırmamak gerek: ortam uygundu. Nazi döneminin suçlarını kimse savunamıyordu ama susuyor ve gizliyordu.

Bu suçların ortaya çıkarılmaya başlaması toplumsal kültürde büyük sarsılmaya neden olacaktı. Bu sarsılmaya sonuçlanması 40-45 yıl kadar sürecekti...

Geçmişle hesaplaşmanın verimli olabilmesi için o geçmişin ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi yeterli değildir. Onu aşabilmek için bıraktığı boşluğu doldurabilmemiz gerekir. Bu ise ancak geçmişten öğrenerek farklı bir tarihsel temelde gelişmeyi gerektirir.

B. Almanya 50 yıl önce kapitalist bir ülkeydi, şimdiki Almanya da öyledir. Kapitalizmdeki muhalefet hareketleriyle ilgili olarak yapılan araştırmaların önemli bir saptaması, kapitalizmin muhalefeti bünyesine katabilmek konusunda gösterdiği esnekliktir. B. Almanya 68'inden doğan en önemli politik hareket Yeşiller'dir. Almanya kapitalizmi bu hareketi içine aldı, bu arada kendisi de değişti. Kapitalizm yine kapitalizm olarak kaldı ama daha farklı bir kapitalizm oldu.

Yeşiller'in önderlerinden Joschka Fischer'in Dışişleri Bakanı olacağı, Almanya'nın nükleer enerjiden çıkmakta öncü rol oynayacağı kimin aklına gelirdi?

Almanya Ermeni soykırımında Osmanlı İmparatorluğu'na destek olduğunu, bu soykırımda önemli sorumluluk taşıdığını kabul ediyor. 20. yüzyıl başında Namibya'daki (Almanya sömürgesiydi) yapılan soykırımı da

kabulleniyor.

Yıllarca süren mücadeleden sonra geçmişle hesaplaşmak konusunda neden bu kadar rahatlar?

Çünkü o geçmişin yerine farklı bir bugün koyabildiler.

“Suçlu halk” olarak bilinen Almanların yapılan araştırmalara göre bugün Avrupa’nın en fazla sevilen halkı durumuna gelmesi bu sayede gerçekleşti. Toplumsal kültür önemli oranda değişti.

Çarlık Rusyası ve SSCB tarihi hakkında araştırmalarıyla tanınan, politik olarak sağcı İngiliz bir yazar vardır: Orlando Figes. Almanya için, “Tarihiyle bu kadar açık hesaplaşabilen başka ülke yoktur” derken, “Biz daha sömürgecilik geçmişimizi kabul ederken bile zorlanıyoruz” diye ekler.

Fransa hâlâ Cezayir savaşını açık olarak konuşamaz mesela...

Bize gelirsek...

Tarihimizdeki soykırımın, katliamların ortaya çıkarılması, bu konuda gittikçe artan oranda yayın yapılması önemlidir. Yine de eksik kalıyoruz çünkü genel olarak Osmanlı İmparatorluğu’nu dahil etmiyoruz. Oysa ki İttihat ve Terakki’den geriye gitmemiz, bu imparatorluğun işgalci ve sömürgeci özelliğini ortaya koymamız gerekir.

AKP ve MHP ile hesaplaşmanın önemli cephelerinden bir tanesi de Osmanlı tarihinin uydurulan yanını değil gerçek özelliklerini ortaya koymaktır.

Mesela Yeniçerilik başlı başına bir insanlık suçudur. Osmanlı’nın buluşu değildir, İslam toplumlarında –Memluklar’da olduğu gibi- başka örnekleri de vardır. 12 yaş civarındaki genç erkek çocukları ailelerinden kopartılır,

Müslüman yapılır, sıkı bir eğitimle asimile edilir, yeteneklileri saraya memur olur, kalanı yeniçeri yapılırdı. Bu iş için özellikle Balkan ülkelerinden çocuk toplanırdı.

Nedir bunun adı?

Ermeni soykırımını sadece devletin, yerel otoritelerin zamanın Almanyasının desteğinde yaptığı bir soykırım değildir, halkın bir bölümü de buna katılmıştır. İngilizce ve Almancada bu konuda kitaplar yayınlandı. Ermeni mallarının paylaşımında merkezi otorite, yerel otorite ve halk arasındaki çelişkileri anlatan onlarca sayfa yayınlandı.

Ermeni soykırımını konusunda daha buraya gelmedik; İttihat ve Terakki'nin başında bulunduğu Osmanlı İmparatorluğu'nun bunu yaptığını kabul ettirme aşamasındayız.

Osmanlı'nın karşısına suç tarihi kabarık olan Kemalizmi koyamazsınız. Böyle yaptığınızda bir açmazdan ötekine kaçmış olursunuz...

Geçmişte toplumsal kültürle açık olarak mücadele edilmediğinde, tersine "halktan öğrenmek" adı altında bu kültür savunulduğunda; AKP'nin büyük kültürel saldırısı karşısında tutunamamak ve sanki matah bir şeymiş gibi "laik kültüre" sarılmak neredeyse kaçınılmaz oluyor.

Bugünleri hazırlayan da o "laik kültür" değil miydi?

Ne kadar köksüz, çaresiz ve zayıf olduklarını sürekli olarak görüyoruz.

Kirli tarihle hesaplaşamamış olmanın sonuçları sürekli olarak karşımıza çıkıyor.

Bunu aşabilmek için diyelim 20 yıl öncesine göre daha fazla çaba var yeterli değildir.

Hesaplaşma kültürüne sahip olmadığınızda mesela reel sosyalizm konusunda, mesela solun tarihi konusunda, mesela örgüt tarihi konusunda saplanıp kalıyorsunuz, ileriye gidemiyorsunuz.

12 Eylül'ün üzerinden 38, Berlin Duvarı'nın yıkılmasının üzerinden 29 yıl geçti. Daha da geçecek gibi görünüyor...

2.5.2018

HIZLANMAK, DEĞİŞTİRMEK!..

Modernizmin ya da ekonomik ilişkiler bağlamında belirtilirse kapitalizmin önceki üretim tarzından farklı olan yanları arasında hızlanma ve değişim gelir. Tekniğin ilerlemesi hayatı hızlandırır. Eskiden diyelim bir ayda gidebileceğiniz yere üç günde ulaşırsınız. Ek olarak hayat güvencesizleşir. Eski ilişkiler çöker, yerlerini yenileri alır. Akrabalık ve giderek aile ilişkileri parçalanır. Bunların getirmiş olduğu yük ile birlikte getirdikleri güvence de ortadan kalkar ya da en azından yıpranır.

Antony Giddens'in *Modernity and self-identity* kitabında bu güvencesizlik değişik örneklerle anlatılır. Bu kitaptan sosyal psikoloji finaline girdiğim için neredeyse ezbere öğrenmiştim. Burada ön planda olan ekonomik ilişkiler ve sınıflar değil toplumsal hayatta ortaya çıkan değişikliktir. Toplumdaki büyük çözülme ve değişimle birlikte şekillenen yeni yapının özellikleridir.

Hayat hızlanıyor ve değişiyor ve aynı gelişme kapitalizmin evrimi içinde de sürüyor. Bu bağlamda modernliğin içinde ortaya çıkan, 1970'li yıllardan başlayarak belirginleşen gelişmeler bulunuyor. Bu döneme geç modernizm, ikinci modernizm, post modernizm gibi isimler veriliyor. Hızlanma ve değişim burada da sürüyor ve modernizmin ya da kapitalizmin önceki evrelerinin özellikleri değişiyor.

Örnek olarak iş biyografilerindeki değişim verilebilir. Kapitalizmin önceki döneminde kişinin tek mesleği olurdu, başka bir meslek öğrenerek iş değiştirmek ender görülürdü. Kişi bir iş yerine girer ve genellikle emeklilik aşamasına kadar aynı yerde kalırdı. Bunun en belirgin ör-

neği 1950’li ve 1960’lı yıllarda yaşanır. İşsizlik azdır ve kişi çalışma hayatının sonuna kadar aynı iş yerinde ve meslekte kalır. İşinde ek eğitim görerek ilerlediği zaman da aynı iş çerçevesinde kalır.

Üçüncü sanayi devrimi (bilgisayarlaşma) ve ardından gelen dördüncüsünde (robotlaşma) aşamalarında ise bu özellik tümüyle olmasa bile ortadan kalkar. Artık aynı iş yerinde yıllarca kalmak enderdir; işyeri kapanır, başkasına geçilir; üretim araçlarındaki gelişme sonucu eski meslek işe yaramaz olur, yenisinin öğrenilmesi gerekir vb. Burada giderek ön plana çıkan aynılık değil değişme-dir.

Değişme sadece işyerinin ve mesleğin değişmesiyle ilgili değildir, sosyal ilişkiler de değişir. Mesela, eskiden bir kere evlenilir ve kadınla erkek ömür boyu birlikte yaşarlardı. Bu mutlaka mutlu oldukları anlamına gelmez ama ayrılmak garip karşılanırdı. Bu durum giderek değişti, boşanmalar, ikinci evlilikler (daha fazla da olabilir) arttı, eski uzun arkadaşlık ilişkileri çöktü, genellikle kısa vadeli yenileri geldi.

Hayatın hızlanması daha da arttı.

Sosyoloji bu konuları “sömürü var, sınıflar var” gibi genel belirlemelerden daha ayrıntılı inceler. Biraz geç oldu ama Hartmut Rosa’nın iki kalın kitabını keşfettim. Basım tarihleri o kadar da eski değil ama daha önce fark etmem gerekirdi. Kitaplardan birisinin adı Beschleunigung (Hızlanma). Kitabın başında akla kolay gelmeyen bir soru soruluyor: çok sayıda teknik ilerleme sayesinde zamandan büyük tasarruf sağlandı. Buna rağmen insanların zamanı iyice azaldı, zamansızlık genel sorun durumuna geldi. Bu nasıl oluyor?

Sadece ev işlerini yapan –çamaşır makinesi gibi- aletleri düşünseniz bile teknik ilerlemenin zamandan

büyük tasarruf sağladığını görebilirsiniz ama zamandan tasarruf yapıldıkça zamansızlık artmaktadır.

Kalın kitabı okumaya yeni başladım ve sonraki sayfalarda ayrıntılı olarak anlatılacak cevap baştan veriliyor: yapılacak işler fazlaştı ve ilişkiler genişledi...

Temponun artmasının önemli nedenlerinden birisi –tek neden değil- kapitalist gelişmedir. Kim daha hızlı olursa, kim yeniliklere daha çabuk uyum sağlarsa, öne geçer ve hatta diğerini piyasadan silebilir.

Bir sekreter eskiden günde on mektup yazabiliyorsa şimdi birkaç yüz elektronik ileti yazmak zorundadır. Elektronik ileti mektuptan çok daha hızlıdır, bu bağlamda büyük zaman tasarrufu vardır ama sayı çok arttığı için zaman güçlüğüle yetmektedir.

Toplumsal hayatta da benzeri durum bulunuyor. Eskiden bir insan diyelim 50 kişi tanıyorsa, çevresi geniş demektir. Burada tanımak yüz yüze ilişki demektir. Şimdi Facebook kullanıyorsanız en az birkaç yüz kişiyle ilişkiniz var demektir, bu sayı bazıları için birkaç bin bile olmaktadır. Eskinin yüz yüze ilişkisinin yerini büyük oranda sanal ilişki almıştır. Bu sanal ilişkilerin büyük bölümüyle belki de hiç karşılaşmayacaksınız ama bu birbirinizi hiç tanımadığınız anlamına gelmez hatta bazılarıyla hiç görüşmeden ileri düzeyde ilişki bile kurabilirsiniz. İlişki kolaylaşmış ama sayı farklı içeriklerde çok fazlaştığı için zaman yetmez olmuştur.

Geç modernizm, ikinci modernizm ya da post modernizm olarak adlandırılan bu dönemin toplumunda kimsenin zamanı yoktur; ilişkiler fazlasıyla artmış ve hayat eskisine göre hissedilir oranda hızlanmıştır.

Bunun örgütlenmede ve örgütsel ilişkilerde bilinenleri değiştirici sonuçları olması gerekir. Bunlar üzerinde kafa yorabildiğimi söyleyemem, konu hakkında okunabi-

lecek herhangi bir kitap da görmedim ama bu konu da mutlaka incelenecektir.

Elektronik iletişimin değişik çeşitleri toplumsal hareketlerde ve bunların örgüt yapılarında önemlidir. Bütün iletişim bununla yürümez ama elektronik iletişim mutlaka vardır. Yapay zekadan, algoritmadan, elektronik iletişimin değişik kullanım yollarından hemen hiç anlamayan kişi marksizmi ezbere bilse ne olur?

Moda deyimle “out” olur.

Bu konuda örnek verirken aklıma sürekli olarak 1994’te harekete geçen Zapatistalar gelir. Zapatistalar interneti toplumsal mücadelede ilk kullanan örgüttür ve bu sayede kendilerini dünyaya tanıtmışlardır. Askeri olarak yaptıkları bir şey sayılmaz; Meksika’nın Chiapas bölgesinde toprak işgali ve ordu ile çatışma... Böylesi çatışmalar çok sayıda ülkede –önemli bölümünü duymuyoruz bile- gerçekleşiyor. Zapatistalar ise kendilerini ve amaçlarını elektronik medyayı kullanabilmeleri sayesinde dünyaya duyurdular. Bu da okuma yazma bilmeyenlerin yapacağı iş değildir doğal olarak. Subkommandante Marcos olarak bilinen kişi sosyoloji doçentidir. Mutlaka yanında benzerleri de bulunmaktadır.

Bolivya’da Morales’in başkan yardımcısı olan kişinin hapiste kalmış eski bir gerilla olması, matematik ve sosyolojide üniversite eğitimi görmüş olması gibi... Sosyolojiyi hapishanedeyken bitirir. Bolivya’da nüfusun önemli bölümünü oluşturan yerlilerin –İspanyol sömürgeciliğiyle birlikte Avrupa’dan gelmiş olanların torunlarının değil- sosyal mücadeleye katılması konusunda çalışmalarıyla tanınır. Morales de bu yerlilerden bir tanesidir. Bolivya’daki hükümet değişikliği bu bağlamda çok önemlidir. Yaklaşık 500 yıldır dili ve diğer özellikleriyle dışlanmış yerli halkın yönetimde söz sahibi olmasıdır. Bu halkın çoğunlukta olduğu yerlerde hükümet memurları İspan-

yolcanın yanı sıra yerlilerin dilini de bilmek zorundadır.
Hükümet binalarına çift bayrak çekilir.

Bu uzun bir konudur...

Daha hızlı ve sürekli yeni alanlar çıkıyor...

Yetişebildiğiniz kadar yetişeceksiniz, bu böyledir...

5 Aralık 2020

HİZBULLAH'TAN HAMAS'A...

İslamcı örgütlerin adlarının yanı sıra ülkeleri de belirtilmelidir. Hizbullah, ama hangisi? Lübnan'da da Hizbullah var. Hamas Filistin'de de var. Yazının başlığında yer alan Hizbullah, Türkiye Hizbullah'ıdır. Daha açık bir ifadeyle Türkiye'nin Kürt Hizbullah'ıdır. Hamas da yine Türkiye Hamas'ı olacaktır. Yine daha açık bir belirlemeyle bu ülkenin Kürt Hamas'ı olacaktır.

Hizbullah'ın çok sayıda cinayetten yargılanan kadrosunun beyin takımı, yıllardan beri tutuklu oldukları gerekçesiyle serbest bırakıldı. Yeni tutukluluk yasasına göre, en fazla tutuklu kalma süresi olarak on yıl belirlenmiş. Bu kişiler de tutuklu olarak on yıldan fazla süredir hapiste bulduklarından salıverildiler. Bu salıverilmemenin rastlantı ya da yanlışlık olduğunu hiç sanmıyorum.

Bu ülkede yargının iflas ettiği, siyasallaştığı yıllardan beri biliniyor. "En fazla on yıllık tutukluluk süresi" gibi bir garipliği bir kenara bırakalım. Yargıda her şey önceden hesaplanıyor. Kim ne kadar ceza alacak, kimlere ise dokunulmayacak, önceden belirleniyor. Hizbullahçıların serbest kalacakları bilinmiyordu diye düşünülemez. Bu yargı ki, Doğan Akhanlı'dan intikam alabilmek için düzenlenmiş düzmece dosyayı bile ciddiye alabiliyor. Başka neler yapabileceğini varın siz düşünün.

Kürt nüfusunun yüzde 60'ının yaşadığı illerde AKP eriyor. CHP'nin de boşluğu dolduramayacağı ortaya çıkmış durumdadır. BDP'yi geriletmek için uygulanan yöntemlerden bir tanesi, bu partinin olabildiğince fazla yöneticisini ve üyesini hapse atmaktır. Böylece partinin Kürt kitlesiyle bağının zayıflatılabileceği düşünülüyor.

Yöntemin öteki tarafının adı Hizbullah'tır. Hizbullah bölgede var. Kürt yurtseverlerine ve devrimcilerine karşı silahlı eylemlere girmiyor, ama var. Derneklerde örgütleniyor ve değişik sosyal faaliyetlerde bulunuyor. Serbest bırakılan üst düzey kadro yeniden silahlı eylemlere yönelmek, Kürt yurtseverlerini öldürmek yerine, Hizbullah'ın yeni örgütlenmesine destek olacaktır. Yeniden cinayetlere yönelmek Hizbullah'a sadece kaybettirir. Bu nedenle artık değiştirilmiş olan adıyla sosyal alandaki örgütlenmesine hız verecektir. Bu örgütün bölgede BDP'ye karşı alternatif olabilmesi için devlet tarafından destekleneceği açıktır.

Konuyu biraz daha açalım. Hizbullah bugünkü örgütlenmesinde belirgin bir politika değişikliğine yönelecektir. Kürt halkının kendi anadilini özgürce kullanmasına, iki dilli yaşama, Kürtçenin bölgede anadil olmasına karşı çıkamaz. Bu talebe karşı çıkmak ona sadece kaybettirir. Kürt halkının kendi sembollerine ve bunların en önemlisi olan bayrağına sahip çıkmasına da karşı çıkamaz. Hizbullah, örgütlenmek için, kendisinin de Kürt olduğunu sürekli vurgulamak zorundadır. Hem Kürt olup hem de bu taleplere karşı çıkamazsınız. Keza, belediyelerin özerklik kazanması, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi talebine karşı çıkılması da zordur. Bu durumda Hizbullah bölgede BDP'ye karşı nasıl alternatif olabilecektir?..

Tek yolu var: Günlük hayatın İslami esaslara göre örgütlenmesini savunmak!..

Günlük hayatın bu esasa göre örgütlenmesinin temelinde ise; kadın ve erkeğin küçük yaşlardan başlayarak ayrı sosyalizasyonu, iki cinsin toplumsal mekânlarının olabildiğince ayrılması yatar. Şeriatçılığın bam teli, kadın konusudur. Kadın örtünmelidir, erkeklerle aynı mekânı paylaşmamalıdır, küçük yaşlardan başlayarak ayrı yetiştirilmelidir, kısacası kadın ve erkek küçük yaşlardan baş-

layarak ayrı sosyalizasyon süreçleri yaşamalıdır.

Bu anlayış kadın kadar erkeği de etkiler. Kadınların BDP'deki aktif rolü, bu partinin ayırıcı özelliklerinden bir tanesidir. Hizbullah'ın "namus", "aile yapısının korunması", "din elden gidiyor" söylemleriyle bu konuyu diline dolayacağı günler uzak olmasa gerektir.

Filistin'de Hamas, Mısır'da Müslüman Kardeşler gibi şeriatı savunan örgütler, sosyal alanda örgütlenerek etkinliklerini artırmışlardır. Bu örgütler, ileri derecedeki yoksulluğa karşı sosyal dayanışma ağlarının oluşmasını örgütlerler. Böylece ileri derecede yoksulluğun getirdiği sorunlar biraz olsun hafifletilmiş olur.

Ne ki, bu sosyal dayanışma ağları, aynı zamanda, şeriat düşüncesini de yayarlar. Filistin'de Hamas böyle örgütlenmiştir ve Filistin Kurtuluş Örgütü'ne karşı seçeneğe olabildiği için başlangıçta İsrail tarafından da desteklenmiştir. Ülkemizdeki Hizbullah'ın devlet Hizbullah'ı olduğu biliniyor.

Önce devlet tarafından Kürt yurtseverlerine ve devrimcilerine karşı kullanılmış, görevini yerine getirip denetimden de çıkmaya başlayınca ortadan kaldırılmış, daha doğrusu geri plana itilmiştir. Şimdi başka bir yol denenecek gibi görünüyor.

Yıllar önce zamanın Genelkurmay 2. Başkanı Çevik Bir, "Kürt sorunu Filistinleşiyor" demişti. Filistinleşmenin bir tarafı, Arafat'ın küçük generalleri misali, taş atan ve gösterilere katılan çok sayıda çocuğun ortaya çıkmasıdır. Filistinleşmenin öteki tarafı ise, kendisine karşı mücadele edilen gücün desteklediği İslamcı bir seçeneğin ortaya çıkmasıdır.

İsrail, FKÖ'ye karşı Hamas'ın gelişmesi için özellikle destek olmuştur. FKÖ, halkın dinin inançlarına önem veren, önderleri de değişik oranlarda inançlı kişilerden olu-

şan bir örgüttü. Örgütün yapısında İslamcılık bulunmadığı gibi, şeriat düzeni de savunulmaz, kadınlar toplumsal yaşamın kenarına itilmeye çalışılmazdı.

Ağır bir yoksulluğun hüküm sürdüğü Filistin’de, özellikle de Gazze Bölgesi’nde Hamas sosyal güvenlik ağları oluşturarak örgütlendi. Aynı ağlar Şeriat’ı da taşıdılar. FKÖ de düşman bir örgüt olarak görülüyordu. Yumuşak uygulamalarla başlayan Hamas, belirli bir kitleselliğe ulaştıktan sonra, küçük kız çocuklarının bile örtünmesi gerektiğini savunmak ve uygulamak noktasına gelmiştir.

Bizdeki Hizbullah’ın işi daha zor. AKP desteğiyle sosyal güvenlik ağlarını zorlanmadan inşa edebilirler. Ne ki, BDP’li kadınların durumunu dillerine dolamadan Şeriat’ı savunmaları mümkün değildir. Sadece Kürtlerin arasından değil, Türklerin arasından da büyük bir tepki yükselecektir. Ne yapmak istediklerini biliyoruz: Kürtler arasında İslamcı seçeneğin yükselmesini sağlamak. Bunu nasıl yapmaya çalışacaklar, henüz bilmiyoruz. Herhalde kendileri de uygun bir yol arıyordur. Bakalım, göreceğiz.

9 Ocak 2011

HÜRRİYET'E VEDA

Hürriyet gazetesi Demirören grubuna satılmış. Bu grup daha önce Milliyet gazetesini satın almış ve ardından gazete tam olarak AKP çizgisini izlemeye başlamıştı. Şimdi de farklı bir gelişme olacağı söylenemez. Hürriyet zaten AKP çizgisine hayli yakındı, artık yakın olmayacak özdeş olacak...

Hürriyet gazetesinin Aydın Doğan'ın patronluğu döneminde bizim için özel bir işlevi vardı. Acilciler adını bütün ülkeye hem de defalarca duyuran bu gazetedir. Belma Gürdil'i "Bombacı Leyla" adıyla devrimci hareketin bir dönem en tanınmış kişisi haline getiren de bu gazetedir.

Bu gazete beni de değişik kereler sayfalarına taşı-mıştı. Neden, bilmiyorum.

1980 yılı Ağustos ayı. Bütün gazetelerde aynı haber: bir markette iki devrimci kurşunlanarak öldürülüyor, Hürriyet ise yapanın ben olduğumu yazıyordu.

Hatırlıyorum, umumi telefon kullanarak haber ser-visine telefon açtım; kendimi tanıtıp haber müdürüne küfrettim.

Bir ay kadar sonra iki MHP'li bu cinayet nedeniyle yakalandı, mahkemeleri ne oldu, bilmiyorum.

Burada Hürriyet'in yaptığı yalan haberden daha öte-siydi, resmen pislikti.

Belma için mahkeme iddianamesinde bile bomba-cılıkla ilgili kelime geçmezken, Hürriyet "bombacı Leyla" diye isim takmıştı. Haydi bunu anladık ama MHP'lilerin yaptığı bir işi sol içi cinayet gibi göstermenin açıklanabilir

tarafı yoktu.

Neden böyle yapıyorlardı, bilmiyorum ama tesadüfen olduğunu da sanmıyorum. Bir yerlerden aldıkları metinleri yayınlıyorlardı sanırım...

Başlangıçta “yazarsa yazsın, ne olacak” diye düşündüm ama Isparta cezaevinde kaldığım aylarda özellikle taşra kentlerinde nasıl etkili olduğunu görecektim. İstanbul’da ne yapılırsa aralarında o ilden devrimcilerin de bulunduğu tutuklu ve mahkumlar bizden biliyorlardı. “Hayır, biz yapmadık” desem bile inanan yoktu.

21 Nisan 1980’de Sağmalcılar cezaevinden firar ettiğimizde de gazetenin birinci sayfasında sadece ben vardım. Halbuki 23 kişi kaçıştık, 21 siyasi, iki adli tutuklu...

Firar hazırlığından önceden haberim vardı ama örgütlenmesini yapan ben değildim ve zaten yapamazdım da. Çok sayıda kişinin –aralarında mutlaka idarenin adamları da vardı- gözünün üzerimde olduğunu biliyordum. Koğuş sorumlusuydum, cezaeviyle ilgili toplantılara katılıyordum ve bambaşka işlerle uğraşıyor görünüyordum. Böylece diğer arkadaşlar daha rahat çalışabiliyordu.

Biz firarı düşünürken birkaç kişi sahte tahliyeyle kaçacaktı. Tahliyesi gelen sempatican bir adli mahkumla anlaşıyordunuz ve tahliye günü onun yerine geçiyordunuz. Sordukları nüfustaki bilgilerdi, onları da önceden ezberliyordunuz.

Benim yapmam mümkün değildi. Hürriyet ikide bir fotoğrafımı bastığı için hemen tanırlandı, tipimi değiştirsem de tanırlandı. Ne çektik bu gazeteden yani...

İyi tarafı hakkımızda yanlış bilgilerle de olsa Belma’yı, örgütü ve beni tanımayan kalmamıştı.

Paris Ev İşgalleri kitabında yer alan işgal evleri fotoğ-

raflarının büyük bölümü Hürriyet'ten alınmadır. Gazeteden bir muhabir gelip işgalcilerle söyleşi yapmıştı, adım karışmasın diye hiç ortalıkta gözükmemiştim. 1982'de Paris'te büyük ev sorunu vardı –şimdi de var ya- ve amacımız insanlara kalacak yer bulmak ve bu soruna dikkat çekmekti. Söyleşiyi ben yapsam gazetenin ne yazacağını tahmin etmek zor değildi, eylem bambaşka tarafa çekilecekti.

Hürriyet bu sefer iyi bir iş yapıp haberi fotoğraflarıyla birlikte Türkiye baskısında yayınlamıştı. İbrahim Yalçın daha sonra haberi cezaevindeyken gazetede okuyup çok sevindiklerini anlatacaktı. Fotoğrafı çekilen evin duvarındaki yazılardan kimin yaptığı belli oluyordu.

Diyeceğim 1975 sonrasındaki 6-7 yılda bizim tarihimize bu gazetenin hakkımızdaki yayını sürekli birlikte geliştirecekti.

Bu gazetenin tarihimizde özel yeri vardır.

9 Ocak 2011

HÜSEYİN CEVAHİR

Geçtiğimiz yıl Mahir Çayan ile ilgili olarak www.ozgurmedya.org sitesinde yazdığım yazıda Kartal-Maltepe'deki kuşatma ve Mahir yerine Hüseyin'in öldürülmesi üzerine bilgi bulunuyor.

Bu yazıda, Türkiye Devriminin Acil Sorunları'nın (TDAS) ile Hüseyin Cevahir'in görüşleriyle ilişkisini anlatmaya çalışacağım.

TDAS'ın ilk yazılışında, birinci bölümün sonu "4. bunalım dönemi" tespitiyle bitiyordu. Mahir Çayan, Kesintisiz Devrim I-II-III'de ifade edilen bunalım dönemi kavramını ve bu dönemlerin kendi içinde ayrılmasını, (Birinci dönem 1903-1917, ikinci dönem 1971-1945, üçüncü dönem 1945 sonrası), SSCB Bilimler Akademisi'nden almıştı. Görüş bence de doğrudur. 1903 yılında kapitalist-emperyalizmin başlamasıyla, kapitalizmin bunalımı sadece devresel bunalım olmaktan çıkıyor ve genel bunalım başlıyordu.

Bunalım dönemlerinin özelliklerinin ve 3. bunalım döneminin içindeki gelişmelerin analizi sonucunda, 1970'li yılların başlarında 4. dönemin başladığı sonucuna varmıştım.

Varmıştım ama bu saptama konuyu tartıştığım arkadaşlara "biraz fazla" geldi. "Bunu başka türlü ifade edelim" ısrarı üzerine, TDAS'ın ilk bölümünün sonundaki başlığı "3. Bunalım Dönemi İçinde Ortaya Çıkan Gelişmeler" olarak değiştirdim.

Burada söylenen aslında yeni bir bunalım dönemi-ne girildiği idi. Bu yeni dönemin özellikleri sıralanıyor, sa-

dece adı açıkça konulmuyordu.

TDAS 1975'te yayınlandıktan bir buçuk yıl kadar sonra Hüseyin Cevahir'in o güne kadar bilmediğim bir yazısını okudum. Sadece ben değil başka bilen de pek yoktu, zira yazı Türk Şiiri ile ilgili bir incelemeydi. "Yeni Sanat" ya da adı buna benzeyen bir dergide okudum ve arada bir cümle dikkatimi çekti: "1958'de yani kapitalizmin üçüncü bunalım döneminin ilk yarısının sonlarında..."

Saptama çok ilginç, zira 1958, kapitalizmin 1945 sonrasında girdiği ilk belirgin ekonomik bunalımın tarihi idi ve eğer 1958, üçüncü bunalım döneminin ilk yarısının bitişini simgeliyorsa, 1970'li yılların başlarında 4. bunalım dönemi başlıyordu.

Yeni bir saptama yapabilmek için ille de geçmişteki bir isimden alıntı yapmak gerekiyorsa, o dönem herkeste öyle bir hastalık vardı, gerçi halâ da var ya, işte alıntı. Söylenenin gerekçeleri doğru mu yanlış mı ona bakılmaz, kimden alıntı yapıldığına bakılırdı. İşte alıntı...

Hüseyin Cevahir'in bu görüşünü 1975 yılında iken bilseydim, açıkça 4. bunalım dönemi isimlendirmesini yapardım. Gerçi TDAS'da yazılandan bunun söylendiği anlaşılıyordu ama açık isimlendirme yoktu.

31 Mayıs 2009

HÜSEYİN DEMİRCİ'NİN ANISINA

Hüseyin Demirci'nin aramızdan ayrıldığını öğrendim. Ayrı örgütlerden olduğumuz gibi tanışmıyoruz da ama Antep Hapishanesinden kaçırılanlardan birisi olduğunu öğrenince yazmak gereğini hissettim.

1979 yılının yaz aylarında İstanbul'da Selimiye askeri hapishanesindeydim. THKP-C Eylem Birliği'nden çok sayıda arkadaşı vardı. Bir veya iki kişi MLSPB'dendi, bu örgütten ayrılan THKP-C Savaşçıları vardı (Zeki Yumurtacı dahil); kalan tutuklular diğer örgütlerdendi. Biz de birkaç kişiydik. Yeni kurulan Devrimci Sol'dan kimse var mıydı, hatırlamıyorum.

O yılların silahlı mücadele örgütleri bizi pek sevmezdi, nedeni ise "Acilciler'in THKP-C revizyonistleri" olarak sayılmasıydı. Biz Mahir Çayan'ın görüşlerini ileriye götürdüğümüz iddiasındaydık; diğer arkadaşlara göre ise Mahir gerekeni yazmıştı, geliştirilmesi mümkün değildi. Bir tanesi çok sayıda dinleyicinin katılımıyla gerçekleşen birkaç tartışma yaşadık. Gündüz koğuş kapıları açık olduğu için kolayca bir araya gelinebiliyordu.

Eylem Birliği'nden arkadaşlar arada bir "Antep mahpusunu bastı gerillalar" marşını söylerdi. Kaç kişiyle yapılmıştı bilmiyorum ama Antep hapishanesine ziyaret günü silahlı baskın yapılmış ve aralarında Hüseyin Demirci'nin de bulunduğu birkaç kişi -kaç kişiydi hatırlamıyorum- kaçmıştı. Zamanın Antep valisi olayı değerlendirirken "örgütün gücünün dikkate alınması" gerektiğinden söz etmişti. Deneyimli birkaç kişi, iyi bir planlama, iyi istihbarat ve eylem sonrası sağlam gizlenme yerleriyle böyle bir eylem yapılabilirdi ve tabii valinin hele de o dönemde bu kadarını düşünebilmesi beklenemezdi.

Bu örgütün yine o dönemdeki büyük eylemlerinden bir tanesi Tütünçiftlik baskınıdır. Kendileri bile bundan o kadar etkilenmişti ki, ortak koridorda bunu uygulamalı olarak yeniden yaşarlardı.

İsim olarak birkaç kişiyi hatırlıyorum: Mustafa Hilmi Begümcan, Ertuğrul Dinleten, Antalya’da polis baskınından bir binanın üçüncü ya da dördüncü katından atlayarak kaçan Bülent Sarıtaç (sonradan itirafçı olmuş diye duydum), adı Necdet olan birisi de itirafçı olmuş ama soyadını iyi hatırlamıyorum.

Aradan 41 yıl geçti. Eylem Birliği’nin 12 Eylül sonrasında kendini feshettiğini duydum, ayrıntısını bilmiyorum.

Keşke bu arkadaşlar ve MLSPB örgüt tarihlerini yazabilseylerdi, herkes için yararlı olurdu. Ne bu örgütlerin ne de başkalarının tarihi sadece kahramanlık tarihi değildir. Hatalar vardır, hainler vardır; tarih yazımı bunların hepsini içermelidir.

Bilebildiğim kadarıyla örgütlü oldukları yerler bizimkinden daha azdı ve bu azlık tarih yazımında avantaj sağlar. Birkaç kişi genelin tarihini yazabilirdi.

Bu yılın ilk aylarında yayınlanan TDAS’ın Tarihi’nde bunu yapabilmem mümkün değildi. Örgütün kuruluş döneminden benden başka hayatta kalan olmadı ama ben de her tarafı bilmiyordum. Mesela Balıkesir, Kars, Kayseri, Maraş, Rize ve sayılabilecek başka yerlere hiç gitmedim, sadece oradaki örgütlenme hakkında bilgim oldu. Kuruluşu, o dönemin Ankara’sını ve ardından İstanbul’u yazdım. Örgütlü olunan her yerde ne olmuştu, nasıl gelişme gösterilmişti, bilmiyordum. Sadece ben değil kimse bilmiyordu.

Bu örgütler sona erdi. Başta Latin Amerika ülkeleri olmak üzere silahlı mücadele hareketi sona erdi. PKK

özellikle bir ulusa dayandığı için ayrı bir olgudur. Bunun dışında bizde de benzeri yaşandı. Yukarda adı geçen örgütlerden halen sürdüğünü iddia eden var ise buna bir şey demeyeceğim; kendileri bilir.

Bizdeki gerilla hareketinin THKO ve THKP-C'den başlayarak Latin Amerika ülkelerindeki hareketlerden özellikle etkilendiği bilinir. Orada sona eren mücadelede yer alanların bir bölümü, küçük bir bölümü de olsa, başka alanlarda geliştiler. Mesela Venezüella'da Douglas Bravo halen hayatta mıdır bilmiyorum ama on yıl kadar önce politik olarak aktif olduğunu öğrenmiştim. Şimdiki çizgisini bilmiyorum.

Tupamaros'un kadrolarından bir bölümü yasal olarak örgütlendi ve ülkelerinde etkili oldular.

Bolivya'da Morales yönetiminin başkan yardımcısı katıldığı silahlı mücadele hareketi nedeniyle beş yıl hapis yatmış bir kişiydi. Kendisi önemli teorik açılımlar yapmış ve bu ülkede nüfusun çoğunluğunu oluşturan yerli halkın politikaya katılmasında etkin rol oynamıştır. Bu ülke tarihinde ilk kez nüfusun çoğunluğunu oluşturan yerlilerden birisi -Morales- devlet başkanı seçildi. Üç dönem başkanlıktan sonra darbeye devrildi ama devirenler geri adım atmak zorunda kaldılar, yeni başkanlık seçimini onun izleyicilerinden birisi kazanacaktı.

Meksika'da Zapatistalar sesi iyi çıkan küçük bir harekettir ama kıtanın silahlı mücadele hareketine, özellikle Che'ye sürekli referans verirler.

Bizde ise maalesef böyle bir gelişme çok az gerçekleşti. Sadece silahlı mücadele hareketlerinde değil, bütün sol örgütlerde genel olarak böyle oldu.

Keşke örgütün önemli bir ismi olan Hüseyin Demirci yaşarken tarihinizi yazabilseydiniz. Biliyorum, bu yazım çatışmalı bir süreci gerektirir. 2008-2013 arasında bunu

biz de yaşadık ve bütün tarihimizi Muhabarat elemanının elinden aldık. Ancak bu hesaplaşma bittikten ve bir tarafın kesin başarısıyla sonuçlandıktan sonra tarih yazılabilir ve TDAS'ın Tarihi de bundan sonra ya da alan temizlendikten sonra yazıldı ve yayınlandı.

Gelecek eskinin uzantısı değil... Dünyada, bölgede ve ülkede o kadar çok şey değişti ki, geçmiş bugüne uzatarak bir yere varamazsınız. 1970'li yılların ikinci yarısının en kitlesel örgütü hala büyüklük rüyalarıyla idare ediyor ve kayda değer bir şey de yapamıyor.

40 yıl öncesinin kahramanlıkları ve vahim hataları bugün için pek anlam taşımıyor. Bugün ve gelecek o geçmişin uzantısı değil. Tarihi değerlendirmek, yazmak ve oradan çıkmak gerekir. İsteyen orada kalarak, o dönemin anılarıyla idare ederek hayatını tamamlayabilir tabii...

Belirttiğim gibi, Hüseyin Demirci'nin ismi hiç yabancı gelmedi bana ama tanışmadık. Yakından tanıyan arkadaşlarının O'nun hayatını ve mücadelesini yazması herhalde iyi olacaktır...

Örgüt tarihin yazılamamış olması büyük bir eksiklik ama böylece bir oranda azaltılabilir...

26 Aralık 2020

İÇİNDEN GELEN SESİ DİNLEMEK

Bazı insanlar, sürekli değil ama bazı dönemlerde, içlerinden gelen bir ses duyarlar. “Şöyle yapma, böyle yap!..” veya “Oraya gitme, şuraya git!..” gibi sözler yükselir içlerinden. Ben de o bazı insanlardan bir tanesiyim diyebilirim.

Nedir bu? Altıncı hissin sesli hali mi, yoksa başka bir şey mi, bilmiyorum. Bildiğim bendeki böyle bir sesin varlığıdır. Bu sesin söyledikleriyle mantığımın çatıştığı zamanlar oldu ve mantığıma uyduğum için de kaybettim. Sonra da kendime kızdım. Sesi dinle sesi, boş ver mantığı!..

Bu da her zaman kolay olmuyor. Anlaşılan, sesin değerini anlamak için biraz burnumun sürtülmesi gerekiyordu, nitekim öyle de oldu. İçimdeki ses, “Böyle yapma, kaybedeceksin!..” der, ben onu dinlemem ve kaybederim.

Hatırladığım ilk örnek, 1964 yılında ortaokul üçüncü sınıfta ikendi. Yeni açılan fen liselerinin iki giriş sınavı vardı. İlkine girdim ve bulunduğum sınıfta kazanan tek kişiydim. Sonra ikinci sınava girdim. Sınavın sonuna doğru canım sıkıldı, biraz daha zaman vardı, doğru olduklarından kuşkulandığım bazı cevapları kontrol edebilirdim, ama etmedim. İçimdeki ses, “Otur yerine!..” demesine rağmen kâğıdı verip çıktım. Ve inanılması zor bir şey oldu: sınavı kaybettim ama birinci yedektim. Yani, kıl payı kaybetmiştim. Fen lisesine gitseydim, sonraki hayatım mutlaka daha başka olacaktı.

İkinci örnek, 1968 yılında, 18 yaşındayım ve Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu’nun karşılıksız burs sınavına giriyorum. Ekonomik bağımsızlığımı kazan-

mam için bu sözlü sınavdan geçmem gerek. Çok sakinim ve içimden bir ses “Kazanacaksın!..” diyor. Sınav iyi geçti ama sonuçlar birkaç ay sonra açıklanacaktı.

1969 yılının ilk ayları, üniversitede Analitik Kimya dersinde final sınavındayım. Dönemin bu en zor dersinde de sınıfın en iyisiyim. Sınavın ortasında dersin hocası yanıma geldi ve ilgili sınavı sadece benim kazandığımı söyledi. Şimdi bu söylenir mi! Kalemı bıraktım, yazamıyorum. Biraz zaman geçtikten sonra yazmaya çalıştım, ama yazamıyorum. O sınavı kazanmanın benim için ne kadar büyük önem taşıdığını ve yanlış zamanda bana söylediğini sanırım hoca da anladı. Yapmadığım soruları da yapmış kabul etti, zira sınavdan tam not aldım.

Ayaklarımın beni götürdüğü bir başka olay var ki, sonraki hayatımı bu kadar belirleyeceğini düşünemezdim. Üniversite içinde o saatte birkaç arkadaşla birlikte o yöne doğru neden yürümüştüm, bilmiyorum. Belirli bir nedeni yoktu, sadece kendiliğinden o yöne gitmiştim. Yolda yeni üyesi olduğum Sosyalist Fikir Kulübü’nün o sıradaki başkanı Ali Artun ile karşılaştık. Ali beni görünce sanki aradığını bulmuş gibi hemen, Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu’nun yayın organı olan İleri’nin yazı işleri sorumlusu olmamı istedi. “Çok işim var, yapamam!..” filan dedim. Yönetimini sosyal-demokratlardan yeni aldığımız Kimya Öğrenci Derneği Yönetim Kurulu’ndayım, Dev-Genç’e gelir için kurduğumuz kantinin mali sorumlusuyum ve dersler derken hiç zamanım yok, “Yok!..” derim ama Ali ısrar eder, bırakmaz. Kabul ettim...

Bu olay beni 68’in adı bilinen insanları arasına sokacaktı. Hiç düşünmemiştim ama böyle olacaktı. İleri’nin 6. sayısının yazı işleri sorumlusu oldum. Adım yazı işleri sorumlusu idi ama gerçek durum böyle değildi. Yazıları toplamak, matbaaya götürmek, dergiyi almak ve ülke çapında dağıtımından sorumlu olduğum için o dönemin

önde gelen isimlerinin tümünü tanıdım. Mahir Çayan'dan başlayın, Ankara'da aklınıza kim gelirse artık...

İleri bu sayıdan sonra kapandı ve yerine THKP-C'nin gayri resmi yayın organı olan Kurtuluş Gazetesi yayınlanmaya başlandı. Gazeteyi yayımlayan üç kişiden bir tanesi de bendim. İleri Dergisi nedeniyle hiçbir sorunla karşılaşmadım. Halbuki yazı işleri sorumlusu olunca kısa yoldan hapse girmem gerekirdi. Gerçi 6. sayıda "komünizm propagandası" bağlamında yazı olduğunu hatırlamıyorum ama 1971'de ne kadar uyduruk nedenlerle dava açıldığı bilindiğinden, benim için de bir dava pekalâ açılabilirdi.

Olay şansıyla birlikte oluyor. İleri Dergisi'nin önceki yazı işleri sorumlusu Ersen isminde bir arkadaşı. Tanımıyordum, sadece Hacettepe Üniversitesi'nde öğrenci olduğunu biliyordum. 1971 yılı sonbahar aylarında Mahir Çayan ve grubuyla Mihri Belli ayrılınca, Ersen o tarafta kaldı, ben ise Mahir'in tarafında kaldım. Dev-Genç Genel Başkanı Ertuğrul da bu tarafta olduğu için İleri Dergisi de bu yanda olanların elinde kalmıştı. Ne ki, derginin 6. sayısında benim adım yazmakla birlikte, Ankara Emniyet Müdürlüğü Basın Bürosu'nda derginin sorumlusu olarak Ersen görünüyordu. Normal olarak devir teslim işlemi yapılması gerekirdi. Ancak o günkü olayların akış hızı içinde bunu ne ben, ne Ersen ne de bir başkası düşündü. Ersen'e bu sayı nedeniyle dava açıldı mı, bilmiyorum, ama bana açılmadı.

12 Mart 1971'den sonra hapse girseydim, en geç 1974 affında çıkardım, ama sonraki hayatım daha değişik olabilirdi. En azından kurucularından birisi olduğum örgüt muhtemelen hiç kurulmazdı, o örgüte adını veren broşür, Türkiye Devriminin Acil Sorunları hiç yazılmazdı.

İngilizce bir kitapta "Türkiye'deki Terörist Örgütler" bölümünde İleri Dergisi sorumlusu olarak adımlı görünce epeyce şaşırılmışım. Mahir Çayan hakkında yazılan biyog-

rafik kitaplarda da adım bu nedenle yer alır.

O gün ayaklarım beni oraya götürmese bunların hiç birisi olmayacaktı. Başka olaylar da anlatabilirim. Sesin bana kızdığı olaylar da vardır. “Sana bu kişiye güvenme demiştim, al başına belayı şimdi!..” gibisinden olaylar.

Suç bende, bir şey söyleyecek halim yok. Elli yaşından sonra bile akıllanmamışım demek ki. Onu dinlemem gerekirdi, yapmadım. Ama biliyorum, o işini bilir. Kısa sürede de bildiğini gösterdi zaten. Ben de onu dinlemeye söz verdim. Kimsenin lafını dinlememesiyle tanınan ben, onu dinlemeye söz verdim.

13 Mayıs 2011

İLLEGALİTE NE KADAR VARDI?

12 Eylül öncesinde ve uzun bir dönem için de sonrasında sosyalist hareketteki örgütlerin tamamına yakınınyı yasadıışı ya da illegal olanlar oluşturuyordu. Belki TİP ve TEP'te bu yapı yoktu, ama yasal bir parti olan TSİP'te vardı. Darbe sonrasında çok sayıda insanların değişik yollardan ülke dışına çıkardılar. Bunun için de en başta iyi sahte kimlik yapabilmek gerekiyordu. Öteki örgütlerde illegal yan daha da güçlüydü ya da böyle olduğu iddia ediliyordu.

12 Eylül öncesinin örgütlerini biraz olsun tanıyan herkes, gösterilmek istenilenle gerçeklik arasındaki büyük farkı hemen görecektir. Birçok örgütte illegalite lafta vardı, pratikte yoktu demeyeyim ama gösterilmek istenilenin epeyce gerisindeydi.

Bunun nedeninin sadece disiplinsizlik, umursamazlık olduğunu sanmıyorum. Düşünün, küçük bir yerleşim birimindeki sosyalistler arasında illegalite hangi boyutta olabilir? Çocukluktan beri birlikte olmuş, birbiriyle sürekli görüşen ve genellikle de çok konuşan, ulusal bir karakter olarak da hava atmayı seven insanlar arasında illegalite ne kadar olabilir?

Herkes herkesi bilir, ötekinin ne yaptığını da bilir. Ek olarak, içlerinden bazıları başka kentlere gitse bile, ona nasıl ulaşabileceklerini ve gidenin orada ne yaptığını da aşağı yukarı bilirler. İnsanların bu kadar çok konuştuğu, birbirine sürekli bilgi aktardığı bir ülkede illegalitenin en sıkısı bile ne kadar olabilir?

İstanbul'dan biliyorum; Avukat Cemil, illegal yapının bütünüyle dışında bulunmasına karşın, askeri eylem-

leri bildiği gibi, bunlara kimin girdiğini de bilirdi. Ve hatta askeri eylemlere giren bazı kişileri de tanırdı. Gerçekte hiçbir ilişkisi olmaması gereken kişileri ona bir hemşerisi tanıstırırdı. Peki bir yerden bir sakatlık çıkarsa ne olacak, o sırada bunları düşünen yoktu. Küçük kentlerden gelen insanlar arasında bu tür bir ilişki vardı ve bu ilişki sadece bize özgü değildi, bütün örgütlerde vardı.

Anladığımız anlamda illegalitenin büyük kentlerde ve ancak herkesin dikkat etmesiyle oluşabileceğini anlayabilmem zaman aldı. Ankara'da ben Yusuf Ziya Güneş'i tanımazdım, oysa ki aynı okuldan ve hatta aynı bölümdenmişiz. Rıza ve Ömür, İlker'i tanımazdı. Yüksel'i de ancak Beylerderesi'nden sonra tanıdılar. Bu isimlerin hepsi Ankara'da idi, ama herkes birbirini tanımazdı. Bu sadece benim marifetim değildi, hepimiz dikkat ediyorduk. Zaten bir yerden işi gevşetirseniz, önünü alamazdınız.

Antakya'da illegallite hangi boyutta uygulanabilirdi?

Herkes birbirini biliyor, herkes dernek çevresinde ve bu ilişki anlayışı başka kentlere de taşınıyor. Örneğin, Ankara'daki iki "örgüt evinin" dernek gibi olduğunu, girenin çıkanın belli olmadığını, 1978 yakalanması sırasında bu kentte bulunan bir yoldaştan yıllar sonra öğrendik. İstanbul'da askeri kadronun ne mahalle çalışmalarıyla ne de açık çalışma yürütülen alanla sözüm ona bağı yoktu. Ama gerçeklikte böyle değildi. Kural koymak yetmiyor, o kuralı sürekli denetlemek zorundasınız ve her şeyin peşinden koşmanız, her yere yetişmeniz de mümkün olmuyor.

Yaşadığım ilginç bir deneyi anlatayım. 1987 ya da 1988 yılıydı. TKEP'in İsviçre örgütlenmesinde -kenti hatırlamıyorum- bir sorun var. Yanlış hatırlamıyorsam, Adıyaman'ın küçük yerleşim birimlerinden olan bir kişi çevresine sürekli olarak devrimciler aleyhine propaganda yapıyor. Ama kurnazca yapıyor, darbe geldi herkes dağıldı, ülkede hiçbir şey yok gibisinden konuşuyor.

Bu tür tiplere teorik cevap verilmez, ülkede üç tane yasadışı yayın çıkıyor (Komünist, Birlik Yolu, Denge Kurdistan) ama bunlarla da ikna olmaz. Bu tür tiplere pratik bir cevap gerek. Yakında izin mevsimi başlayacak ve bu tip köyüne izne gidecekti. Bir arkadaş, bu tip izindeyken bir adet Komünist dergisinin kapısının altında içeriye atılmasını önerdi. İyi fikir de bunu nasıl yapacağız?

Türkiye'deki yoldaşlar beni sık sık telefonla arıyorlar ama böyle bir konunun telefonda konuşulması uygun değildi. O yıllarda internet ve cep telefonu yok. Mektup yazsam, kim bilir ne zaman ellerine geçerdi?

Birkaç haftadan fazla zamanımız yoktu. Genel Sekreter'e telefon edip konuyu iletsem ve o bölgede acaba böyle bir şey yapılabilir miydi? Ben iletirdim ama onlar içeridekilere ne zaman iletibilirdi, bilinmez. O bölgede yasadışı yayını dağıtan yoldaşın adını bile bana iletmişlerdi ama onu nasıl bulacaktık?

Ben bu işin nasıl yapılabileceğini parti kanallarından düşünüyorum, meğer başka kanallar da varmış. Benim "tamam yapılınsın" demem bekleniyordu. Bölgedeki yasadışı yayın dağıtıcısı yoldaşın akrabaları İsviçre'deydi ve kendisine ulaşım gereken bilgiyi iletmeleri 24 saat sürmedi.

Parti o yoldaşı arasa bu kadar hızlı bulamazdı. Demek ki, bir illegal yapı vardı, bir de fiilen işleyen başka bir mekanizma vardı. Başlangıçta bu durum bana garip geldi, ama daha sonra insan, "başka nasıl olabilir, diye düşünüyor. Küçük yer, kim nerede ve ne yapıyor, biliniyor. Hele de akrabaların birbirlerinden sürekli haberleri oluyor. Böyle yapmayan ve bu tür ilişkilere dikkat edenler de vardı ama anlaşıldığı kadarıyla dikkat etmeyenler daha fazlaydı.

Sonuçta, köyüne izne giden adamın kapısının altın-

dan bir gece Komünist dergisinin son sayısı içeriye atılır. Adam İsviçre'ye gelince öyle bir propaganda yapar ki, sormayın. Çok gizli çalışıyorlar, her tarafta örgütlenmişler, vb. Sonuç iyi ama sonuca yol açan işleyiş için aynısı söylemezdi.

Sonuçta şu belirleme yapılabilir: Ulusal özellikleri dikkate almadan başka ülkelerde uygulanan illegalite örneklerini kopya etmeye çalıştık ve pek de başarılı olmadık. Bu durum bütün sosyalist örgütlerde birbirine benziyor. İnsanların bu kadar çok konuştuğu, mavranın bol olduğu, birbirine sürekli bilgi aktarıldığı bir toplumsal ortamda, devrimci hareket de gıdasını alacaktı ve nitekim aldı da.

Almanya'da iken dünyanın en gelişmiş kent gerillası kabul edilen Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun yapısını inceleme fırsatım oldu. Alman polisi gibi deneyimli ve son derece teknik çalışan bir polisin bile çözemediği gizli bir yapıya sahiptiler. Yapının özelliklerine bakıyorsunuz, bizim yapmak istediğimizden çok farklı değil. Biz yapmak istedik, onlar ise yaptılar.

Alman toplumunda kahve kültürü yok, toplanıp saatlerce mavra yapmak pek rastlanılan bir durum değil, insanların birbirlerinin her şeyini bilmeleri gibi bir özellik yaygın değil. Bu toplumsal özellikler devrimci harekete yansıyor, bizdekinin yansıdığı gibi,

Bizim kendi toplumsal yapımıza uygun bir illegalite anlayışı geliştirmemiz ya da en azından durumu bilip illegal yapımız var diye kendimizi kandırmamız gerekirdi. Gerçek kötü bile olsa, bilinmesinde büyük yarar vardır. Planınızı ona göre yaparsınız ve kendinizi kandırmazsınız.

26 Nisan 2012

INESSA ARMAND

Inessa Armand'ın biyografisini anlatan İngilizce kitabı neredeyse bitirdim sayılır. Lenin ve Armand'ın da içinde bulunduğu Bolşeviklerin İsviçre'den trenle ve Almanya üzerinden Rusya'ya döndükleri bölüme geldim. Rusya'da Şubat devrimi olmuş ve Bolşevikler dönmek istiyorlar. Bunun nasıl olduğunu daha önce anlattığım için tekrarlamayacağım.

Bu biyografi 1905 ile 1917 devrimleri arasında önemli oranda Avrupa ülkelerindeki sürgünde geçiyor ve şimdiye kadar okuduğum bölümlerde üç önemli konu dikkatimi çekti:

Birincisi; Lenin ile Inessa arasında olduğu iddia edilen gönül ilişkisidir. Yazar konu üzerinde ayrıntılı olarak durmuş

Ve şu sonuca varmış: her ne kadar Lenin'in Inessa'ya yazdığı bazı mektuplar halen açıklanmamış olsa da, aralarında gönül ilişkisi olduğuna dair kanıt yoktur. Bu konuda önemli belirleme Çarlık polisi tarafından yapılıyor. Okhrana raporlarında Inessa için "Lenin'in metresi" belirlenmesi yapılıyor ama bunun neye dayanarak yapıldığı belli değil. Alexandra Kollontay anılarında ikisi arasında gönül ilişkisi bulunduğunu iddia ediyor ama bu iddia da pek sağlam görünmüyor. Dönemin şahidi olan ve aksini iddia edenler de bulunuyor.

Inessa, Lenin ve ailesiyle yakın ilişki içindedir. Disiplinli bir Bolşeviktir. Lenin'in isteği üzerine Rusya'ya gitmek dahil tehlikeli görevler üstlenir, Lenin'in bazı yazılarını Fransızca ve İngilizceye çevirir. Lenin, Inessa'ya yazdığı ve açıklanan mektuplarında samimi bir ifade kul-

lanır ama bütün bunlardan zorunlu olarak gönül ilişkisi çıkmaz.

Ek olarak, Krupskaya'nın anılarında Inessa'dan söz edilmektedir ama bundan ilerisi yoktur. Dönemin şahitleri Krupskaya'nın "üçlü ilişkiyi" kaldıracabilecek bir kadın olmadığını belirtirler. Ek olarak -bunu başka yerde okumuştum- Krupskaya, Lenin ile aralarında yoldaşlığın ilerisinde sevgi bağı bulunduğunu belirtir. Yoldaş olmanın zorunlu sonucu aşk ilişkisi değildir.

Krupskaya, Armand'ın devrim Rusya'sına döndükten kısa süre sonra ölümünün ardından çocuklarından küçük olan iki tanesiyle yakından ilgilenenecektir.

İkinci olarak, Krupskaya ile Armand önemli bir konuda birlikte çalışırlar.

1917 devrimi öncesinde Petograd'daki işçilerin yüzde 37'si kadındır ama Bolşeviklerin bu konuda çalışması yoktur. Kadın işçiler arasında Menşevikler ve feministler çalışmaktadır.

Bunu yeni ve okuduğum iyi bir biyografi kitabından öğrendim.

Armand ve Krupskaya, Almanya'da Sosyal Demokrat Parti'de olduğu gibi kadınlar için ayrı bir gazete yayınlanmasının uygun olacağını düşünürler. Almanya'da Clara Zetkin "Gleichheit" (Eşitlik) adlı kadınlara yönelik bir gazete çıkarmaktadır. Kadınlara yönelik ayrı bir yayın sosyal demokrat çevrelerde hoş karşılanmaz ve bu gazetenin ömrü de uzun sürmeyecektir. Politika sonuçta erkek işidir. Bu düşünce Rusya'da Almanya'dakinden daha güçlüdür.

Lenin kadın işçilere yönelik bir gazeteye açıktan karşı çıkmaz ama destek de vermez. Gazete için kendisinden makale istenmesine rağmen yazmaz. Gazete ekonomik

zorluklar ve sansürün varlığı nedeniyle ancak yedi sayı yayınlanabilecektir.

Krupskaya ve Armand'ın kadın işçilere yönelik propaganda boşluğunu görmeleri, bu alanı Menşeviklere ve feministlere bırakmak istememeleri, o dönem tümüyle bir burjuva düşüncesi olarak kabul edilen feminist olmakla suçlanmamak için Lenin'den gazete için makale istemeleri ve Lenin'in bunu yapmaması...

Rusya'da gazetenin pratik yayın ve dağıtımıyla uğrayan bir kadının yanı sıra Krupskaya ve Armand da ülke dışındaki redaksiyondadır.

Bu iki kadının Lenin'in pek de sıcak bakmadığı bir kadın gazetesinin yayınlanmasında birlikte çalışması, Lenin ile Armand arasında olduğu iddia edilen gönül ilişkisini yadsır özellik taşır. Armand ile Lenin sürekli görüşürler, sık mektuplaşırlar ama bunun zorunlu sonucu gönül ilişkisi değildir.

Son olarak, Armand fırsat bulduğu her boşlukta üniversitede derslere gider. Bunu özellikle İsviçre'de iken yapar ve teorik düzeyi geliştikçe -Lenin'in pek ciddiye almadığı- yazılar yazmaya, teorik belirlemeler yapmaya başlar ve bunları Lenin'le paylaşır.

Bir yazısında Engels'in savaşa karşı tutumunu eleştirecektir ve Lenin'in cevabı aydınlatıcıdır. Marx ve Engels'in de yanılacaklarını ama onları eleştirmek istiyorsa daha iyi hazırlanması gerektiğini belirtir.

Şu veya bu tekil belirlemeleri yerinde olmayabilir ama görüşlerine yönelik daha büyük eleştiri birkaç kitap okuyarak yapılmaz.

Yapılmaz değil ama iyi hazırlanmak gerekir...

Kitap konusu gereği özellikle Bolşeviklerin 1905-

1917 arasındaki Avrupa ülkelerindeki sürgün yaşamını ayrıntılı olarak anlatıyor.

Kitapta Ekim devrimi öncesi ve sonrasında Rusya'daki feministler üzerine çeşitli ABD üniversitelerinde yazılmış tezlerin varlığından da haberim oldu.

Ne diyeyim, bu kadar şey öğrendik ama yine de cahil kalmışız!

21 Şubat 2021

İNSANIN SINIRLERİ NASIL DÜZELİR?

Cevap, duruma göre değişir. Bu nedenle, “Hangi durumdan söz ediyorsunuz?..” sorusunun öncelikle sorulması gerekir.

1990’lı yılların sonunda kendi durumumdan söz ediyim. İnsanı en çok yıpratın şey, çaba göstermek ve bunun karşılığında sürekli olumsuz sonuç almaktır. 1990’lı yılların ikinci yarısında Avrupa’daki Türkiye devrimci hareketi içinde bulunan insanın sınırlarının bozulmaması mümkün değildi.

Sadece ben değil çok kişi büyük çaba gösteriyor, ama sonuç yok. Hem de öylesine sonuç yok ki, eğer hata yapıyor iseniz, hatanın nerede olduğunu bile anlayamıyorsunuz. Hata yapabilirsiniz, olabilir, hatanın nerede olduğunu görürsünüz, düzeltirsiniz ve sonraki denemenizde sonuç alırsınız. Ama yok, sonuç yok. O kadar yok ki, nerede hata yapılıyor, bu bile belli değil. Bu nedenle, herkes sürekli olarak aynı yolu tekrarlıyor ve tabii yine sonuç yok.

Einstein’ın sözüdür: Sürekli aynı yolu deneyerek farklı sonuç alacağını sanmak aptallık göstergesidir. Kimse kendisini aptal yerine koymak istemiyor, ama ister istemez pratikte böyle oluyordu. Neden hep aynı yol deneniyordu, çünkü başkası bulunamıyordu, bilinemiyordu.

İçimi sıkıntılar basmıştı. Böyle bir durumda yapılabilecek en iyi şey, radikal değişikliğe gitmek, alan değiştirmektir. Bulduğum alanda çıkış yapabilmek için gerekli yeni şeyleri bu alanda öğrenmem, en azından o gün için mümkün değildi.

Almanya sol hareketine böyle girdim. O zamanki

adıyl PDS'e (Demokratik Sosyalizm Partisi) 1999 yılında üye oldum. Kısa sürede öyle bir ferahladım ki, sormayın. PDS, o yıllarda zor bela barajı (yüzde 5) aşabilen bir partiydi. Büyük oranda ülkenin doğu illerinde (eski Demokratik Almanya Cumhuriyeti bölgesi) örgütlüydü, bulunduğum kent Frankfurt'ta daha zayıftı.

Çalışıyordunuz ve sonuç alıyordunuz. Yıllardan beri görmediğim bir şeydi bu. Yanlış bir iş mi yaptınız, yanlış görüyor ve düzeltiyordunuz ve sonuç bu kez daha iyi oluyordu. Partide bir yılım dolmadan Frankfurt il yönetimine seçildim. Partinin bölgesel yayın organı Frankfurter Kurier'in iki redaktöründen birisi oldum. Ardından bu kentte partinin barış politikası sözcüsü oldum. Altı yıl bu görevde kaldım ve parti die Linke'ye (Sol Parti) dönüştüğü sırada yapılan seçimlerde yeniden yönetime girmedim.

Hiç zamanım yoktu ve üniversiteyi bitirmem gerekiyordu. Diploma tezi yazılacak, sonra da bitirme sınavlarına girilecek; hem çalış hayatını kazan, hem oku, hem değişik yayın organlarına yazı yaz ve hem de partide aktif ol; hepsi birlikte olmuyordu.

2005 yılının sonlarıydı. Frankfurter Kurier'in son sayısında (eski parti bitip, birleşme sonucu oluşan yeni si başladığı için artık başka bir yayın çıkacaktı) meşhur olan bir yazı yazdım. Bu yazıda "ikinci politik sosyalizasyon"umdan söz ettim. İlk politik sosyalizasyonumu gerek Türkiye'de gerekse de Fransa ve Almanya'da -kısaca Avrupa'da- iken Türkiye devrimci hareketi içinde yaşamıştım. İkinci politik sosyalizasyonumu ise Almanya sol hareketinde yaşadım. Çalışma tarzı, örgüt yapısı, ilişkileri bambaşka olan bir hareket içinde bulundum. Beni özellikle mutlu eden, gösterdiğiniz çabanın karşılığında şu veya bu oranda sonuç almanızdı. Bu nasıl bir mutluluktur, anlatamam...

Aslında soldaki anlayış, toplumdaki anlayışın yan-

sımasıydı. Başarmak, bu yoldan olmazsa öteki yolu denemek, o da olmazsa başkasına yönelmek ve başarmak. Ters durumda, ne kadar uğraşırsan uğraş sonuç alınmıyordu ve insanda ne moral ne de sinir kalıyordu.

Bu yıllarda Türkiye’de yayınlanan bir gazeteye (Siyasi Gazete) düzenli yazı yazıyor ve eski TKEP’in bir bölümünün de içinde bulunduğu bu yapının Almanya örgütlenmesiyle de uğraşıyordum. Tahmin edebileceğiniz gibi arkadaşlarla sürekli uyuşmazlık içindeydim. Almanya’da örgütlenmenin geliştirilmesi için başka yolların gerekli olduğunu, ayrı örgütlenmeden ziyade Alman soluyla birlikte örgütlenmenin gerektiğini savunuyordum. Türkiye için ise, teorik tartışmaların ötesinde, pratik olarak herhangi bir yol savunmadım. Bunu oradakiler daha iyi bilirdi ve yıllardır ülke dışında olan birisi olarak orası hakkında sadece teorik olarak değil de pratik olarak da konuşmak doğru olmazdı. Bu şekilde olmaz, burası açıktı.

Oluyorsa şu veya bu oranda sonuç almanız gerek, alamıyorsunuz demek ki olmuyor. Nasıl olurdu; bu konuda yeterince somut konuşabilmek için orada yaşıyor olmak gerekirdi. Ama böyle olmazdı, burası açık olarak görünüyordu.

Burada bir soru açık kalıyordu: İkinci politik sosyalizasyonu yaşadın ve çok şey öğrendiğini düşünüyorsun. Bu öğrendiklerini içinden geldiğin ülkenin solunda sınırlı bir çerçevede bile olsa uygulayabilecek misin?

Bunun cevabı ancak pratikte verilebilirdi. Benim hayatımda hep böyle olmuştur. Hayat beni dönemine göre büyük bir fırtınanın içine atıverir. Ya kenarda duracaksın, ya gireceksin...

Benzer bir durum 1970 yılında başıma gelmişti. OD-TÜ’deki Sosyalist Fikir Kulübüne girdikten sonraki bir yıl içinde önce zamanın Türkiye Devrimci Gençlik Federas-

yonu ve ardından da o zamanın THKP-C'sinde küçük olmayan görevler üstlenmişim. İleri Dergisi yazı işleri sorumluluğu, Kurtuluş Dergisi'ni çıkaran üç kişiden birisi, ardından 12 Mart sonrasında Ankara'da merkez irtibatla çalışanlardan bir tanesi... "Ne oldu bana böyle?.." diye düşündüğüm zamanlar oldu. Ben daha kimim de bu işleri yapıyorum?

Dönem tarihsel bir dönem, kimse seni beklemez. Ya elinden geleni yapmaya çalışırsın, sürece katkı yaparsın ya da kenara çekilirsin. Kenara çekilmez, hatasıyla sevabıyla gireceğiz. 2.000'li yıllarda ise o dönemle karşılaştırılmayacak kadar gelişmiş, eksiklerimi tamamlamıştım. 2007 yılı sonlarında Mihrac Ural ortaya çıktı ve açıkça bana saldırdı. Allah'tan daha ne isterim yani!..

Göster bakalım kendini Engin. Öğrenmiş misin, öğrenmemiş misin? Bir alanda öğrendiklerini başka bir alana uygulayabiliyor musun?

Mihrac Ural'ın hep birlikte canına okuduk. Önceden de belirtmiş miydim, hatırlamıyorum. Bu sitenin dört yıl boyunca bu kadar ilgi çekmesinin önemli nedenlerinden bir tanesi, biliniyor, sol bir örgütün tarihiyle hesaplaşmasını ilk kez ve açık olarak yaptık. İçimizdeki beşinci kolu ortaya çıkardık.

İkinci bir yan daha var: Başarılı olduk. İnsanlar başarıya susamışlar. Yıllardan beri ellerini neye atsalar, ellerinde kalıyordu. Uğraş uğraş, sonuç yoktu. Biz tersinin mümkün olabileceğini gösterdik. Eskiden beri öğrendiğimi kendime saklamam, herkes öğrensin isterim. Hayatta yapılacak o kadar çok şey var ki, herkes yol yöntem öğrensin, gerekirse yenilerini bulsun ve yapsın. Bunun için ise öncelikle öğrenmek için çaba harcamak ve çalışmak gerekiyor. Bunlara sahip olan herkes öğrenebilir...

25 Temmuz 2012

İNSANINA SAHİP ÇIKMAYAN SOL

Konuyla ilgili birkaç söyleşi okudum. Kişi, diyelim ki filanca sosyalist örgütten, on yıl hapis hane kalıyor. İçerde iken değişik direnişlere katılıyor. Hapishane yönetiminin değişik psikolojik baskılarına karşı direniyor, keyfilikler karşısında yılmıyor. Bir süre açlık grevi bile yapıyor ve tahliye oluyor. Dışarıda gördükleri karşısında şaşırıyor. “On yıl hapis yattım. Boyun eğmedim, direndim. Böylesine bir ilgisizlikle karşılaşacağımı düşünemezdim!..” diyor.

Kişi dışarı çıkınca karşılaştığı ilk şey ilgisizliktir. Hala belirli bir örgütün mensubu ise ilgi konusunda az da olsa şansı vardır. İçerde geçen on yıl içinde örgüt de ortadan kalkmış ise, şansı hiç kalmamıştır.

Devrimci tutsaklar boyun eğmediler, direndiler!.. Peki sonra?..

Gün geldi tahliye oldular. On yıl –bazıları için daha da fazla– az değil. Dünya değişmiş, eski ilişkiler kaybolmuş. Bu kişi şimdi ne yapacak?..

İlk sorun asgari ihtiyaçlarını karşılamasıdır. Kalacak yer ve karnını doyurabilecek kadar yemek bulabilmektir. Arkasından iş aramak, çalışıp para kazanmak sorunu gelir. Eski ilişkilerin olmadığı bir dünyada bunları nasıl çözeceksiniz? Yeniden ailenize sığınmak zorunda mı kalacaksınız?

On yıl hapislikten sonra böylesi bir duruma düşmek insanın moralini acayip bozar. Sadece onun mu?..

Ortaya yeni ve önemli bir örnek çıkmıştır: İşte devrimciliğin sonu budur. Kimseyi dinlemezsen, hükümete ve devlete kafa tutarsan, sonunda böyle ortalıkta kalırsın.

On yıl yatmış ve direnmiş, kimin umurunda!..

Size Almanya'dan tersi yönde iki örnek vereyim. Kızıl Ordu Fraksiyonu'ndan (RAF) biri kadın diğeri erkek iki "terörist" yıllarca hapiste kaldıktan, tecritte yaşadıkten, pişmanlık gösterirse ve terörizmi kınarsa erken bırakılabilecekleri tekliflerini defalarca reddettikten sonra tahliye olurlar. Birgit Hogefeld 19 yıl, Christian Klar ise 23 yıl sonra haptisten çıkar. Özellikle ikincisi değişik toplumsal olaylara yönelik olarak sosyalist tutumunu açık olarak ortaya koymaktan çekinmez.

İkisi de içerde kaldıkları yıllar boyunca birer meslek öğrenmişlerdir. Ama onlara kim iş verir? Aradan geçen yıllar içinde çok değişmiş olan dünyada onlara kim yardımcı olacaktır? Örgütleri de artık yoktur. RAF yıllar önce kendisini feshetmiştir.

Ama bu insanlara sahip çıkanlar vardır. İki sol günlük gazete onlarla söyleşi yapar ve düşüncelerini yayınlurlar. Onlara iş bulunur, kalacak yer bulunur, sosyal bir çevreye girmelerine destek olunur. Bunları yapanların çoğu da eski RAF'li değildir ve hatta aralarında RAF çizgisine karşı olanlar bile vardır.

Önemli olan şudur: Bu insanlar yıllarca hapis hane de kalmışlar ve devlete boyun eğmemişlerdir. Devletle şu veya bu şekilde mücadele içinde olanların da tahliye olduklarında bu insanlara sahip çıkması gerekir.

Böyle insanlar tahliye olduklarında dışarıda ne yapacağını bilmez ve çaresiz durumda kalsalardı, bu insanlar için değil ama o ülkenin sol hareketi için utanç verici bir durum olurdu.

İnsana yatırım yapacak kaynağınız, enerjiniz, potansiyeliniz yoksa; ötesini boş verin. Bir ülkede sol, sadece örgütlü olanları değil, herhangi bir örgüte doğrudan bağlı olmayan sol potansiyeli de kapsar. Sol, şu veya bu

örgütte olan soldan ibaret değildir. Örgütler dışında kalan ve kendi içinde farklılıklar taşıyan önemli bir sol potansiyel yoksa, o ülkede solun kalıcı gücü de yok demektir. Gürültüsü çok olabilir, ama kendi insanına bile sahip çıkabilecek anlayışta değildir.

8 Temmuz 2012

INTERCONTINENTAL EYLEMİ

Bu eylemi ana hatlarıyla daha önce anlatmıştım, ancak İbrahim'in karşılaşmalar yazısında sözünü ettiği Türkiye'den gelen arkadaş bazı noktaların açılarak yeniden anlatılmasını istedi. İsteğini yerine getiriyorum.

Bu eylem üzerinde değil ama bu eylemin neden Acilciler'in en tanınmış eylemi olduğu hakkında çok düşündüm. Cezaevlerinde nereye gittiysem adli mahkumlar bu eylemi sordular. Yıllar sonra bile hatırlanan bir eylemdi. Bu kadar tanınmasının bazı nedenleri olmakla birlikte, başka konularda olduğu gibi bu konuda da dışımızdaki faktörler devreye girmiş olsa gerekir.

Hürriyet gazetesinin bu eylemle ilgili olarak beş gün üst üste yayın yaptığını hatırlıyorum. İşi büyütüp, "terör örgütleri kapıştı" türünden başlıklarla haber bile yapmışlardı. İddiaya göre MLSPB ve biz eylemi paylaşamıyorduk. İlgisi yok tabii, ama Hürriyet yayın yaptıkça Mısır'daki sağır sultan bile eylemi duyuyordu.

Eylemin bu kadar etki yaratacağını düşünmemiştim. Hapishanelerde kaldığım süre içinde özellikle İstanbul mahkumunda bu etkiyi açık olarak gördüm. Taksim'de eylem yapılmasını akılları almıyordu ve hatta bazılarıyla "şöyle olsaydı ne yapardınız" gibisinden sorulu cevaplı konuşmalara bile girdim.

1 Mayıs 1977'nin ardından 34 kişinin öldüğü Taksim Meydanı'nda bu ölümlere yol açan silahların sıkıldığı yerlerden birisi olan Intercontinental oteline karşı eylem. Otelin adı daha sonra Marmara Etap olmuş...

1 Mayıs 1977 olmasaydı, böyle bir eylemin yapılması

da anlamsız olurdu. O günlerde 1 Mayıs katliamının ardından eylem yapalım ama ne yapalım diye dört dönüyoruz. İlk eylem teşebbüsümüz başarısızlıkla sonuçlandı ve hedef başkaydı. Intercontinental daha sonra aklımıza geldi ve açıkçası bu düşünce biraz çılgıncaydı. Taksim gibi akşam saatlerinde bile kentin en kalabalık yerlerinden birisinde silahlı eylem yapmak fikri, insanı hem cezbeden, hem sarhoş eden, hem de biraz korkutan bir fikirdi. Meydandaki kalabalıktan kimin ne olduğu belli değildi. Sivil polisler mutlaka vardı. Müdahale olur muydu, olursa nasıl olurdu, hepsini düşünmemiz gerekirdi.

İlk keşfi Nebil ile birlikte yaptım. Sonra üç kişi birden keşif yaptık. Taksim parkı biraz yüksekti. Intercontinental tam karşımızdaydı ve ideal hedefti. Araba parkının yanındaki caddede dururdu ve mesafe de yaklaşık 50 metreydi yani pek uzak değildi. Karar verdik, yapacağız. Peki nasıl yapacağız?

Öncelikle tam karşımızdaki camlı lokanta bölümüne ateş edilmeyecekti. Burada otelin 1 Mayıs'taki rolüyle ilgisi bulunmayan insanlar bulunabilir, yaralanabilir ve ölebilirlerdi. Böyle bir amacımız yoktu, hedef oteldi ve dolayısıyla lokantanın üzerindeki bölüme ateş edilecekti.

En büyük sorun şuydu: Tehlikeli bir işti ve tehlikenin nereden geleceğini bilmiyorduk. Her yönden gelebilirdi ve buna göre hazırlık yapmamız gerekiyordu.

İlk olarak, eylemin büyük bir süratle yapılması gerekirdi. Arabadan indik, klaşinler bezlere sarılı, elli metreyi yürüyerek geçtik, iki kişi öne giderken ben biraz arkada silahı çekip arka güvenliği alacaktım ve ateş başlayacaktı.

İki silah birden ateşe başlamayacaktı. Önce birisi, o bitmeden öteki başlayacaktı. Böylece ilk silahı kullananın şarjörü erken bitecek ve birbirine bağlı iki şarjörü çevirip ötekini takarken öteki ateş ediyor olacaktı. Böyle

davranmaktaki amaç, iki silahın birden aynı anda şarjör değiştirme aşamasına gelmemesiydi. Bu sırada bir müdahale olursa bendeki tabancadan başka ateşe hazır silah olmayacaktı. Bizim hareket tarzımızda ise, bir klaşın ve bir tabanca her zaman ateşe hazır oluyordu. İkinci silahın mermisi bitince hemen şarjör çıkarılıp ilkinde tersten bağlı öteki şarjör takılacak ve artık ateş edilmeyecekti. Yani dönüş yolumuzda bütün silahlar dolu olacaktı.

Eylem arabadan inme ve yeniden arabaya binmeye kadar beş dakikadan az zaman alacaktı. Araba dört kapılıydı, motor çalışır durumda olacaktı ve zaman kaybetmemek için herkes ayrı kapıdan binecekti.

Plan hiç fena değil gördüğünüz gibi. En büyük endişemiz yarı karanlıkta parkın içinden bize ateş edilmesiydi. Taksim burası, her çeşit insan vardı ve artık o tehlikeyi de göze alacaktık. Klaşınların haşın sesi vazgeçirici bir faktördü ama belli mi olurdu.

Eylemden önce Ali eylemi seyredeceğim diye tutturdu. İstiklal Caddesi çıkışına yakın polis kulübesinin yanında duracaktı. Yüksel de Ömür de saatli bomba yaparken ya da bağlarken öldükleri için aşırı hassaslaşmıştım. Sıkı sıkıya iyice kenarda durması için tembih ettim. Bir şey olur, klaşınlerden birisinin ateş etme açısı sapar, kendi adamımızı vururuz. Başımıza gelenlerden sonra bize de yakışırdı yani!!!

Saat, kesin saat belli değil, ama akşam sekiz civarı... Arabayla geldik, inip parkın kenarına yürüdük. Ben biraz arkaya geçip silahı çektim. Çimenlerin üzerinde iki kişi yüzükoyun yatıyordu, bunun dışında alacakaranlıkta kimse görünmüyordu. Arkamda önce klaşının birisi arkasından ötekisi ateşe başladı. Yerdeki iki adam bir anda gözden kayboldular. Sonra düşündüm, bunlar herhalde hırsızdı, yoksa bir kişi bu kadar hızlı hareket edemezdi. Ateş biter bitmez arkamı döndüm ve arabaya gittik. Hepi-

miz ayrı kapıdan bindik ve araba kalktı.

Eylem birkaç dakika sürdü ve beklemediğimiz bir şey oldu. Siyah bir araba yanımıza gelip bizi sıkıştırmaya kalkıştı. Şoförümüz iyiydi, paniklemedi ama araba yanımızda giderek bizi sıkıştırmaya çalışıyordu. Silahı çektim ve bir an ne yapacağımı bilemedim. Bizimle aynı hizada giden öteki arabadaki şoföre ateş etsem hızlı gittiğimiz için bizim şoförü vurabilirdim. Baktım olmayacak, elimi şoförün yüz hizasında ama gözlerinin altından uzatıp ateş edecektim, öteki araba vazgeçip geride kaldı. Gazlayıp gittik. İki arkadaş önceden indi. Klaşinleri küçük bir valize koymuşlardı. Osmanbey civarında valizle birlikte indim. Araba gitti. Şoför arkadaş arabayı uygun bir yerde terk edecekti.

Şişli civarı gayet sakindi. Bizi sıkıştırmaya çalışan belli ki profesyonel birisiydi. Atlatmıştık, üzerinde durmadım. Ertesi günün gazeteleri baskıya girdiği için bu gece telefon edip haber verilmesi gerekmezdi, yarın görev üstlenen arkadaşlar telefon edeceklerdi. Sabah onlara eyilemin yapıldığı haberi iletilecekti.

Haber gazetelerde bir gün geç çıktı çünkü telefon etmesi gerekenler ihmalci davrandılar. Sonra haber yayınlandı. Hürriyet'te önceden sözünü ettiğim şekilde bir hafta kadar durmaksızın yayınlandı.

Nedenini epeyce sonra anladık. Aynı gece Intercontinental'in karşı tarafındaki Sheraton'da MIT'in Marmara bölge toplantısı varmış. Aslında bu toplantıyı basacağımızı ama oteli şaşırdığımızı düşünmüşler. Anlaşılan bizi sıkıştırmaya çalışan arabanın şoförü de onlardan birisiydi.

Bu eyleme, sadece İstanbul'dakilerin değil, başka kentlerde olan ama Taksim'i bilen herkesin ağzı açık kaldı. Askeri açıdan bakarsanız kurşunlama eylemiydi ve istediğimiz gibi kimse yaralanmamıştı. Ama Intercon-

tinental'in güncel önemi ve yapılış tarzı eylemin etkili olmasına neden oldu. 1978 yılı ortalarında zamanın Aydınlık gazetesinde Acilciler ile CIA'nın birlikte Intercontinental'i kurşunladığı bir karikatür yayınlandı. Glp geçtik ne yapalım...

31 Mayıs 2012

İNTİKAM VE BALYOZ

Kısaca “Balyoz Davası” olarak bilinen ve çok sayıda aralarında yüksek rütbelilerin de bulunduğu askerinin yarğılandığı dava sonuçlandı. Sanıkların büyük bölümüne ağır cezalar verildi.

Bir kısım basına, muhalife ve özellikle de bugüne kadar burnundan kıl aldırmayan yüksek rütbelilere ve onların azgın Kemalist hanımlarına göre, bu dava bir intikam davasıdır, hukuksuzluk vardır.

Aksini iddia etmek mümkün değil. Evet, suçlamalar bazı yönlerden sırtıtmaktadır. Kanıtların keyfi değerlendirilmesi az değildir. Bu nedenle, mahkeme kararı intikamı da içeriyor denilebilir pekalâ. Bunda şaşılacak ne var?

Politik bir davada hukuksuzluk ilk kez mi oluyor? Hukuksuzluğun daniskasını yıllarca askeri yönetimler ve sıkıyönetim mahkemeleri yapmadı mı? Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan’ın idam edilmesinin açık nedeni intikam değil miydi? AP milletvekilleri TBMM’de bunu açıkça söylemediler mi? 27 Mayıs’ta bizden üç kişi asılmıştı. “Üç bizden, üç onlardan!..” denilmiyor muydu? Bunun adına intikam denilmez de başka bir şey mi denilir?

Örnekler çok fazladır.12 Eylül mahkemelerindeki hukuksuzluk örneklerini saymayacağım. O kadar çok ki, hepsini bilen hiç kimse olmasa gerektir. İntikamcılardan intikam alınıyor ve geçmişin intikamcıları da “ama bu intikamdır” diye bağıyorlar. Başka ne bekliyordunuz? Sen yapınca iyi de başkası sana yapınca kötü mü oluyor?

Suçsuzlarmış!.. Güldürmeyin insanı!..

Şu veya bu kişi şu kadar suçludur, hükümeti devir-

meye teşebbüs etmiştir diyemem. Ama davanın geneline bakıldığında ve yılların tarihi dikkate alındığında, ordu komuta kademesinin yıllarca bu ülkeyi idare eden gerçek güç olduğu ve kendisini her şeye karışmaya yetkili gördüğü anlaşılabilir. Bunun hesabı soruluyor ve bu hesap tam olarak uygun kişilerden sorulmamış olabilir.

Dahası, bu hesap eksik sorulmuştur. Yıllardan beri Kürtlere karşı işlenen suçların failleri nerede? Faili meçhul cinayetlerin failleri nerede?

Ordu komuta kademesinde yer alanların bu faillerden uzak kişiler oldukları düşünülemez. Polisin genelkurmay başkanı olarak bilinen ve çok sayıda faili meçhulle suçlanan Mehmet Açar beş yıl ceza aldı, hepsi bu kadar. Mehmet Açar'ın icraatlarını zamanın ordu komuta kademesinden bağımsız olarak yaptığını düşünülemez.

Açar'ın yanıtı bellidir: "Vatan için böyle yaptım!.."

Kuşkusuz! Ordu komuta kademesi de böyle yaptı ve şimdiki hükümet de böyle yapıyor. Aranızda anlaşın artık, ne diyelim?

Balyoz davasındaki haksızlıktan ve hukuksuzluktan söz edenlerin KCK davalarının sözünü bile etmemesi ise, bunların nasıl bir adalet anlayışına sahip olduğunu açık olarak gösteriyor. Adalet isteniyor ama sadece kendileri için istiyorlar.

Ek olarak, bana ve benim konumumdaki kişilere yönelik adli haksızlık yapıldı. Adamlar hükümeti devirmeye "eksik teşebbüs" ettikleri için, müebbet almadılar, 20 yıl aldılar. Nasıl eksik teşebbüsmüş bu, anlamadım. Ellerinde her çeşit silah bulunuyor, emirlerini dinleyecek kişiler de var. Bu durumda düşünmek ve konuşmak ile yapmak arasındaki mesafe hayli kısadır.

1971 yılında Birinci THKO davasında, Ali Elverdi baş-

kanlığındaki mahkeme 19 kişiye idam cezası verdi. Askeri Yargıtay bozdu, mahkeme kararında ısrar etti. Sonuçta, Askeri Yargıtay üç kişinin idam kararını onayladı.

O dönemde karara itiraz eden bir hakim şöyle demişti: “Bunlar 146. maddeden yargılanamazlar. Deniz kuvvetleri yok, hava kuvvetleri yok, tankları yok. THKO’nun silahlı gücüyle bu devlet yıkılmaz. Dolayısıyla devlet düzenini zor yoluyla değiştirmeye yönelik maddeden yargılanmaları mümkün değildir. Henüz bu imkâna sahip olmadıklarına göre, 146. madde bu kişilere uygulanamaz.”

Devlet düzenini zor yoluyla değiştirmeye teşebbüs maddesinden yargılanabilmek için, sahip olunan gücün düzeni değiştirebilecek boyutta olması gerekir. Mantıklı bir itiraz, ama dinleyen kim?

Ankara 1 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi sonraki bir davada üzerinde silahla yakalanan bir kişiye idam cezası verdi. Mantık şöyleydi: “Bu kişi bu silahı neden taşıyo? Devlet düzenini değiştirmek için!.. O halde?..”

Askeri Yargıtay “bu kadar da olmaz” düşüncesiyle bu kararı bozdu. Gerçekte buradaki mantıkla THKO’lulara uygulanan mantık aynıydı. Ama bu mantık Balyoz davasının da uygulanmadı. Neden?

Çok sayıda komutan harekete geçmemiş!..

Harekete geçselerdi yargılanmaları söz konusu olmazdı, onlar seni yargıladı. ABD’den izin alamadıkları için harekete geçemediler. Mahkeme onlara sadece ağır ceza vermedi, bir yandan da kıyak yaptı. Hükümeti devirme ve yönetime el koyma olanağı bizden kat kat fazla olan bu kişiler, “eksik teşebbüs”ten ceza aldılar.

Esas haksızlık bize yapılmış oldu, onlara değil...

27 Eylül 2012

IRAK'TA SÜNNİ İSYANI

Öncelikle bugünkü (15 Haziran 2014) Radikal'de Cengiz Çandar'ın yazısını okumanızı isteyeceğim. (İnternet üzerinden ulaşabilirsiniz.)

Bu yazıda Çandar, Daily Beast adlı İngilizce yayınlanan ve dikkate alınır yorumların bulunduğu internet gazetesine referans vererek, Irak'ta IŞİD'in nasıl bu kadar hızlı ilerleyebildiği sorusuna cevap arıyor.

Irak ordusundaki Sünni askerler savaşmadan silahlarını bırakıyorlar ama ilerleme hızını açıklamak için bu durum yeterli değil... IŞİD'in ilerlediği bölgelerde yıllardan beri bulunan ve çalışan başka Sünni gruplar da bulunuyor. Bunların da IŞİD'in hızla ilerlemesine önemli katkısı bulunuyor. Başka bir deyişle, Irak'taki hızlı ilerleme sadece IŞİD'in işi değil. Saddamcılar var, Nakşibendi Ordusu var ve diğerleri var.

Bunun hemen ardından, beklenebileceği gibi, değişik Sünni grupların ne kadar süre bir arada bulunabilecekleri sorusu geliyor. Soru haksız değil, çünkü Suriye'de ikisi de Sünni olan IŞİD ile El Nusra arasında çatışma yaşanmış biliniyor.

Irak'taki durum biraz da Afganistan'dakine benziyor. Taliban olarak bilinen örgüt tek parça değil, farklı kanatlardan oluşuyor. ABD, bu ülkede savaşı kazanamayacağını anlayınca Taliban'ın ılımlı sayılan kanadıyla bir süreden beri ilişki geliştiriyor.

Bu ülkede açık işgal sona erince iç savaşın başlamasına kesin gözüyle bakılıyor. Afganistan'daki merkezi hükümetin kısa sürede devrilmesi mümkün çünkü gücü

bulunmuyor ve ardından da Taliban içi iç savaş başlaması söz konusu...

Irak'ta da aynısı olur mu, bakalım göreceğiz.

Maliki'nin Şii eksenli politikasına karşı gerçekleşen Sünni ayaklanmasına karşı Maliki'nin tutumu "benzerliğin bu kadarı olur" dedirtecek cinsten...

Maliki, Türkiye ve ABD'ye çağrı yaparak, IŞİD'e karşı hava bombardımanı yapılmasını istiyor. Ya da "benim imkanım yok, siz hepsini öldürün" demek istiyor. Yapabilecek durumda olsaydı böyle yapacağı açıktır.

IŞİD de bu arada boş durmuyor ve esir aldığı askerler arasındaki 1700 kadar Şii'yi öldürüyor, Sünnileri ise bağışlıyor.

Maliki'nin Şii kafası ile Esad'ın Nusayri kafası birbirine ne kadar benziyor.

1981 yılında Suriye'nin Hama kenti Müslüman Kardeşler'in isyanı gerekçe gösterilerek yerle bir edilmiş ve yaklaşık 40 bin kişi öldürülmüştü. Maliki'nin imkanı olsaydı benzerini yapardı.

Sünni örgütler durur mu? İmkan buldukları yerde Şii'leri, Nusayri'leri katledeceklerdir. Sen yapınca iyi de aynısı sana yapılıncı kötü mü oluyor?

Fırsat bulunca dini karıştını katletmek nasıl durdurulur, diye sorulursa, bunu insanîyet çağrılarını yaparak durdurmak mümkün değildir. Azınlıkta olan bir dönem insanîyete uyar, günün birinde elinde imkan olunca da karıştına aynısını yapar. Bu sefer karıştındaki insanîyet çağrısı yapmaya başlar ve bu böyle sürüp gider...

Tarihin yorumunu değiştirmek gerekiyor. Düzenli olarak Kербela'yı anıp, Muaviye'ye küfredip sonra da insanîyetten söz etmek olmaz. Aynısı Sünniler için de ge-

çerlidir. Herkes tarihte kendisini haklı gösterecek çok sayıda örnek bulabilir ve bu konuda herhangi bir çözüme ulaşmak da mümkün değildir.

Mezhep savaşı İslamiyete özgü değil, Hıristiyanlıkta da yaşandı ve sona erdi. Katoliklerin bir günde yüz bin Protestanı öldürdüğü St. Bartelmi katliamı sürekli olarak anılsa ve böylece de nefret körüklenseydi, Katoliklerle Protestanlar arasında barış olmazdı.

Bugün ve gelecekte barış isteyen, yüzyıllar öncesinden gelen düşmanlığı çözebilmek mümkün olmadığına göre, bunu geri plana itmek zorundadır.

Aksi durumda, tarihten gelen nefret söylemi sürekli olarak karşılıklı düşmanlık doğurur ve bu da uygun koşullarda bir yerden patlar. Karşı taraf bunu unutmaz ve gün gelir o daha güçlü duruma geçince aynısını karşısındaki ne yapar ve bu böyle sürüp gider.

Her yeni olay yeni düşmanlıklara birikim sağlar. Bu düşmanlığı ve karşılıklı katliamları durdurmak istiyorsanız, ilk adım olarak, Sünni Şii Alevi Nusayri ayırımı yapmadan, tarihi yeniden yorumlamak zorundasınız.

15.6.2014

IRKÇILIKLA BİRLİKTE YAŞAMAK

İrkçilikle birlikte yaşamayı öğrenmek gerek... İrkçilik sabit özelliklere sahip değildir, sürekli değişir; bir dönem ırkçılığın hedefi olan kesim birkaç parçaya ayrılabilir ve aralarından sadece bazıları hedef alınır.

Mesela ABD’de siyahlara karşı ırkçılık beyazların toplumsal özelliklerinden birisidir denilebilir. Yaklaşık 500 yıl önce İngiliz, Fransız, İspanyol köle tüccarları tarafından kıtaya getirilen Afrikalılar yıllarca plantasyonlarda çalıştırıldılar ve büyük zenginlik ürettiler. Köleciliğin yasaklanmasından sonra da ABD’de ırk ayrımı sürdü. Siyahlar beyazlarla birlikte okula gidemez, aynı havuza bile giremezdi. Ardından ırk ayrımı resmi olarak yasaklandı ama siyahlara karşı ırkçılık sürdü. Şimdi bile hapishanelerdeki siyahların oranı, nüfus içindeki oranlarından yüksektir. ABD’de polis şiddetiyle karşılaşan ve hatta öldürülenler arasında özellikle siyahlar vardır.

Ama hangi siyahlar?

ABD tarihinde ilk kez bir siyah –Obama- iki kere devlet başkanı seçildi. Siyahların bir bölümü beyazlar tarafından geniş oranda kabul edilmeye başlandı. Bunlar “bizden” siyahlardı. Bunlara karşı ırkçılık kaybolmadı ama azaldı. Eskiden bütün olarak ırkçılığın hedefi olan siyahlar ayrıştı, hatta bir bölümü “başka siyah”lardan hoşlanmamaya başladı.

Ülkeler arasında göçün artması, hızlı yolculuk imkanı ve internetin eskinin görece sabit sayılan zaman ve yer kavramlarını değiştirmesi sonucu, çok sayıda insan her yolu deneyerek daha iyi yaşayabileceğini tahmin ettiği ülkelere gitmeye çalışıyor. Kimisi savaştan, kimisi yoksul-

luktan, kimisi ise daha iyi bir gelecek umuduyla yaşadığı ülkeden ayrılıyor.

Gelmeyi başarabildikleri daha zengin ülkelere hayat tarzlarını da birlikte getiriyorlar ve genellikle dışlanmayla karşılaşılıyorlar. Max Frisch'in bir zamanlar göçmen işçilerle ilgili söylediği "işgücü istedik ama insan geldi" belirlemesi gerçekte yeni gelen herkes için geçerlidir. Yerleşik toplum ırkçı olmasa bile yeni gelenin özelliklerine yabancılaşma duyuyor ve onu dışlıyor. Ek olarak, eskiden beri bu ülkede bulunan ama aynı ülkeden gelmiş olanlar da genellikle yeni gelenleri hoş karşılamıyor, onlara karşı yabancılaşma hissediyorlar. Bu yabancılaşma kolayca belirli bir insan grubuna karşı tutuma dönüştüğünde ırkçılık da başlamış oluyor.

Bu açıklamalardan hareketle ırkçılığın şu veya bu toplumda kolayca ortadan kalkmayacağı, yapı değiştirerek yıllarca sürebileceği söylenebilir.

Benzer özelliği Türkiye'de de görebiliriz. Eskinin ırkçılığı kendini Türk görmeyenlere yönelikti; Kürt, Rum, Laz vd. olamazdı, herkes Türktü. Şimdi ise sayıca az olmayan bir kesimde yeni gelenlerin Türk olmasını engelleme çabasını görebiliyoruz. "Suriyeli TC vatandaşı olamaz" anlayışı bunu ifade eder.

Herfried Münkler yıllar önce yayınlanan Die neuen Deutschen kitabında "yeni Almanlar"dan söz ederken, yenilerin olduğu gibi eskiden beri ülkede olanların da değişmesi gerektiğinden söz ediyordu. Çok sayıda yerleşik insan -eski göçmenlerin bir bölümü dahil- değişimin her türlüşünü kabul etmedikleri için yenileri dışlarlar ve hatta onlara karşı ırkçılırlar.

Türkiye'de de benzeri bulunuyor. Eskiden Kürtler genel olarak dışlanırdı, kimsenin Kürt olduğu kabullenilmezdi. Şimdi değişti; "bizim Kürtler" ve diğerleri vardır

artık...

Almanya'da da çok sayıda yeni Alman, diyelim 30 yıl öncesine göre büyük kabul görüyor; aynı kabulün çok yeniler için de geçerli olduğu söylenemez.

Sonuçta şu söylenebilir: ırkçılık bitmeyecek, hedef aldığı kitle sürekli değişerek sürecektir. Buna karşı sürekli mücadele edilecektir ama bu durum birlikte yaşama gerçeğini ortadan kaldırmaz.

Çaresi sosyalizmdir, denilemez. Etkiler kuşkusuz, azaltabilir ama ortadan kaldıramaz. Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde ırkçılık resmen yoktu ama bu durum yabancı işçi olan Vietnamlıların dışlanmasını engellemezdi. (Konuyla ilgili araştırma kitaplarını okumanızı öneririm.)

Küba yönetimi ülkede siyahlara karşı ırkçılık bulunduğunu ve buna karşı mücadele ettiklerini söyleyerek en azından gerçeği gizlemiyor.

Bu bir "insanlık durumu"dur, kendini yüceltmek için başkalarını aşağılamaktan ırkçılığa geçiş zor değildir. Tarihte benzerini köleler arasında bile görebilirsiniz.

"Hepimiz köleyiz ama biz Roma'nın kölesiyiz!.."

Sosyal psikolojinin önemli inceleme alanlarından birisidir.

27 Şubat 2021

İSRAİL VE SURİYE

İsrail bu yıl içinde ikinci kez Suriye'deki bir hedefi bombaladı. Bu hedef –iddiaya göre- kimyasal silah üreten bir fabrika olabileceği gibi, Hizbullah'a silah götüren bir konvoy da olabiliyor.

Bu bombalamalarda dikkat çekici bir yön var:

Suriye'nin etkin hava savunma sistemine sahip olduğu söylenir. Rusya'dan alınan uçaksavar füzeleriyle kurulmuş güçlü bir hava savunma sistemi vardır.

Ne ki, iki İsrail saldırısında da bu füzeler ateşlenememiştir. Nedenini bilmiyoruz ama insanın aklına önceki benzer olaylar geliyor. Bunlardan en büyüğü 1988 yılında yaşanmıştı. İsrail Suriye'de nükleer silah hazırlıkları yapıldığını iddia ettiği büyük bir tesisi bombalamış ve Suriye'nin Sovyet yapısı uçaksavar füzeleri de ateşlenememişti.

O zaman Suriye'de bulunan bazı yoldaşlara telefonla sormuştum:

Basında İsrail'in kullandığı ABD füzelerinin daha gelişmiş oldukları yazılıyor. Bu işin gerçeği nedir?

Onlar da aklıma bile gelmeyen gerçek durumu iletmişti:

Sovyet uçaksavar füzelerinin şifreleri İsrail'e satılmış ve İsrail de elektronik araçlarla bu füzeleri kilitlemişti. Füzeler ateşlenememişti.

Şimdi de benzeri bir durum var mıdır, bilmiyorum. Garip bir durum olduğu açık, ama nedeni bilinmiyor.

Hafız Esad'ın ölümünden yaklaşık bir yıl önce ölümcül hasta olduğu ve yakında öleceği ilk olarak İsrail tarafından açıklanmıştı. İsrail açıklamasına kanıt olarak da Hafız Esad'ın idrar tahlili raporunu göstermişti.

Birbirini denetleyen dört ayrı istihbarat örgütünün bulunduğu bir ülkede devlet başkanının idrar tahlili sonuçları İsrail'in eline nasıl geçmişti, bilinmiyor. Satın almış olsalar gerektir.

Buradan şu sonuç çıkarılabilir:

Bakmayın bunların anti ABD'ci ve anti İsrailci olduklarına. Ne kadar çok bağırırsanız fiyatınız da o kadar artar. Satın alınmaya hazır çok sayıda kişi var...

Benzeri bir durum İkinci Irak Savaşı sırasında yaşandı. Askerî olarak hiç de fena olmayan Saddam'ın ordusu kısa sürede bozguna uğradı. Nedeni daha sonra ortaya çıktı; bir bölüm general birliklerini savaşa sokmamış, ABD'nin yanında imiş gibi davranmıştı. Bu generallerden bir tanesi de, savaştan kısa süre önce ABD ordusunu perişan edeceklerini açıklayan kişiydi.

Demek ki orada bu işler böyle yürüyor. Fazla konuşma birader, fiyatın nedir, onu söyle!

6 Mayıs'ta bir de pek bilinmeyen bir olay gündeme getirildi.

6 Mayıs 1996'da Şam yakınlarında PKK'nin büyük bir toplantı yapacağı ve Abdullah Öcalan'ın da buna katılacağı yerinin yakınında bir ton patlayıcı yüklenmiş bir kamyon infilak etti. Öcalan toplantıya geç kaldığı için patlamadan kurtuldu. Çiller-Erbakan hükümeti iş başındadır ve Çiller "başarılı olmadıklarını" açıklayacaktır.

Burada başka bir soru daha var. Suriye başkenti Şam yakınlarına kadar bir ton patlayıcı yüklü bir kamyonu ge-

tirebilmek, MİT'in bu ülkede iyi bir örgütlenmeye sahip olduğunu gösterir. O zaman bile bu böyleymiş. Şimdi artık açıkça yapılıyor.

Baksanıza, Antakya'dan 17 kişilik bir polis ekibi gidip, Lazkiye yakınlarında ev basıp, Türkiye'de aranan iki kişiyi yakalayıp ülkeye getiriyor.

Bu durum bir devletin –eğer hâlâ varsa- egemenlik haklarının ağır bir ihlalidir. İçerde para için her şeyi yapacak işbirlikçileri yoksa bunu yapamazsınız. Bir dahaki İsrail hava saldırısında bakalım nasıl olacak?

7 Mayıs 2013

İŞÇİ SINIFI KİMİ KURTARIR?

Her teorinin alameti farikası denilebilecek temel bir özelliği vardır. Marksizm için bu özellik, işçi sınıfının tarihteki rolüdür. Kapitalizmin sonunu getirecek olan müttefikleriyle birlikte işçi sınıfıdır. İşçi sınıfı iktidar mücadelesinde öncü güçtür.

Marx'a göre işçi sınıfının kendisini kurtarması ancak kapitalist düzeni alaşağı etmesiyle ve bu yolla bütün insanlığı kurtarmasıyla mümkündür.

Komünist Manifesto 1848'de yayımlandı ve aradan 165 yıl geçti. Tek ve kısa sürmüş olaylardan genellemeler yapmak doğru değildir, ama 165 yıl uzun bir süredir. Gerçekte sadece 20. yüzyıla bakılsa, 1917-1991 arasındaki 74 yıl bile değerlendirilse yeterlidir.

İşçi sınıfı gerçekten de tarihte kendisine biçilen rolü yerine getirebilmiş midir?

1848 devrimlerindeki rolleriyle Manifesto'ya girmiş işçi sınıfı, daha sonra benzeri yönde davranabilmiş midir?

Marx, sosyalist devrim işçilerin kendi eseri olacaktır, der.

20. yüzyılın başında bunun böyle olamayacağını, işçilerin kendiliklerinden ancak sendikal bilince ulaşabileceklerini ilk olarak Karl Kautsky gördü. İşçi sınıfı kendi yaşam koşulları içinde sosyalist olamazdı. Bu nedenle sosyalist bilinç işçilere dışarıdan götürülmeliydi. Lenin bu anlayışı geliştirdi ve Çarlık Rusyası koşullarına uyguladı.

Miladi takvimle 7 Kasım 1917'de Ekim Devrimi gerçekleşti. Bu devrim sadece yarı feodal bir ülkenin iki kapi-

talist kentinde (Petrograd ve Moskova) gerçekleşmesi yönünden değil, işçi sınıfının devrimdeki rolü yönünden de Marx'ın öngörülerine uymaz. Gramsci, bu nedenle, Ekim devrimi için, "Kapital'e karşı devrim" belirlemesini yapmıştır.

İki kentte işçi sınıfı askerlerle birlikte (bunlara köylüler demek doğru olur) iktidarı ele geçirir. Devrim iktidar anlamında sosyalisttir, alt yapıda yerine getirdiği görevler açısından ise demokratik karakter taşır. Devrim savaşa son verir ve toprak devrimini gerçekleştirir. Toprak devrimi demokratik devrim kapsamındadır.

Lenin, köylülüğü müttefik olarak kazanabilmek için, onların başlıca temsilcisi olan Sosyalist Devrimciler'in programını kabul eder. Ya da köylülük Ekim devriminde stratejik bir müttefiktir, onun katılımı olmasaydı işçi sınıfı küçük bir azınlığı oluşturduğu Çarlık Rusyası'nda devrim yapsa bile iktidarı elinde tutamazdı.

Ekim devriminde bile köylülüğün ve sosyalist aydınların önemli rolü vardır.

Çin devriminde işçi sınıfı yoktur denilebilir. 1925 yılında marksist teoriye uygun olarak işçiler iki sanayi merkezi olan Kanton ve Şanghay'da ayaklanırlar ve bu isyan Kuomintang tarafından vahşice bastırılır. Komünistler kırsal alana çekilir.

Bu dönemle ilgili yazılarında Mao, devrimi yürüten asıl gücün köylülük olduğunu belirtir. Burada söz konusu olan -Mahir Çayan'ın belirlemesiyle- proletaryanın ideolojik öncülüğüdür. Fiili önderlik söz konusu değildir.

Vietnam, Laos, Kamboçya'daki devrimler de benzer özellik taşır.

İkinci Dünya Savaşı sonlarında Kızıl Ordu'nun doğu ve orta Avrupa'yı işgal etmesiyle bu ülkelerde komünist

partiler iktidara gelir. İki ülkede –Bulgaristan ve Yugoslavya- önemli bir iç mücadele dinamiği vardır. Bu iki ülkede de köylülük belirgin olarak ağır basmaktadır.

Küba ise, dışa bağımlı kapitalist bir ülkedir. İşçi sınıfı gelişmiştir. Ne ki, devrimin başlayıp geliştiği yer küçük köylülüğün toprak sorunu nedeniyle büyük toprak sahipleriyle (latifundista) sürekli çatıştığı Sierra Maestra'dır. Aydın küçük burjuvazi ve köylülük, devrimi başlatan ve geliştiren güçtür. İşçi sınıfının rolü devrimin son aşamasındadır.

1960'lı yıllarda Afrika ülkelerindeki sömürgecilğe karşı devrimlerde de işçiler –kentlerde var olsalar bile- devrimde hemen hiç rol almazlar. Cezayir'de Frantz Fanon, sömürge ülkelerde işçi sınıfının ayrıcalıklı bir yere sahip olduğunu ve bu nedenle de devrimin asıl yükünü köylülerin taşıdığını belirtir.

20. yüzyılda gerçekleşen hiçbir devrimin işçi devrimi olduğu söylenemez. İşçilerin yanı sıra köylüler ve sosyalist aydınlar 20. yüzyıl devrimlerinde önemli rol oynamışlardır.

Tersinden bir başka örnek vereyim:

İşçi sınıfı sendikasını savunuyor ve bu amaçla yasadışı ilan edilse bile greve gidiyor. Köylüler işçileri destekliyorlar. Aydınlar da işçilerin öncülüğünde hareket ediyor, işçi mücadelesinin gelişme aşamasına uygun olarak kendileriyle ilgili alanlarda yoğun faaliyet gösteriyorlar.

İşçileri zor yoluyla bastırmak isteyen iktidar bir süre sonra güçsüz kalıyor ve uzlaşma yolunu seçiyor. Hükümet taviz üzerine taviz vermek zorunda kalıyor ve işçi sınıfı önderliğindeki mücadele hükümetin devrilmesiyle ve giderek rejim değişikliğiyle sürüyor.

Bu ülke neresi dersiniz, Polonya'dır. Sendika da Da-

yanışma Sendikası'dır.

20. yüzyılın önde gelen işçi mücadelelerinden birisi Polonya'da gerçekleşti, ama kapitalizme karşı değil, reel sosyalizme karşı...

Rejimin adına ister reel sosyalizm deyin, isterseniz başka türlü isimlendirin, fark etmez. Reel sosyalizmden Batı'ya bağımlı kapitalizme geçildiğinden sonraki yıllarda işçilerin durumu kötüleşti, ama büyük grev dalgalarına rastlanmadı. Grevler olmadı değil, ama hükûmetleri zor durumda bırakacak oranda değil...

Büyük grev dalgaları gelişmiş ya da bağımlı kapitalist ülkelerde görüldü. Örneğin, Fransa ve Yunanistan...

Yunanistan, İspanya, İtalya ve Portekiz'de genel grev yapıldığı zaman bizdeki sosyalistler aşırı umutlara kapılıyor ve bu grevlere gereğinden çok fazla değer veriyorlar. Evet, söz konusu olan önemli bir eylemdir. Bizde genel grev yasaktır ama bu ülkelerde serbesttir. Bu grevlere yüz binlerce işçi katılır ama sol partilerin aldıkları oy, greve katılanlardan azdır, bazı ülkelerde hayli azdır. Bu ülkelerde genel greve katılmakla sağ partilere oy vermek birbiriyle çelişmez.

Fransa'da ırkçı parti Front National'ın oy depoları arasında eski işçi kentleri de bulunmaktadır.

Venezuela'da Chavez iktidarının ilk yıllarında ülkenin en önemli üretimi olan petrol alanında rafineri işçileri iktidara karşı sürekli grev yaparlardı. Sanırım hatırlayanlar vardır.

Sonuç olarak, 20. yüzyıl küresel bir kurtarıcının bulunmadığını, işçi sınıfının tarihte kendisine atfedilen rolü oynayamayacağını yeterince gösterdi. Sosyalist aydınlar ve köylülük olmadan (kapitalist ülkelerde, yoksul ve küçük köylülük olmadan) işçi sınıfı iktidara karşı önemli bir

etkinlik gösteremedi.

İşçi sınıfı genel bir öznenin adıdır ve bu özne bütünsel değildir. Kendi içinde çok sayıda katmana ayrılır ve bu katmanların da genellikle birbirleriyle çelişki içinde oldukları görülür. İşçilerin nüfusun çoğunluğunu oluşturması, o çokluk birlikte davranamadıkça ve birbirine karşı oldukça fazla anlam taşımaz.

Hardt ve Negri İmparatorluk adlı kitaplarında ABD’li sanayicilerin işçi alırken hangi ülkeden hangi oranda göçmen işçi alınacağını hesaplayarak hareket ettiklerini örneklerle anlatır. Önemli kültürel farklılıkları olan işçiler farklı ülkelerden seçilerek fabrikaya alınırlar. Bu işçiler kısa sürede kendi aralarında gruplaşırlar ve kendi dışlarındakilere genellikle düşman gözyle bakmaya başlarlar.

Benzeri örnekler Avrupa ülkelerinde de fazlasıyla görülmüştür.

Aynı gelişmeyi Türkiye’de de görebiliyoruz. Bazı sosyalistler “işçileri milliyetine göre bölmek gerekir” diyorlar. Şunu anlamıyorlar: Türk ve Kürt işçiler biz öyle söz ettiğimiz için bölünmüyorlar. Bölünmüşlük zaten var, biz var olanı belirtiyoruz. Biz söylediğimiz için öyle olmu-yor, biz olanı söylüyoruz.

İşçi sınıfı içindeki bölünmeler tarih boyunca var olmuş ve ABD örneğinde görüldüğü gibi de sık sık bilinçli olarak kullanılmış. Var olan bu gerçeği susarak geçiştirmek kişinin kendisini kandırmasından başka sonuç vermez.

Bugünün dünyasında kapitalizme karşı mücadele ya da anti kapitalizm (sosyalizm demiyorum çünkü anti kapitalizm daha farklı bir kapsama sahiptir ve başka bir yazıda ele alacağım) tekelci burjuvazi ve ortakları dışında herkesin sorunudur. Bu ortakların kapsamı ülkelere göre değişebilir ve içinde işçiler de olabilir, şaşırtıcı değildir.

İşçi sınıfını merkezine alan örgütlenmelerin başarı şansı bulunmuyor, çünkü bu sınıfın özel bir devrimci potansiyeli yoktur.

İşçi sınıfının anti kapitalist mücadelede önemli yeri vardır, ama aynı önemli yer nüfusun tekelsizlik ve ortakları dışındaki öteki katmanları için de geçerlidir.

Ülkelere göre değişiklikler olabilir ama dünya çapında genel olarak bakıldığında işçi sınıfının kapitalizme karşı mücadelede merkezi bir yer tutması mümkün görünmemektedir. 20. yüzyıl tarihi bunu yeterince göstermiş durumdadır.

06 Kasım 2013

İŞGAL EYLEMİ VE KİMİ ÇIKARSAMALAR

Değişik ülkelerde, özellikle banka merkezlerinin bulunduğu kentlerde, ama genel olarak bitmek tükenmek bilmeyen “tasarruf önlemleri” ile halkın sosyal yaşamının gittikçe daha fazla daraltıldığı ülkelerde, belirli merkezlerin bölgelerin caddelerin işgal edilmesi söz konusu...

İngilizce adıyla Occupy olarak adlandırılan bu eylem türü hakkında görsel ve yazılı medyada çok sayıda haber ve yorum yayınlanıyor. “Komünizmin yeniden gündeme gelmesinden”, “yeni bir sol hareketin doğuşuna” ve “öndersiz örgütsüz hareketten”, “kendiliğindencilğe” kadar çok sayıda görüşle karşılaşılıyor.

Başlangıç olarak iki önemli noktaya dikkat çekmek gerekir:

Birincisi: Bu tür hareketler uzaktan anlaşılmaz. Az çok sürekli olduğu görülen bir protesto eylemi vardır, ama bu hareketin itici motiflerini, kitlesini, örgütlenme tarzını anlayabilmek için, bu hareketin içinde olmak gerekir. New York, Frankfurt ya da başka bir kente yapılacak turistik geziler de harekete dışarıdan bakışın bir başka çeşididir.

İkincisi ve daha da önemlisi: Yeterli teorik arka plana (sosyal hareket nedir, nasıl oluşur) sahip olmadan bu hareketlere baktığınızda, isterseniz yakından gözlemleyin, görüntünün ilerisine geçmeniz oldukça zordur. Görüntülere takılıp kaldığınız zaman, sosyal hareketlerin içinden çıktıkları toplumun ürünü olduklarını, onun yapısını yansıttıklarını ve dolayısıyla da bir toplumdaki sosyal hareketin başka bir topluma monte edilemeyeceğini unutursunuz.

Bu saptamayı, New York ve değişik kentlerdeki işgal hareketlerini Türkiye soluna örnek gösterenler için yapıyorum.

Yıllara dayanan bir deneyimi aktarmaya çalışayım: Almanya solunun değişik çevrelerinde farklı bir tartışma ve örgütlenme geleneği vardır. Konu açıkça tartışılır, herkes fikrini söyler, karşıt görüşler ortaya çıkar, tartışma sürer ama gereğinden çok fazla konuşan insan sayısı genellikle azdır. Sonunda uzlaşma sağlanır. Görev bölümü yapılır ve harekete geçilir.

Yıllardan beri Türkiye solunun Almanya'da bulunan değişik grupları bu çalışma ve örgütlenme anlayışını taklit etmeye çalışırlar, ama bir türlü başarılı olamazlar. Bir kere toplantılar çok uzun sürer ve başlangıçta hevesli olan kitlenin önemli bir bölümü bıkar. Konuş konuş konu bir türlü bitmez. Birbirine yakın görüşler arasında bile ortak noktalar bir türlü bulunamaz. Toplantı sonuç alınamadan dağılır ya da sert ve kırıncı tartışmalar başlar ve katılımcıların bir bölümü bir daha bir araya gelmemeye karar verir. Neden böyledir?

Sosyal hareketleri (işçi sınıfı hareketi, işgal hareketi, ATTAC, vd. hepsi sosyal hareket kapsamındadır) belirli bir doğrultuda sosyalize olmuş insanlardan alıp, başka türlü sosyalize olmuş insanlara monte edemezsiniz. En az 20-25 yıldır Almanya'da yaşayan Türkiye solu gibi uzun zamandır farklı bir toplumun içinde yaşıyor olsanız bile, o toplumdaki sosyal hareketleri kendi bünyenize adapte etmeniz oldukça zordur.

Almanya toplumu içinde, bu toplumun değerleriyle sosyalize olmuş insanlarda etkinlik, verimlilik, sonuç almak anlayışı ön plandadır. Sosyalizasyon, toplumsal değerlerin, küçük yaşlardan başlayarak bilinçsiz biçimde içselleştirilmesi demektir. Bu değerlerin sorgulanması ancak sonraki yaşlarda gerçekleşebilir. Gerçekleşebilir,

diyorum, çünkü çok sayıda insanda böyle bir sorgulama hiç gerçekleşmeyecektir.

Almanya'nın kültürel değerlerini içselleştirmiş insanlardan oluşan bir sosyal harekette "Leistungsgesellschaft" (verimlilik toplumu) anlayışının bütün izlerini görebilirsiniz. Toplantı saatinde başlar, gereksiz konuşanlar bu toplumda da vardır ama dinlenilmediklerini görünce sözü kısa keserler, tartışılır, farklılıklar ortaya çıkar, ortak noktalar bulunur ve sonuca gelinir. Birkaç saatlik toplantıda sizin birkaç aylık tartışma sonucu ulaşamayacağınız sonuçlara ulaşılır.

İster sol olsun isterse olmasın, her şey verimlilik ve sonuç almak anlayışına göre yürümektedir. Solun da verimliliğe ve somut sonuçlara ihtiyacı vardır. Hiç kimse zamanını ve enerjisini boşuna harcamak istemez. Saatler süren ve somut herhangi bir sonucu olmayan tartışmalardan hoşlanmaz.

Bizde ise tartışma ve sonuç alma değil, didişme esastır. Didişme, sonucu olmayan, herkesin kaybettiği mücadele demektir. Büyüğe kafa tutamadığınız için birbirinize kafa tutarsınız. Kendinizi birbirinize karşı ispatlamaya yönelirsiniz. Önemli bir kişilik ispatı sorununun bulunduğu bir toplumda, bu durum, her yerde kendini gösterir.

Bu kısa açıklamadan hemen çıkan sonuç, New York, Frankfurt ve öteki kentlerdeki işgal eylemlerinin toplumumuza monte edilemeyeceğidir. Bu eylemler güçlü bir sosyal hareket geleneği olan toplumlardan doğdular. Büyük tarihsel arka planı olan bir sosyal hareketin özelliklerini alıp bambaşka bir topluma monte edemezsiniz. Eder-seniz de sonuç alamazsınız.

Bunu katılımcı sayısında görmek de mümkündür. İstanbul'daki eyleme yüz kişi kadar katılmış. Londra ve Paris ile birlikte Avrupa'nın banka merkezlerinden birisi

olan Frankfurt küçük bir kenttir. Nüfusu 700 bin kişidir. Ve böyle bir eylem için yüz kişi komik bir rakamdır. Dün (13 Kasım) yapılan işgal eylemine binlerce kişi katıldı ve daha da önemlisi eyleme çağıran kuruluşlar arasında Alman Sendikalar Birliği de vardı. Kiliselerden de eyleme yönelik artan bir ilgi bulunuyor. Bu, günlük eylem...

Bir de Avrupa Merkez Bankası çevresinde kurulmuş çadırlarda kalan ve eylemi süreklileştirenler var. Bu sürekli kitle bile yüz kişiden fazla. ATTAC'ın Almanya merkezi Frankfurt'ta ve ATTAC kadroları her gün oradalar. İşgal eylemine katılanlarla ATTAC arasında tam bir görüş birliği olduğu söylenemez, ama ATTAC on bir yıl önce bankaların gücünün sınırlandırılmasını, para transferleri için vergi konulmasını savunmuş ve bunu da sürekli kılmıştı. Şimdiki hareket bir yerde on bir yıldan beri gelen bu sürekliliğin üzerinde yükseliyor.

Örgütsüz, öndersiz bir hareket mi, dediniz. Yapmayın, güldürmeyin insanı derim. Örgüt ve önder denildiğinde ABD ve Almanya'daki bir şey anlıyor, bizdeki başka bir şey anlıyor. Mesele budur...

Bu hareketlerin tümünün önderlikleri var, örgütlenmeleri var. Sadece onlar bundan başka bir şey anlıyorlar ve bu anlayış da yeni değil...

Gelecek yazıda bu konuyu ele almaya çalışacağım...

14 Kasım 2011

İŞİD VE AKINCILAR

RTE ve AKP gerek ÷lkede gerekse de bölgede Sün-ni İslamın gelişmesi için elinden geleni yapıyor ve bunun için bazen El Nusra ve bazen da İŞİD'i destekliyor. Burada şaşılacak bir yan bulunmuyor. AKP'nin önde gelen kadroları çekirdekten yetişmiştir.

1970 öncesinde MHP yok sayılırdı. MHP yerine Komünizmle Mücadele Dernekleri (başkanları Fettullah Gü-len idi) ve islamcı Akıncılar vardı. Bu kesimin önde gelen örgütü Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) idi. Bu örgütün o yıllardaki kadrosuna bakın, RTE ve Abdullah Gül dahil olmak üzere çok sayıda AKP yöneticisini orada bulabilirsiniz. 1969'da Kanlı Pazar olarak bilinen Taksim'de devrimcilere saldırıyı düzenleyen de esas olarak bu kesimdi.

Kısa süre önce İŞİD yandaşlarının HDP standlarına saldırdığı bilgisi basında yer aldı.

Türkiye'den çok sayıda Türk ve Kürt İŞİD saflarına katıldı. AKP bu katılımı destekledi ve hatta örgütledi ve bu tutumunu sürdürüyor. Savaş tecrübesi kazanmış bu militalar bir oranda ÷lkeye geri döndüler.

Bunlar AKP'nin başına dert olur mu, bilinmez, ama her fırsatta devrimci harekete saldıracakları açıktır. Akıncılar'ın İŞİD içinden geçerek yeniden aktif duruma geldiklerini görüyoruz.

MHP'nin tümüyle olmasa bile önemli oranda sokaktan çekildiği ortamda devrimcilere saldırmak bu kesim tarafından üstlenilmiş görünmektedir.

İŞİD sadece Irak'ta bulunmuyor, artan oranda Türkiye'de de ortaya çıkacaktır. Eski Hizbullah, yeni adıyla

Muntazaf'ın örgütlülüğüne bakılacak olursa, İŞİD Kürtler arasında hiç de zayıf durumda değildir.

Durum budur ve bize öncelikle durumu olduğu gibi görmek, hayallere kapılmadan gerçeği olduğu gibi görmek düşüyor. Ne ile mücadele edeceğinizi bilmezseniz, başarılı olmanız mümkün değildir.

8.8.2014

İBRAHİM YALÇIN'IN ARDINDAN

İbrahim Yalçın 13 Nisan 2016'da 65 yaşındayken aramızdan ayrıldı. "Birkaç iş kaldı, onları da halletseydim" diyordu ama 65 yaş hayat için uzunluk olarak yine de fena değildir. Hepimiz oldukça sert yıllar yaşadık ama İbrahim çoğumuzdan daha fazlasını gördü. Yine de başka bazı yoldaşlar gibi hayata çok erken veda etmedi. Öldüklerinde Ömür 22, İlker 26, Yüksel 27 yaşındaydı.

Geçen yılki anma toplantısında da belirtmiştim. İbrahim ikimizin ön planda olduğu ama 25 kişinin katıldığı Acilciler tarihinin baştan aşağıya gözden geçirilmesi ve içimizdeki büyük ihanetin ortaya çıkarılmasıyla ilgili yazıların düzenlenerek yayınlanmasını istiyordu. Önce bunu kitap halinde yayınlayalım diye düşündük. İbrahim'i tanıyanların onunla ilgili anı ve düşüncelerine de burada yer verecektik. Sonra bu tür kitapların döneminin geride kaldığını fark ettik. On yıl önce ortam bu tür kitaplar için daha uygundu. Yıllardan beri devrimci anı kitapları veya buna benzer geçmişe yönelik yayınlar pek ilgi bulmuyordu. İbrahim'in anılarını yazdığı "Ey Hayat – THKP-C (Acilciler Anıları)" kitabının da ilgi gördüğü söylenemezdi. Kim yazarsa durum böyleydi.

Bu durumda internet ortamını değerlendirmenin daha doğru olacağını düşündük. İbrahim ile ortak eserlerimizden bir tanesi de ülkenin çok okunan politik siteleri arasında bulunan <http://www.engineerkiner.org> idi. Neden bir benzerini yapmayalım?

İbrahim ile ilgili bir blog yapmaya karar verdik. Burada tanıyanların kendisiyle ilgili anıları, görüşleri yer alacak...

Adres: <http://ibrahimyalcin-paris.blogspot.com>

Blog buradan doğrudan da açılabilir veya adresi kopyalayıp açabilirsiniz.

Burada şimdilik dört yazı yer alıyor, arkası geliyor. Konumuzla ilgili olarak kendi yazımda 14 internet adresi verdim. İbrahim bloguyla birlikte 15 oluyor...

İlerde Ey Hayat kitabını da internette yayınlayacağız.

Blog kitap olmadığı için ek yazılara sürekli olarak açıktır. İsteyen birkaç kere de yazabilir (mesela ben öyle yapacağım). Tek şart yazılacakların bir şekilde İbrahim ile ilgili olmasıdır.

Bu yıl Yüksel Eriş'in ölüm yıldönümüyle ilgili yazıda, hem Yüksel ve hem de İlker için yapılabilecek her şeyin yapıldığını belirtmiştim.

İbrahim için de aynısını yapacağız!..

11.4.2017

İÇ İÇE ÖRGÜT TARİHLERİ

Devrimci örgütlerin tarihleri arasında iç içelik vardır. Bir örgütün tarihi bir ya da birkaç örgütün tarihiyle birlikte anlatılırsa anlam kazanır, aksi durumda eksik kalır.

Somutlayacak olursak: Devrimci Yol'un tarihi Kurtuluş ve Acilciler tarihi ile iç içedir. Bu iç içelik Acilciler tarihinde 1974-1977 gibi ilk dönemi kapsarken, Kurtuluş ile daha uzun bir iççelik söz konusudur.

Bu durumu Devrimci Yol'un sözlü tarihinin anlatıldığı "Tarihle Söyleşiler" kitap dizisinin yayınlanan bölümünde de görmek mümkündür. Konuşan kişiler mutlaka Kurtuluş ve Acilciler'den söz etmektedir. Bu söz etmenin iyi ya da kötü olması önemli değildir, önemli olan özellikle bu iki örgütten söz edilmesidir. Bu durum, DY tarihinin iki örgütün tarihiyle iç içeliğinin de göstergesidir.

Acilciler'in tarihi MLSPB, Eylem Birliği gibi silahlı mücadele örgütlerinin tarihiyle iç içe değildir. Dışarıdayken çok az bağlantımız oldu, ortak noktamız çok azdı. Onlar da biz de THKP-C çizgisini savunuyorduk ama yorumlarımız çok farklıydı. Dışarıdan bakılınca benzediğimiz sanılır ama durum hiç de böyle değildi. Bunu hapishanede ilk kez uzun süre yan yana olunca daha iyi görmek mümkün oldu.

Acilciler tarihi anlatıldığında DY ile özellikle Ankara'da olan neredeyse günlük sürtüşme anlatılmak zorundadır. Değişik kentlerde de çelişkiler yaşanmış olabilir, ama Ankara'daki günlük denilebilecek kadar yoğundur.

Bu kadar çelişkili bir ilişki içinde iki örgüt arasında nasıl silahlı çatışma çıkmadığına hala şaşarım. Hiçbir şey

olmadı diyemem ama o yıllarda sol içi çatışmalar düşünlüğünde bu çelişkide olan bir şey sayılmaz.

Bunun için iki neden sayılabilir:

Birincisi: iki tarafın da dikkatli davranmasıdır. İki örgüt de birbirine sözlü ve yazılı her çeşit lafı etmiştir, ama genellikle burada kalınmıştır.

İkincisi: çatışma ortamının oluşmasından kaçınılmasıdır. Sol içi şiddette buna uygun ortamın oluşmuş olması belirleyicidir. Sanılanın aksine bir örgütün sorumluları militanlara diğer örgüte saldırmaları, şu veya bu kişinin icabına bakılması için talimat vermezler. Verenler de olmuştur ama genel uygulama böyle değildir. Ortam çatışmaya uygundur ve çatışma bir yerden patlar. Sorumlular olaydan sonra haberdar olurlar ve yapabilecekleri en iyi şey, tırmanmayı önlemektir.

Burası çok önemlidir. Herkes şiddet ilişkileri içinden, şiddet toplumundan gelmiş... Toplumda her alanda şiddet hüküm sürüyor. Bu durumda solun şiddetten uzak olması mümkün değildir ve bütün mesele bunun mümkün olduğu kadar frenlemektir.

İlk olaya, “yoldaşın kanı yerde kalmayacak” diye yaklaştınız mı, gerisi gelir.

Zor bir durumdur çünkü karşı taraf gösterilen sorumluluğu anlamayabilir ve korkuldu sanıp yeniden saldırabilir. Bu durumda ne yapılır, bilemiyorum. Şiddeti durdurmak için güç gösterisi yapmak gerekli olabilir.

Ankara’da DY ile –o zamanki adıyla Devrimci Gençlik- öğrenci hareketinde günlük sürtüşmemiz vardı diyebilirim. Mekan da SBF idi. Nasuh Mitap da bu okulda bulunduğu için neredeyse günlük sürtüşme vardı. Bu sürtüşme 1976’da özellikle yoğunlaştı. Beylerderesi’nde üç yoldaş, İlker Akman, Hasan Basri Temizalp ve Yusuf Ziya Güneş

silahlı çatışma sonucu hayatlarını kaybetmişlerdi.

Yusuf'u ben bile tanıımıyordum ve bu da normaldi. Ankara'da hiç kimse gerekli olmayandan fazlasını tanımazdı. Hasan Basri, ki Yüksel bile tanıımıyordu, pek bilinmezdi. İlker ise, TMMOB'de çalıştığı için en azından bu çevre tarafından biliniyordu.

TMMOB'deki bazı tipler İlker için "şizofrenidir" diye bir laf çıkardılar.

Sanıyorum korkularından böyle yaptılar. TMMOB'de yakın zamana kadar yöneticilik yapan bir kişinin silahlı mücadelede hayatını kaybetmesi onlar için ancak psikolojik olarak normal durumda bulunmamakla mümkündü.

Beklenir, bu tiplerden beklenir...

Beklenmeyen ise, bu sözün DY aracılığıyla bütün ülkeye yayılmasıydı. Nasuh'un bu konuda büyük çaba harcadığını belirtmek gerekir. Bizim yüzümüze bir şey söylenmiyordu, söylenemezdi de, ama devrimci hareketteki o malum dedikodu ortamında kimin ne yaptığını, hele de kişi açık ilişkiler içindeyse öğrenmek hiç zor değildi.

Sanıyorum bizim de kendileri gibi ölümler temelinde politika yapacağımızı sanmışlardı. Oysa ki biz DY'yi ölümlerle değil, teoriyle zorluyorduk.

Bu zorlama sonucunda aynı yılın yaz aylarında "Türkiye Devriminin Acil Sorunları Üzerine Birkaç Söz" başlıklı bir yazı yayınladılar. Kaç sayfaydı şimdi hatırlamıyorum ama herhalde on teksik sayfası kadar vardı.

Hayatımda bundan daha saçma sapan bir eleştiri okumadım diyebilirim. Sorun eleştiri değil, yazıdaki mantık...

"Bunalımdan söz ediyorlar, acaba bunalım mı geçiriyorlar" türünden ifadelerin yer aldığı bir yazı...

Bu yazıyı Nasuh'un yazdığını duyacaktım.

Bu yazıya aynı yılın sonuna doğru ağır bir cevap yazdık.

Özellikle İlker konusunda Nasuh'a fena halde kızardım. İnsan bir görüşe karşı olabilir, şiddetle eleştirebilir, ama bu tür yöntemler kullanmamak gerekir. Etkisi de olmaz üstelik...

Sonra kızmaktan vazgeçtim, hele de 12 Eylül 1980 sonrası durumlarını daha yakından öğrenince...

Ankara Mamak, Devrimci Yol ana davası...

Siyasi savunma yapılmıyor. Cezaevinde direnişe katılmak yerine Raci Tetik yönetiminin istekleri yerine getiriliyor.

Yıllarca bunun nedeni bilinmedi ve haklı olarak düşünülür ki, DY'nin militanlığı bu kadarmış.

Parti kurup silahlı mücadeleye başlayacaklardı, bir türlü olmadı...

DY'un içinde çok sayıda militan insan vardı ve bunların susmuş olmaları da ayrı bir gariplikti.

Taner Akçam, Nasuh'un kendisine söylediklerini aktardığında durum anlaşıldı; amaç aralarından itirafçı çıkmasını engellemekti. Bu nedenle politik savunma yapılmamıştı ve eklemek gerekir hapisanedeki pasif tutum da bununla ilgiliydi.

Ağır bir baskı döneminde her örgütten birkaç tane itirafçı çıkabilir; önemli değildir, olabilir. DY yöneticileri itirafçıların birkaç kişiyle sınırlı kalacağını bilselerdi aralarından en azından bir bölümü farklı davranırdı. Ama itirafçılık bir kere başladı mı nerede duracağını kimse bilemiyordu. Üstelik hapishane yönetiminin itirafçı sayısını

artırmak için özel çaba harcayacağını da mutlaka düşünmüşlerdir.

Bir başlarsa nerede durur, bilinmez.

Fatsa davasında itirafçı oranının neredeyse yüzde 50 olduğunu hatırlatırım.

Bu durumda hapisanede ve mahkemede savunma çizgisini oldukça geride kurmanın nedenini anlayabiliyorsunuz.

Ben böyle bir durumla karşılaşırsaydım, akıl sağlığımı koruyabilir miydim, bilmiyorum.

Tabii ki kişilerin kendi sorumlulukları vardır, itirafçılar için de durum böyledir. Ama düşünün: bu insanların şekillenmesinde bire bir oranda olmasa bile önemli rol oynamışsınız ve bu insanların dikkate değer bir bölümü peşe peşe itirafçı oluyorlar ya da olma potansiyeli taşıyorlar.

Çok zor bir durum...

Durumu kurtarabilirsiniz ama karşılaştığınız bu tabloyu da unutmazsınız, unutmmanız mümkün değildir. Çıktıktan sonra da vefatınıza kadar geçen 23 yılda politika alanında yer almazsınız.

Bana ters geliyor, ama anlayabiliyorum.

Bu tarihin değerlendirilip kapatılması gerektiğini yeneden belirtmek gerek...

Bu durum sadece DY ile ilgili bir durum da değildir. İsteyenler bu yükü taşımaya devam edebilirler ama ne yaparlarsa yapsınlar bu değerlendirilmemiş geçmiş onları bırakmayacaktır.

16.11.2014

İÇ SAVAŞ BİTİNCE BARIŞ GELMİYOR

İç savaşların ya da devlet olmayan politik aktörlerin de yer aldığı savaşların yeni birkaç önemli özelliği bulunuyor:

Birincisi: eski iç savaşlarda savaş ülke sınırları içinde gerçekleşirdi ve devletin karşısında devlet olmayan bir veya birkaç politik aktör yer alırdı. Bu durum 1990 sonrasında değişti. Artık ülke içiyle sınırlı politik aktörlerin bulunduğu iç savaşlar görülüyor, tersine her iç savaşa, önemine göre, çok sayıda başka politik aktör de katılıyor. Suriye'deki iç savaş bunun en uç örneğiyse daha az uç örnekler Afrika ülkelerinde görülmektedir. Bazı büyük ülkelerde ise savaşın kaç tane taraf olduğu ve dışarıdan hangi oranda müdahale yapıldığı bile bilinmiyor. Kongo bunun tipik örneğidir.

İkincisi: iç savaşın finansmanı kolaydır. Dünya çapında yaygınlaşmış olan göç bu savaşların finansmanında önemlidir. Mesela, Yugoslavya'daki savaşta Kosova adına savaştığını ileri süren silahlı güç, İsveç'teki çok sayıda Kosovalının para havaleleriyle desteklenmişti. Benzer durum Afrika ülkelerindeki savaşlar için özellikle geçerlidir. ABD'de veya Batı Avrupa ülkelerinde çalışan ülke insanları belirli bir grubu para havaleleriyle desteklemektedir. Bu havaleler bazen yüksek miktarlara ulaşmakta ve başka para kaynağı aramaya gerek kalmamaktadır.

Üçüncüsü: devletler arasındaki savaşlar kısa sürerken, iç savaşlar uzun sürer (genellikle beş yıldan fazla). Devletler arasındaki savaşlar iç savaşlar kadar toplumda derin yaralar açmaz. İç savaşın maddi yıkımı onarılabılır ama insanlarda neden olduğu tahribat için genellikle birkaç kuşaklık zaman geçmesi gerekir. Bu durumu 1990'lı

yılların Yugoslavya iç savaşında görebilmek mümkündür. Çok sayıda katliamın gerçekleştiği, kitlesel tecavüzlerin yaşandığı bu savaş sona ereli yirmi yıldan fazla zaman geçti ama Sırplarla Hırvatlar ve Kosovalılar arasındaki düşmanlık halen sürmektedir. Bunlar ayrı devletlere bölünmelerine rağmen sürmektedir.

Irak'taki durum bir başka örnektir. Üç cephe –Sünniler, Şiiiler ve Kürtler- vardır ve bu durum sürecektir. Irak'ta bir dönem oldukça şiddetlenen mezhep savaşı bitmemiştir, sadece eskisi kadar şiddetli değildir.

Bir çeşit bitmeyen iç savaşlar dönemini yaşıyoruz; savaş sona ermiş gibi görüldüğünde bile bazen şiddetleerek sürüyor.

Dördüncüsü: eskiden beri bilinen bir özellik yeni iç savaşlarda gelişerek sürmektedir. Devletler arasındaki kurallar vardır, uyulmadığı durumlar da ortaya çıkabilir ama kurallar vardır. İç savaşlarda ise kural yoktur ya da sadece lafta vardır. Bu nedenle iç savaşlarda bazen vahşet boyutuna varan şiddet, devletler arasındaki savaşlardan farklıdır. İç savaş şiddetin daha çeşitli ve yoğun olduğu bir savaştır.

İç savaşlarda ve hele de çok sayıda politik aktörün karıştığı savaşlarda sonucu tahmin etmek zordur. Bunu Suriye'deki savaşla ilgili olarak da görebiliyoruz.

Suriye devletinin ülke genelinde hakimiyetini artırması, iç savaşın sona yaklaştığı anlamına gelmiyor. Son olarak bunu İdlib örneğinde de gördük. Gelişmelerin nasıl olacağını tahmin etmek kolay değil ve yapılması gereken sadece ihtimallere dikkat çekmektir. Bu alanda en zayıf karar sahibi Suriye'dir. Rusya Federasyonu ne derse onu yapmak zorundadır.

İdlib konusu şöyle veya böyle bir çözüme kavuşturulabilse bile, PYD/YPG'nin etkin olduğu alanlar, Türkiye'nin

denetiminde bulunan alanlar ve Fırat'ın doğusundaki geniş alan bulunmaktadır. ABD de Suriye'ye neredeyse yerleşmiştir ve çekilmeyeceğini açıklamıştır. İsrail de arada bir ülkedeki bazı hedefleri bombalamaktadır. İsrail'in asıl sorunu İran'ın Suriye'deki askeri varlığıdır.

Türkiye'nin Suriye'deki varlığını sadece "Kürt fobisi"ne bağlamak yanlıştır. Türkiye bölgede adı devlet olmasa bile özerk bir Kürt oluşumunun varlığına karşıdır ama aynı zamanda İran'dan Irak-Suriye-Lübnan üzerinden Akdeniz'e kadar uzanan Şii koridoru kurulmasına da karşıdır ve Kürtler konusunda değil ama bu konuda ABD ile anlaşmaktadır.

Bölgede Türkiye ile İran arasındaki hegemonya savaşını görmeyip sadece Suriye Kürtlerini öne çıkarmak yanlıştır. Bu savaş ön planda görünmese bile açık olarak sürmektedir.

Suriye'deki savaştan en fazla kazançlı çıkan öncelikle İran'dır. İran'ın kendi sınırına dayanmasının İsrail'i fena halde rahatsız ettiği görülüyor ve zaten İsrail'in Suriye'ye yönelik hava saldırıları aynı zamanda İran'a gözdağı vermeye yöneliktir. İsrail ne yaparsa yapsın İran bu ülkede kalıcıdır.

İkinci kazançlı çıkanlar Kürtler olmakla birlikte kazanımları yüzde yüz oranında olmasa bile büyük oranda bundan sonraki gelişmelere bağlıdır. Kuzey Suriye'de özerk bir Kürt varlığını ABD ve İsrail dışında kimse istemiyor. Rusya'nın görünürde açık bir tutumu bulunmuyor. Türkiye, Suriye ve İran ise karşıdır.

Kazançlı çıkan bir başka ülke ise Türkiye'dir. Değişik yazarlar "Türkiye'nin Suriye politikası iflas etti" diyorlar ama durum böyle değildir. En yüksek hedefe ulaşamamak hiçbir şey yapamamış olmak anlamına gelmez.

Türkiye, ortaya çıkmasına kendisinin neden olduğu

Kuzey Suriye'deki özerk Kürt oluşumunu büyük oranda engelledi. Rojava olarak bilinen bu oluşum ancak merkezi Suriye devleti zayıfladığında ortaya çıkabilirdi ve bu zayıflamaya da Türkiye'nin önemli katkısı oldu.

Politika böyledir, bir şey yaparken bütün sonuçları tahmin edemezsiniz; Suriye'de de böyle oldu. Rojava'nın geleceği belirsiz durumdadır ve bu konuda Türkiye ile Suriye'nin anlaşması kuvvetle muhtemeldir.

Türkiye, Suriye içinde değişik alanlarda yerleşti. Ordusunu çekse, karakollarını kaldırsa bile bu alanlardaki etkisi ortadan kalkmayacaktır.

Ek olarak, 3,5-4 milyon kadar Suriyeli Türkiye'de yaşıyor ve arada bir ülkesine gidip geliyor. Başka bir deyişle, Suriye nüfusunun yaklaşık beşte biri Türkiye'dedir ve sadece bu oran bile Türkiye'nin Suriye içinde büyük ve kalıcı etki sahibi olması anlamına gelir.

Sonuç olarak, ihtimaller dışında kesin sonuçlu analizlere itibar etmemek gerekir.

23 Eylül 2018

İÇERİDEN YAZMAK

Mahkeme isterse yazara ceza verir. Bunun için gerekçe bulmak zor değildir. Yıllar önce Aziz Nesin'in tam bir Nesin'lik ceza alması örnek olarak verilebilir. Komünizm propagandasının suç olduğu yıllarda Nesin'in kitabına matbaada iken polis el koyuyor. Ardından dava açılıyor. Suç, yayın yoluyla komünizm propagandası yapmak!..

Aziz Nesin mantıklı bir savunma yapıyor. Konuya bu kitapta suç unsuru yoktur noktasından değil de başka bir yönden giriyor: Bu kitaba polis matbaada el koyduğu için kimse okumamıştır ve dolayısıyla propaganda yapılmış sayılamaz. Mahkeme şöyle bir çözüm buluyor. O yıllarda matbaalarda dizgiciler ve kalıpcılar vardı. Bunlar kitabı zorunlu olarak okumuşlardır, dolayısıyla en az iki kişiye propaganda yapılmıştır gerekçesiyle Aziz Nesin'e ceza veriliyor. Bugün daha "modern" gerekçeler kullanılıyor, yazar ve gazeteciler örgüt üyesi, militan gibi gerekçelerle ağır cezalar alıyorlar.

2.9.2013 itibariyle Türkiye'de 6'sı imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü olmak üzere 68 gazeteci cezaevinde bulunuyor. Hapishanedeki gazeteciler sıralamasında Türkiye dünyada ön sıralarda bulunuyor. Ne ki, gazetecilerin öldürülmesi ve tutuklanmasında sadece devletin rolü bulunmuyor. Gazeteciler için tehlikeli kabul edilen farklı ülkelerdeki durum da bunu gösteriyor.

Ülkelerden birisi Brezilya'dır. Aslı Erdoğan, bu ülkeyle ilgili olarak, Kırmızı Pelerinli Mandarin romanında, kokain kaçakçılığının boyutlarını anlatır. Uyuşturucu patronlarının bu denli etkin olduğu bir ülkede, bu insanlara dokunan haber yapan gazetecinin hayatı tehlikede de-

mektir. Bu ülkede cinayet sıradan bir iş sayılır.

Rusya Federasyonu da gazeteciler için tehlikeli bir ülke kabul ediliyor. Bu ülkede gazeteci, yazar ve insan hakları aktivisti Anna Politkovskaya uzun süre Çeçenistan ile yaptığı haberlerle ilgili olarak tehdit edildi, bu nedenle bir süre Viyana’da kalmak zorunda kaldı ve ülkesine döndükten sonra eski çizgisini sürdürünce faili meçhul bir cinayette öldürüldü. Politkovskaya, Putin yönetimini Çeçenistan’da yürüttüğü vahşi savaş ve yoğun insan hakları nedeniyle eleştiriyordu. Bu cinayet, geçmiş yıllarda Kürt gazetecilerin faili meçhul infazlarını hatırlatıyor.

Bir ülkede sadece gazeteciler ve yazarlar hapse atılmaz ve çeşitli baskılar görmez. Genel bir baskı ortamı vardır ve gazeteciyle yazar da bundan payına düşeni alır. Rusya Federasyonu ile Türkiye bu yönden birbirine benzer. Rusya’da Hodorkovski örneğinde olduğu gibi, devletle sorun yaşayan milyoner bile olsa bir yolu bulunur ve ağır hapis cezasına çarptırılır. Bizde Gezi eylemcilerine otelini açan Koç Holding’i denetlemek için çok sayıda vergi memuru gönderilir. İşine son verilen gazete yazarları, kapatılan yayınevleri, el konulan kitaplar, tutuklanan gazeteciler ve yazarlar, baskı rejimlerindeki tipik görünümüdür.

Kısa süre önce Uluslararası Basın Özgürlüğü Ödülü dört gazeteciye verildi. Aralarında Posta Gazetesi yazarı olan ve darbecilik suçlamasıyla 15 yıl ceza almış olan Nedim Şener de bulunuyor. Diğer üç gazeteci ise Vietnam, Ekvador ve Mısır’dan.

Nguyen van Hai, Vietnam’da insan hakları ihlallerini yazması nedeniyle “devlet düşmanı propaganda yapmak” suçlamasıyla 12 yıl hapse mahkum oldu. Bizde önceki yıllarda verilen “bölücülük propagandası yapmak” cezasıyla benzerlik gösteriyor. Gazeteci devletin hoşuna gitmeyeni yazarsa devlet düşmanı olur ve hakkında gereken yapılır.

Bassem Yusuf, Mısır'da hükümeti eleştirdiği için baskı ve tehdit altında yaşamak zorunda bulunuyor. Şimdilik en azından yaşıyor, diyelim.

Janet Hinostroza ise Ekvador'da televizyon programcısı olarak çalışıyordu ancak polisteki rüşvet ve kaçakçılık olaylarının üzerine gidince programına son vermek zorunda kaldı.

Gazeteci güvenlik güçleriyle iyi geçinirse kendisi için iyi olur. Aksi durumda bir gösteride fotoğraf çekmeye çalışırken kafasına gaz kapsülü isabet edebilir ya da polis saldırısına uğrayabilir. Burada polisin suçu yoktur, gazeteci olduğunu anlamamıştır. Gerçekte ise gayet iyi bilmektedir ve hedef olarak saldırmaktadır.

Bizde çok değil on yıl kadar önce Ermeni soykırımından söz etmek suçtu. Bu konuda yazanlar hakkında ceza davaları açıldığı gibi, mahkemeleri sırasında değişik grupların saldırısına da uğrarlardı. Sonuçta da hapis cezası alıp, hapishaneye girerlerdi.

Rusya Federasyonu'nda da 19. yüzyıldaki Çerkez soykırımından söz etmek suçtur. Bizde çok değil on yıl önce Kürt halkına yapılanları açık olarak yazmak cesaret ister ve genellikle gazetecinin infazı ya da hapse atılmasıyla sonuçlanırdı. Benzeri bir durum şimdi Rusya Federasyonu'nda yaşanıyor. Çeçenistan'daki çok sayıda infaz biliniyor, ama çok azı açık olarak yazılabiliyor.

Burada söz konusu olan sadece gazeteler ve televizyonlar değildir. Sosyal medya da artan oranda bilgi kaynağı olarak ortaya çıkıyor. Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte Facebook ve Twitter da artan oranda denetlenmeye başlandı. Yalan haber yaymak, hoş gitmeyen haber yazarları ve bunları paylaşanları izlemek için daireler oluşturuldu, elemanlar alındı.

Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte herkes

kendi çapında yazar oldu, denilebilir. Kimisi kısa kimisi uzun, kimisi doğru kimisi saçma sapan yazıyor; ama eskiyle karşılaştırılmayacak kadar çok sayıda kişi yazıyor. Bunların denetlenmesi, gerektiğinde haklarında soruşturma açılması ve tutuklanmaları gerekiyor. Mahkemeler de –öyle uygun görüldüğü için– ceza yağıdıyorlar.

Burada şu sorulabilir. Rusya Federasyonu ve Türkiye’de çok sayıda televizyon kanalı ve gazete de dahil olmak üzere büyük kitle iletişim araçları ellerinde olan iktidarlar, basın her çeşidi üzerinde böylesine sıkı bir denetime neden ihtiyaç duyuyorlar? Bir toplumda gerçeğin yeniden üretimi nasıl gerçekleşir?

Gerçek ve Üretilen Gerçek

Olay olur ama aynı şekilde duyulmayabilir. Olan olay ya hiç duyulmaz ya da o kadar bozularak duyulur ki, gerçekte olanla duyulan arasında fazla ilişki kalmaz. Gerçekte olanın olduğu sanılan duruma getirilmesinde medyanın büyük rolü vardır. Bir bölüm gazeteci ve yazar üretilmiş gerçeklik için çalışırken, başka bir bölüm de gerçekte olanı savunur ve duyurmaya çalışır.

Gerçek ile üretilmiş gerçek arasındaki farkın hangi boyutlara varabileceğini son olarak Gezi Direnişi sırasında gördük. On binlerce insan sokaktayken bazı haber kanalları penguen belgeseli yayınlıyor, bazıları ise gerçek durumu haberleştiriyordu. Gerçekle üretilen gerçek arasındaki mücadele, aynı zamanda medyada iç savaş demektir. İktidarın ya da malum çevrelerin hoşuna gitmeyen haberler yapan, yazılar yazan işten atılır, ek olarak hapishaneye bile girebilirler.

Gerçeğin gazetecileriyle üretilen gerçeğin gazetecileri bu mesleğin ahlâkına farklı yönlerden yaklaşırlar. Gazetecinin başlıca işi olanı duyurmak ve bu temelde kendi

yorumunu yapmaktır. Yoruma katılmayabilirsiniz ama gazeteci kendi yorumunun yanı sıra gerçekte olanı olduğu gibi aktarmakla yükümlüdür.

Üretilen gerçeğin gazetecisi ise, yorumunu gerçekte olana göre değil, olanı yorumuna göre şekillendirir. Başka bir deyişle, olanı yeniden ve kendisinden istenildiği gibi üretir. Bu tür gazetecilerin değişik nedenlerle hapisshaneyeye düşen öteki tür gazetecileri yok sayması, hatta onlarla ilgili olarak “gazeteci ya da yazar değil, teröristtir” söylemine itibar etmesi normaldir. Çünkü hapisteki eski meslektaşına baktığında, onda kendi yalanını görecektir. Bu nedenle yok saymak en iyisidir.

Hapisteki Yazarlar

Hapisteki yazarların içeriğini belirlemek oldukça zor, çünkü soru, yazar kimdir, sorusunda düğümleniyor. Yazar, yazmayı ihtiyaç haline getirmiş, yazmadan yaşamayan insan demektir. Ülkemizde yazarak hayatını kazanabilen çok azdır. Eskiden Aziz Nesin ve Yaşar Kemal dışında kimse yoktu. Çok sayıda yazar ve şair için hayatlarının en önemli faaliyeti yazmaktı ama geçimlerini başka yoldan sağlardı. Türkçenin önemli şairlerinden Cemal Süreya maliyede müfettişti. Sonraki yıllarda yazarak yaşamını sürdürenlerin sayısı artmış olmakla birlikte yine de oldukça azdır. Köşe yazıları, gazeteler için araştırma ve dizi yazılar yazanlar da yazardır. Bu alanda hiç yazmamış olmalarına karşın, öykü roman şiir kitapları yayınlamış olanlar da –edebiyat kategorisinde– yazardır.

Çok sayıda insan hapisshanede yazıyor. Dışarıdayken ne oranda yazardılar, önemli değil, içerde yazıyorlar. Bu arkadaşların yazarlıkla ilgili ciddi sıkıntıları var. Bunların bir bölümü içinde buldukları konuma özgüdür, bir bölümü ise dışarıdaki yazarlarla ortaktır. Öncelikle

“hapishane edebiyatı” belirlemesiyle yapılan bir haksızlık belirtmek gerekir. Edebiyatı üretildiği mekâna göre sınırlandırmak doğru değildir, ama bu belirleme hapishanelerle sınırlı da değildir. Önceki yıllarda “yurtdışı edebiyatı” ya da “gurbet edebiyatı” diye bir tür ortaya atılmıştı. Burada kastedilen, ülke sınırları dışında üretilen Türkçe edebiyattı. Bu tür isimlendirmelerin söz konusu türü aşmamak için yapıldığını belirtmek gerekir. Evet, gerek hapishanelerde ve gerekse önceki yıllarda ülke dışında kalitesiz ürünler ortaya çıkmıştır. Ne ki, bunlardan hareketle özel bir isimlendirme yapılması gerekmez. Ülkede yaşayan ve yazmakla uğraşan insanların da önemli bölümü kalitesiz yapıtlar üretmiyorlar mı? Edebiyat, nerede üretilirse üretilsin, ikiye ayrılır: kaliteli ve kalitesiz edebiyat. Yazar da bu bağlamda iki çeşittir: kaliteli ve kalitesiz yazar. Geçmişte “emekçi yazar”, “devrimci yazar” gibi belirlemeler daha sık kullanılırdı. Yazarın başına başka kelime eklendiği zaman, bu durum yazarın yeterli olmadığını ya da kalitesizliğini gösterir. Hapishanedeki yazarlar için de aynı kıstas geçerlidir ve bu sorun hapishanelere özgü değildir.

Her insan görüş alışverişi içinde gelişir ya da insanın gelişmesi ve üretmesi içinde bulunduğu çevre tarafından önemli oranda etkilenir. Hapishanede yazan bir insanın bu konudaki olanakları hayli kısıtlıdır. Görüşebildiği öteki mahpuslar arasında kültür düzeyi ileri ve yazmak konusunda deneyimli olanlar varsa, ki bu önemli bir şanstır, birçok açığı kapatabilir. Aksi durumda dışarıda istediği kişilerle haberleşebilmesinin tek yolu mektup olmaktadır. Mektup yazmak, eğer gerektiği gibi ele alınırsa, ayrı bir edebi türdür. Geçmişte kalmış, internet nedeniyle gittikçe daha az kullanılan bir yazı türüdür ve muhtemelen en fazla hapishanedekiler ya da başka iletişim aracı bulunmayanlar tarafından kullanılmaktadır. Mektupların özenle yazılması ve yazılan çoğunlukla belirli bir kişiye onun tarafından özenle biriktirilmesi, belki yıllar sonra

yayınlanması olanağını doğurabilir. Bu satırların yazarı, 35 yıl önce değişik hapishanelerden aynı kişiye yazdığı mektupları yakında yayımlayacak. Tabii hapishaneden mektupların yayımlanması için bunların büyük bölümünün günlük olayların ötesinde bir içeriğe sahip olmasını gerektirir.

Bir başka konu, hapishanede üretilenlerin yayımlanmasıyla ilgilidir. Yayınevlerinin bu yapıtlara iyi gözle bakmadıkları ve üzerlerinde değerlendirme bile yapmadıkları doğrudur, ancak bu ilgisizlik dışarıdaki yazarların önemli bölümü için de geçerlidir. Yayınevleri öncelikle para kazandırabileceğini düşündükleri yapıta bakıyorlar. Okur sayısının az olmasının yanı sıra devletin de yayıncılık alanına hemen hiç destek vermemesi söz konusu. Bu açmazdan nasıl çıkılabilir, bilmiyorum.

İçerde yazarların büyük bölümünün politik nedenlerle hapsedildiklerini biliyorum. Bu durumda ilk yapıtlarının genellikle eski politik tecrübeleri çerçevesinde olması normaldir. Örgütsel ve kişisel hayatlarını değerlendiriyorlar ve neden bilmem –dışardakiler de bunu yapıyor– konuyu doğrudan anlatmak yerine, onu –genellikle– romanlaştırıyorlar. Burada roman büyük oranda kurmacaya dayanmıyor, daha çok bir form olarak ortaya çıkıyor. Bu durumda doğrudan anlatmak yerine neden romanlaştırmak tercih ediliyor, anlamak zor. Bazı isimlerden açık olarak söz edilmek istenmiyorsa bunlar değiştirilebilir, ama anlatım yine de doğrudan olur. Böyle bir anlatım daha özgün ve daha ilgi çekicidir.

Başlangıç genellikle bu çerçevede olmakla birlikte yazmayı sürdürenler için giderek başka konular gündeme gelir. Bunlar ne oranda yayımlanır, söylemek zor, ama büyük bölümünün dar bir çevrede kalacağını tahmin etmek zor almasa gerek. Yazar, yayınlansın diye yazmaz, önce kendisi için yazar ya da yazmaya ihtiyaç duyduğu

için yazar. Yayınlanabilirse iyi olur, olmazsa da, ne yapalım yani...

(Bu yazı, Mahsus Mahal Dergisi'nin 21.sayısında Gazeteci ve Yazarların Sansürle İmtihanı başlığıyla yayınlandı).

23 Ocak 2014

İÇİNDE BULUNMAK AMA ANLAMAMAK

ABD’de ve başka ülkelerde yapılan ırkçılık karşıtı gösterilerle ilgili yorumları değişik gazetelerde okuyabilirsiniz. Yazarların bazıları olayların başlangıç yeri ABD’de yaşıyor. Bunu şuradan da anlamak mümkündür: yazar ABD İngilizcesini biliyor. ABD, İngiltere, Kanada, Avusturya’da konuşulan dil aynıdır ama farklı deyimler ve vurgular vardır; bu durum aynı zamanda aralarında farklılık bulunduğunu da gösterir. Yazarlar halen ABD’de yaşıyor ya da yıllarca bu ülkede yaşamışlar ama ne olduğunu anlamıyorlar. Yazdıkları büyük oranda olayların gelişmesini iletmekten ibaret, yorumları ise oldukça yüzeysel...

Olayları biliyorlar ama anlamıyorlar çünkü sosyoloji bilgileri oldukça eksiktir. Bu olmayınca da anlamamız mümkün olmuyor.

Sosyolojide sosyal hareket ve yeni sosyal hareket ayrımı vardır. Sınıfsal hareket de –mesela işçi sınıfı hareketi- sosyal hareket kategorisine girer. Bu sosyal hareketlerin iç yapıları homojen değildir ama benzer bir kitle –işçi- ve benzer bir ideoloji –farklı yorumlarıyla işçi sınıfı ideolojisi- vardır.

Yeni sosyal hareketlerde ise –bu hareketlerin başlangıcı olarak 1968 kabul edilir- bu iki özellik de bulunmaz.

Birincisi; kitle çeşitlilik olarak artmıştır, değişik sınıflardan insanlar bir arada bulunurlar.

İkincisi; hareket içinde hakim bir teori yoktur, farklı görüşler vardır ve bunlar uzun vadeli olmaktan çok kısa vadeli belirli bir amaç için bir araya gelmiştir. Amaca ula-

şılır ve kitle dağılır, farklı bileşenler farklı yönere giderler. Veya amaca ulaşılmasa bile yine de bazı şeyler yapılmıştır ve kitle yine dağılır.

Dağılan kitlenin değişik bölümleri daha sonra kendilerini değişik yönlerde geliştirebilir veya geliştiremez.

ABD’de gerçekleşen ırkçılık karşıtı hareket, yeni sosyal hareket kategorisine girer. Kitle içinde değişik kesimler vardır, bunları belirli bir sınıfa indirgeyemezsiniz. Belirli bir amaç için –ırkçılığın devlette ve toplumda ortadan kalkması- için bir araya gelmişlerdir (ABD’de ırkçılık devlette sınırlı değildir, güçlü toplumsal kökleri vardır); bu amacın ilerisinde anlaşabildikleri söylenemez.

Bu hareket başarılı olabildiği oranda ABD toplumu- nu kültürel olarak değiştirecektir. Buradan bildiğimiz anlamda ayaklanma ya da devrim bekleyenler durumu hiç anlamamışlardır. Politik devrim, iktidarın sınıfsal yapısının değişmesi demektir; ABD’de olabilecek olan –en fazla- kültürel devrimdir. Bu da önemli bir gelişmedir ama kapitalizmin kendi içinde değişmesiyle sınırlı kalacaktır.

Tıpkı 1968 hareketi gibi...

Yazarlardan bazıları ABD’deki olayları 68 hareketine benzetiyorlar ki, doğrudur. 68 hareketinin önemli kültürel değişiklik yarattığını da belirtiyorlar ki, doğrudur. Ama 1968 ile ilgili bilgileri Fransa ile sınırlı olduğu için bu hareketin ABD’de başladığından, Martin Luther King’in önderliğini yaptığı ve ağırlıklı siyahlardan oluşan Eşit Haklar Hareketi’nin öneminden haberleri bulunmuyor.

Dahası bu hareketin içinde İkinci Dünya Savaşı’nda ABD ordusunda savaşmış siyah askerlerin önemli rol oynadığını da duymamışlardır.

Bunları bilmiyorsanız, ABD’deki gösterilerde yer bile alsanız, buradan onu anlayabildiğiniz sonucunu çıkar-

mazsınız. En fazla olayları ayrıntılarıyla aktarırsınız ve ilerisine de gidemezsiniz.

Gezi de yeni sosyal hareketlerin başka bir örneği sayılabilir. Farklı kesimlerden insanlar belirli bir amaç – hayat tarzını savunmak- için bir araya gelmiştir, ardından dağılmıştır.

Gezi, bizdeki 68 hareketi örneğinde olduğu gibi kültürel değişim yaratamadı; etkili oldu ama görülebilir sonuç alamadı. (Bkz. 68’den Ne Kaldı? kitabı) Gezi’deki farklı bileşenlerin aynı örgütlenmede bir araya gelmesi mümkün değildi çünkü farklılıkları hayli fazlaydı. Yeni sosyal hareketlerin özelliklerini bilmiyorsanız, isterseniz her gün Taksim Meydanı’nda bulunmuş olun, Gezi’yi anlayamazsınız. Fazlasıyla ayrıntılı haber verebilirsiniz ama gidebileceğiniz en ileri yer sonraki yıllarda yapılan “Gezi ruhu çağırma seansları”dır. Kaçınılmaz olarak sonuç alınamayınca, neden böyle olduğu anlaşılmasa bile, vazgeçilir.

ABD kapitalizmi kültürel olarak değişirse eğer, varolan yine kapitalizm olacaktır ama farklı bir kapitalizm... 68 hareketi özellikle Avrupa ülkelerinde önemli kültürel değişime neden oldu ve bunun en ileri örneği Batı Almanya’dadır. 68 hareketi bu toplumun Nazi geçmişiyle hesaplaşmasının yolunu açmıştır ve ne çare ki çok sayıda insanın Almanya 68’inden haberi yoktur. Almanya 68’i toplumun geçmişiyle hesaplaşabilmesinin yolunu açabildiği halde, Türkiye 68’i bunu yapamadı. Bu iki 68’i 68’den Ne Kaldı? kitabında karşılaştırmış ve soruya cevap aramıştım. Kısaca şu kadarı belirtilebilir: bizde ülke tarihinin yeniden değerlendirilmesi amaç değildi, tersine o tarihin bir bölümünün daha ileriye götürülmesi hedefleniyordu (ikinci Milli Kurtuluş Savaşı). Almanya 68’i ise Nazi dönemi öncesine –Weimar Cumhuriyeti- bile sahip çıkmadı. Farklı bir kültürü savundular ve Almanya kapitalizmi de-

gişti (yeşil kapitalizm sözü bunu ifade eder).

Devrim olmamıştır ama yaşanan değişim önemlidir. ABD’de devlette ve toplumdaki ırkçılık geriletebilirse yine devrim olmayacaktır ama bu önemli bir değişimdir. Bunu gerçekleştirenlerin bir bölümüyle –hepsiyle değil– daha ileri hedeflere yönelmek mümkündür.

Ne yapacağınızı bilmeniz için önce olanı doğru anlamanız gerekiyor.

Bir hareketin içinde olmak, günlük olarak gösterilere katılmak, onu anlamak anlamına gelmiyor.

14 Haziran 2020

İDDİALı OLMAK İYİDİR AMA...

İddianıza uygun donanımına sahip olmanız gerekir. Değilseniz buna nasıl sahip olabileceğinizin planını yapıp zamanla eksikliğinizi tamamlamanız gerekir. Bunu yapmadan sürekli olarak iddiayı tekrarlamak kaçınılmaz olarak ciddiyetini kaybeder, anlamsızlaşır.

1989'de Berlin Duvarı'nın yıkılması ve Orta ile Doğu Avrupa ülkelerindeki sosyalist rejimlerin tarihe karışmasının ardından 28 yıl, 1991'de SSCB'nin tarihe karışmasının ardından ise 26 yıl geçti. Sosyalist teorinin yenilenmesi, marksizmin yaratıcı biçimde geliştirilmesi gerektiğini savunanların bu hiç de kısa sayılmayacak süre içinde bazı adımlar atmış olması gerekirdi. Bunun yerine aynı iddianın sürekli olarak tekrarlandığını görüyoruz.

Reel sosyalizmin tarihe karışmasıyla ilgili bazı cevaplar getiriyorlar ama savunduklarına kendilerinin de inandığını söylemek zordur. 1990'lı yılların başlarında aceleyle getirilen cevaplar normal karşılanabilirdi, ama aradan çeyrek yüzyıl geçtikten sonra karşılanamaz. İddiası olanın bunu yapıyor olması gerekirdi.

Teorinin geliştirilmesi gerekir vb. laflarından sizi bilmem ama bana çoktan sıkıntı geldi. Bol miktarda genellikle birbirinin aynı olan iddialar bulunuyor ama somutta ilerleme görülüyor. Yıllar geçiyor, sözler sürekli birbirini tekrar ediyor.

Bunun nedeni, iddiaya uygun araçların bulunmaması ve zaman içinde onun tamamlanmasına da yönelmiş olmaktır.

Sosyalizmin geleceği konusunda görüş üretebil-

mek için önce 20. yüzyılda 74 yıl yaşanmış olan bu tarihi öğrenmek gerekir. 1920'li yılların ikinci yarısındaki Stalin-Troçki çatışmasından 1985'te Gorbaçov'a atlamak bu tarihin bilinmediğini gösterir. Arada yarım yüzyıldan fazla zaman vardır.

Türkçede bu tarihi öğrenemezsiniz, kaynak azdır ve var olanlar da bu tarih bilinmeden üretildikleri için yararlı sayılmazlar.

Sosyalizmin 20. yüzyıl tarihini onu yapanlardan öğrenmek gerekir. Bu tarihin aktif aktörleri olanlar onu nasıl değerlendirmektedir?

Öğrendiklerinizi eleştirebilirsiniz ama bu durum öğrenmenizi engellemez.

Sosyalizmin tarihinde neler olduğu, nelerin yanlış yapıldığı, düzeltme çabaları bunları yapanlardan öğrenilmelidir. Bilgisizlik temelinde düşünce üretilerek bu tarih hakkında ciddiye alınabilecek belirleme yapılamaz.

Tekrarlıyorum: bazı durumlarda “böyle yapılması gerekirdi” sonucuna varabilirsiniz, ama bunun için önce o tarihin öğrenilmesi gerekir.

Yabancı dil bilmiyorsanız, Türkçede bunu öğrenemezsiniz.

İngilizce ve Almancadaki sosyalizm tarihiyle ilgili önemli yapıtların hiç birisi Türkçeye çevrilmedi. Yayınevlerini bu nedenle eleştirmiyorum. 70 milyonluk ülkede çok sayıda kitabın 500 tane bile satmaması korkunç bir durumdur. Şu veya bu kitabı çevirip yayınlayın demek kolaydır, ama ya sonrası...

Yukarda iki yabancı dili özellikle örnek verdim. İngilizcenin önemi biliniyor, bu nedenle üzerinde durmak gerekmez. İngilizce derken, politik metinleri anlayabilecek

İngilizceden söz ediyorum...

Sosyalizm tarihinin öğrenilmesi için Almanca bence ikinci önemli dildir, hatta bazı durumlarda İngilizceden daha önemli olabilmektedir. Sosyalizmin vitrini sayılan Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde önemli bir deney yaşandı ve politik Almancayı okuyabiliyorsanız, bunu doğrudan öğrenebilirsiniz. Ek olarak bu dil Macaristan, Çekoslovakya ve Polonya'da da geçerlidir. Burada üretilen çok sayıda metnin Almancası da bulunuyor.

Ek olarak Rusça da bilinirse tabii çok iyi olur.

Rusça bilinmese bile bu dilde üretilmiş bütün önemli yapıtları İngilizce ve Almancada bulabilmek mümkündür.

Fransızca da önemli bir dildir ve sosyalizmin tarihiyle ilgili çok sayıda kaynağa sahiptir ama bence bu konuda Almancanın gerisindedir.

Sosyalizmin kendine özgü ekonomik krizleri vardır. Bunlar hangi özelliklere sahiptir ve sonuçları nasıl olmuştur?

Bu konuda fikir jimnastiği yapmak yerine DAC'de beş yıllık büyük planı yapan kurulun başkan yardımcısı Sigfried Wenzel'in kitaplarını okuyabilirsiniz. Bu konuda yayınlanmış başka kitapları da okuyabilirsiniz. Derinleşmek istiyorsanız o kitaplarda referans verilen kaynakları da okuyabilirsiniz.

Bu temel üzerinde gerekçelendirerek görüş üretebilirsiniz. Geçmişte yapılmış olanları eleştirebilirsiniz ama bunu gerekçelendirebilmeniz gerekir. Gelecek için görüş ortaya koyduğunuz zaman da bunu yakın tarihten örnekler vererek yapabilmemiz gerekir.

Benzer konudaki yapıtları İngilizcede bulmak kolay

değildir.

12 Eylül'den sonra değişik Avrupa ülkelerinde yaşamak zorunda kalan Türkiyeli sosyalistlerin hemen hepsi yaşadığı ülkenin dilini biliyor ama nasıl biliyor?

Gazeteyi zorlukla okur veya ancak başlıklarda ne söylenmek istendiğini anlar. Günlük konularda dili konuşur ama kitap okuyamaz.

Türkçede de böyle değil midir? Günlük dili konuşmak ve hatta gazete okumakla politik kitap okumak birbirinden farklıdır. En başta farklı kelime hazinesini ve dil bilgisini gerektirir.

Yıllarca bu düzeyde kalıp daha sonra politik kitap okuyabilme düzeyine atlanabileceğini sanmıyorum. Keşke yapanlar olsa ama çok zordur.

İddialı olmak iyidir, ama iddiası olanın bu iddiaya uygun araçlara da sahip olması gerekir. Henüz sahip değilse, bu eksiği nasıl tamamlayabileceğini düşünüp planlı olarak kendini geliştirmesi gerekir.

25 yıl geçti, az zaman değil...

Durum maalesef böyledir!..

8.9.2017

İDEOLOJİ VE GÜNLÜK HAYAT

Herhangi bir toplumsal sistemin az çok uzun vadede başarılı olabilmesi günlük hayatın ideolojikleştirilmesine bağlıdır. Günlük hayatın ideolojikleştirilmesi, insanların hayatının işyeri dışında da (yolculukta, alışverişte, aile hayatında, çevresiyle ilişkide) belirli normlara kavuşması ya da bu normların içselleştirilmesi demektir. Tabii ki bu normlar mevcut toplumsal sistemin isteklerine büyük oranda uygun olacaktır.

Sadece işyerinde uygulanan verimlilik, disiplin, bir-biriyle ölçülü ilişkiler gibi normlar, burasıyla sınırlı kalırsa, gerçekte burada bile uygulanamaz. Gramsci'nin Praxis Felsefesi'nde belirttiği ya da E. P. Thompson'un İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu'nda anlattığı gibi kapitalist sanayi disiplin ve verimlilik ister. Eğer bu normlar işyeri dışında da hakim kılınamamışsa, başka bir deyişle işyeri dışındaki hayat bu normlara göre ideolojikleştirilmemişse, bu normlar işyerinde de istenildiği oranda hayata geçemez. (Bütün reel sosyalist ülkelerde işyerinde savrukluk, disiplinsizlik çözülemeyen sorunlardı.)

Bazı toplumsal sistemlerde bu ideolojikleştirme açık olarak yapılırken (sosyalizm gibi), kapitalizmde daha dolaylıdır; fark etmezsiniz ama o sistemi içselleştirirsiniz. Burada söz konusu olan birinci sosyalizasyon ya da çocuğun ailedeki sosyalizasyonuna benzer. Toplumsal değerler aileden başlayarak çocuğa verilmiş ise, sonraki yıllarda içselleştirme büyük sorun yaşamadan gelişebilir. Bu nedenle çocuk eğitimi bütün toplumsal sistemlerde, aile politikası çerçevesinde büyük önem taşır. (Sosyalist ülkeler de bunu yapıyorlar ama burada girmeyeceğim değişik nedenlerle uzun vadede başarılı olamıyorlar.)

Kapitalizmin gelişmesiyle birlikte birinci sosyalizasyonun önemi azaldı çünkü baba ve anne çalışıyordu, dolayısıyla bunun yerini anaokullarındaki sosyalizasyon alacaktı. Bu ise aile sosyalizasyonunda normlardan olabilecek sapmaların azaltılması anlamına gelir. Alexander Mitscherlich 1945 sonrası yayınlanan kitabında, erkeklerin evlerinden uzaktaki işyerinde çalışmasından hareketle –buna savaşta erkek nüfusu azalmasının da eklenmesi gerekir- “babasız toplum”dan söz etmişti. Babanın aile hayatındaki rolü azalmıştı, sonraki yıllarda bu durum “ailesiz toplum”a dönüşmeye başladı. Burada önemli olan devletin ideolojik aygıtlarının –her düzeyde okullar bunun önemli aracıdır- kişinin sosyalizasyonunda daha belirleyici olmasıdır. Kişi toplum için geçerli kabul edilen normları daha kolay içselleştirir.

Bunun yakın örneklerinden bir tanesi sürekli denetlenme duygusunun içselleştirilmesidir. Bu içselleştirme hapisane örneği verilerek Foucault tarafından 1970’li yıllarda kullanılmıştır. O yıllarda teknoloji henüz bu düzeye ulaşmamıştı ve ancak dar alanlarda sürekli gözetlenme duygusu yaratılabiliyordu. Bu alan zamanla genişledi.

Hayri Cem’in bugünkü t24’te yayınlanan “Haftalık –Çin’in Koronavirüs ile savaşta teknoloji, büyük veri ve yapay zeka” başlıklı yazısını okumanızı öneririm. Bu yazıda Çin’de virüs ile savaşırken önceden beri kurulmuş olmakla birlikte iyice geliştirilen toplumsal denetimden söz ediliyor. Evden kaçta çıktınız, kimlerle ilişkiniz oldu, nereden alışveriş yaptınız, hangi toplu taşıma aracına bindiniz; hepsi belli. İnsanlara daha önce üzerinde belirli app’lar bulunan kimlikler verilmiş ve buna ek olarak her yerde bulunan kameralar dahil gözetleme sistemleriyle her hareketleri izlenebiliyor. Yanlış yapıyorsanız cep telefonunuzdan uyarı gelebiliyor. Yaptığınız her yanlış için puanınız eksiliyor ve sonunda trene bilet bile alamayabiliyorsunuz.

Bu uygulamalar yeni değil ama son dönemde özelikle geliştiriliyor.

Burada şunun bilinmesi gerekir: 1,6 milyar insanın diyelim 500 bin memur tarafından denetlenmesi mümkün değildir. Bunun yerine belirli davranış kurallarını makinelere verirsiniz, başka bir deyişle uygun bir program yazarsınız, makine de bu çerçevede denetim yapar ve uyarır. nemli sapmalar olursa bunları sokaktaki polise bildirir veya diğer makinelere bildirir, puanınız düşer, bilet bile alamazsınız.

Bu denetim mekanizması ve yapanlara değişik yaptırımlar uygulanması giderek işselleştirilen bir olgu haline gelir. Günlük hayat ileri derecede ideolojikleşir.

Çin'deki pratik konudan biraz sapmak adına başka bir gerçeği daha gösteriyor. İddiaya göre 4.0 ve ardından gelecek 5.0 teknolojileri kapitalizmin sonu olacak, çok sayıda insan gereksiz nüfus durumuna gelecektir. Gerçekte tıpkı 1980'li yıllardaki bilgisayarlaşmada olduğu gibi yeni teknoloji bazı işleri yok ederken, bunların yerine bir bölümünü şimdi dşünemediğimiz yeni işler alacaktır.

Çin'in nüfusu 1,6 milyar ya da dünyada her beş kişi den birisi bu ülkede yaşıyor.

Dünyanın en büyük işçi sınıfı kitlesi Çin'de bulunuyor. Grevler ve direnişler yok değil, var ama yaşanılan büyük gelir eşişsizliğine göre epeyce alt düzeydedir.

Komünist partisinin önderliğindeki Çin'e özgü kapitalizm günlük hayatın ideolojikleştirilmesinde hemen her ülkeden ileridedir ve rejimin selameti de önemli oranda buna bağlıdır.

7 Nisan 2020

İHTİRAS BÜYÜK, AMA ÇAP YOK!..

Bugünlerde Birinci Dünya Savaşı sırasında Sarıkamış'ta 40-80 bin kişinin donarak ölmesi anılacak. Sayının bu kadar belirsiz olmasının nedeni kayıtlardaki istikrarsızlıktır. En az 40 bin kişi donarak ölmüştür ama sayıyı az göstermek için rakamlarla oynandığı konusunda ciddi şüphe vardır.

Geçmiş yıllardaki gibi bu yıl da, bu facia “anılacak”, “vatan için öldüler” lafları dolaşacak ve bu kadarla kalınacak. Nasıl bir savaş rezaleti yaşandığı hakkında konuşulmayacak...

Savaşta insanlar ölür, bazen fazla da ölür. Birinci Dünya Savaşı'nın en kanlı muharebeleri Fransa ve Almanya orduları arasında Verdün'de yaşanır. Eric Maria Remarque'nin “Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok” romanında anlattığı Verdün'de...

Çanakkale gibi tarafların ağır kayıp verdiği başka savaşlar da vardır.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı'da bir nesil neredeyse yok olur. Osmanlı, Enver-Talat-Cemal paşaların yönetiminde savaşa koşar adım girer. Başsorumlu Enver'dir ve Doğan Avcıoğlu'nun Milli Kurtuluş Tarihi'nde anlattığı gibi çılgınca planlar vardır.

Osmanlı yarı-feodal bir ülkedir, sanayisi ve dolayısıyla da savaş sanayisi gelişmemiştir. Bu savaşta kazanması mümkün değildir. Tek başansı Çanakkale'deki savunma savaşıdır. İngiliz ve Fransız donanması Çanakkale Boğazı'nı geçememiştir. Bunun dışında Hicaz'da İngiliz ordusu Osmanlı'yı yenmenin ötesinde Anadolu'ya kadar

kovalamıştır. Padişah aynı zamanda halife olması nedeniyle İngilizlere karşı cihat ilan etmiştir ama kim takar halifeyi? Müslüman Araplar İngilizlerle birlikte Osmanlı'ya karşı ayaklanır. Bunda o dönemin İngiliz casusu Lawrence'in büyük payı bulunur.

Doğu cephesinde Çarlık Rusyasına karşı yapılamayan savaşta ise Sarıkamış yaşanır...

Savaşta insanlar ölür ama ordu komutanı ve kurmay heyetinin basiretsizliği sonucu bu kadar çok sayıda insanın donarak ölmesinin benzeri tarihte herhalde yoktur.

Askeri beceriksizliği “vatan savunması” adı altında sunmak da başka bir garipliktir. Osmanlı emperyalist bir ülkeydi. Yıllarca başka ülkeleri işgal etmiş ve ağır şekilde vergilendirmişti. Savaşta amacı da kaybettiği sömürgelelerini yeniden kazanmaktı. Dolayısıyla bu savaşın “vatan savunması” ile ilgisi yoktur.

Enver Paşa tarihin önde gelen kifayetsiz muhterislerinden bir tanesidir. İhtirasları sınır tanımaz ama bunları yapabilecek çap yoktur. Çapsızlığını kapatmak için ordu-daki askerler dahil herkesi harcar.

Sonra ne olur?

Savaş kaybedilir.

Cemal ve Talat paşalar kaçarlar ama Ermeni soykırımının çok taze olan anısı peşlerini bırakmayacak ve ikisi de öldürülecektir.

Enver Paşa ise İttihatçılardan yanında toplayabildikleriyle başka yol deneyecektir. “Bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı gerekirse Bolşevik oluruz” belirlemesi yapar. İttihatçılarla birlikte Bakü'yü ele geçirir ve yönetimi yaklaşımakta olan Kızıl Ordu'ya teslim eder. Buna rağmen Bolşeviklere yaranamaz, Mustafa Kemal'e karşı

destek bulmak çabası sonuç vermez.

Mustafa Kemal alandadır (Anadolu), Enver Paşa dışarıdadır; ek olarak fazlasıyla kirli bir geçmişe sahiptir. Komutan olarak Sarıkamış'taki beceriksizliğini kimse unutmamıştır.

Bolşevikler zamanın en büyük emperyalist gücü İngiltere'nin Anadolu'dan gitmesinden yanadır, aksi durumda devrim yönetimi bu güç tarafından her an saldırıya uğrayabilecektir. Özellikle Boğazlar üzerinden Karadeniz'e donanmayla girip Kırım'a asker çıkarıp buradan içerilere ilerlemek mümkündür. Bolşevikler bu nedenle Mustafa Kemal'e yardımcı olurlar ve bunun önde gelen nedeni kendi çıkarlarıdır: İngiltere ile komşu olmayalım!

Bolşevikler bize nasıl yardım etmişti kandırmacasıyla yıllarca yaşayan insanların, Mustafa Suphi ve yoldaşlarının öldürülmesine Bolşeviklerin neden ses çıkarmadığını düşünmeleri de ancak aradan yıllar geçtikten sonra gerçekleşecektir.

Bu işler çıkar meselesidir. Anadolu'daki hükümetin başarı kazanması Bolşeviklerin lehinedir. Mustafa Suphi de bu hesapları hiç dikkate almadan hareket edince trajik son gerçekleşir.

Enver Paşa Bolşeviklerden destek bulamayınca bu sefer daha önce Çarlık tarafından sömürgeleştirilen ve o dönemdeki adı Türkistan olan geniş bölgeyi kurtarmak hevesine kapılır. Çarlık Rusyası neredeyse olduğu gibi Bolşeviklerin yönetimine geçmiştir ve bu nedenle de onlara karşı savaşa girer. Bugünkü Özbekistan'da Kızıl Ordu ile çarpışırken öldürülecektir.

Enver Paşa'da ihtirasın sonu yoktur, mutlaka büyük hem de çok büyük olmak istemektedir ama buna uygun çapı yoktur.

Mezarı daha sonra –yanlış hatırlamıyorsam- Süleyman Demirel döneminde ülkeye getirilir.

Bunları yazarken Kemal Tahir'in Kurt Kanunu adlı romanında "İttihatçıların küçük efendisi" (büyük Talat'tır) Kara Kemal'in sözlerini hatırladım. Romanın mutlaka gerçeğe uyması gerekmez ama söylenen pekala mümkündür: "Biz bir imparatorluğu batırdık, bunu yanımıza bırakmazlar".

Kara Kemal "İzmir suikasti" adlı düzmece olay nedeniyle aranmaktadır. Bu uydurma dava Mustafa Kemal tarafından İttihatçıların kendi denetiminde olmayan kesimini ortadan kaldırmak için planlanmıştı. Kara Kemal yakalanacağını anlayınca intihar eder.

Savaşa girmese de Osmanlı batacaktı çünkü bu kez savaş onu bulacaktı ama muhtemelen bu kadar ağır kayıp verilmeyecek, bir nesil neredeyse yok olmayacaktı.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu dağıldı, Çarlık ise devrim sayesinde toprak bütünlüğünü sürdürecekti. Savaşı kaybedenler safındaki Almanya, Versailles ile ağır bir antlaşma imzalamak zorunda kalacaktı.

Büyük savaşlar ne zaman biter?

O savaşların insanlığın bugününü etkileyen sonuçları artık bulunmadığı zaman gerçekten biterler.

Bu anlamda İkinci Dünya Savaşı bitmiştir çünkü bu savaş sonrasında yaşanan büyük coğrafi değişiklik (Almanya'nın bölünmesi, Doğu Avrupa ülkelerinde sosyalist rejimlerin kurulması) 1989'da ortadan kalkmıştır.

Birinci Dünya Savaşı ise hâlâ bitmemiştir. Bu savaş sonrasında Ortadoğu'nun İngilizlerle Fransızlar arasında paylaşılması, ardından bu alanda kurulan yapay devlet-

ler, çizilen yapay sınırlar halen çatışma konusudur.

“Osmanlıyı yeniden kurmak” ihtirası da sonuçta Birinci Dünya Savaşı’na dayanmaz mı?

22 Aralık 2018

İKİ DEVLET TEK MİLLET Mİ; YOK CANIM!

Türkiye ile Azerbaycan ilişkileriyle ilgili olarak eski söylemi yeniden duymaya başladık: iki devlet, tek millet. Türkiye’den üst düzey bir yetkili bu ülkeyi ziyarete gittiğinde ya da Azerbaycan-Ermenistan arasında sınır çatışmaları yeniden başladığında bu belirleme duyulur ama gerçeklikle ilgisi yoktur.

Azerbaycan petrolünü Ceyhan’a taşıyan boru hattı, “politik boru hattı” olarak bilinir. Ermenistan’dan geçmesi için yol uzatılarak yapılmıştır; ek olarak, bu hattın maksimum kapasiteyle çalıştığı da söylenemez. Azerbaycan’ın Rusya Federasyonu ile petrol anlaşması ve iki ülke arasında yapılmış boru hatları vardır. Çıkarılan petrol de sonsuz büyüklükte değildir, bir taraf istediğini alınca diğer tarafa bazen biraz az kalmaktadır.

“Tek millet” ilişkisini anlamak bakımından daha önemlisi AKP iktidarının ilk yıllarında reklamı çok yapılan ama gerçekleştirilemeyen Nabucco petrol ve doğal gaz boru hattıdır. Projeye göre bu boru hatları Türkmenistan’dan başlayacak, Kazakistan petrolünü alacak, Hazar Denizi’nin altından geçerek ve Azerbaycan’a da uğrayarak Türkiye üzerinden Avusturya’ya kadar uzanacaktır. Büyük bir projeydi ama Türkmenistan yeterli doğal gazı, diğer ülkeler de yeterli petrolü vermeyince hattın yapımı proje aşamasında kaldı. Boruları dolduracak ya da en azından hattın verimli çalışmasını sağlayacak kadar petrol ve doğal gaz bulunamıyorsa, hat doğal olarak yapılmaz.

Türkmenistan ile Rusya arasında yeni doğal gaz boru hattı yapıldı. Kazakistan derseniz nüfusunun yaklaşık üçte biri Rusya’dan gelmişti ve Türkiye’nin bu ülkede

etkinlik kurma beklentisi temelsizdi.

SSCB dağılınca ve “soydaş halklar” da bağımsız devletler haline gelince, Türkiye ile Rusya arasında bu ülkeler üzerinde etkinlik mücadelesi yaşandı. Türkiye eskiden hiç olmadığı bu alana girebildi ama etkinliği beklentisinin epeyce gerisinde kalacaktı.

Burjuvazi, Rusya’da olduğu gibi bu ülkelerde de komünist partilerinden çıkmıştı. Daha önce SBKP ile iç içe olan komünist partilerindeki kadro yeni konumuyla, Rusya Federasyonu’ndaki burjuvazi ve yönetici kadro ile eskiden beri süren iyi ilişkilere sahipti. SSCB’nin dağılmasıyla bu ilişki sona ermemişti.

Orta Asya’nın büyük ülkesi Özbekistan’da komünist partisinin adı değişti, kadro aynı kaldı. Başka ülkelerde de benzeri gerçekleşecekti.

Rusya, Azerbaycan’da düzenlediği başarılı darbeyle “benimle iyi ilişki sürdürmeyen burada yaşayamaz” mesajını açık olarak vermişti. Cumhurbaşkanı seçilen Türkçü Elçibey devrilip yerine eski SBKP MK üyesi Haydar Aliyev (şimdiki Devlet Başkanı İlham Aliyev’in babası) geçti. Azerbaycan’ın Türkiye ile ilişkisi kesilmedi ama Rusya’yı gözetken politika yürütmeye yöneldi.

“İki devlet, tek millet” söylemi durumu değiştirmede.

Ermenistan ile Azerbaycan arasında ne zaman çatışma olsa Türkiye açık olarak Azerbaycan yanında yer alır ama Rusya nedeniyle hareket alanı kısıtlıdır. Ermenistan ile Rusya arasında ikili askeri anlaşmaların yanı sıra bu ülkede büyük bir Rus askeri üssü vardır. 1990’lı yıllardaki çatışmalarda Türkiye gizlice bu ülkeye asker göndermiş ve bunlar da çatışmada yer almıştır. Daha açık askeri destek yapılması mümkün olmamıştır.

Ermenistan’da ise arada bir ABD ile yakınlaşma

yönelimi açık olarak ortaya çıkar. 1990'lı yıllarda çıkmış ama sonuçsuz kalmıştı, şimdi de benzeri yaşanmaktadır. ABD'de çok sayıda Ermeni'nin yaşadığı dikkate alınırsa ve ABD yönetiminin çabaları da buna eklenirse, böyle bir gelişmenin arada bir ortaya çıkması normal karşılanabilir.

1990'lı yıllarda Türkiye Ermenistan'a "dostluk ziyareti" yapacaktı ve herhalde kendi kafasından yapmamıştı. Ermenistan'ın ABD ile yakınlaşması nasıl sona erdi? 2000 yılında yayınlanan Alt Emperyalizm ve Türkiye kitabındaki ilgili bölüm şöyledir:

"Geçtiğimiz yıl Ermenistan Parlamentosu bir grup kişi tarafından basıldı; naklen yayın yapan televizyon kameralarının önünde başbakan, meclis başkanı ve altı kişi öldürüldü. Baskın, ABD Dışişleri Bakanı Yardımcısı Strobe Talbott'un Kafkasya'daki başkentleri ziyaretinden kısa süre sonra gerçekleşti. Önceden de belirtildiği gibi, bu tür eylemlerin arkasında kimin olduğunu tam olarak bilmek mümkün değildir; ama eylemin hangi ülkenin çıkarına olduğu ve kime nasıl bir mesaj verildiği de açıktır." S. 92)

Bu kitabı www.enginekinerkitaplar.blogspot.com adresinden okuyabilir ya da pdf olarak indirebilirsiniz.

Ekonomisi büyük oranda Rusya'ya bağlı olan Ermenistan'ın ABD ile yakınlaşması hiç kolay değildir. Milli Güvenlik Kurulu Azerbaycan'ın yanında olduğunu açıklasa da yapabileceği en fazla –eskiden olduğu gibi- sivil giyimli asker ve askeri malzeme göndermektir.

Alt emperyalizminin ikinci döneminde Türkiye eski SSCB alanında Rusya ile etkinlik mücadelesini geri plana aldı ve Ortadoğu'ya yöneldi. Bu alan ilk dönemde de vardı ama geri plandaydı. Türkiye ile Rusya'nın ilişkisi de değişti. Eskiden açık rakip olan bu iki ülke arasında artık rekabet ve işbirliği birlikte yürüyor. Türkiye Kafkasya'da etkinliğini artırmak için elinden geleni yine yapıyor ama

ilk dönemin aksine fazla ileri gidemeyeceğini de biliyor.

Türkiye bir dönem Çeçenistan'da İslam devleti kurmak isteyenleri de Rusya'ya karşı desteklemiştir. Putin'in devlet başkanlığının ilk döneminde büyük askeri operasyonlarla İslamcılar tasfiye edildi ve Suriye'ye gitmek zorunda kaldılar. Suriye'de yabancı savaşçılar arasında en büyük grubu Çeçenler oluşturuyordu, bunların bir bölümü daha sonra Libya'ya gidecekti.

Akkuyu nükleer santrali yapımı, Rusya ile Türkiye arasındaki Türkakım projesi, S-400 alımı, Suriye'de YPG'ye karşı birlikte davranabilmek, Türk inşaat şirketlerinin Rusya'da büyük projelere girmesi gibi gelişmeler de iki ülke arasındaki ilişkinin değiştiğini gösteriyor. Türkiye, ABD ile Rusya arasında –artan askeri ve ekonomik gücüyle- artık daha rahat oynayabiliyor.

“ABD ve Rusya bizden büyüktür, burası açıktır ama bu bölgede bizi dışlayarak önemli bir şey yapamazsınız.”

Hem ABD hem de Rusya Türkiye'nin konumunu anlamış bulunuyor ve bu ülkeyi kendilerinden uzaklaştırıp karşı tarafa itmemeye dikkat ediyorlar.

Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki savaşta –söylem nasıl olursa olsun- Türkiye'nin aktif müdahalesi düşünülemez. Diplomatik kanallar zorlanır, tehditvari açıklamalar yapılır ama fazla ileri gitmek mümkün değildir. Bunun bir nedeni Rusya'nın gücü ise, diğer nedenleri de yapılan karşılıklı yatırımlar ve Suriye'deki işbirliğidir. Unutmayalım, Rusya hava sahasını açmasaydı Türkiye İdlib'e giremezdi.

27 Temmuz 2020

İKİ LİDER ÖRNEĞİNDE SOSYALİST SİSTEM VE SONRASI

İki liderden kastedilen Türkmenistan'ın 2006'da kalp krizinden ölen eski lideri Türkmenbaşı ile Kazakistan'ın lideri Nazarbayev'tir. Bu iki devlet başkanının tarihinde iki sosyalist ülkenin ve yaklaşık olarak bütün sosyalist ülkelerin tarihini görebilirsiniz.

Sosyalist ülkelerin tarihini incelerken son döneme ve sosyalizm sonrası kapitalizme özellikle dikkat edilmesi gerekir. Her sonraki toplum içinden çıktığı önceki toplumun izlerini taşır denir, denir ama reel sosyalizm sonrası kapitalizm buna dahil edilmez. Sosyalizm sonrası kapitalizmde ortaya çıkan ırkçı partiler, inanılmaz yolsuzluklar, kişi putlaştırılmaları sanki önceki toplumun içinden çıkmamıştır da gökten inmiştir!

Bunlar şimdi fazlaşmış olabilir ama birdenbire de ortaya çıkmamışlardır.

Her reel sosyalist ülke için benzer örnekler verilebilir.

Burada Türkmenistan ve Kazakistan üzerinde durulacaktır.

Türkmenbaşı 1990 yılında devlet başkanı olur. Kendisi zaten KP birinci sekreteridir.

1991'de SSCB'nin dağılmasının ardından KP kendisini fesheder ve Demokrat Parti'ye dönüşür.

Beş milyon nüfuslu küçük bir ülke olan Türkmenistan büyük doğal gaz kaynaklarına sahiptir. Halk vergi vermediği gibi çok sayıda hizmet de parasızdır. Böyle bir

lider el üstünde tutulmaz mı!

Kişi putlaştırması konusunda Türkmenbaşı bütün rekorları kırar.

1999'da ömür boyu devlet başkanı olmasına karar verilir. Ülke kentlerinden birisi onun adını taşır. Adı ulusal marşta geçer. Doğum günü, tatil günüdür.

Türkmenistan tarihi üzerine yazdığı "Ruhun Kitabı" okullarda zorunlu olarak okutulur.

Çok sayıda heykelinin yanı sıra 118 metre yüksekliğinde dev bir heykeli de bulunmaktadır.

Bu ülkeye turist olarak gidemezsiniz. Türkmenistan dış dünyaya kapalıdır. Sadece yatırım yapabilecek iş insanları gidebilmektedir.

Türkmenbaşı'yı bu tutumu nedeniyle çok da eleştirmek gerekir.

Kendisi geleneği abartarak da olsa sürdürmüştür. Leningrad ve Stalingrad adında kentler olabiliyorsa, Türkmenbaşı adlı kent neden olmasın?

Türkmenbaşı Lenin ya da Stalin değildir ama halkı için büyük işler yaptığına inanmaktadır. Kendisi Türkmenistan tarihinin önde gelen kişisidir.

Ömür boyu devlet başkanı olmasına gelince; kaç tane sosyalist ülkede parti birinci sekreteri ya da ülkenin en yetkili kişisi ölmeden önce görevi bırakmıştır?

SSCB'de Kruşçev'den başka örnek yoktur, politikbüro tarafından görevden alınmıştır.

Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde Ulbricht, "sosyalist toplumun kendi yasallıkları vardır" deyip, sosyalist toplumu komünist toplumdaki ayırıp marksizme

ters düşünce yine görevden alınıp pasif bir konuma atanır.

1956'da Macaristan'da ve 1968'de Çekoslovakya'da parti birinci sekreterleri ülke SSCB'nin politikasına ters düştüğü için azledileceklerdir.

Bunun dışında –darbeyle devrilen Çavuşeşku hariç tutulursa- ölmeden görevden ayrılan kimse yoktur.

Bu durumda Türkmenbaşı'nın yıllardır bilinen geleceği abartarak da olsa sürdürdüğü söylenebilir.

Daha önce kimse ömür boyu seçilmezdi ama ömrünün sonuna kadar yapılan her seçimde mutlaka aynı konuma yeniden seçilirdi.

Türkmenbaşı –adından da belli Türkmenlerin başı-daha doğrudan bir yol seçmiş...

Yazdığı kitabın mecburi ders kitabı olması da sosyalist ülkeler tarihinden gelir.

Gerçek bir olayı anlatayım: Mayıs 1972'de Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamından birkaç gün önce Ankara-İstanbul seferini yapan THY uçağı Sofya'ya kaçırılır. Eylemi yapanlar Deniz ve arkadaşlarının idamını engellemeyi amaçlamaktadır ama başarılı olamazlar.

Bu eylemi yapanlardan bir tanesiyle yıllar sonra Almanya'da karşılaştım. Bulgaristan vatandaşı olmuş, üniversiteye girip okumuş ve doktora yapmıştı. Jüri doktora tezini beğenmiş ama önemli bir eksik bulmuş: Bulgaristan Komünist Partisi'nin yıllardan beri genel sekreteri olan Todor Jivkov'dan hiç alıntı yapmamış!

Ama olmaz ki!

Başka reel sosyalist ülkelerde de durumun farklı olduğunu sanmıyorum.

Türkmenbaşı'nın yaptıkları komik gelebilir ama geneği abartarak da olsa sürdürmüş...

Kazakistan'da bu kadar "ileri" uygulamalar yok ama yapılan bazı işler bize çok benziyor.

Nazarbayev 1989'da KP birinci sekreteri imiş, 1991'de parti feshedilmiş ve kendisi de devlet başkanı olmuş. Ailesinin bütün fertleri devletin sorumlu mevkilerinde bulunuyor.

Ülkede kendi adına bir üniversite bulunuyor.

Kazakistan'da 5000 kişilik bölgenin en büyük camisi yapılmış (Astana Camisi). Her biri 63 metre uzunluğunda dört minaresi ve altından kubbesi bulunuyor.

Suudi Arabistan, Kuveyt ve Türkiye bu ülkeye "gerçek İslam"ı anlatmak için sürekli din adamları gönderiyorlar.

Nazarbayev ülkedeki tarihçilere bir de görev vermiş: Kazakistan tarihi yaklaşık 1500'lü yıllara kadar gidiyor ama kendisi bunu uygun bulmuyormuş. Ülke tarihinin milattan önce 1000 yıllarında başladığını düşünüyormuş.

Tarihçilerin mutlaka buna uygun teori geliştireceklerine kuşku bulunmuyor demeli...

Kazakistan'ın nüfusu 16 milyon ve dünyanın üçüncü büyük ülkesi durumunda. Ülkenin büyük bölümü çöl olduğu için oturulmuyor ama petrol yönünden zengin...

1993 yılında o zamanki başkent Alma Ata'yı birkaç günlüğüne görmüştüm ve "böyle bir kent olamaz" diye düşünmüştüm. Yukarda dalları birleşen uzun ağaçlar nedeniyle ana caddelerde güneşli havada bile loş bir karanlık vardı. Bol miktarda hafif alkollü kırmızı içip, arkadaki Tanrı Dağı'na bakmıştım.

İki ÷lke liderinin reel sosyalizm sonrasındaki kapitalizm dñnemindeki tarihine Öyle bir baktıktan sonra, sosyalist ÷lkelerde kişiler neden bu kadar önemlidir, sorusunu sormak gerekir. T÷rkmenbaŐı yaptıklarıyla abartarak da olsa reel sosyalizmdeki kişiyi aŐırñ önemseme ve y÷celtme geleneğini s÷rd÷rm÷Őt÷r.

Sorunun cevabını bir sonraki yazıda vermeye çalıŐa-
cağım...

2.12.2016

İKİLİ İKTİDAR VE VENEZÜELLA

İkili iktidar, burjuva olan ve olmayan iktidarların birlikte varolmalarına verilen addır. Paris Komünü ülke geneli düşünülürse ikili bir iktidardır. Benzer bir durum Şubat-Ekim 1917 arasında Çarlık Rusya'sında da görülür. İkili iktidarın taraflar arasında –dışardan da destek alarak- mücadele anlamına geldiği ve uzun sürmediği düşünülür.

Paris Komünü örneğinde Fransa burjuvazisi zamanın Almanyasının desteğini de alarak Komün'ü dağıtmış, Çarlık Rusya'sında ise en azından iki kentte, Petograd ve Moskova'da burjuvazinin iktidarı devrilerek işçi-köylü iktidarı kurulmuştur.

Venezüella'da ise uzun süren ikili iktidar durumu vardır. Bir tarafta silahlı kuvvetler dahil halkın değişik kesimlerine dayanan bir iktidar, diğer yanda ise ABD'nin desteğine sahip burjuvazinin iktidarı... Belirtmek gerekir, ülkenin en önemli sendikasında örgütlü petrol işçilerinin önemli bölümü de burjuvazi yanlısıdır.

Chavez döneminden başlayarak petrol gelirinin büyük bölümü yoksul halka düzenli olarak dağıtılmaya başlandı. Venezüella dünyanın önemli petrol üreticisi ülkeleri arasındadır. Venezüella Küba'ya kredi ve ucuz petrol verdi. Bolivya'daki Morales'in sol yönetimiyle yoksul ülkelere kredi verecek büyük bir banka kurmak için anlaşmalar ama hayata geçemediği söylenemez.

Para ile iktidar olmakta sıkıntı yaşanacağını Venezüella örneği yeniden gösteriyor.

Petrolden büyük kazanç var ama kullanamıyorlar.

Venezüella şu anda aldığı kredileri ödeyemez durumdadır. Enflasyon oranı yüzde 1000'e ulaşmıştır.

Venezüella'nın karşılaştığı tek ürüne dayalı ülkele rin sorunlarının neredeyse aynısıdır. Petrol zenginisiniz ve para geliyor ama petrol fiyatları düşerse ve hele de ABD'de başlayan kaya tozundan petrol üretiminin yaygınlaşması sonucu talep de düşmeye başlarsa, ekonomi zora girer. Yapılması gereken başlangıçtan itibaren tek ürüne güvenmemek ve ülkede başka alanda üretim yapmaya yönelmektir. Bu iş birkaç yılda yapılmaz. Yatırımların yanı sıra kalifiye elaman yetiştirilmesi ve tecrübe kazanılması gerekir. Yaklaşık 20 yıllık bir süreçtir...

Böyle yapmadığınız zaman gün gelir fiyatlar düşer ve zora girersiniz. Büyük harcamalar yapmanın sonu gelir. Suudi Arabistan da benzer durumla karşılaştı. Petrol zengini olmak ekonominin sıkışmasını engellemiyor. Ekonomi sıkıştığında başka üretim alanınız da yoksa iyice sıkıntıya giriyorsunuz.

Venezüella ile Küba arasında 19. yüzyıl sonlarından beri iyi ilişki vardır. Küba bu ülkeye çok sayıda doktor ve öğretmen gönderdi, başka bir deyişle petrolü karşılıksız almadı. ABD de Venezüella'ya sert bir ambargo uyguluyor ama ülkenin karşılaştığı sorunları buna bağlamak anlamsızdır. ABD'nin yardımcı olması herhalde beklenmiyordu.

Che Guevara – Kısa Uzun Bir Hayat kitabında ham madde yoksunu küçük bir ülke olan Küba'nın bu handikapı uzun döneme yayılan bir planlamayla nasıl aştığını anlattım. Küba yüksek miktarda öğretmen ve özellikle doktor ve ilaç ihraç edebilen bir ülke duruma geldi. Brezilya dışında bölge ülkeleriyle aynı dili (İspanyolca) konuştuğu için Latin Amerika ülkelerine öğretmen göndermek zor değil... Doktorlarla yeni ve etkili ilaçların üretimi ise daha zordur. Küba yaklaşık 20 yıllık bir planlamayla bunu başarabildi.

Aynı kitapta Küba’da Che Guevara ile birlikte her yerde büstü bulunan Jose Marti’nin amacından söz ettim. Kendisi “Küba’nın dünyanın her zaman dikkatini çekecek bir ülke olacağından” söz etmişti. On milyonluk bir ada bunu nasıl yapabilir diye sorulacak olursa, 20. yüzyıl pratiğine bakılmasında yarar vardır.

Küba 1959’daki devrimden sonra sürekli dikkat çeken bir ülke oldu.

Latin Amerika ülkelerindeki gerilla savaşlarını destekledi. Angola’ya MPLA ile birlikte savaşmak için asker gönderdi. Daha önce Kongo’ya da göndermiş ama başarılı olamamışlardı. SSCB dağıldıktan sonra da ABD’nin katı ambargosuna rağmen yaşamayı sürdürdü. Bir süreden beri ilaç sanayisinde de adını duyuruyor.

Kitapta “dünyanın sürekli dikkatini çeken bir ülke” olmanın halkta nasıl bir psikolojik üstünlük yaratacağını ve bunun da devrime ve ülkeye bağlılığa dönüştürülebileceğini anlatmaya çalıştım. Küba’da ekonomik koşullar iyi sayılmaz. Yoksul ve eğitimsiz insan yok ama kafamızdaki tüketim anlayışına göre özellikle yiyeceğin kolay bulunmadığı bir ülke... Küba yıllardan beri yiyeceğinin büyük bölümünü ithal ediyor. Buna rağmen Küba’dan diğer ülkelere giden doktor ve öğretmenlerin büyük bölümü geri dönüyor. Başka ülkelerde yerleşebilirler ama yapmıyorlar. Demek ki insanları bir fikre bağlamak için ekonomik durum yeterli olmuyor. Küba insanında yüksek bir ulusal gurur bulunuyor ve bu da propagandayla ya da palavrayla sağlanmış değildir.

Yapıyorlar...

Bunun için uzun vadeli düşünmek, planlamak ve planı uygulamak gerekiyor.

Küba yıllarca SSCB’nin desteğiyle ayakta durdu. Özellikle destek veren bir başka ülke Demokratik Alman-

ya Cumhuriyeti idi. Bu desteğe güvenip yılları boş geçirselerdi 1990 sonrasında ayakta kalmaları mümkün olmazdı. Küba'nın tıp konusundaki planlama ve yatırımları 1980'lerde başlar.

Yüksek gelir kaynağına sahip olmak bir şeydir, bunu yönetebilmek başka bir şeydir. Bu kaynağa sahip olmadan da zaman içinde farklı yönde gelişme gösterebiliyorsunuz.

15.11.2017

İKİLİ İKTİDARI YENİDEN DÜŞÜNMEK

İkili iktidar bir ülkede iki farklı gücün aynı anda bulunması ve birbirlerini yok edebilecek güce sahip olmaları durumunda ortaya çıkar, kısa veya uzun zaman sürer. Bütün devrimlerde kısa veya uzun süreli ikili iktidar yaşanmıştır. Mesela Paris Komünü özgün bir ikili iktidardır. Bir yanda burjuvazinin diğer yanda işçilerin dar bir alanla sınırlı iktidarı vardır.

Rus devriminde Şubat-Ekim 1917 arasında iki iktidar birlikte bulunur: Sovyetlerin iktidarı ve Çarlık ile burjuvazinin iktidarı.

Yıllarca süren halk savaşlarına kadar ikili iktidarların kısa ömürlü oldukları kabul edilirdi. Taraflardan birisi diğerini uzun olmayan zamanda yok ederdi.

Çin tipi halk savaşlarında bir yanda kıvılcık politik üsler, diğer yanda feodallerin iktidarı vardı. İki taraf da birbirini yok edemiyordu. Bu durum yıllarca sürdü ve kıvılcık politik üsler genişleyerek ülke çapında iktidarı ele geçirdiler.

Küba örneğinde ise ikili iktidar kısa sürmüştür (iki yıl).

Bugün farklı bir ikili iktidar çeşidi karşısındayız. Venezuela ve Bolivya'da görülen bu ikili iktidarın önceki ikili iktidarlardan farkları şöyledir.

Birincisi; bu ikili iktidarlar seçimle kurulmuştur. Bir yanda burjuvazinin diğer yanda ise sosyalistlerin ya da kendilerini böyle tanımlayanların iktidarı vardır. İkili iktidar önceki örneklerdeki gibi silahla kurulmamıştır.

İkincisi; ikili iktidar aynı zamanda iki devlet demektir. İki tarafın da kendi silahlı güçleri, adalet mekanizması, denetim altında tuttuğu alan vardır. Halk savaşlarında bu durum açık olarak görülebilir. Sovyet devriminde ise hem iki ayrı devlet vardır hem de bunların fonksiyonları belirli oranda iç içedir.

Venezuela ve Bolivya örneklerinde ise durum değişiktir. Ülkenin tek ordusu ve polisi vardır. Burjuva devlet yapısı dağıtılmamıştır, durmaktadır ve zaten bunu yapabilecek güç de yoktur. Burjuvazinin ve sosyalistlerin elinde değişik devlet kurumları vardır (mesela devlet başkanlığı sosyalistlerdedir).

Bolivya hakkında bilgim fazla olmadığı için Venezuela'dan örnek vermekle yetineceğim. Venezuela'da iki devlet vardır; Chavez ve ardından gelen Maduro paralel bir devlet cihazı oluşturmuştur. Bu cihaz belediyeler ve yerel komünler temeline dayanmakta ve merkez bütçeden gelen parayla faaliyetini sürdürmektedir. Bu örgütlenmenin "Sovyet tipi" ile ilgisi yoktur çünkü örgütlenme yukarıdan aşağıya doğrudur. Taban ekonomik olarak teppeye bağlıdır.

Bu iki devlet cihazı mutlaka bazı alanlarda iç içe de geçmektedir. Burada önemli olan tümüyle ayrı olmasalar bile iki ayrı devletin varlığıdır. Başka türlü çok sayıda uygulamanın hayata geçmesi mümkün değildir çünkü burjuvazinin denetimindeki devlet aygıtı devlet başkanını kendilerinden olmasa bile değişik uygulamaları bloke edecektir. Venezuela'da bunu önlemek için ayrı bir devlet yapısı oluşturulmuştur.

Bu işleyişin teminatı devlet başkanına bağlı olan ordudur. Chavez de eski bir subaydı zaten...

Üçüncüsü; yıllardan beri "seçimle bu iş olmaz" örneği olarak Allende gösterilirdi. Seçimi kazanarak yöne-

time gelmiş ama CIA'nın da desteğiyle devrilmişti. Bu tür darbeler daha önce de olmuştu. 1954'te Che'nin de şahit olduğu bir darbeyle Guatemala'da Arbenz yönetiminin devrilmesi ya da İran'da Musaddık'ın devrilmesi gibi...

Venezuela ve Bolivya'da –özellikle de ilkinde- darbe teşebbüsleri birbirini kovalıyor. Chavez ve ardından Maduro birkaç kez darbe ile devrilmeye çalışıldı, yapılamadı. Bolivya'da seçim sonucunu tanımayan burjuvazi darbe yaptı, Morales ülkeyi terk etmek zorunda kaldı. Ardından seçimi yenilemek zorunda kaldılar ve Morales'in ardılı kazandı, darbe geri çekildi.

Her iki ülkede de darbelerin ABD destekli olduğu söylenebilir, zaten kendileri de bunu saklamıyorlar ama geçmişteki örneklerin aksine darbeler bu kez başarılı olmuyor. Burjuvazi ne kadar çabalasa da rakip iktidarı yıkmıyor, ikili iktidar sürüyor.

Bu yeni bir durumdur. ABD'nin ülke içindeki ortaklarıyla birlikte darbe düzenleyip ilerici yönetimleri yıkmasına o kadar alıştık ki, farklı duruma inanmakta zorlanıyoruz.

Benzeri bir durum Nikaragua'da yaşandı. Sandinist devriminin ardından ABD bu ülkeye müdahale eden Kontrolleri finanse etti, ekonomik ambargo uyguladı. Yapılan seçimi ABD yanlısı bir kadın kazandı ve devlet başkanı oldu. Sonraki seçimi Sandinistlerden Ortega kazanacaktı. Bu seçime ABD'nin değişik şekillerde müdahale etmemiş olduğu herhalde söylenemez, tıpkı Venezuela ve Bolivya'daki seçimler gibi... Ama başarılı olamadılar.

Bu nasıl oluyor?

Venezuela'da ordunun devlet başkanına bağlı olmasından söz etmiştik. Bunun yanı sıra halk örgütlüdür. İşçi sınıfı değil halk diyorum. Chavez kent varoşlarında yaşayan yoksulların ekonomik durumunu düzeltmeye çalıştı,

bu kesime eğitim ve sağlık hizmetleri götürdü (Küba'nın büyük desteğiyle). Bu kesimle yaşanan ve burada girmeyeceğim sorunlar nasıl olursa olsun bu kesim Chavez ve ardından Maduro'nun devrilmesinin kendileri için ne anlama geldiğini bilmektedir.

Önceki birkaç yazıda sözünü ettiğim Marx-Engels'in gerici olarak gördüğü dışlanmışların (eskiden bu kesime lümpen proletarya denilirdi) günümüzdeki farklı işlevi için Venezuela iyi bir örnektir. Bu kesimin şimdiki adı prekaryadır.

Bolivya'daki örgütlenme hakkında geniş bilgim bulunmuyor ama Morales bu ülkede yıllardan beri dışlanmış yerli halkın temsilcisidir. Morales ve partisi ile birlikte yaklaşık 500 yıldan beri İspanyol sömürgecileri ve onların torunları tarafından dışlanmış halk (Indigenos) politikaya girmiştir. Dil ve kültürlerinin gelişmesi için önlemler alınmıştır. Bolivya'da yapılan ulusallaştırmalardan daha önemli olan uygulama budur ve burjuvazi özellikle bunu kaldıramamaktadır.

Morales ordu ve polisin de katıldığı darbe sonucunda ülkeyi terk etmek zorunda kaldı, ardından yine kendi partisinden bir kişi seçimi kazanınca geri dönebildi. Demek ki bu ülkede seçim (Venezuela'da olduğu gibi) kazanmanın prestiji yüksektir, kazanan büyük legalite sağlamaktadır. Bir de özellikle yerli halk ve bunların dışındakilerin bir bölümü örgütlüdür.

Bolivya'da paralel devlet yapısı var mıdır, bilmiyorum. Venezuela'da paralel devlet yapısının organları belediyeler ve yerel komünlerdir.

Burada AKP'nin dünyada olup bitenleri çok sayıda sosyalistten daha iyi izlediğini görebiliyoruz. Türkiye'de belediyeler, başka ülkelerdeki gibi devletin organıdır. İçişleri bakanının belediye başkanını görevden alma yetkisi

vardır. Belediyelere sürekli kayyum atanması, bunun yapılmadığı belediyelerin de hareket imkanlarının daraltılması ikili iktidarı nüveyken engellemek bağlamında da değerlendirilebilir.

Unutmayalım, ikili iktidar ülkeye ve zamana göre değişir. Tıpkısının aynısı iki ikili iktidar bulamazsınız. Venezuela'da ikili devlet yapısında belediyelerin önemli işlevi bulunuyor. Bolivya için yeterli bilgim bulunmamakla birlikte orada da benzer bir yapı olduğunu düşünüyorum. Sonuçta önemli yerel organlarda etkin olmadan bir darbeyi başarısız kılacak kadar örgütlü olamazsınız.

Gerçekten farklı bir durum karşındayız. Hiçbir ülkedeki durum başka bir ülkeye –mesela Türkiye'ye- taşınmaz ama örneklerin öğrenilmesi gerekir.

Seçimle ikili iktidar kuruluyor, ABD ve içerdeki mütefiklerinin darbe teşebbüsleri başarısız oluyor ve ikili iktidar sürüyor. Nasıl sonuçlanacağı da bilinmiyor. Yeniyi görmek ve daha iyi anlamaya çalışmak gerekir...

9 Aralık 2020

İKİLİ POLİTİK KİMLİĞİN SONU

Almanya'ya Türkiye'den işçi göçünün 60. yılında yapılan bir araştırma bu ülkede Türkiyelilerin ikili politik kimliğinin sona ermek üzere olduğunu gösteriyor. Türkiye'de sağ partileri tutanlar Almanya'da büyük oranda SPD'yi desteklerdi. Gerekçe ise bu partinin "göçmen dostu" olarak görülmesiydi. Göçmen karşıtı olarak değerlendirilen CDU/CSU'dan ise uzak durulurdu. Çifte politik kimlik Almanya'ya özgü değildi. 30 yıl kadar önce Strassbourg'da ülkücü bir derneğin üyeleri seçimde oy kullanabilmeleri durumunda Fransız Komünist Partisi'ni tercih edeceklerini açıklamışlardı. Gerekçe aynıydı; bu parti göçmenlerin haklarını savunuyordu.

Bu günler geride kaldı. Adenauer Vakfı'nın araştırmasına göre Türkiyelilerin SPD'ye desteği yüzde 50'den 13'e inerken, CDU/CSU'ya destek ise yüzde 17'den 53'e çıkmış. Vakıf haklı olarak bu değişimi ülkede entegrasyonun başarısı olarak görüyor. Sağcı kitle, ki Türkiyelilerin çoğu böyledir, Almanya'da da sağcıyı seçiyor.

Türkiyeliler arasında hem Türkiye hem de Almanya'daki seçimlerde oy kullanabilen çifte vatandaşların sayısı ne kadardır, bilmiyorum ama orası için AKP'yi seçenin, burası için CDU/CSU'yu seçmesi normal bir durumdur.

Bu yıl Almanya'da federal parlamento seçimi yapılacak ve SPD'nin bazı yerlerde yaptığı "herkese çifte vatandaşlık" kampanyası neredeyse hiç etkili olmayacaktır. Alman vatandaşı olan oldu, bazıları çifte vatandaş bile oldu, çok geç kalmış olanlar için ise sorun kendilerine aittir.

CDU'nun SPD'den ve hatta Linke'den bile öğrenme-

ye daha açık olduğunu görmek gerekiyor. Mesela İslamın Almanya'ya ait olduğunu gördükleri tepkiye rağmen savundular. Son olarak Baden Württemberg CDU'nun Aleviliği Hıristiyanlık ve Müslümanlık dışında ayrı bir inanç olarak kabul etmesi bu partinin öğrenme kapasitesine yeni bir örnektir.

Frankfurt'ta bir semtte yapılan ve Müslümanlığın mezheplerinden birisine ait olan caminin yapımına bölgede oturanlar karşı çıktığında, ülkede din özgürlüğünü savunanların başında CDU geliyordu. Başlangıçta belki biraz oy kaybettiler ama fazlasını kazandılar.

15 yıl kadar önce Hessen'de eyalet parlamentosu seçiminde farklı partilerden aday olan Türkiye kökenlilerin katıldıkları bir programı izlemiştim. Kişileri tanımasam kimin hangi partiden olduğunu konuştuklarından hareketle çıkarmak mümkün değildi. Herkes aynı şeyi konuşuyordu: göçmenlerin durumu ve bunun nasıl daha iyileştirilebileceği...

Artık bu tür toplantılarda kimin hangi partiden olduğunu konuşmasının içeriğinden çıkarmak daha mümkün duruma gelmiş olsa gerektir.

Göçmenlik önemlidir ama Almanya politikasında tek konu bu değildir.

Acelecî davranmış ve 2000-2005 yılları arasında o zamanki adıyla Demokratik Sosyalizm Partisi'nde (sonra die Linke içinde yer aldı) Frankfurt il yönetiminde göçmen çalışması yapmayı kabul etmemiştim. O dönem bir göçmenin bir Alman partisinde genel geçer sözlerle bezenmiş göçmen politikası yapmaktan başka seçeneği yoktu çünkü başka konudan anlamıyordu. Barış politikası sözcüsü olmam insanlara garip gelmişti ama ne yapalım, gelirse gelsin...

Bu durumun değiştiğini görüyorum, yavaş oluyor

ama oluyor. Göçmen kökenli Almanlar politikada bu toplumdaki her konudan anlamak, görüş üretmek zorundadır.

12 Şubat 2021

İKİNCİ POLİTİK SOSYALİZASYON

Yıllarca Türkiye’de devrimci politik mücadele yürüten, şu veya bu örgüt saflarında mücadele eden, bu ortamda politik olarak sosyalleşen kişiler; ülkeyi terk etmek ve başka bir ülkede –genellikle bir Batı Avrupa ülkesi- yaşamak zorunda kaldıklarında, bir süre buldukları ülkedeki politik mücadeleyle ilgilenmezler. Akılları tümüyle geride bıraktıkları ülkede olduğu gibi, yaşadıkları ülkedeki politik mücadele de onlara yabancı gelir.

1980’li yıllarda 12 Eylül darbesinin ardından ülkeyi terk etmek zorunda kalanlar yaşadıkları ülkede sosyalist mücadele olmadığını düşünürlerdi. Sosyalistlerin Almanya’da bira Fransa’da şarap içmesi onlara garip gelirdi ve hele de kadın-erkek ilişkisindeki serbestliğe neredeyse tahammül edemezlerdi. Sınırlardı ki sosyalist mücadele Türkiye ve Kürdistan’a özgüdür, başka yerde yoktur.

Bu yabancılaşma bulunulan ülke ve kişiye göre değişmekle birlikte en az 15 yıl sürerdi denilebilir. Kişinin ülkeyken büyük kentte mi ya da küçük bir yerleşim biriminde mi politik mücadele içinde bulunduğu, eğitim düzeyi, ilk sosyalleşmesini yaşadığı aile çevresi ve ülkeden ayrılınca yaşamak zorunda kaldığı ülke; bunların tümü yabancılaşmadan kurtulmakta ya da sürmesinde etkendir.

Fransa’da sosyalist mücadeleyle ilişki kurmak daha kolaydı, Almanya’da ise en azından 1980’li yıllarda hiç kolay değildi. Federal Almanya ve Demokratik Almanya Cumhuriyeti olarak ikiye bölünmüş olan eski Almanya, soğuk savaşın Avrupa’daki merkeziydi. Batı olarak da bilinen Federal Almanya’da sosyalistler üzerinde büyük baskı vardı, ek olarak bu alan Türkiyeli sosyalist örgütler arasında paylaşılmıştı. Yeşiller’in de sol sayıldığı o dö-

nemde her örgüt kendisine uygun bir yapıyla çalışıyordu ama anlaşabildikleri de pek söylenemezdi.

Türkiyeli sosyalist bir örgüt proletarya enternasyonalizminin gereği olduğunu düşünerek ayrı örgütlenmeyi reddetmiş, kendisini feshetmiş ve düşünce olarak yakın oldukları bir Alman örgütüne katılmıştı ama sorunlar kısa sürede ortaya çıkmıştı. Birlikte çalışılacaktı ama çok farklı toplumsal ortamlardan gelmiş insanlar birbirine uyamıyordu.

Şöyle bir örnek zamanın bir yayın organında yer almıştı:

Alman sosyalist kendilerine katılan kardeş örgüt kökenli grupla konuşmak için evlerine gider. Çok az kişinin Almanca öğrendiği bir dönemde nasıl konuşurlar orası ayrı bir sorun olmakla birlikte bir şekilde iletişim kurarlar. Adam gittikten sonra, köpeğiyle birlikte gelmiştir, evdekiler birbirine sorar: “Bu adam bu iti neden yanında dolaştırıyor?”

Başka bir örnek Almanya Komünist Partisi'ne (DKP) katılan bir bölüm arkadaş için de verilebilir. O yıllarda Almanya'da bulunan ve büyük çoğunluğu işçi olan iki milyon Türkiyelinin Almanya işçi sınıfının parçası oldukları anlayışından hareketle, bu ülkede ayrı örgütlenmenin milliyetçilik olduğu, görüşleri yakın bir Alman örgütüne girip çalışılması gerektiği sonucuna varmışlar; partilerinden ayrılıp DKP'ye katılmışlardı. Ne çare ki, bırakın politik dili, günlük Almanca bile bulunmuyordu. Bu durumda toplantılarda başlarını sallayarak onaylamaktan başka bir şey yapamadıkları söylenebilir.

Zaman geçti...

Türkiye ve Kürdistan'dan gelen politik kişilerin çok azı buldukları ülkedeki politik bir yapıyla birlikte çalıştı. Bu alanda çalışanlar büyük çoğunlukla küçük yaşta

genellikle işçi ailesi olarak bu ülkeye gelmiş ya da burada doğup büyümüş insanlar oldu. Bu arkadaşların dil sorunu yoktu, zaten bu dilde eğitim görmüşlerdi ama başka bir sorun karşısındaydılar:

Türk ve Kürt toplumunda sosyalize olmuşlardı ve bu toplumlardaki insan ilişkileriyle, buldukları ülkenin sosyalist hareketindeki ilişkiler birbirinden oldukça farklıydı. Dahası genellikle babalarının bulunduğu şu veya bu Türkiyeli ya da Kürdistanlı sol örgüte bağlıydılar ve onların anlayışı doğrultusunda yaşadıkları ülkenin sosyalistleri arasında çalışma yürütmeye çalışıyorlardı ama olmu-yordu.

Her politik örgüt içinde bulunduğu toplumsal yapıdaki insan ilişkilerini bünyesinde şu veya bu oranda yansıtır. Çok farklı iki toplumdaki sosyalist yapıların da birbirinden farklı iç ilişkilere sahip olması doğaldır. Birisine iyi diğerine kötü denilemez, farklıdırlar.

Yaşanılan ülkedeki sosyalist örgütlerde çalışıldığında ikinci politik sosyalizasyonun yaşanması gerekiyor. İkinci sosyalizasyon birincisinin reddedilmesini gerektirmez ama ayrı bir sosyalizasyon olarak olmazsa olmazdır. Aksi durumda yaşadığımız ülkede insanların ne yaptıklarını, politik ilişkilerin nasıl yürüdüğünü anlamakta ciddi olarak zorlanırsınız.

Herhangi bir Avrupa ülkesindeki sol bir örgütte politika yapanlar büyük çoğunlukla göçmenlik-mültecilik sorunları çerçevesinde faaliyet gösterirler. Kökenleri nedeniyle bu alana ilgi duymaları normal olmakla birlikte, ilginin bir başka nedeni de görece kolay olmasıdır.

Bu toplumlarda göçmenlik-mültecilik büyük sorunlardan sadece bir tanesidir. İçinde yaşadıkları toplumu anlamak, bu toplumda sol politika yürütmek isteyenlerin genel ya da başka sorunlar hakkında da bilgisinin bulun-

ması gerekir.

Türkiye veya Kürdistan solundan mısın, burasının solundan mı sorusu, eskiye ait bir sorudur. İletişim araçlarının büyük gelişme göstermediği, sosyal ilişkilerin bugünkü kadar iç içe girmediği 1990 öncesi yıllara aittir. 2000’li yıllarda iyice görülebildiği gibi insanlar sadece politik alanda değil başka alanlarda da birden fazla yere ait olabilirler. 15-20 yıl hatta daha fazla zamandır bir ülkede yaşayanların kimliklerinin çeşitlenmiş olması gerekir (hibrid kimlik deniliyor).

Bu çeşitlenme ikinci bir sosyalizasyonu da gerekli kılar. Kişinin bunu ne kadar bilinçli yaşadığı ayrı bir konu olmakla birlikte yaşanılması zorunludur.

Bunun alternatifi içine kapalı, gelinen ülkeye gösterilen ilgiyle sınırlı olarak yaşamaktır. Eskiden böyle bir ilgiyi sürdürmek daha zordu. Haber almak, iletişim kurmak hiç kolay değildi. Şimdi ise Diyarbakır’da olan bir olayı İstanbul, İzmir, Berlin ve Paris’te yaşayanlar aynı anda öğrenebiliyorlar. Birbirleriyle kolayca iletişim kurabiliyorlar ve insan kolayca nerede yaşadığını unutabiliyor.

Ta ki yaşanan yer kendini hatırlatıncaya kadar...

Yaşanılan ve bir türlü atılamayan yabancılıkla ilgili olarak 1980’li yılların ikinci yarısından bir örnek vereyim.

Sosyalist arkadaş tanınmış bir sendika başkanıdır, 12 Eylül’den sonra ülkeden ayrılmak zorunda kalmış ve Fransa’ya iltica etmiştir. Fransızca kursuna gitmekte ama bir türlü yapamamaktadır.

Bir keresinde bana, “Türkiye’ye dönünce işçiler benimle alay edecek, yıllarca Fransa’da kaldın, dil öğrenemedin diyecekler” demişti.

Bu arkadaş Fransızcasını geliştirmek için atılım yap-

maya karar verir. Nedir sorunum, diye düşünür. Konuşamıyorum, o halde pratik yapmalıyım.

Merkez tren garına gider ve ilk gördüğüne, “Mösyö, der, Fransızca konuşuyor musunuz?”

Adam da, “Herhalde, burası Fransa, öyle değil mi” der.

Daha sonra duyduğuma göre arkadaş Fransızca öğrenmekten vazgeçmişti!

Bu düzeyde bir yabancılık artık yok, politik göçmenler yaşadıkları ülkedeki günlük dili biliyorlar ama yabancılıktan iyice kurtulabildikleri de söylenemez.

8.10.2016

İKTİDARDAKİ SOSYALİZM: SORU AYNI, CEVAP DEĞİŞİKTİ

İktidardaki sosyalizm konusunda iki örnek, iki büyük devrimden, Sovyet ve Çin devrimlerinden verilecektir. 60 yıllık arayla -1920’li yılların başlarıyla 1980’li yılların başları) aynı soru sorulmuş, farklı cevaplar verilmiştir. Çin’de 1950’li yıllarda aynı soruya verilen cevapla, 30 yıl sonraki cevap farklıdır.

Ekim devrimi gelişmiş sanayi merkezleri bulunmakla birlikte yarı feodal bir ülkede gerçekleşti. Çarlık Rusya’sı feodal emperyalist bir ülkeydi, Çin ise yeni yarı feodal yapıya sahip yarı sömürge bir ülkeydi.

Soru şuydu: sosyalizm gelişmiş toplum önkoşuluna dayanır. Lenin’e göre “gelişmiş toplum”un tanımı yapılmamıştır ama buna sanayi toplumu denilebilir. Kırsal nüfusun azalması, kent nüfusunun artması, okuma yazma oranının yükselmesi, kadınların iş hayatına girmesi, sanayileşme, işçilerin sayısının artması gibi faktörler daha önce ancak kapitalizm şartlarında gerçekleşebilirdi. Lenin ise “aynısını sosyalist yoldan neden yapmayalım?” sorusunu sordu ve bunun daha hızlı yapılabileceği cevabını verdi. Böylece yeni bir kavram ortaya çıkıyordu: sosyalist modernleşme. Eskiden kapitalizme özgü olan modernleşmenin sosyalist çeşidi hayata geçirilebilirdi.

Stalin sosyalist modernleşmenin uygulayıcısıdır, fikir kaynağı Lenin’dir.

1920’li yılların ortalarından 1950’li yılların ortalarına kadar geçen 30 yıllık sürede sosyalist modernleşmenin yapılabileceği görüldü. SSCB 20 yılda sanayi ülkesi durumuna gelirken, sadece askerlerin kahramanlığıyla değil

askeri tekniğiyle de Nazileri yenen esas güç oldu. Ardından savaşın büyük yıkımı önemli oranda onarılacaktı.

SSCB üretici güçlerin gelişme düzeyi bakımından halen ABD'den gerideydi ama bu fark 1920'deki kadar değildi. Aradaki fark büyük oranda kapatılmıştı.

Ardından üretici güçlerin geliştirilmesinde ileri kapitalist ülkelere yetişmek ve onları geçmek hedefi gündeme geldi. Neden olmasın, olur gibi görünüyordu.

Bu anlayış 1980'li yılların başına kadar sürdü ve yapılamayacağı görülünce iktidardaki sosyalizmde çözüme başladı.

Neden yapılamıyordu? Sanılanın aksine kapitalizm üçüncü sanayi devrimine yönelirken, reel sosyalizm bunu yapabilecek kapasitede değildi. Değişik sosyalist ülkelerde 1960'lı yıllarda bunu söyleyenler olmuştu ama girdikleri mücadeleyi kaybetmişlerdi. (Bkz. Che Guevara Kısa Uzun Bir Hayat)

Bulgaristan Komünist Partisi Genel Sekreteri Jivkov da 1980'li yılların başlarında yetişmek ve geçmek yarışını kaybettiklerini anlar ama artık çok geçtir.

Çin'e gelince...

Mao dönemi Çin'inde sosyalizmin alt yapısının oluşturulmasının ya da gelişmiş sanayi toplumu olmanın yolu konusunda Lenin'den farklı düşünülmez ve hatta daha ileriye gidilir. Başlangıçta SSCB'nin yolu izlenirken bundan ayrılarak daha hızlı gelişme sağlayacağına inanılan başka bir yol izlenmeye çalışılır. Önce sanayinin değil tarım ve sanayinin birlikte gelişmesine, modern üretim tekniklerini kullanan büyük üretim birimlerinin kurulmasının yanı sıra geleneksel yöntemlerle üretim yapan küçük işletmelere de önem verilir.

“İleriye doğru büyük atılım” olarak adlandırılan kampanya fiyaskoyla sonuçlanır.

Parti içi mücadele ve Kültür Devrimi konusunu geçiyorum. Bu “devrim”in hemen ardından aynı soru yani üretici güçlerin hızla geliştirilmesi ve gelişmiş toplum olmanın yolu farklı cevaplandırılacaktır.

Cevap pazar sosyalizmidir ve bunun Çin’e özgü çeşididir.

1970’li yılların sonlarından başlayarak kolektif çiftlikler dağıtılır, tarımda küçük köylü üretimine geçilir. Önceki yıllarda sürekli açlık çekilen Çin kısa sürede nüfusunu besleyebilecek duruma gelecektir. Bu uygulama yani tarımda kolektif üretimden küçük aile üretimine geçiş bütün sosyalist ülkelerde benzer sonuç vermiştir.

Çiftçi ailesi toprağı kullanma hakkına sahiptir. Hükümetin saptadığı belirli miktarda ürünü ucuz fiyattan ona vermek zorundadır, kalanı istediğı gibi pazara sürebilir ve kazanç da kendisine kalır (kazanç vergilendirilmedir).

Benzer uygulamaya tarım dışında da geçilir. Değişik alanlarda özel işletmeler açılırken devlet işletmeleri özerkleştirilir. Devletin belirlediğı çeşit ve miktarda üretim yapıldıktan sonra devlet firması yönetimi aynı üretimi sürdürebilir ya da başkasına geçebilir. Bunu pazara sürebilir ve kazancı yeniden yatırabilir.

Çok önemli gelişme 1986’da gerçekleşir: artık hayat boyu çalışma garantisi yoktur, işçi işten çıkarılabilir. Ne kadar işçinin hangi ücretle çalışacağı, kimlerin işten çıkarılacağı firma yöneticilerine bırakılmıştır. Reel sosyalist ülkelerde bir türlü düzeltilemeyen işçilerdeki çalışma disiplini eksikliği, kapitalist ülkelerdeki gibi işsizlik tehdidiyle sağlanacaktır. (Bu disiplinsizliğin ne kadar gelişmiş olduğunu Bulgaristan örneğinde ayrıntılı olarak anlataca-

ğım.)

2007’de çıkarılan bir yasa ile bireysel, kooperatif ve devlet mülkiyetinin eşit haklara sahip olduğu öngörülür.

Sosyalizm için gerekli gelişmiş toplumun oluşturulması –bu gelişmişliğin derecesi dönemlere göre değişir, 20. yüzyıl başıyla 21. yüzyıl başında aynı değildir) Lenin’in anlayışına uygun sosyalist modernleşmeyle yapılamaz, pazar sosyalizmiyle yapılabilir.

Pazar sosyalizmi, kapitalizme özgü bazı faktörlerin sosyalizmde yer alması demektir. Bunun hangi düzeyde gerçekleşeceği ülkeye göre değişmektedir.

Çin bu konuda en gelişmiş örnek iken, Vietnam ve Küba da aynı yolu izlemektedir. Küba ile Çin arasında önemli farklar vardır ama birisi dünyanın en kalabalık ülkesi iken, diğeri 11 milyon nüfuslu küçük bir ülkedir.

Mevcut dünya şartlarında pazar sosyalizminden başka gelişme yolu yok gibi görünüyor. Bunu Geleceğe Dönüş kitabında da savunmuştum. Bunun özellikleri ayrıntılı olarak nasıl olacak, bunun için devrimi beklemek gereklidir. Önemli belirleme şudur: sosyalizmin kendine özgü gelişme yasaları yoktur. Sosyalizmin gelişme yasaları birlikte yaşamak zorunda olduğu güçlü kapitalizmden etkilenir. Bu nedenle belirli bir tarihsel dönemde iktidardaki sosyalizmin nasıl gelişebileceği, kapitalizmin hangi durumda bulunduğu yakından bağlıdır. SSCB 1925-1940 arasındaki görece serbest 15 yıllık dönemi en iyi kullanan ülkeydi. Kapitalizm savaştan yeni çıkmıştı, ardından 1929-1933 büyük krizi geldi, ardından da ikinci büyük savaş gelecekti...

Bedeli yüksek oldu ama hızlı sanayileşmede bu dönemi iyi kullandılar.

Böyle bir dönem olmasaydı, dönemin en güçlü em-

peryalist ülkesi İngiltere, SSCB'yi rahat bırakmazdı. Baktılar ki SSCB yaşayacaktır, 1921'de hemen karşılıklı ticaret anlaşması imzalayacaklardı.

20. yüzyılda iktidardaki sosyalizmin yeni bir sanayi devrimi yapamayacağı görülecekti. Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde Sosyalist Birlik Partisi Genel Sekreteri olan Walter Ulbricht bunu 1960'lı yıllarda görmüş ve bilimsel teknolojik devrimde geri kalmamak için değişik yollar önermişti: büyük ve yeni teknolojik yatırımların yanı sıra teknik elemanların ücretlerinin işçi ücretlerinin oldukça üzerine çıkarılması bu önlemlerden bazılarıdır. Ne çare ki, dinleyen olmayacaktı.

Bu konuda 1989 Berlin Duvarı kitabına bakabilirsiniz (<https://enginerkinerkitaplar.blogspot.com> adresinde bulunabilir.)

Çin, Vietnam ve Küba deneylerini dikkatle izlemek gerekir.

Marksist sosyalizm çoktan bitmiştir, bunu halen anlamamış olanlar varsın anlamasınlar. Güçlü bir kapitalizmle birlikte yaşamak zorunda olan sosyalizmin gelişme çizgisi marksist sosyalizm anlayışındaki gibi olamaz.

Dünya devrimini savunanlar da savunsunlar, başarılar dileriz!

Yapmaya kalktılar da engel mi olundu?

Geleceğe Dönüş kitabında Marx-Engels'in dünya devrimi anlayışındaki "dünya" ile bugünkü dünyanın kelime aynı olsa bile içerik olarak çok farklı olduğunu açıklamıştım.

Marx-Engels'te "dünya" İngiltere-Fransa-Almanya ve çevrelerindeki ülkelerdir.

O "dünya"da ABD, Rusya, Japonya, Çin yoktur...

Bugünün dünyasında dünya devriminden söz etmek kısaca boş konuşmaktan başka şey değildir.

Bölgesel devrim de yeterli cevap değildir...

SSCB'de gerçekleşen bölgesel bir devrimdi. Dünyanın altında birini kaplayan alandaki devrim, "tek ülkede devrim" olarak görülemez.

SSCB'nin dağılmasının ardından ortaya çıkan ülkeleri sayalım: Rusya Federasyonu, Ukrayna, Beyaz Rusya, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Tacikistan, Moğolistan olmak üzere 12 ülke...

Baltık ülkeleri daha sonra SSCB sınırları içine alındığı için saymadım ve arada unuttuğum ülkeler de bulunabilir.

Tam bir "tek ülkede devrim" ve "tek ülkede sosyalizm" doğrusu!

Boş konuşmalardan uzaklaşarak hayata geçen deneyleri dikkatle izlese, dört bir yandaki değişik muhalefet hareketlerini öğrensek çok daha iyi olacaktır.

1 Mart 2021

İLERİCİ ENTERNASYONAL ÜZERİNE

İlerici Enternasyonal ile ilgili bilgiyi basından öğrenmişsinizdir. Yıl sonunda toplanıp örgütlenmesini ilan edecek, bu arada programı da daha açık olarak şekillenecektir.

Yeni bir oluşumu savunmak ya da karşı çıkmak için önce ne yapmak istediğini ve bu istediğinin mevcut örgütlenmelerden ne oranda farklı olduğunu anlamak gerekir. Bunu anlamadan savunmak da karşı çıkmak da anlamsız olur.

Bu örgütün ne yapmak istediğini anlayamadım. Bunu biraz açayım...

Ne yapmak istediği belli aslında; dünyanın her yanını saran direniş hareketleri arasında eşgüdüm sağlamak, bunları birleştirmektir.

Politikada amaç, o amaca nasıl ulaşabileceğinizin araçlarıyla birlikte düşünülmelidir. Bu olmadan amaç ilan etmek anlamsızdır. Amacınız varsa ama o amaca ulaşmak için uygulanabilir bir planınız ve buna uygun araçlarınız yoksa, amacınızın da önemi yoktur. Herkes şu veya bu amacı ilan edebilir ve ilan ettiğiyle kalır.

Amacınıza ulaşmak için gerekli araçların tümüne sahip olmayabilirsiniz ama bunların nasıl oluşturulabileceğiyle ilgili planınız bulunması gerekir. Bunu yapmakta başarılı olursunuz ya da olamazsınız ama en azından başlangıçta planınız somut olur.

Ek olarak, kurmayı amaçladığınız örgütün benzerleri yıllardan beri varsa, faaliyet içindeyse, bunlardan farklı olarak ne yapacağınızın somut olması gerekir. Bir örgüte

karakterini veren bu farklılıktır. Başkalarının zaten yaptığını yaparsanız, size gerek yoktur.

Her faaliyet alanına ilişkin klasik sayılabilecek faaliyet programı vardır; bunu başkaları da yerine getirir, siz de aynısını yaparsınız. Farklılığınız ya da örgütünüzün karakteri, ayrı olarak ne yaptığınızda somutlaşır. Bu fark yeterince açık değilse, bunun ilk sonucu örgütün farklı bir politik kişilik kazanmamasıdır. Bu durumda istediğiniz kadar aktif olun, geliştiremezsiniz.

İlerci Enternasyonal'in esas amacı, açıklamadan anlaşıldığı kadarıyla, dünyayı saran protesto hareketleri arasında bağlantı kurmak, bunları bir araya toplamaktır.

Anlamsız bir istek demek gerekiyor. Şöyle ki: 20 yıl öncesinde yaşamıyoruz, bu nedenle de dünyanın bir ucundaki bir hareketle başka bir ucundakinin bağlantı kurması sorun değildir. İnternet var, hemen her hareketin web sayfası var; bunu bulmak ve haberleşmek sorun değildir. Bağlantı kurmak için ayrı bir örgütlenme gereksizdir.

Bu hareketlerin birleştirilmesi, çağdaş kapitalizmi hedefleyen ortak bir amaca yönlendirilmesi ise fazlasıyla genel bir istektir. Aynı hedefe sahip değişik örgütler yıllardır önemli hiçbir şey yapamamıştır.

İşçi sınıflarının ve genelde emekçi halkın daha örgütlü olduğu Avrupa ülkelerinden iki örnek vermek gerekirse...

Avrupa Sol Partisi (ASP) vardır ve değişik ülkelerden buna üye partiler bulunmaktadır. Bu partinin kurulmasının üzerinden on yıldan fazla zaman geçmesine rağmen toplantılar yapıp sonuç bildiremeleri açıklamanın ötesine geçememiştir.

Unutmayalım, İlerici Enternasyonal'in tersine ASP

üyelerinin buldukları ülkede belirli bir örgütlülüğü bulunmaktadı ya da ASP altı boş bir örgütlenme değildir.

İkinci örnek, belirli aralıklarla toplanan Avrupa ülkelerindeki komünist partileriyle ilgilidir. Bunlar da toplanırlar, kapitalizmin kaçınılmaz çöküşüne doğru hızla ilerlediğini, kapitalist sistemin buhran içinde olduğunu yıllardan beri yaptıkları gibi yeniden tekrarlar, bunun ifade edildiği bir açıklama yayınlar ve dağılırlar.

Bu partilerin de buldukları ülkelerde şu veya bu oranda örgütlenmesi vardır.

İlerici Enternasyonal bu örneklerden farklı olarak ne yapacaktır? Üstelik bu örneklerin altı da şu veya bu oranda doludur. İlerici Enternasyonal'de henüz bu da yoktur ve buna nasıl ulaşacağı da belli değildir.

Örnekler Avrupa ile ilgili olmakla birlikte dünya genelinde de uygulanabilir.

Kitle örgütlülüğünün dünyanın kalanına göre görece daha yüksek olduğu Avrupa'da bile ülkeler arasında birleşik işçi eylemi yapılamamıştır. Avrupa Sendikalar Birliği vardır ama durum böyledir. Aynı iş kolunda –diyelim otomotiv sektörü- birden fazla ülkede işçiler ortak eylem-mesela grev- yapamamıştır.

Avrupa çapında ortak eylemi sadece ATTAC başatabildi, mesela suyun özelleştirilmesine karşı yaptıkları kitlesel gösteriler ses getirdi ve bir oranda sonuç da aldı. Bu hareket de son yıllarda zayıflamış ve ağırlıkla ülkeler bazında örgütlenmeyle sınırlı kalmıştır. Ülkeler arasında bağlantıları vardır ama zayıflamıştır.

Avrupa çapında son eylem ortaokul ve lise öğrencilerinin iklim gösterileriydi; değişik ülkelerde zamandaş gerçekleşen ve kitlesel olan bu eylemler gerçekten ses getirdi, değişik ülkelerde iklimin iyileştirilmesiyle ilgili ön-

lemeler sıkılaştırıldı, korona krizi olmasaydı bu eylemler şüphesiz sürecekti.

Bu eylemler hayatın sadece bir yanını hedef almakla birlikte yine de önemliydiler. “İklimi değil sistemi değiştir” sloganı lafın ötesinde anti-kapitalist bir slogan değildi ve etkisi de olmadı. Türkiye solunun haberi az olabilir ama başka ülkelerde politik olarak aktif herkes reel sosyalizmdeki iklim krizini, bu sistemin doğayı nasıl tahrip ettiğini bilmektedir.

Doğanın korunmasının sistem sorunu olarak değerdendirilebilmesi ancak bu talebin tüketim toplumundan uzaklaşmak hedefiyle birleştirilmesiyle mümkündür. Başka bir deyişle tüketicinin sınırlandırılması hedefi önemlidir. Bu hedefi savunarak ne kapitalizmi ne de marksist sosyalizmi savunmak mümkün değildir. Her ikisinde de insanların tüketimini yükseltmek amaçtır, komünizmde özellikle amaçtır. “Herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacı kadar” ne demektir? İhtiyaç bitmez, bazıları giderilince başkaları ortaya çıkar ve bu anlamda komünizm gelişmiş bir tüketim toplumdur. Bu da kaçınılmaz olarak gelişmiş bir üretimi gerekli kılar ve böyle bir üretimi de doğayı artan oranda tahrip etmeden yapamazsınız.

İki sistem arasındaki temel fark üretim araçlarında ki özel ya da toplumsal mülkiyetle ilgilidir, yoksa her ikisinde de tüketicinin sınırlandırılması amacı yoktur.

Marx 19. yüzyılın ortalarında “insanlık kapitalizmin fazla değil az gelişmiş olmasından sıkıntı çekiyor” derken dönemine göre haklıydı. Dünya genelindeki üretim insanlığın asgari ihtiyaçlarını bile karşılamaya yetmiyordu ama o günler geride kaldı. Bugün bu üretim insanlığın genişlemiş asgari ihtiyaçlarını (beslenme ve barınmanın yanı sıra temel eğitim, sağlık hizmeti ve asgari gelecek güvencesi) karşılayabilecek durumdadır. Kaynaklar çok eşitsiz dağılmıştır, burası açıktır ama üretimin daha hızlı

artırılması da hiç gerekli değildir.

Kapitalizm sürekli yeni ihtiyaçlar üreterek gelişebilmektedir ve reel sosyalizm de farklı olanı yapmamıştır. İddiası, “biz daha iyisini yaparız” idi ve önemli farkları üretim araçlarındaki mülkiyetin farklı olması ve bunun değişik toplumsal alanlardaki yansımasıydı. Bu nedenle de doğanın tahribinde iki sistem arasında önemli fark olduğu görülmemiştir.

Durum budur...

Başka bir uygarlık anlayışına ihtiyaç var ve bu anlayış yavaş da olsa şekilleniyor. Bu anlayışın temeli üretim toplumundan çıkmaktır ve bu da sadece kapitalizme değil marksist sosyalizme de uzaktır. Zaten harcanan onca çabaya karşın çevreci hareketlerin hem sürmeleri ve hem de kapitalizmin yanı sıra marksist sosyalizmi de benimsememeleri bu nedenledir.

İlerici Enternasyonal farklı olarak ne yapacaktır; bırakın pratiği, teorik olarak benzerlerinden farkı nedir, belli değildir.

14 Mayıs 2020

İLERİCİ VE GERİCİ ANTI EMPERYALİZM

Benzeri bir yazıyı “anti emperyalizm ama hangisi?” başlığıyla daha önce yazmıştım. Bu yazı onun güncellenmesi ve daha ayrıntılı halidir denilebilir.

Anti emperyalizm, kelimedenden de anlaşılacağı gibi emperyalizme karşı olmak, onunla mücadele etmek demektir. Buradan hemen çıkan sonuç, anti emperyalizme otomatik olarak ilericidir denilemeyeceğidir. Neye karşı olduğu kadar neyin istendiği de bir örgütün karakterini belirler. Sadece karşı olunana bakıp, neyin istendiğine dikkat etmezseniz, birazdan örneklerini göreceğimiz gibi fena halde şaşırırsınız.

Filistin’deki Hamas’ı ele alalım... Gazze Şeridi’ne hakim olan bu örgüt değişik kereler İsrail ile savaşa girmiştir. Bu savaşın kızıştığı dönemlerden birisinde Hamas bazı sol örgütler tarafından “ilerici” olarak ilan edilmişti. Bu örgüte anti emperyalist diyorlardı, doğrudur, öyleydi ve buradan da ilerici olduğu sonucunu çıkarıyorlardı.

Hamas, Kuruluş Bildirgesi’nde şeriat devleti kurulmasını hedeflediğini açıklar. Şeriat devletini savunmak ilericilik ise, bu örgüt de ilericidir.

Mısır’daki Müslüman Kardeşler ile Filistin’deki Hamas kardeş örgütlerdir.

Solumuzun bazı şaşırılmış örgütleri Müslüman Kardeşleri “emperyalizmin maşası” olmakla suçlarken, Hamas’ı “ilerici” sayar.

Bu iş nasıl oluyor, biz fanilerin aklı yetmez diyelim!!!

Hüsnü Mübarek döneminde Müslüman Kardeşler

Mısır'da yarı legal durumdaydı. Kardeş örgütün bu ülkeye girebilmesi, büro açabilmesi mümkün değildi. O yıllarda şeriat isteyen Hamas'ı koruyup kollayan "Filistin'i savunan" ve "laik" olduğu sanılan Esad yönetimiydi. Hamas'ın bürosu Şam'da idi.

Suriye'nin amacı, tıpkı İsrail gibi, Filistin Kurtuluş Örgütü'nü (FKÖ) zayıflatmaktı. Hamas bu nedenle destekleniyordu. Hamas'ın ilk yıllarında Gazze Şeridi'nde İsrail de bu örgüte karşı tolerans göstermiştir. Amaç FKÖ'nün Filistin'deki etkinliğini kırmaktı ve başarılı da oldular. FKÖ ile Hamas arasında silahlı çatışmalar bile yaşandı.

Mısır'da Arap Baharı olarak adlandırılan değişimin ardından yapılan seçimde Müslüman Kardeşler iktidara gelince, Hamas da bürosunu Kahire'ye taşıdı.

Müslüman Kardeşler bir süre sonra ordu vasıtasıyla iktidardan uzaklaştırılınca, Hamas da Kahire'yi terk etmek zorunda kaldı. Başka çaresi kalmadığı için FKÖ ile anlaştı. Filistin'in birliği sağlandı ama bakalım ne kadar sürecek?

Hamas gerici bir anti emperyalist örgüttür. Suriye tarafından yıllarca desteklenmiş olması normaldir, çünkü Suriye de gerici bir anti emperyalist özelliğe sahiptir.

ABD ve öteki emperyalist ülkeler ile Türkiye'nin Esad rejimine karşı olmasından hareketle, Esad rejiminin ilerici olduğu sonucu çıkarılamaz. Bu rejim, iç savaş başlamadan kısa süre öncesinde AKP ile ortak bakanlar kurulu toplantısı yapacak kadar Türkiye ile yakınlaşmıştı. Amaçları, Türkiye üzerinden Avrupa Birliği'ne açılmaktı ve Baas rejiminin bittiğini gösteren liberal reformları da bu amaçla yapıyorlardı.

Emperyalizme karşı en iyi savaşan örgüt Taliban'dır. Afganistan'da on yıldır sadece ABD'ye değil bütün NATO ülkelerine karşı savaşıyorlar. İngiltere genelkurmayı bu

savaşı kazanamayacaklarını kabul bile etti.

Taliban'ın ılımlı ve sert olarak bilinen iki kanadı bulunuyor. Aralarındaki temel fark; ılımlı kanadın erkek çocuklarından ayrı olmak şartıyla kız çocuklarının eğitimi görmesini kabul etmesi, öteki kanadın ise bunu reddetmesidir.

ABD bir süreden beri ılımlı kanatla görüşmeler bile yürütüyor.

Burada Taliban ile El Kaide'nin birbirinden farklı örgütler olduklarına dikkatinizi çekerim. Taliban, Afganistan ve Pakistan dışında faaliyet göstermiyor. Tıpkı Hamas'ın İsrail ile savaşı Yahudilerin bulunduğu başka ülkelere taşımaması gibi...

İslamcı örgütler arasında ciddi farklılıklar bulunuyor.

Lübnan'daki Hizbullah da İsrail karşıtı dinci bir örgüttür. Lübnan'ın çok dinli yapısı nedeniyle şeriat devletini savunmaz. İran yanlısıdır ve İran ne kadar ilerici ise, Hizbullah da o kadardır.

Bizde emperyalizme açık olarak karşı olan dinci örgüt arıyorsanız İBDA-C'ye bakabilirsiniz. (İslami Büyük Doğu Akıncılar Cephesi). Yıllar önce gördüğüm Taraf adlı yayın organlarında Mahir Çayan kapak fotoğrafı idi.

Yukarıda emperyalizme karşı olmakla ilerici olmanın birbirinden ayrı olduklarını gördük. 1960 ve 1970'li yıllarda yaşanan ulusal kurtuluş hareketlerinde (Vietnam örneklerden bir tanesidir) emperyalizme karşı olmak, ilerici olmak demektir.

Fransız sömürgeciliğine karşı yıllarca savaşan Ceza-yir Ulusal Kurtuluş Cephesi örneğinde ilericilik daha geridedi. Bağımsızlık isteniliyordu, ama o kadar...

1960'lı yıllarda ulusal kurtuluş cephesi adı altında savaşılan Latin Amerika ülkelerindeki gerilla hareketlerinin amacı gerçek ulusal bağımsızlık ve sosyalizmdi. Burada da emperyalizme karşı olmakla ilerici olmak birlikteydi.

Günümüzde ise ters yöndeki gelişme daha ağır basıyor: Anti emperyalist ve gerici...

Bir örgüt kaldı: El Kaide ve onun değişik ülkelerdeki türevleri...

*****

On yıl kadar önce İngiltere'deki Troçkist bir grup olan Socialist Worker (Sosyalist İşçi)'nin ne yazık ki merkezi Frankfurt'ta bulunan örgütünün teorisyeni sayılan kişiyle tartışıyordum. Ne yazık ki diyorum çünkü başka yerde yok gibiler ve politikadaki bütün ilkesizliklerini ancak bu kentte gösterebiliyorlar.

Tartışma içinde geçen bir belirleme nedeniyle aklımda kalmış.

Neyi tartışıyorduk ve konu nereden Taliban'a geldi, hatırlamıyorum, V. Mossler bana "Taliban ile Vietkong'un aslında aynı örgütler olduğunu" söyleyince önce şaşırıp kalmıştım. Taliban ile Vietkong'un neresi birbirine benziyor? Ancak biraz düşündükten sonra meseleyi anlayabildim.

Taliban ve Vietkong karşı oldukları açısından birbirlerine benziyorlardı.

Birisi Güney Vietnam'da diğeri Afganistan'da açık işgale karşı savaşıyordu. İkisinin de savaştığı asıl askeri güç ABD ordusuydu... İkisi de ülkesinin bağımsız olmasını istiyordu. Bu yönden baktığınızda Taliban ile Vietkong aynıdır.

Savaş sonrasındaki amaçları yönünden bakarsanız ya da neyi istediklerini de dikkate alırsanız; birisi şeriat diğeri sosyalizm istiyor ya da birbiriyle ilgisi olmayan iki örgüt ortaya çıkıyor.

Bu örnekte iki çeşit anti emperyalizm bulunduğu kolayca görülebilir: İlerici ve gerici anti emperyalizm. Bu ayrımı yapamadığınız zaman Taliban ile Vietkong'u özünde aynı örgütler olarak görmek kaçınılmaz olur.

Taliban'ın geçmişini kısaca inceleyecek olursak:

20. yüzyılın talihsiz devrimlerinden birisi Afganistan devrimi olsa gerektir. Afgan ordusu darbeyle kralı devirmiş ve ülkede biraz varlığı olan Afganistan komünistleri de iktidara ortak olmuştu. Siyasi iktidarın sınıfsal karakteri değiştiğine göre bu bir devrimdir (Bkz. Nisan Tezleri'nde Lenin'in devrim tanımı). Kitlesel değil darbe biçiminde gerçekleşmiştir. Sanki 1974 yılında Portekiz'deki Karanfil Devrimi yine ordu vasıtasıyla yapılmamış mıydı?

Devrim iyi işler yapmaya çalışır. Belirli oranda köylüye toprak dağıtır, eğitimi yaygınlaştırır ve kız çocuklarının da eğitim görmesini sağlamaya yönelir. Bu uygulamalar büyük direnişle karşılaşır. Halkın yararına uygulamalar yapmakla halkın desteğini kazanmak birbirinden farklıdır. Bir ülkenin tarihini dikkate almadan, o tarihin önemli bir bileşeni olan İslami kültürün o ülkeye özgü biçimini yok sayarak kendinize göre iyi işler yapabilirsiniz, ama bu durum büyük bir direnişle karşılaşmanızı engellemez.

Devrim, başkent Kabul ve çevresinden öteye gidemedi ve kırsal alanda direniş başladı. Afgan ordusu direnişçilerle baş edemeyince SSCB'yi yardıma çağırdı ve Kızıl Ordu da fırsat bu fırsattır diyerek ülkeye girdi.

Kızıl Ordu Afganistan'a girince ABD de Pakistan aracılığıyla Taliban'ı desteklemeye başladı. (Taliban'ın ilk adı Mücahitler'dir). Kızıl Ordu bir süre başarılı oldu, ta ki ABD,

Taliban'a yerden havaya kullanılan Stringer füzelerini verinceye kadar... Bu füzeler Kızıl Ordu'nun hava üstünlüğünü ortadan kaldırdı ve ağır kayıp vermeye başladı.

Vietnam ABD ordusu için ne ise, Afganistan da Kızıl Ordu için aynısı oldu.

SSCB savaşın ağır masrafı ve büyük kayıpların ardından kalkamayacağını düşünerek Gorbaçov SBKP Genel Sekreteri olduktan sonra Afganistan'dan çekildi.

ABD tarafından silahlandırılan Taliban da SSCB'nin dağılmasının ardından şeriatı yaymak için mücadeleye başladı. Bu arada Kabul'u ele geçirip Afganistan Halk Partisi (komünist partisinin adı böyleydi) Genel Sekreteri Necibullah'ı yakalayıp sokaktaki bir elektrik direğine astı.

El Kaide sadece Taliban ile sınırlı değildir ama buradan doğdu denilebilir.

Taliban'ın gelişmesi Hamas'ın gelişmesini bir oranda andırır.

Hamas, Gazze Şeridi'nde örgütlenmeye başladığında İsrail tarafından Filistin Kurtuluş Örgütü'nü bölmek amacıyla desteklendi. Hamas güç kazandıktan sonra İsrail ile savaşa yönelecekti ama bu arada da Filistin bölünmüş olacaktı.

El Kaide, değişik ülkelere dağılmış parçalarıyla sürekli değişen, darbe yiyen ve gelişen küresel bir örgüt durumundadır. IŞİD ile bu örgütün başlangıçta bağlantısı vardı ama daha sonra IŞİD ayrıldı, El Nusra kaldı.

Çeçenistan'dan değişik Afrika ülkelerine, Suriye'den Batı Avrupa ülkelerine kadar hemen her ülkede aktif ya da "uyuyan" militanları bulunan El Kaide daha iyi incelenmesi gereken bir örgüttür. İhtiyaca göre Çeçenistan'da ya da Suriye'de, herhangi bir Afrika ülkesinde veya Pakis-

tan'da savaşan militanları açıkçası merak ederim.

İslamcılar gerilla savaşına ya da genel olarak savaşa “canlı bombalar” ile farklı bir boyut getirdiler. Bu eylem çeşidinde eylemi yapanın kaçması, saklanması söz konusu değildir, çünkü eylemci sağ kalmayacaktır. Canlı bombalar arasında başlangıçta yüksek eğitim görmüş gençlerin çoğunlukta bulunduğunu değişik araştırmalardan öğrenmek imkanım oldu. Bu konuda yayınlanmış bir kitabı, Mein Leben ist eine Waffe (Hayatım Silahtır) henüz okuma fırsatım olmadı.

Canlı bombaların hayatlarını araştıran yazarlardan birisi, küreselleşmenin içinde bulunduğumuz üçüncü aşamasında bazı ülkelerde genç insanların büyük bölümünün işsizlik ve eğitimsizlik sonucu kaybettiklerini anlattıktan sonra; “canlı bombaların kendilerini kurtarmış olmaları anlam taşımıyordu çünkü onlar kaybetmiş bir kuşağın acısını yüreklerinde hissediyorlardı” der.

İkiz kulelere yönelik saldırıyı yapanlardan Muhammed Atta bu konuda verilen örneklerden en tanınmışıdır. Kısa sürede Almanca öğrenen, mühendislik eğitimini başarıyla sürdüren bir kişi, kişi olarak kaybetmemişti ama başka duyguları vardı.

Canlı bombaların İsrail'e yönelik olarak yaptıkları eylemleri biliyorsunuz. Bir yolcu otobüsünde ya da pastanede kendileriyle birlikte çok kişinin ölümüne neden oluyorlardı. Başlangıçta İsrail'in canlı bombaların ailelerinin evlerini tahrip etmesinden bir şey anlamamıştım. Nedeni şuymuş: Canlı bombanın bağlı bulunduğu örgüt, eylemin ardından ailesine maddi yardım yapıyormuş. Buna bir çeşit “şehit ödemesi” de denilebilir. İsrail de kendince intikam alıyordu...

Sırf Hıristiyan ya da Musevi oldukları için ilgisiz insanları öldürmenin savunulabilecek yanı bulunmuyor.

Dahası, “imansız müslümanlar” da ölümlerden paylarını alıyorlar.

Bu eylemlerin savunulabilecek yanı yoktur. Sadece “emperyalizm yaptırıyor” gibisinden basit açıklamalara yönelmemek gerekir. ABD’ye karşı dünya çapında büyük bir tepki bulunuyor ve bu tepkinin İslami boyutu da küçük değildir.

20.6.2014

İMPARATORLUK VE İŞÇİ SINIFI

İmparatorluk önemli bir kitap, birçok yönü bulunuyor ve konumuz açısından özellikle önemli olan da burjuvazinin işçi sınıfının içindeki farklılıkları tanıyarak bunları kendi çıkarları için nasıl kullandığıdır. Bu konuda eskiden beri tecrübeli olan ABD burjuvazisine daha sonra başkaları da eklendi. 12 yıl önce yayınlanan bu tanıtım yazısı halen önemini koruyor denilebilir.

İMPARATORLUK / M. Hardt – A. Negri, Ayrıntı Yayınları, 3. basım, 423 s. (*)

Kitapta o kadar çok konu ve malzeme var ki, kitabın esaslı bir eleştirisi ancak başka bir kitapla yapılabilir. Bu kapsama ulaşmayan her eleştiri –burada yapılacağı gibi– kitabın ancak belli yönlerini ele almakla kendisini sınırlandırmak zorundadır.

İmparatorluk, önemli bir kitap. “Çağdaş bir Komünist Manifesto“ olarak nitelendirilemez, zaten yazarlarından A. Negri’de bir söyleşisinde böyle bir nitelendirmeyi doğru bulmadığını söylemişti. Kitap, bir Manifesto olmak için fazlasıyla ayrıntılı.

Bu kitabın hangi dilden okunması önerilebilir? Sorunun nedeni, Türkçe çevirinin zaman zaman zorlukla anlaşılabilmesinden kaynaklanıyor. Bazı terimlerin Türkçe karşılıklarını bulmanın zorluğu, dilin yer yer anlaşılmasız hale gelmesine neden oluyor. Bu nedenle, İngilizce veya Almanca bilenlerin ve kitabı halen okumamış olanların, tercihan bu dillerin birisinden okumalarını salık veririz.

Yanlış hatırlamıyorsam yıllar önce Aydın Engin, o sırada Türkçesi yeni yayınlanan Ulysess’le ilgili olarak

yaklaşık şöyle yazmıştı: “Kitabı okumaya çalıştım, bir şey anlamadım. Ama kitap satılıyor ve birçok kişinin kütüphanesinde duruyor. Demek ki ’ben geri zekalıyım’ diye düşündüm.”

İmparatorluk için de benzer bir belirleme yapılabilir. Kitap –bildiğim kadarıyla- üç baskı yaptı, hakkında çıkan yazıları –ulaşabildiğim oranda- okudum. Kitabı övenler de vardı, yerenler de; ne ki, hakkında bu kadar konuşulan kitaptan pek bir şey anlaşılmadığı inancındayım. Bu belirleme kitabı göklere çıkarana için olduğu kadar şiddetle yerenler için de geçerli.

İmparatorluk sıradan bir kitap değil; geniş bir bilgi yığını içeriyor ama bu bilginin iyi düzenlenerek anlatıldığı söylenemez. Kitabın “sarkan” bölümleri var.

İmparatorluk’ta en fazla üzerinde durulan olgu nedir dersiniz; bu soruya kitabın adından hareketle adı imparatorluk (emperyalizm değil) olan dünya ölçeğinde yeni bir baskı düzeni şeklinde yanıt verilebilir. Kitapta en az bunun kadar üzerinde durulan bir başka olgu ise, postmodernizmdir. Kitap değişik bir postmodernizm incelemesi olarak da tanımlanabilir. Ama biz ise kitabın adıyla ilgili yanından başlayalım:

İmparatorluk en fazla emperyalizm olgusu açısından tartışıldı. Hardt ve Negri, ulus devlet eskisine göre gücünü oldukça yitirdiği için, ulus devletle bağlantılı olan emperyalizmin sona erdiğini, yeni baskı düzeninin ancak “imparatorluk” olarak tanımlanabileceğini savunuyorlar.

“Emperyalizm sürmektedir” içerikli bir yanıtın tek başına bir anlamı yok. Yazarların “ulus devletin zayıfladığı” yönündeki saptaması doğrudur; ne ki, bu zayıflamanın derecesi ve ortaya çıkanın ne olarak adlandırılması gerektiği konusu tartışmalıdır.

Avrupa Birliği (AB) içindeki Almanya, Fransa ve İtal-

ya gibi en güçlü ulus devletlerin bile, ulus devletin önemli işlevleri arasında yer alan para basmak ve makro ekonomik politikalarda tümüyle olmasa bile önemli bir serbestlik içinde davranmak konularında ciddi kısıtlamalar içine girmişler, bu alandaki yetkilerini AB çapındaki organlara devretmişlerdir.

ABD, ulusal parasını basabilse ve makro ekonomik politikalar konusunda anlaşmalarla saptanmış kısıtlamalar içinde olmasa bile, bu ülkenin ulusal devleti de eskisine göre zayıflamıştır. Uluslararası şirketlerin artan gücü ve ABD ekonomisinin “dışa bağımlılığının” artması bunun nedenleri arasında sayılabilir.

Ulusal devletin ortadan kalkmasından değil, devletin dönüşmesinden, uluslararasılaşmasından söz etmek daha doğru olur. Bu nedenle dünün emperyalizmiyle bugünkü arasında da önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle sadece “emperyalizm sürüyor”la yetinmek de hiç yeterli değildir.

İmparatorluk'ta önemli bir başka konu, altyapı-üstyapı ilişkisiyle ilgilidir.

İmparatorluk'ta eleştirilen “üstyapı-altyapı ilişkisinin mekanik uygulaması” değildir. Buna göre, üstyapı altyapının yansımasıdır. Oysa ki, marksist teoriye göre de, her ne kadar üstyapı altyapının sonucu olsa bile, onu etkiler de. Yazarların eleştirisi, altyapının ekonomiden ibaret olmadığıdır. Politika ve kültür de en az ekonomi kadar altyapının unsurlarıdır. Politika ve kültür, ekonomi tarafından belirlenen –ayrıca onu “diyalektik olarak etkileyen“- üstyapı unsurları değildirler. Bu belirleme, Hardt-Negri'ye ait değildir; bu konuda yıllardan beri geniş bir literatür oluşmuştur.

Politika ve kültürün altyapı unsurları arasında yer alması birçok olayın analiz edilebilmesi için önemlidir.

Örneğin, Fromm'un sözleriyle, "Alman faşizmi ekonomik olduğu kadar psikolojik bir olgudur." Halkın bu kadar büyük oranda benimsediği ve desteklediği bir rejimi sadece ekonomik temelde açıklayamazsınız.

Son dönemden iki örnek verilebilir: İlki, Almanya seçimleridir. Bu seçimlerin başka yönleri de var, ama Yeşiller'in durumuna bakmak yeterlidir. Koalisyon ortağı olduktan sonra önceden sahip olduğu özelliklerin tersi yönünde hareket eden bu parti, yokolmaya yönelmedi, tersine tarihinde görmediği yükseklikte bir oy oranına ulaştı. Bunu ekonomik faktörlerle açıklamak mümkün değildir. Bence -SPD'lilerin bir bölümü mevcut koalisyonun sürmesi için Yeşiller'e oy vermiş olsa bile- Yeşiller'in başarısı Fischer'in Almanya'yı yeniden bir dünya devleti durumuna getirme çabalarıyla yakından ilgilidir. Esasen Fischer de ülkenin en sevilen politikacısıdır.

İkinci örnek, Türkiye seçimleridir. İnsanların kimlik sorunundaki gelişimi ve genel psikolojik durumunu dikkate almadığınızda önemli noktalar açıklama dışı kalır. Tarihinin en büyük ekonomik bunalımını yaşayan ülkede sosyal demokrasi bile halktan yeterli destek bulamıyor, sosyalist sol, güçlenmek bir yana, iyice gerilemiş durumda. "Light müslümanlık" ise yükseliyor. Halkın büyük bir kesiminin kaydığı yan sol değil, sağ. Dahası, bu kayış mücadeleye sonucu solun kaybetmesiyle ortaya da çıkmadı. Keza hiçbir altyapısı ve geçmisi olmayan Genç Parti'nin şişirmeye dayalı propaganda, mitinglere şarkıcıları çağırarak ve pilav üstü döner vermekle birçok partiyi geride bırakması da ekonomik durumla açıklanamayacak bir olgudur.

Birçok ülkede kültür ekonomiyi içiçe girmiştir. "Kapitalizm sadece ekonomik bir sistem değil, aynı zamanda bir kültürdür" belirlemesi de bunu ifade etmektedir.

Postmodernizm konusunda kitabın oldukça ger-

çekçi bir yaklaşım içinde olduğu söylenebilir. Özellikle kapitalist üretimdeki gelişmeyle postmodernizm ilişkisi oldukça iyi anlatılmış. Yazarlar, örneklerine sık sık rastlandığı gibi, postmodernizmi küçümsemek yerine, onun çeşitli toplumsal alanlardaki görünümünü incelemeye ve sonuçlar çıkarmaya çalışıyorlar. Postmodernizm için “çağdaş kapitalizmin kültürü” denilir. Oysa ki, postmodernizm kültürden oldukça daha fazlasıdır; sanayi üretiminden mimarlığa, edebiyattan felsefeye kadar her alanı etkilemiştir. Postmodernizmin yukarıdaki tanımlaması bazen gizli bir küçümsemeyi de içerir. Postmodernizm kapitalizme aittir de modernizm başka bir yere mi aittir? O da kapitalizmin erken döneminin simgesidir.

Negri ve Hardt postmodernizmin modernizmin Jakobson olmayan çeşidinin karşıtı olduğunu belirtiyorlar ve bu karşıtlığı inceliyorlar. Çıkardıkları önemli sonuçlar var. Bunlardan bir tanesi, diyalektiğe ilişkindir.

Yazarlara göre, diyalektik sorunları ikilemlere hapseder; bu nedenle de diyalektiğin sorunları postmodernizmin ortaya çıkmasından önce, örneğin 1960’li yıllarda sömürgelerin kurtuluş mücadelesi yazarlarından Fanon’un yazılarıyla başlar, sonra gelişir:

“Daha da kesin bir dille, en tutarlı haliyle bu çeşitli teorik karşı çıkışlar, modern tahakküm, dışlama ve hâkimiyetin merkezi mantığı –hem farklılığın çokluğunu ikili zıtlara havale eden hem de bu farklılıkları sonunda birlikçi bir düzene hapseden bir mantık- olarak diyalektiğe bir meydan okuyuşta birleşir. Şayet modern iktidar diyalektikse, bu mantığa göre, demek ki, postmodernist proje zorunlu olarak diyalektik-olmayandır.”

İmparatorluk, modernliğin ikili yapılarıyla diyalektik arasındaki bağı değişik vesilelerle vurguluyor.

Tarihin Tekerleği

İmparatorluk'ta ifade edilen görüşlere katılırsınız ya da katılmazsınız, ama bundan bağımsız olarak kitabın en güzel yani, Marx'a çok az referans vererek dünyayı açıklamaya çalışmasıdır. Görüşleri bu açıklamaya temel oluşturanların bir bölümü Marx'tan önce –Spinoza gibi- yaşamıştır, önemli bir bölümü ise –Foucault gibi- 20. yüzyılın ikinci yarısının kişileridir. Hardt ve Negri, marksizmin önemli birçok yanının neden artık geçerli olmadığını açıklarlarken, kitabın sonunda Marksistmiş gibi görünmek anlamına gelecek ifadeler de kullanmışlardır, ama bu o kadar da önemli değildir. Önemli olan “öyleyim“ ya da “değilim“den öteye, bugünü açıklarken dayanılan kaynaklardır. Dayanmaya çalıştıkları temeller –bunlardan çıkardıkları sonuçlar nasıl olursa olsun- doğrudur.

Marksistler uzun zamanda beri bugünkü dünyayı anlamıyorlar; bilimsellik iddiasındalar ama hayat sürekli olarak görüşlerinizi yalanlarken, geçmişe sığınıp iddialarda bulunmak ne kadar anlamlıdır?

Tarihin tekerleğinin dönme yasalarını bildiğini iddia edip sonra da o tekerleğin altında kalmış olmak kötüdür; daha da kötüsü halen o yasaları bildiğini iddia eden biricik doğru kuram olduğunu iddia etmektir. Buradan hareketle, marksizmin bilimsel bir teoriden ziyade bir çeşit kimlik durumuna geldiği söylenebilir. Önemli bir gelişme gösteremeyen bir kimlik... Bu gelişmeyi gösterdiği zaman dönüşmek zorundadır...

Hardt ve Negri doğru bir yaklaşımla asıl çabalarını marksizmi eleştiri üzerinde değil, günümüzün analizinde yoğunlaştırmışlardır. Başka türlü bir yaklaşım ancak verimsiz olarak adlandırabilirdi. Günümüzün analizinde önemli atlamalar olsa bile, yaklaşım doğrudur.

Bu atlamalardan belki de en önemlisi, yaşamış sos-

yalizmin çözüme nedenleriyle ilgilidir. Günümüzün analizi açısından büyük önem taşıyan bu konuda yazarlar –içerik olarak doğru- birkaç cümleden ötesine gitmemektedirler. Yaşanmış sosyalizmin çözümlenmesinin asıl nedeni, taşıdığı iç çelişkilere. Bu nedenle de “yıkılma”dan çok “çözülme”den söz etmek gerekir. Kapitalist ülkelerdeki fordist sanayi örgütlenmesiyle SSCB’deki üretim örgütlenmesi arasındaki önemli benzerlikler, bir tarafın Fordizmi aşması, diğerinin aşamaması ve bunun çözülmeyi hızlandırması... Aslında çağdaş kapitalizmin analizi, değişik yönden bir yaklaşımla, sosyalizmin çözümlenmesi temel alınarak da incelenebilirdi.

İmparatorluk, neredeyse her ülkede rastlanan solun sosyalizmle ilgili önemli bir yanılgısından –eksik değerlendirmesinden- uzak duruyor: Sosyalizm ve demokrasi birbirinden ayrılamaz. Bazıları sosyalizmin çözümlenmesini esas olarak demokrasi eksikliğine bağlıyorlar. Gerçekte ise tersini söylemek mümkündür: Sosyalizmin yaklaşık 74 yıl yaşayabilmesi ancak demokratik olmamasıyla mümkün olabilmektedir. Eğer çoğunluk iradesine saygı gösterilseydi, çözüme daha çabuk olurdu. Örneğin 1968’de Çekoslovakya’da Dubçek taraftarları parti kongresi için seçilen delegelerin çoğunluğunu kazanmışlardı. Varşova Paktı ülkeleri de bu nedenle ülkeye müdahale ettiler, aksi durumda çözüme 1989 yılından yaklaşık 20 yıl önce başlayacaktı.

Hardt ve Negri İmparatorluk’a karşı dünya çapında bir direnişin gerekli olduğunu savunuyorlar. Artık dışarı yoktur, İmparatorluk her yanı kaplamıştır. Bu nedenle direniş de küresel olmak zorundadır. Ek olarak, bir ülkede imparatorluktan kopmanın mümkün olmadığını da söylüyorlar. Burada kitabın bir başka zayıf yanı ile karşılaşmıyoruz. Teorik düzlemde gelişmiş görüşlere sahip olanların pratikte de benzer bir durumda olmaları gerekmiyor. Pratiğin de kendi teorisi vardır ve –yazarların da belirttiği

gibi- önemli sorunların çözümünde tek başına teori hiçbir zaman yeterli olmamıştır.

Olabilirdi yaygın bir muhalefetin zorunlu olduğu açık, ama buradan hareketle radikal sosyal değişimlerin ancak dünya çapında olabileceği gibi bir sonuca ulaşmak epeyce zorlama olur. Burada yapılabilecek klasik itiraz, tek ülkede ya da dünyanın bir bölümünde sosyalizm deneyiminin başarısızlıkla sonuçlandığı şeklinde olabilir. Troçkizm, çözümlenin ardından Marksizmin tek kurtarıcısı gibi görünebilmektedir: Eğer küresel bir devrim olsaydı, böyle olmazdı! Ama olmadı, dahası, buna teşebbüs bile edilemedi. Oldukça eski bir tarihe sahip olan bu izm'in neden böyle olduğu hakkında daha kapsamlı bir sorgulamaya ihtiyacı vardır, ama o zaman da teoriye -Marksizme- dokunmak zorunda kalınacağı için böyle bir yönelime girilemez.

Göçmenlik

Kitapta çağdaş göçmenlik konusu -bütünsel olarak olmasa da- sık sık söz konusu ediliyor. Aşağıdaki uzun alıntının yorumu ihtiyacı olmasa gerekir:

“Aslında patronlar her bir fabrikada ve her bir maddede farklı ulusal kökenli işçilerin dikkatlice hesaplanmış oranda bir araya getirilmesinin güçlü bir denetim formülü olduğunu görmüştü. Her çalışma grubundaki dilsel, kültürel ve etnik farklılıklar istikrar sağlıyordu; çünkü bunlar işçi örgütleriyle mücadelede bir silah olarak kullanılabilirdi. Potanın kimlikleri eritmemesi ve her bir etnik grubun farklılıklarını koruyarak ayrı bir cemaat olarak yaşamını sürdürmesi patronların çıkarınaydı. (...)

... Çeşitli etnik köken ve kimlik çizgileri boyunca uzlaşmaz çelişkiler ve bölünmelerin kârı arttırdığı ve denetimi kolaylaştırdığı görülmüştür. Yalnızca Avrupa'da değil

Afrika, Asya ve Amerika kıtalarında da, yirminci yüzyılın sonunda etnik ve ulusal farklılıkların yeniden ortaya çıkışı, İmparatorluğun karşısına sürekli bir akış halinde olan sayısız değişkenli çok daha karmaşık bir denklem çıkarmıştır. Bu denklemin tek bir çözümünün olmaması hiç de dert değildir; tam tersine, olumsuzluk, hareketlilik ve esneklik İmparatorluğun gerçek gücüdür. Emperyal 'çözüm', bu farklılıkları yoksamak ya da küçültmek değil, aksine onları olumlamak ve etkili bir komuta aygıtı içinde düzenlemek olacaktır.

Bu yüzden emperyal stratejinin doğru formülü 'böl ve yönet' değildir. İmparatorluk, en azından, bölünme yaratmak yerine var olan ya da potansiyel farklılıkları tanıyarak, onları kutlar ve genel bir komuta ekonomisi içinde düzenler. İmparatorluğun üç buyruğu şudur: İçine al, farklılaştır, yönet."

Değişik ülkelerden göçmenlerin birleşmesi neden bu kadar zordur? Avrupa Birliği içinde değişik ülkelerden sermayelerin biraraya gelmeleri, ulusal sermayelerin artan oranda uluslararasılaşması söz konusu iken, aynı durum neden işçiler ve genel olarak emek için söz konusu değildir? Sermaye neden yıllardan beri emekten daha enternasyonalisttir?

İmparatorluk'u okuyun; en az yirmi kitabı daha okumak ihtiyacı duyacaksınız.

Avrupa ve Türkiye'de Yazın, Sayı: 101, Yıl: 2002

İNDİRGE MECİ MATERYALİZM

İnsanlık kadar eski bir rüyanın bir çeşit gerçekleşmesine yaklaşıyoruz: düşünülebi lecek değişik bilgi alanları birleşiyor ya da iç içe geçiyorlar. Tek disiplin artık yok sayılır, bilgi giderek disiplinler arası özellik kazanıyor. Bu durum doğal bilimlerinde olduğu gibi felsefede de sürekli olarak yeni alanların ortaya çıkmasına neden oluyor.

Zihin felsefesi (Philosophy of Mind ya da Philosophie des Geistes) eski bir alan olmakla birlikte, beyin araştırmalarıyla artan oranda iç içe geçiyor. Beyin araştırmacıları felsefenin tekelinde kalan tek yer olarak değerlendirilen bu alanda önemli gelişmeler sağladılar. Bu gelişmelerin yorumlanması zihin felsefecileriyle beyin araştırmacılarını karşı karşıya getirdi. İkinciler bir süre sonra beyindeki her şeyi bilebileceklerini iddia ederlerken, aynı konudaki felsefeciler ise bilincin kişiye özgü yanlarının bulunduğu ve doğa bilimlerindeki genellemelerin burada geçerli olamayacağını savundular.

Beyin araştırmalarındaki gelişmeler öncelikle beyinle ilgili hastalıklar konusunda büyük ilerleme sağladı. Psikolojinin beyinle ilişkisi biliniyordu ama yeterince somut değildi. Şimdi diyelim alzheimerin beyin hangi bölgesinde hangi değişimle birlikte görüldüğü artık biliniyor. Şizofreni sadece psikolojik bir hastalık değil, biyolojik yanı da bulunuyor. Beyinde değişme var ve hastalığın tedavisi için bu değişimin ortadan kaldırılması ya da azaltılması gerekiyor.

Bu konuda uzun açlık grevi sonucu beyinde ve kaslarında ileri derecede tahribat oluşan Wernicki Korsakoflu hastaların tedavisi de bu konuyla ilgili... Sürekli yapılan bazı egzersizlerle beyin ve sinirlerin onarılma-

sı sağlanabiliyor. Daha önce yürümekte zorlanan, beynin verdiği yürüme emri ayak kaslarına ulaşmadığı için isteyen ama yerinden zor kıpırdayan insanlar artık rahatça yürüyebiliyorlar.

Beynin hangi bölgesi hangi organa hangi mekanizmayla emir iletiyor; bunlar çözülmüş durumda.

Benzer bir durum hafıza için de geçerli. Beynin hangi bölümünün kısa vadeli hangi bölümünün uzun vadeli hatırlamayı sağladığı, bunlardaki tahribatın nasıl giderilebileceği konusunda önemli ilerlemeler sağlanmış durumda.

Bu gelişmeler, “insan beyin demektir ve beyin de sonuçta fiziksel ve kimyasal reaksiyonlarla açıklanabilir (mi?)” konusunda yeni tartışmalara yol açıyor.

Beyin evrendeki en karmaşık organizma olarak biliniyor ve beyin araştırmacıları daha alınması gereken çok yol olduğu konusunda görüş birliği içindeler. Beyinde belirli işlevleri olan belirli merkezler bulunmakla birlikte, “şu bölüm şu işi yapar” gibisinden kesin belirlemelerde bulunmak zor, çünkü beyin bir bütün olarak çalışıyor. Bazı durumlarda parçalar birbirini tamamlıyor. Görme yetisini kaybeden bir insanda dokunma duyusunun güçlenmesi gibi boşalan bir yer belirli oranda başkası tarafından dolduruluyor. Bu mekanizmanın nasıl çalıştığı şimdilik bilinmiyor.

Beyin araştırmalarının gösterdiği açık bir gerçek bulunuyor: düşünce, duygu, inanç gibi ruhla ilgili olduğu düşünülenlerin tümü maddeyle ilgilidir. Beyinde ne oluyorsa bu olan mutlaka sinir hücreleri arasındaki fiziksel ve kimyasal reaksiyonlarla ilişki içindedir. Almanya’da beyin araştırmalarının tanınmış isimlerinden bir tanesi olan Gerhard Roth’un son kitabının adının “Beyin ruhu nasıl üretir?” olması bu nedenledir.

Maddeden ayrı, onunla ilişkisi olmayan herhangi

bir zihinsel faaliyet olamaz. Burada maddeden kastedilen beyin ve beyindeki sinir hücreleri arasındaki fiziksel ve kimyasal reaksiyonlardır.

Materyalizmle ilgili bilginiz Anti Dühring, Doğanın Diyalektiği ve Materyalizm ve Ampiriokritisizm ile sınırlıysa; 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başından bu yana bu alanda neler olduğunu izlememişseniz, beyin araştırmalarından hemen materyalizmin zaferi sonucunu çıkarabilirsiniz. Gerçekte ise durum böyle değildir.

Materyalizm denildiğinde, hangisi, diye sormak gerekiyor. Materyalizm eskiden olduğu gibi mekanik materyalizm ve diyalektik materyalizm olmak üzere ikiye ayrılmıyor. İndirgemeci olan ve olmayan materyalizm gibi farklı materyalizmler de bulunuyor.

Bu konuda Thomas Nagel'in İngilizcesinden kısa süre sonra Almancası da yayınlanan "Geist und Kosmos" (Zihin ve Evren, burada evren genel düzen olarak da yorumlanabilir) kitabını kısaca değerlendirmek gereklidir. (1)

İndirgemeci Materyalizm

Nagel, idealizm ve materyalizm dışında farklı bir yol bulmak iddiasındadır. Kendisini doğacı (naturalist) olarak tanımlıyor ve Tanrı düşüncesini de doğanın dışındaki bir faktör olduğu için kabul etmiyor. Tanrı, varsa eğer, doğaya dışarıdan karışır ve bu karışması da herhangi bir kurala bağlı değildir.

Nagel kitabında Darwin'in evrim kuramının ve materyalist gelişmenin bilincin oluşmasını açıklayamamasını çıkış noktası olarak alır. Bilinç, rastlantı sonucu oluşmuştur görüşünü Nagel inandırıcı bulmaz.

Nagel cansız maddeden canlıya geçişin de açıklanmaya ihtiyaç duyduğunu söylemekle birlikte, belirli koşullarda cansız maddeden basit canlıların oluşması mümkündür. Ne ki, basit canlıların evrimleşerek gelişmesi sürecinde bilincin ortaya çıkması, ardından aklın oluşması başka faktörlerin de devreye girdiğini göstermektedir.

Nagel'a göre, bilincin ve aklın oluşmasının maddedeki değişime indirgenmesi yanlıştır. Çözüm olarak Nagel, yeni kavramların bulunmasına ihtiyaç olduğunu belirtmesine karşın, çözümü Aristoteles'in teleolojik gelişme kavramında bulur. Belirli bir amaca yönelik gelişme maddenin kendi özelliğidir, doğa dışındaki bir güç tarafından kendisine atfedilmemiştir.

Burada sorun, Nagel'ın teleolojik gelişmeyi cansız maddeyi de içerecek ölçüde genişletmesidir. Canlılarda teleolojik gelişme, belirli bir amaca yönelik gelişmenin o canlının gelişmesine içkin olduğu genellikle kabul edilir. (2) Canlının hayatta kalma mücadelesi ve buna uygun evrim göstermesi teleolojiyi de içerir. Canlının kendi yapısıyla birlikte olan bir amacı vardır: yaşama mücadelesi ve hayatta kalmak... Aynı anlayışı cansız madde için de geçerli saymak sorunludur.

Nagel bunu maddenin kendini yeniden düzenleme özelliğiyle ilişkilendirmektedir ki, bu konuda gösterebildiği herhangi bir kanıt yoktur.

Burada doğa felsefecilerinin genellikle karşısına çıkan bir sorunla karşılaşyoruz: doğa bilimleri hakkında pek az bilgi sahibi olarak onların felsefesini yapmaya çalışmak...

Bazı durumlarda maddenin kendini yeniden düzenleme özelliği vardır. Mesela bazı organik moleküllerin kendilerini yeniden düzenleyerek daha düşük enerji

seviyelerine geçmeleri gibi... Keza dengeli olmayan (instabile) bazı elementlerin parçalanmaları ve daha küçük elementlere dönüşmeleri de bu bağlamda ele alınabilir. Keza maddenin denge durumuna ulaşmak gibi genel bir değişme eğilimi olduğu, değişmesinin ya da hareketinin normal şartlarda bu yönde olduğu da söylenebilir. Ne ki, bu örneklerden genel bir yasa çıkarmak mümkün değildir. Nagel da doğadaki teleolojik yasalar konusunda genel söylem düzeyinde kalmayı tercih etmektedir.

Nagel 17. yüzyıldan başlayarak doğa bilimlerinde indirgemeciliğin başarılı olduğunu kabul ediyor. İndirgemecilik genelleştirme ve basitleştirme için gereklidir. Örnekleme gerekirse, bir gazın sıcaklığı gaz moleküllerinin hareketine indirgenir, ki burada hem basitleştirme hem de genelleme söz konusudur. Gazın çeşidine göre bu belirleme değişmez, sadece idealleştirme söz konusudur.

Keza teoriler arasındaki indirgeme de önemlidir. Bir teori başka bir teorinin özel hali olabilir (termodinamiğin istatistik mekaniğin özel hali olması gibi).

Bir dönem ağır basan bilim dalının yöntemleri benzeri bir özellik gösterir. 20. yüzyılın uzun bir bölümünde en etkin bilim olan fizik (yüzyıl başında yaşadığı görelilik teorisi ve parçacık mekaniği gibi iki büyük devrim nedeniyle) indirgemeciliği diğer bilim dallarına da ihraç eder. Biyoloji ve hatta psikoloji bile bir dönem fizik temelinde yorumlanmaya çalışıldı ve hangi bilimde olursa olsun sonuçta fizik ve kimya reaksiyonlarına dayanılacağına inanıldı. Bu yönde atılan adımlar, Nagel'in önemle üzerinde durduğu bilincin ortaya çıkması gibi, bir süre sonra açıklayıcı olmamaya başladılar.

Benzeri bir gelişme beyin araştırmalarında yaşandı. Beyindeki değişmelerin fizik ve kimya ile ilişkisi olmakla birlikte, bu ilişki doğrudan değil... İnsan davranışları ve bunların gerisinde bulunan inançlar sonuçta kültürel

temele indirgenebilir, ama bu reaksiyonlara değil... Bu alanın önemli isimlerinden birisi olan Wolf Singer'in belirlemesiyle; kültürün anlaşılabilmesi için insan beyninin tek tek değil, grup halinde değerlendirilmesi gerekir. İnsanların kendilerine en fazla benzeyen şempanzeden en büyük farklarının bireysel amaçlarının yanı sıra kültürel temele dayanan kolektif amaçları da bulunur. Grup halinde bulunmak insan aklının gelişmesini büyük oranda etkilemektedir. (3) Kültürel gelişme tekil insanda değil topluma kadar genişleyebilen grup yaşamında gerçekleşir ve bu gelişmeyi de fizik ve kimya denklemlerine indirgemek mümkün değildir.

Nagel'in matematik konusundaki değerlendirmesi ilginçtir. Nagel doğa bilimlerinin –özellikle fiziğin- matematikleşmesini indirgemeciliğin gelişmesinin önemli nedenlerinden biri olarak görürken; Materyalizm ve Ampirikritisizm'de matematikleşme idealizmin gelişmesinin itici gücü olarak değerlendirilir. Doğa bilimleri dışından bunları değerlendirmenin garip bir sonuca yol açtığı görülüyor. Matematikleşme doğa bilimlerinin, özellikle de fiziğin olmazsa olmazı durumundadır. Matematik vasıtasıyla yapılan genelleştirmeleri ve gelecek araştırmalara yol göstermeyi bir yana bıraksak bile; fizik, matematik olmadan kendisini ifade edemez.

Fiziğin geçtiğimiz yüzyılda yaşadığı iki büyük devrimde matematik büyük rol oynadı. Görelilik kuramı ve parçacık mekaniği, fiziğin önceki teorileri gibi günlük kavramlarla anlatılamaz. Işık hızına yaklaşıldığında zamanın uzaması ve uzunluk biriminin kısalması günlük kavramlarla anlatılamayacağı gibi, bu kavramlarla sınırlı düşünen insan aklına da aykırıdır, ama defalarca kanıtlandığı gibi gerçektir. Başka bir deyişle, fiziğin bu iki alanındaki “durum”u gözünüzde canlandıramazsınız. “Durum”u kavramak için zihinde canlandırma ancak günlük kavramlar eşliğinde gerçekleşebilir ama burada bu kavramlar

kullanışsızdır ve matematikten başka ifade yolu yoktur. Her matematik formülünün fiziksel karşılığını zihninizde canlandıramazsınız.

Doğa bilimlerinde matematikleşmenin ulaştığı düzeyden hareket ederek, matematik olmadan bu bilimler bugünkü düzeyinde olamazdı denilebilir.

Doğa bilimlerinde matematikleşmenin eleştirilmesi ancak dışarıdan ya da bu bilimlerin esasları hakkında temel bilgiye sahip olmamakla mümkündür.

Sonuç Olarak

Eski idealizm-materyalizm ikileminin büyük oranda aşıldığı söylenebilir. İdealizm bitmedi ama maddenin insanın dışında ve ondan bağımsız olarak var olduğu genel olarak kabul ediliyor. Ne ki, buradan eski materyalist anlayışın zaferini çıkarmak mümkün görünmüyor.

Madde özellikleriyle tanımlanır. Özellikleri bulunmayan madde yoktur ya da özelliklerini sildiğinizde maddeyi de ortadan kaldırmış olursunuz. Madde özellikleriyle tanımlanıyorsa, bunların tamamının insanın dışında var oldukları söylenemez. Maddenin bazı özellikleri insanın ona atfettiği özelliklerdir. Renk bunlardan bir tanesidir. Renk yoktur, farklı dalga boyları vardır. Işığın insanın yaptığı deneye göre dalga ya da parçacık özelliği göstermesi başka bir örnektir.

Madde insanın dışında ondan bağımsız olarak vardır, ancak maddenin tanımlanması ya da özelliklerinin sıralanmasında insan faktörü de söz konusudur. Buradaki materyalizm, eskiden bilinen ve maddenin her özelliğinin insandan bağımsız olarak var olduğunu savunan materyalizmden farklıdır.

Materyalizm değil materyalizmler var ve kendisini materyalist olarak tanımlayana “hangisi” diye sorulması gerekiyor. Eskiden mekanik ve diyalektik olmak üzere iki çeşit materyalizm vardı, ama o eskidendi. Diyalektik materyalist olmak, indirgemeci olmayı engellemiyor. İndirgemeci materyalizmin ise insanı ve evreni yeterince açıklayabildiği söylenemez.

Kaynaklar

- (1) Thomas Nagel: Geist und Kosmos, Suhrkamp, 2013.
- (2) Ulrich Krohs – Georg Toepfer (Derleyenler): Philosophie der Biologie, Suhrkamp, 2005.
- (3) Michael Tomasello: Eine Naturgeschichte des menschlichen Denkens, Suhrkamp, 2014.

DÜŞÜN BİL 47. sayıda yayımlanmıştır.

İNÖNÜ ALPAT VE SOSYOLOJİ BİLGİSİ

Devrimci hareketin 1974 sonrası geçmişiyle ilgili olarak çok sayıda anı ve araştırma yayınlanıyor. Anılar için söylenebilecek bir şey yok, herkes meşrebine göre yazıyor ama basit ya da karmaşık olsun araştırmalarda durum böyle değildir.

Araştırma nasıl yapılır konusunda bilgi edinmeden araştırma yapmak ve yayınlamak ciddiye alınmayacak sonuçlara yol açıyor.

Söyleşi yapıyorsanız, söyleşi tekniğini öğrenmeniz gerekir.

Söyleşinin de tekniği mi olurmuş, demeyin. Söyleşiyi yapan kişi konuşanı etkilemeyen tarafsız bir varlık değildir. Aynı kişiyle farklı kişiler söyleşi yapsınlar, aynı soruları sorsunlar; birbiriyle tamamen aynı cevaplar almazlar.

Söyleşiyi yapanla söyleşi yapılan kişi arasında önceden tanışıklık, söyleşiyi yapanın davranış tarzı vb. cevapları etkiler.

Siz söyleşi yaptınız ve önemli bir soruda bir cevap aldınız diyelim. Başka bir kişi aynı soruyu sorarak söyleşi yaptığında tümüyle aynı cevabı almayabilir.

Söyleşilerde standartlaşma nedir, hata payı nedir; bunlar hakkında yazılmış ve örneklere dayanan çok sayıda yazıt bulunuyor.

Bir örgüt ya da örgütler hakkında inceleme yapıyorsanız grup sosyolojisinden biraz anlamanız gerekir. Örgüt de bir çeşit gruptur ve geniş de olabilir. İnsanlar doğrudan

doğruya toplum tarafından şekillendirilmez; bu şekillenme içinde bulunulan grubun prizmasından geçerek kişiye yansır. Bu grup aile, akrabalarla birlikte büyük aile, arkadaş çevresi vb. olabilir.

Teoriyi bilmek gereklidir denilince bizde hemen Marksizm-Leninizm anlaşılır ki, doğru değildir. Söyleşilerle, biyografi yazımıyla, örgüt incelemesiyle ilgili yıllardan beri oluşmuş büyük bir teorik birikim vardır.

Mesela sözlü tarih yapıldığında bunun yöntemi vardır.

Bu teorik birikim öğrenilmeden şu veya bu konuda araştırma yapıldığında ortaya ciddiye alınamayacak sonuçlar çıkması şaşırtıcı olmuyor.

Bunlardan bir tanesinden bir arkadaşın ilgili bilgiyi göndermesi üzerine haberim oldu. İnönü Alpat Hamdullah Erbil ile ilgili olarak aşağıdaki bilgiyi yayınlamış:

«1952 yılında Kahramanmaraş Afşin’de doğdu. Lise yıllarında Maraş’taydı ve devrimci fikirlerle burada tanıştı. Arkadaşları arasında sessizliği, olgunluğuyla tanınırdı. Çalışkan bir öğrenciydi; ODTÜ’ye girmesi kimseyi şaşırtmadı ancak isminin devrimci önderler arasında sayılması, THKP-C kökenli “Acilciler” grubunun önde gelenleri arasında bulunması tanıyanlar için şaşırtıcı oldu. Çünkü sakın, kendi halinde bir kişiliği vardı. 68 kuşağı devrimcilerindendi; 1968-71 yılları arasında gençlik mücadelesinde öne çıktı. 12 Mart sonrası yargılandı, bir süre cezaevinde kaldı. THKP-C kökenli gruplar arasında başlayan tartışmalara bir grup arkadaşıyla kaleme aldığı “Türkiye Devriminin Acil Sorunları” başlıklı broşürle müdahale etti. Broşürün ismi nedeniyle grup “Acilciler” olarak anıldı. Grup içinde başlayan tartışmalar ayrılıkla sonuçlandı. Hamdullah Erbil ve arkadaşları Devrimci Savaş ismiyle faaliyetlerine devam etti. 1977 yılında bir soygun nedeniyle

yakalandı ve müebbet hapse mahkûm edildi. Akıl almaz işkencelere tabi tutuldu. Hem yakalandığı günlerde işkencedeki tavrı hem de Mamak Cezaevindeki direngenliğiyle örnek oldu. Cezaevinde lösemi hastalığına yakalandı ve tedavisi için 1989'ta geçici tahliyesine karar verildi. Tahliye edilmesinde devrimci kamuoyunun kampanyası etkili oldu. Tedavi için gittiği Almanya'da 16 Haziran 1993'te hayata veda etti. Hamdullah Erbil ve arkadaşları Maraş katliamına karşı direnişleriyle, 1970'li yıllardaki eylemleriyle tanınıyor. Alevi-Bektaşî tarihi ile ilgili çalışmaları ve yayınlanmış eserleri bulunuyor. »

Okuyunca, “vay be!” demekten kendinizi alamıyorsunuz.

Başlayalım: «...THKP-C kökenli “Acilciler” grubunun önde gelenleri arasında bulunması tanıyanlar için şaşırtıcı oldu. Çünkü sakın, kendi halinde bir kişiliği vardı. »

İnönü Alpat iki satırda üç yanlış yapmak becerisini göstermiş.

Öncelikle “bu ne biçim belirleme” diye sormak gerekiyor.

Hamdullah Erbil'in sakın, kendi halinde bir kişiliği varmış, bu nedenle de Acilciler grubunun önde gelenleri arasında bulunması şaşırtıcı olmuş.

Okuyan da Acilciler örgütü kadrolarını çifte tabancayla dolaşan, her an bomba atmaya hazır, yerinde duramayan insanlar zanneder!

Sakin insanın bu örgütte ne işi var!

Her örgütte sakın ve heyecanlı insanlar bulunur. Sanki Devrimci Yol'da bu iki tip insan yok muydu?

Ben sakın bir insan olarak bilirim ama İlker ve Yüksel ile birlikte üç kurucu arasında en sinirli olan be-

nim. Hasan Basri Temizalp ise heyecanlı bir arkadaşı.

Bunda garip bir yan bulunmuyor, öyle değil mi!

İkinci yanlış: insan bir örgüt hakkında yazmadan önce o örgütün tarihini öğrenmek durumundadır.

Devrimci Savaş ayrılığı 1976 sonunda oldu. Hamdullah Erbil de ayrılanlar arasındaydı.

Diğer kesim Halkın Devrimci Öncüleri adını aldı.

Bu kesim de 1979'da bir ayrılık yaşadı ve Acilciler bir örgüt olarak o zaman ortaya çıktı.

Hamdullah Erbil henüz Acilciler diye bir örgüt kurulmadan bu örgütün önde gelen kadroları arasındaymış!

Gazete haberlerinden teori üretmeye kalkarsanız, olacağı budur!

Bu bile değildir çünkü 1976 sonunda örgütün henüz adı yoktu. İnönü Alpat'ın hatırlaması gerekir: Devrimci Yol bize X Grubu, 184'lükler (Türkiye Devriminin Acil Sorunları ilk basıldığında 184 sayfaydı), Yazıcılar gibi adlarla hitap ederdi.

Acilciler adı 1977'de silahlı eyleme geçildikten sonra Hürriyet gazetesi tarafından takıldı ve sonraki yıllarda ne yapsak bu isimden kurtulamadık. Sonunda da kabul ettik. Herkes öyle biliyor, ne yapalım!

Bir başka yanlış; Hamdullah Erbil henüz ismi bulunmayan örgütün 1976 yılındaki kadroları arasında sadece bölgesel olarak ön plandaydı, genelde böyle bir durumu yoktu.

Kanıtlanması zor değil: 1976 sonunda ayrılık olduğu zaman bizimle tartışan ve daha sonra Devrimci Savaş adlı grubu temsil edecek olan kişi, Hamdullah değildi. Maraşlı

da değildi, o ilin bulunduğu bölgeden de değildi. Bu arkadaş daha sonra bölgelerde ulaşabildiği kişilere gidip onları ikna etmeye çalıştı. Doğaldır, tabii ki öyle yapacak... Başarılı olabildiği söylenemez.

Maraş'ın dışında Hamdullah yoktu.

Daha sonra Devrimci Savaş içinde nasıl bir görevlendirme oldu, bilmiyorum. Ancak 1974-1976 döneminde Hamdullah merkezi bir kadro değildi.

Hamdullah Erbil'in TDAS'ın yazılmasıyla da herhangi bir ilgisi bulunmuyor.

İnönü Alpat devrimci hareketin genel özellikleri hakkındaki bilgisizliğini burada da gösteriyor. TDAS için "bir grup arkadaşıyla kaleme aldığı" belirlemesini yapıyor.

Hiçbir örgütün temel belgesi "bir grup kişi" tarafından yazılmamıştır.

Bunları tek kişi yazar. Yazarken doğal olarak çevresindekilerle tartışır, ama tek kişi yazar.

THKO'nun temel belgesi "Türkiye Devriminin Yolu" da böyledir, THKP-C'nin temel belgesi Kesintisiz Devrim II-III de...

İnönü Alpat'ın Hikmet Kıvılcımlı'nın bu konuyla ilgili olarak Mihri Belli'ye eleştirisini bulup okumasını öneririm. 1970 yılında yayınlanmıştı. Mihri Belli "teorinin birlikte kurulacağından" söz ediyordu; Kıvılcımlı ise "bunun tarihe uymadığını, böyle bir şeyin hiçbir zaman olmadığını, teorinin hep kişiler tarafından yapıldığını" rnekleriyle anlatıyordu.

Marx-Engels gibi yıllarda yakın iletişim içinde bulunmuş insanlar için bile durum böyledir. Birlikte yazılmış yapıt azdır. Çoğu yapıtı ayrı ayrı yazmışlardır.

Temel yapıt, Kapital ise Marx'ın eseridir.

İnönü Alpat eğer devrimci hareketin tarihi hakkında araştırma yapmak istiyorsa, çıkan eserleri izlemelidir.

Biz Ankara kökenli bir örgütüz. 1974-75 yılında Ankara'da önemli faaliyet gösteren THKP-C kökenli örgütlenmeler mutlaka bizden söz ederler. Devrimci Yol'un bu konuda sözlü tarihe dayanan dört kitabı yayınlandı, benzerini Kurtuluş da yapıyor; onları okuması gerekir.

Keza aynı dönem ODTÜ'de bulunan ve ayrı bir örgüt olmayı amaçlamayan ilk grup içinde bulunan Hakkı Yazıcı'nın anıları yayınlandı; onu da okumalıdır.

Orada kimler neleri yapmış, okuyabilir.

Hamdullah Erbil ile ilgili bölümü İnönü Alpat'ın kafasından yazdığını düşünmüyorum.

Üstünkörü bir araştırma yapmış, Hamdullah'ı tanıyan birkaç kişiden bazı şeyler duymuş ve bunları da gerçekmiş gibi üstelik kaynak da göstermeden aktarmış!

Bu çalışmalar için büyük çaba harcandığı açık ve bu çabanın ciddiye alınabilecek yapıtlar ortaya koymasını isteriz doğrusu...

Bilgi gerek, özen gerek, baştan savma iş yapmamak gerek...

5.10.2016

İNSAN NEDİR; YAPTIKLARIDIR!..

Facebook'a harcadığım zaman kısıtlı ve bu nedenle de bazen değişik çağrılara rastladığım oluyor. Rastladıklarım mutlaka çok daha fazladır. Geçen gün ihtiyarlarla ilgili tanıdığım iki kişinin bir yazısını bir de çağrısını okudum. Yaş olarak benden büyükler ama sonuçta hepimiz 70 ile başlayan yaşlar grubuna giriyoruz.

Yazıların içeriği bana yabancıydı. Birisi hepten boş vermiş görünüyordu ya da ben böyle anladım; diğeri ise daha mücadeleciydi ve kendisiyle yaklaşık aynı yaşta olanlara bir araya gelmek çağrısı yapıyordu.

Bu çağrının Türkiye gibi 60'lı yaşlarda hayatın bitmiş kabul edildiği bir toplumda fazla anlamı olduğunu sanmıyorum. İmza toplarsınız, Facebook'tan çağrılar yaparsınız ama bunların pek fonksiyonu olmaz. Performansları bitmiş ya da bitmeye yaklaşmış gibi görünüyor ve bu da içinde yaşanılan toplum açısından normaldir. 70'li yaşlardaki insanların bir araya gelebileceğini sanmıyorum; büyük çoğunluğunun gelecek için ne umudu bulunuyor, ne mücadele azmi ve ne de yapacakları konusunda programı...

Bu durumdaki insanlar –gençlerdeki örnekleri de az değildir- sadece konuşurlar ve gersi gelmez.

Yaşları ilerlemiş olanların yaşlılarla ilgili türlü çeşitli saptamalar karşısında kendilerini ispatlamak konumuna girmesini doğru bulmuyorum. Buna hiç gerek yok. Teorik ve pratik iş yapın, üretin; bir süre sonra yapılan iş konuşmaya başlar, size gerek kalmaz.

Hele şu “yerimizi gençlere verebiliriz” saptaması hepten içeriksizdir. Çoğumuzun bir kurumda ya da örgüt-

te yeri bulunmuyor. Yeri vermek için önce olması gerekir. Bazı yerleri ise istesenez bile veremezsiniz. Tarihinizi mi vereceksiniz; olmaz. Tecrübelerinizi, teorik düzeyinizi, gelecek planlarınızı ya da mevcut performansınızı mı vereceksiniz; istesenez de veremezsiniz.

Neyi vereceksiniz o zaman?

Yaşlılardan yer istemek –böyle bir yerleri olduğunda tabii- isteyenlerdeki çaresizliği gösterir. Bize kimse yer vermedi ve neden dolayı verecekti? Yerimizi kendimiz aldık ve bunun için de ya başkalarını itip yer açtık ya da yeni bir yer yarattık. Bizden yer isteyenlerde bu çap yok anlaşılan. Bu durumda istediğiniz yer –varsa eğer tabii- size verilse bile, orada duramazsınız, kısa sürede düşersiniz.

Doğru dürüst bilgi düzeyine sahip değilseniz, tecrübeniz yoksa ve şimdiye kadar görülebilir bir performansınız da bulunmuyorsa; istediğiniz kadar genç olun, ne olacak ki!

Kendimle sınırlı olarak konuşayım, yolumu sürdürmek için kimseden izin alacak değilim; kimseye bir şey kanıtlamaya da yönelmeyeceğim. İnsan, yaptıklarıdır. İddiası olan, yer isteyen, bir oranda performans göstermeli ve ondan sonra konuşmalıdır.

Birkaç yıl önce bir toplantıda “yer isteyen” bir tiple karşılaşmıştım. Derken araya başka sözler girdi, konu kaydı, yeniden de dönülmedi. Kafamda söyleyeceklerimi hazırlamıştım ama konuyu bir daha dönülmedi.

“Benden yer isteme. Israr edersen, yerimi bırakmadığım gibi seninkini de alırım.”

Neden olmasın ki?

Bilgi var, tecrübe var, zekâ var, yeniyi üretebilmek

var, kısacası performans iyi; bedende de sorun yok...

İnsan sadece kafasıyla ya da tarihiyle, tecrübeleriyle, bilgi birikimiyle değil, bedeniyle de yaşar. Bedenin 50'li yaşlardan başlayarak sürekli dış takviyeye (vitamin ve mineral) ihtiyacı vardır. İyi beslenmek önemlidir ve bunun yerini hiçbir takviye tutamaz ama 50'den sonra iyi beslenme yeterli değildir.

Sonuçta unutmayın; beden çökmüş ise, kafanızın ne kadar iyi olduğu o kadar da önemli değildir. İnsan yaptıklarıdır. Yapın ve bırakın yaptıklarınız konuşsun; size gerek yok...

25 Mart 2020

İNSANDAKİ SÜRGÜN

Aşağıdaki yazı 21 yıl önce Ekim 1996'da Almanya'da yayınlanan Özgür Politikagazetesinde yer aldı. Bu yazıya daha sonra değişik gazete ve dergilerde yayınlanmış 51 yazımın yer aldığı Bugüne Yolculuk kitabında yer verdim.

Uzun bir zaman geçti ama fazla şey değişmedi...

"26 Ekim Cumartesi gecesi Köln'de değişik bir toplantı yapıldı. Toplantı diyorsam, bildiğimiz politik toplantılardan değil. Konuşuldu, eğlenildi, ikili sohbetler yapıldı, anılar anlatıldı, yenilip-içildi. Almanya'da bulunan ve çeşitli tarihlerde Türkiye'deki cezaevlerinden kaçmış insanların bir araya geldiği bir toplantıydı bu. Çeşitli tarihlerde cezaevlerinde bulunmuş, kısa süre kaldığı için kaçmasına gerek kalmamış ya da uzun süre olmasına karşın kaçma olanağı bulamamış kişiler de vardı toplantıda. Bunlara böyle bir toplantıda bulunmak için gelmiş kişiler de eklendiğinde, 50-60 civarında bir sayı olmuştu. Köln Halkevi'nin yeri fazlasıyla doldu denilebilir. Toplantı sonunda masraflar çıktıktan sonra kalan para İsmail Beşikçi'ye gönderildi.

Toplantı (ya da adının ne olduğu önemli değildir) büyük bir dikkatle dinlenen firar öykülerini de içerdi. Bugün artık yaşamayan ortak tanıdıklar çıktı. Kimisi idam edilmiş, kimisi çatışmada ölmüş... Bazen hüzünlenip bazen gülündü.

Bu toplantının kişi olarak da oldukça yararlı olduğunu belirtmeliyim. Bir süredir anlamakta ciddi olarak zorlandığım bazı konuları daha iyi anlamama yardımcı oldu. Konu ve soru şuydu: Bir insan daha elli yaşına bile gelmeden nasıl büyük oranda geçmişle yaşamaya başlar?

Nasıl gelecekte büyük beklentileri (genelde ve kendisine yönelik olarak) kalmaz? Bunu Türkiye devrimci hareketinin eski denilebilecek başka insanlarında da gördüm, bazılarının yazdıklarını okudum, açıkça söylenirse de aynısı vardı.

Bu insanlar son derece zor bir hayat yaşadılar. Aslında bu bile o hayatı tanımlamada eksik kalır. Andre Malraux'nun İnsanlık Durumu adlı romanında bir cümle vardır: 'Altmış yaşındaydı ve anılarını mezarlar dolduruyordu.' Bu durum bu insanlar için 25-30 yaşlarındaiken oldu. Kendiniz rastlantıların bir araya gelmesi sonucu yaşıyorsunuz, aynı ya da farklı örgütlerden tanıdığınız çok sayıda insan ise artık yaşamıyor. İyi devrimciler derin duygulara sahiptir ve bu kadar ölünün bir insanı kuvvetle etkilemesi mümkün değildir.

Sorun da burada başlıyor. Rastlantı sonucu yaşamak, ölen arkadaşlar, anılar, öfke, hüzün; bunlar kaybolamaz, ama ağırlıkla bunlarla da yaşanmaz. Bu insanlar, daha bu yaşlarında bile, iki hatta üç insanın hayatını yaşamışlar. Dolu hatta aşırı dolu bir hayatları olmuş. Bu doluluğun insanda önemli bir gerilim yaratmaması mümkün değildir. Bu gerilime Türkiye'ye gidememenin üzüntüsünü de eklemek gerekir. Sık sık yapılan 'açık hapisane Almanya' tanımlaması bunu göstermektedir. Gidilebilseydi ne olurdu, diye de sorulabilir. Bence psikolojik durum daha da kötü olurdu. Hemen her şey değişmiş. Eski insanlar kaybolmuşlar, ya köşelerine çekilip bırakmışlar ya da köşe dönmek peşindedir. Büyük bir depolitizasyon ve çöküntü var. Türkiye için devrimci mücadele eski gücünün çok gerisinde. Her zaman görülebilecek türden bir gerileme değil bu, büyük bir çürüme var. Bu kadar mücadele ve ölüden sonra buraya geldik, geçecek kuşkusuz, ama varolduğu süre içinde kişiyi şiddetle etkilememesi mümkün değildir.

Toplantının bir bölümünde zorlandığımı açıkça söylemeliyim. Oradaki psikolojiye uyamıyordum. Sonra düşündüm: Bazı olaylar çok geride kaldı ve ben unuttum mu? Değil, bunlar hayatımızın ayrılmaz bir parçasıdır ve unutulmaları da mümkün değildir. Duygusuz bir insan mı oldum, o da değil. Nedir o zaman? Kısa bir dönem için bile olsa yoğunlaşmış hüznün neden olmuyor?

Daha sonra anlayabiliyor insan. Bu aslında sürgünde yaşamak zorunda kalmış bütün Türkiyeli devrimcilerin yaşadığı sonuçtur. Yıllardır başka bir ülkede yaşamak zorundasınız ve soru şudur: Ağırlıkla anılarınız ve eski özlemlerinizle mi yaşayacaksınız yoksa bulunduğunuz yerde kendinize yeni bir alan mı açacaksınız? Zaman geçirmek ya da uğraşacak bir iş bulmak için değil, hayatınızı doldurabilecek bir alan. Bu alan ağırlıkla Türkiye ile de ilgili olabilir ve zaten insanın hayatının bu kadar önemli bir bölümünü kapsayan dönemi büyük oranda silmesi mümkün değildir. Sonuçta, zorunlu geçiş dönemi dışında kalan yaklaşık on yıl içinde, eski hayatınıza yeni bir hayat daha eklersiniz. Bu hayat eskiyi yok etmez, ama artık ağırlıkla eskiyle yaşamaz olursunuz. Eski tek değildir artık, daha geniş bir alanda kendi yerine oturur. O zaman insan daha iyi bir geçmiş istemekle kalmaz, daha iyi bugünü ve geleceği de ister. Hatta ağır basan sonrakilerdir.

Söylenmesi kolay, yapılması zor. Avrupa ülkelerindeki Türkiyeli bir devrimcinin kendisini Türkiye solunun bilinen çevresiyle sınırlı tutmaması gerekir. Acı ama gerçektir, o çevrenin insana sıkıntı, kendini tekrarlama ve çürümenin ötesinde verebileceği fazla bir şey yoktur. Hayat geniştir ve sol, (iyi ki) örgütlü sol çevreden ibaret değildir.

12 Eylül darbesinin bu ülkeye, bu ülkenin insanına ve devrimcilerine yaptığı en büyük kötülük, ağır baskının hemen her çeşidi değildir. Zor dayanılsa, büyük bir

acı verse bile gelir ve geçer. Kolay geçmeyen, geleceğin yıkılmasıdır. Bugünde yaşanacak bir şey bulamayan (ya da bugünün sığılığında uzaklaşmak isteyen) insanın dünde yaşamaya başlamasıdır. Bunun geçmesi hiç de kolay değildir.

Sürgün insanın kendisindedir, yaşadığı ülkede değil. Sürgünden kurtulmak istiyorsan önce içindeki sürgünden çıkacaksın ve ancak o zaman sürgünde, sürgünde değilmiş gibi yaşamaya başlayacaksın. Tümüyle değil, bu olmaz da, ama ağırlıkla. Nereye giderse gitsin kendini de götüren insan, sürülebilir, yeter ki o da kendisini sürmesin.”

(Özgür Politika, 28 Ekim 1996)

22.11.2017

İNSANI BU DURUMA DÜŞÜRMEK GEREKİ..

1979 yılı yaz aylarında Selimiye Askeri Cezaevi'nde-
deyken THKP-C (Eylem Birliği) adlı örgütten epeyce kişi
tutukluydu. Sayılarını kesin hatırlamıyorum ama en az
on kişiydiler. Sorumluları Mustafa Hilmi Begümcan ola-
rak görünüyordu. Askeri olarak önemli eylemler yapmış
bir örgüttü. İzmit Tütünçiftlik'te yapılan eylem PKK'nin
1984'teki Eruh baskınından önce gerçekleşen ilk kasaba
baskınıdır. Aynı örgüt Antep cezaevini basarak kendile-
rinden iki tutukluyu kaçırmıştı.

Teorik olarak anlaşılamadık. Eylem Birliği ve aynı ha-
pishanede yine on civarında insanı tutuklu olan THKP-C
Savaşçıları adlı örgütten olanlar bizi pek sevmezlerdi. Bir
kere istekleri üzerine büyük bir tartışma toplantısı yapıp
THKP-C'yi tartışmıştık ve sonuçta cevap veremez duruma
gelmişlerdi. Eylem Birliği'nden olanlar bir ara fırsatını bu-
lup saldırdılar, birkaç darbe aldım. Sonra ilişkimiz kesildi.

Buradan Sağmalcılar'a gittik ve biz kaçınca arkamız-
dan epeyce bozulmuşlar.

İbrahim Yalçın bana bize saldıranlardan iki kişinin
daha sonra itirafçı olduğunu (Tevfik Safran ve Necdet
Atılğan), Muharrem Kaya ile birlikte tek tip elbiselerini
parçalayıp mahkemeye yarı çıplak giderken bunların "Siz
hâlâ devrimci misiniz?.." diye kendilerine küfürler savur-
duklarını anlatmıştı.

İbrahim tahliye olduktan sonra sol bir partinin -sa-
nırım ÖDP- İstanbul'daki yerine birkaç arkadaşıyla gitmiş.
"Bir baktım, Begümcan orada ve çaycılık yapıyor. Moralim
bozuldu. Çay isteyeceğim ama utanıyorum. Arada bir 'çay
paralarını unutmayalım' deyince iyice moralim bozulu-

yordu. Kalkıp gittim.”

İnsan geçimini sağlamak için şu veya bu işi yapmak zorunda kalabilir, hele de yıllarca hapiste kalıp tahliye olunca... Begümcan'ın durumu ise farklıydı. Daha sonra kendisine “Sana başka iş bulalım” diye teklif edildiğini ama kabul etmediğini duymuştum. Tam olarak demiş ki: “Burada mutluyum” ve daha önemlisi eklemiş, “Çok kırlıdım!”

Eylem Birliği'nin iç yapısını ve aralarındaki sorunları bilmiyorum, zaten bağımız da yok sayılırdı. Yakalanmaların faturasının Begümcan'a çıkarıldığını duymuştum; ne kadar doğrudur bilmiyorum ama Selimiye'de iken bile aralarında bu yönde sorunlar olduğu belli oluyordu.

Begümcan daha sonra ne yaptı, onu da bilmiyorum.

Bilinçli bir ihanet söz konusu olmadığı sürece insanların bu duruma düşürmemek gerekir. Türkiye toplumu insan harcama makinesidir ve bu özellik sola da geçmiştir. Kimisi yıkılır ya da çok kırılır, ancak az sayıda kişi ayakta kalır ya da yıkılsa bile yeniden kalkmasını becerir.

İbrahim de hapisanede bu arkadaşlar arasındaki sorunları biliyordu ama buna rağmen Begümcan'ı çaycılık yaparken görünce morali bozulmuş. Bir örgütün ön plandaki bir kadrosunun bu duruma düşmemesi gerekirdi. Geçici olarak olabilir ama daha kötüsü Begümcan'ın “çok kırıldım” duygusuna sahip olmasıydı.

Bu örgütün iç ilişkileri ve sorunları hakkında –dışarıya yansıyanlar dışında- bilgi sahibi değilim, ama ne olursa olsun bilinçli bir ihanet söz konusu olmadığı sürece insanların bu duruma düşürmemek gerekir. İster hareketin yöneticisi durumunda olsun, isterse olmasın...

1.4.2017

İNSANIN OLDUĞU YERDE ÖRGÜTLENME DE OLUR

Almanya’da ve genel olarak Avrupa ülkelerinde geçirdiğim yıllar içinde beni özellikle şaşırtan insanların farklı olanı, yeni olanı öğrenmemek konusundaki inatları oldu. Bunun için kendilerine gerekçe bulmakta zorlanmıyorlardı, sonuçta insan arayınca gerekçe de buluyor. Yıllarca sonra bu inadın esas olarak korkudan kaynaklandığını anlayacaktım. Değişmekten duyulan korkudan...

Suriye’de kaldığım 1981 başındaki dört ay içinde “Avrupa insanı çürütür” söylemi yeni başlamıştı. O zaman da bunu anlamamıştım. Çürüyecek olan her yerde çürüyordu. Sonraki yıllarda birkaç kere Şam’a gidip geldim. Bu ülkede kalan Türkiyeli devrimciler arasındaki çürüme kokusu artık duyulabilecek kadar ortaya çıkmıştı. Yıllarca Avrupa hakkında söylemediği sözü bırakmayanları bir süre sonra Paris’te iltica başvurusu yaparken görmek mümkündü. Doğrusunu yapıyorlardı. Suriye’de sadece çürünürdü çünkü yapacak şey yoktu. Bu insanlar –Kürtler hariç- Türkiye’ye de dönemezlerdi çünkü aranıyorlardı ve döndüklerinde kendilerine yardımcı olabilecek örgütsel yapı kalmamıştı. Aylarca askeri eğitim gören insanlar bile böyle bir yapı olmadan Türkiye’ye gitselerdi ya kısa sürede yakalanırlar ya da öldürülürlerdi. Silahlı olarak dağlarda dolaşmakla bir şey olmaz. Güçlü olmasa bile dayanılacak örgütsel yapı gerekiyordu.

Bu şekilde dönenler olmadı değil ve beklendiği gibi çabuk yakalandılar. Bir bölümü ise giderken ihbar edilmişti; normal çünkü MİT Suriye’de neredeyse cirit atıyordu.

1983’te Şam’a gittiğimde Teslim Töre’nin ilginç bir sorusuyla karşılaşacaktım. Almanya örgütlenmesi yeni

sayılırdı ama farklı bir yol tuttuğumuz görülebiliyordu. Şunu sordu: “Buradan oraya giden üyeler ve taraftarlar var. Bunları önceden tanıyoruz. Ama siz orada yeni insanlar örgütleyebiliyorsunuz, bu nasıl oluyor?”

Anlatması zordu. İnsanın olduğu yerde, örgütlenme de olur; şöyle veya böyle ama olur. Türkiye’deki faaliyetin propagandasıyla Avrupa’da yapabileceğiniz örgütlenme sınırlıdır; yaşanılan yerin şartlarını öne çıkarmak gerekir.

Anlattım ama Avrupa yabancı bir yerdi, anlaşılabilmesini sanmıyorum.

Bu belirleme bugün hemen herkese normal gelebilir ama 1980’li yılların başlarında inanılmaz derecede radikal bir tutum sayılıyordu. Avrupa’da çürümemek, kaybolmamak adına dil öğrenmeyi reddedenleri bile gördük. Bugün size garip gelebilir ama o yıllarda yaygın bir tutumdur.

Buna yaşanılan zorlukları da eklemek gerekir. İlk yabancı dili öğrenmek zordur. Avrupa’ya iyi İngilizce bilerek gelmem büyük avantajdı ve ODTÜ’deki ilk yılımda bu dili öğrenirken başlangıçta hayli zorlanmıştım. Dil öğrenmek için çaba harcayan insanlar yok değildi ama çabaları genellikle bu zorluğun aşılmasında yeterli olmuyordu. Bir yandan politik faaliyet yürüt, bir yandan sürekli Türkçe konuşanlarla ilişkin olsun, ardından da yaşadığın ülkenin dilini öğren; zor iş.

Mehmet Karaca ile ilgili bir anekdot anlatayım. Kendisi Fransızca öğrenmek için ciddi çaba içindeydi ve toplantılarda sohbet ederken kendisi gibi sendikacılara kızardı: “Türkiye’ye dönünce bize bir dili öğrenmeyi beceremediniz” diyecekler derdi. İlticası kabul edilenler için düzenlenen Fransızca kursuna da devam ediyordu, belirli bir ilerleme de sağlamıştı ama bir türlü konuşamıyordu. İlk yabancı dil için normal bir durum aslında...

Bir gün “Pratiğim yok, onun için konuşamıyorum”

diye düşünür. Tren garına gider. Önüne çıkan ilk adama, Mösyö, der, Fransızca konuşuyor musunuz? diye sorar. Adam da “Herhalde, burası Fransa öyle değil mi?” der.

İnsanlar bunu anlatıp gülerken aslında kendi durumlarına da gülüyorlardı.

Bu insanları kınamak mümkün değildir. Çaba harcadılar ama yeterince olmadı. İngilizce her yerde geçtiği için hiç dilsiz kalmadım. Fransızca’yı düzenli gitmememe rağmen kursta bir ayda günlük konuşma düzeyinde öğrendim, Almanca’yı ise seveemediğim için yıllarca öğrenemedim. İngilizce bilmem engel oldu da diyebilirim. Yine kursa gittim, sınavları geçtim, günlük gazete okuyabiliyordum, söyleneni anlıyordum ama konuşamıyordum ve bu durum yıllarca sürecekti.

Aşırı bir örnek vereceğim. Bir arkadaş Almanya’da altı ay günde beş saat kursa gitmiş ve neredeyse hiç Almanca öğrenmemişti. Bu işi nasıl becerdiğini sordum, insan sadece dinlese bile bir şeyler öğrenirdi. “Kafa başka yerde olunca öğrenilmiyor” demişti ve haklıydı.

Türkiye’de büyük şehir hayatından gelmiyorsanız, hangi ülke olursa olsun Avrupa zordu.

Yıllarca Avrupa’nın kendine özgü şartlarının olduğu, Türkiye’deki örgütsel çalışmanın uzantısı olmaması gerektiği konusunda kavga vermek zorunda kaldım. İnsanlar buldukları yerde hiçbir şey yapmamanın gerekçesini “Avrupa’da devrimcilik yapılmaz” olarak buluyordu.

İnsanın olduğu yerde örgütlenme de olur, bütün mesele uygun yolu bulmaktır. Kolay değildi ama bulmaya niyetiniz yoksa zaten baştan kaybetmişsiniz demektir.

Amerika’yı yeniden keşfetmek gerekmezdi ve bu nedenle de bunu yapabilenlere bakmak gerekirdi. 12 Eylül

sonrasında TKP'nin en güçlü örgütü Batı Almanya'da idi. Durumu biraz inceleyince hayretle DKP (Almanya Komünist Partisi) ile ilişkilerinin onlara pek katkı sağlamadığını görecektim. O yıllarda "buradaki insanlar göçmendir" belirlemesini onlardan ve bizden başka kullanan yoktu. Siyasi mülteciler bu belirlemeyi şiddetle reddediyordu: biz göçmen değil devrimciyiz! Ne ilgisi var, diye sorabilirsiniz ama o yıllarda böyleydi.

"Bu ülkelere 1960'lı yıllarda gelmiş ve genellikle işçi olarak çalışan insanlar burada kalıcıdır" belirlemesi de o yıllarda radikal bir tespitti. Bugün çok normal gelebilir ama o yıllarda -durum ortada olmasına rağmen- genellikle kabul edilmiyordu.

Böyle konularda insanları tartışarak ikna etmek genellikle mümkün değildi ama başarıyı görünce seslerini daha az çıkarmak zorunda kalıyorlardı.

Daha iyi bir kadromuz olsaydı, Yazın Dergisi ile yaladığımızı imkanı daha iyi değerlendirebilirdik. Bu derginin büyük etkisi oldu ve bu etkiyi örgüte kaç kişinin katıldığı çerçevesinde görmemek gerekir. Özellikle Almanya'daki yazar ve aydın çevresinde büyük etkisi oldu ama bunu değerlendirebilecek insan sayımız çok azdı.

Mesela Türkiye'de Aziz Nesin'in öncülük yaptığı kampanya çerçevesinde Aydınlarla Dayanışma Girişimi vardı. İlk toplantısında hemen yürütme benzeri organında yer alacaktım. Onların alanında yetkin olabiliyorsanız, mesele yoktu. Bu tür faaliyetler Marx-Engels-Lenin'den alıntılar yapılarak yürütülmez. Bunlar da devrimci insanlardı ama o faaliyetten anlamanız ve somut katkı yapabilmeniz gerekiyordu.

Bu ülkelerde başarılı faaliyet yürütmek istiyorsanız, burada yetişen kadroya dayanmanız gerekir; sadece siyasi mültecilerle bu iş yürümez. O dönem için oldukça ra-

dikal bir tespitti ve bu konuda sağlanan başarıya rağmen insanların ikna olması zordu.

Reel sosyalizmin ozlerek tarihe karışmasının ardından sosyalist teorinin gözden geçirilmesi ve değiştirilmesi konusunda rastlanan bağnazlığı bu nedenle şaşırtıcı bulmadım. Temelinde değişmek ve kendini yeniden üretmek çekincesi yatıyor. Bu nedenle hareket tarzım çok sayıda köşede kaynayan dünyadaki gelişmelerin bilinen teoriye nasıl uymadığını göstermeye özel ağırlık vermek oldu.

Sınıf mücadelesi, işçi sınıfı gibi belirlemeler çok geneldir ve içerikleri 30 yıl öncesindeki gibi değildir. Aynı belirlemelerden insanlar artan oranda farklı şeyler anlıyorlar.

Baksanıza, Türkiye'nin konumunun 1990 sonrasında değiştiğini, artık yeni sömürge olarak nitelendirilemeyeceğini, alt emperyalist kapsamına girdiğini, silah sanayisi kurduğunu, evre ülkelerde yayıldığını, Afrika'da yapılan yatırımlar bakımından en büyük beş ülke arasında bulunduğunu (Bkz. Küresel İç Savaş ve Türkiye) görmemek için neler yapıyor.

Olsun, gerçek sürekli olarak kafanıza vuracaktır.

Ekonomik durum mu kötüdür? Bununla ne ilgisi var ki?

Hindistan dünya çapındaki etkinliği tartışılamayacak kadar açık olan bir ülkedir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ilerde genişlerse eğer, Almanya ile birlikte ilk aday ülkedir. Nükleer güçtür ve dünya ticaret yollarının geçtiği Hint Okyanusu'nu denetlemektedir.

Aynı durum İran için de geçerlidir. Ortadoğu'da yayılması Türkiye'den fazladır.

Bu ülkelerde yoksulluk o derecededir ki –özellikle Hindistan’da- Türkiye sosyal refah devleti bile sayılabilir.

Dünyaya biraz daha fazla bakmak gerek. Bu dünya eskiden Batı Avrupa ve ABD idi ama şimdi Hindistan, Güney Afrika, Brezilya ve şaşıracaksınız ama Türkiye de bunlara katıldı. Ve biliyor musunuz, bunu söylemenin AKP yandaşlığıyla ilgisi yoktur. Var olanı değiştirebilmek için önce onu bilmek gerekir.

Yanlış biliyorsanız, değiştirme şansınız yoktur.

3 Haziran 2020

İNSANLAR NASIL YAŞATILIR?..

Nisan ayının son gününde yapılan Paris'teki İbrahim Yalçın'ı anma toplantısındaki konuşmada üzerinde durduğum birkaç konu vardı.

Birincisi: Anmaların yapılması, tamam, ama hayatını kaybeden yoldaşlarımızın yaşatılması esas olarak onların adlarının yakından ilgili olduğu bir ismin yaşamasıyla ilgilidir. İki örnek verilebilir: Yüksel Eriş unutulmuştu, İstanbul Feriköy'de bir mezarda yatıyordu. 2008-2013 arasında kamuoyuna açık olarak süren -devrimci kamuoyu demiyorum çünkü devrimciler dışında epeyce izleyen vardı- Acilciler'in tarihiyle ilgili yayın, Yüksel Eriş'i güncelleştirdi. Kendisini unutmüş olanlar hatırlayıp mezarını ziyarete başladılar. Adına yapılan blog <http://yukseleris.blogspot.com> büyük ilgi gördü.

Aynı süreçte mezarı bile olmayan, İstanbul'un bir köşesindeki kimsesizler mezarlığında gömülü bulunan Nebil Rahuma hatırlandı. <http://nebilrahuma-tarih.blogspot.com> olağanüstü ilgi gördü.

Belirtmek gerekir: elektronik medyada yayın yapan çok sayıda site ve blog bulunuyor. İnsanlar sizi neden okusun? Yeni şeyler söylüyorsanız, bir tarihi araştırıp gerçeği ortaya çıkarıyorsanız sizi izlerler; bilinenleri tekrarlıyorsanız neden okusunlar?

Genelleme yaparsak şöyle denilebilir: belirli kavramlar, isimler vardır. Bazı insanların ismi de bunlarla yakından ilgilidir. O isimler ve kavramlar yaşadıkları sürece, onunla yakından ilgili kişiler de -çoktan ölmüş bile olsalar- yaşarlar.

Deniz Gezmiş devrimci hareketin en tanınmış ismidir. Deniz Gezmiş ismi tarihimizde sürekli varolmuş “ulusal bağımsızlık” kavramıyla yakından ilgilidir. Bu kavramı farklı yorumlayabilirsiniz, olabilir, ama devrimcilerin ötesinde CHP’liler ve hatta MHP’lilerin bir bölümü tarafından bile sevilen Deniz Gezmiş’in adı farklı yorumlara konu da olsa bu kavramla ilişkisi nedeniyle idamından 45 yıl sonra bile günceldir. Güncelliği sosyalistleri fazlasıyla aşan boyuttadır.

Mahir Çayan da tanınmış bir isimdir ve Mahir denilince öncelikle belirli kavramlar akla gelir: öncü savaşı, üçüncü bunalım dönemi, oligarşi gibi...

Acilciler’in sosyalist hareketin tarihinde açık bir izi bulunduğu sürekli yeniden görülüyor. Değişik örgütlerden insanlar bazen kolektif bazen bireysel olarak tarihlerini yazıyorlar; iyi bir iş yapıyorlar. 1975 yılında Ankara’da faaliyet gösterip de Acilciler’den söz etmemek mümkün değildir. Kimisi şöyle kimisi böyle değerlendirebilir ama söz edilir.

Şunu belirtmek gerekir: bu tarihi gereğince yansıtabildiğimizi söyleyemeyiz. Epeyce iş yapıldı ama halen ciddi eksiklerimiz bulunuyor. Mesela toplantıda Haydar Yılmaz 1977 1 Mayıs’ında devrimci örgütler arasındaki sürtüşmede silahların nasıl patladığını anlattı. Canlı şahit, olay yerindeymişler. Bizim bunu birkaç yıl önce, 1 Mayıs 1977 yoğun olarak tartışılırken gündeme getirmemiz gerekirdi. Aydınlatıcı olur, konuyla ilgili tartışmalara katkı sağlardı.

Politikada ne yaptığınız kadar, bunu ne zaman yaptığınız da önemlidir.

Keza 12 Eylül sonrasındaki yıllarda Mamak’taki iki Acilci’nin –Halil Güven, Haydar Yılmaz- gösterdiği büyük direnişi de yeterince aktarabildiğimiz söylenemez. O

dönemin Mamak'ını anlatmak, olayları anlatmak değildir. Bunları çok kişi anlattı ve aşağı yukarı aynıdır. Bizim farklı bir yöntemle anlatmamız gerekirdi. Burada sorun “biz direndik, siz direnmediniz” meselesinin ötesindedir. Zamanın genel psikolojisi neydi ve biz buna nasıl karşı durduk?

12 Eylül sonrasında hapishanelerde büyük direniş sergilendi ve ne acıdır ki bu direnişi bütünsel olarak anlatan tarihsel bir inceleme yoktur. Bazı örgütler kendi tarihlerini –onu da abartarak- aktarmakla yetinmiştir.

Biz bu tür önemli işleri yapabilecek insanlarız. Tek başımıza olması şart değil; konunun önemini gösterebilir, başkalarını da attığımız adımlarla teşvik edebirdik.

Konuşmamda bizimle ilgili olarak başka bir örgüt tarafından yapılmış tarife atıfta bulundum, ama önce biraz bilgi:

THKP-C (Eylem Birliği) adlı örgüt yıllar önce varlığını sona erdirdi. Önemli askeri eylemler gerçekleştirmiş olan bu örgütün öne çıkan bir özelliği de polisle girdikleri uzun silahlı çatışmalardı.

Tarif şöyleydi: “Eylem Birlikçinin yüreğine, Acilcinin kafasına sahip olmak gerekir.”

Türkiye Devriminin Acil Sorunları (TDAS) 'ın yayınlanmasından 30 yıl sonra “1975-80 dönemindeki devrimci hareketten geleceğe kalan önemli bir yapıt” olarak değerlendirilmesi, öncelikle kitabın emperyalizm bölümüyle ilgiliydi. Bu analiz TDAS'ın yayınlanmasından 40 yıl sonra çıkan 40 Yıl Sonra TDAS kitabıyla güncellendi.

Teorik olarak bakıldığında bugün de benzer bir konumumuz bulunuyor, sadece konu değişmiştir ama konum aynıdır.

1975'te dünya çapında sosyalist hareketin önemli konuları arasında emperyalizm analizi yer alıyordu. Konuyla ilgili yapılan çok sayıda makale ve genellikle İngilizce olarak yayınlanan kitaplar vardı. TDAS'ta bu kitaplara referans verilmiştir.

Bugün ise önümüzdeki önemli sorunlardan bir tanesi, yaşanmış sosyalizm deneyinin değerlendirilmesi ve geleceğin sosyalizmi için sonuçlar çıkarılmasıdır.

Dünyanın her tarafında tartışılan bir konu ve genel zelliğimize uygun olarak bizdeki sosyalist hareket geriden geliyor.

Bu konuda oldukça yeterliyiz.

Arkadaşlarımızın özellikle bu konuda okuması, kendisini geliştirmesi gerekiyor.

Türkçede yaşanmış sosyalizmin tarihiyle ilgili –bil-diğim kadarıyla- doğru dürüst eviri kitap bulunmuyor. İngilizce ve Almancada bol miktarda bulunuyor, bilmediğim Fransızcada da mutlaka vardır.

Bu durum 1970'lı yıllarda pek farklı değildi. ndeki konulardan bir tanesi emperyalizm idi ama Türkçede doğru dürüst eviri eser çok azdı. TDAS'ta bu nedenle İngilizceden çevrilerek yapılan alıntılar fazladır.

Türkçede bugünün konusuyla ilgili pek bir şey bulunmuyor ama 1970-75'te de o günün konusuyla ilgili olarak durum aynıydı.

Reel sosyalizmin tarihi konusunda olabildiğince okumak ve kafa yormak için zemin vardır. Yabancı bir dili bilinler için bu imkan fazladır ama kitap okuyacak kadar bilmeyenler için de sıfır düzeyinde değildir.

Bir konuyu tartışabilmek için bilmek gerekir.

Sosyalist harekette “emperyalizm” denildi mi öncelikle adımız akla gelirdi. Bu konuyu da geliştirdik ama daha yapılması gerekenler bulunuyor. Emperyalizm 40 yıl sonra da eskisinin aynısı değildir.

Buna “reel sosyalizm tarihi ve sonuçları” konusunu da ekleyebilecek miyiz, bakalım göreceğiz.

Bir isim yaşadığı sürece, onunla yakından ilgili olduğu bilinen isimler de –hayatta olmasalar bile- yaşamayı sürdürür.

1.5.2017

İNSANLAR NEDEN AVRUPA'YA GİDİYOR?..

Türkiye'den değişik Avrupa ülkelerine yönelik politik göç son bir yılda katlanarak arttı ve bu artış halen devam ediyor. Gelenlerin kesin sayısı bilinmiyor ama az değil... Bunları üç bölüme ayırmak mümkündür:

İlk bölümünü eğitimli sol siyasiler oluşturuyor. Bu arkadaşlar "barış bildirisi"ne imza attıkları için üniversitedeki görevlerinden atılmışlar ve haklarında da dava açılmış, bu nedenle gelmişler. Bir bölümü iltica etmiş, bir bölümü ise iki yıllık burs bulmuş. Şimdilik iltica etmesine gerek bulunmuyor, iki yıl sonra duruma yeniden bakacaklar...

Bu arkadaşların özellikle Almanya'da kolayca iltica aldıklarını belirtmek gerek. Kimseyi teşvik etmek için değil, gerçek durum böyle olduğu için söylüyorum. Son olarak yıllardan beri tanıdığım bir öğretim üyesi altı aydan az sürede iltica başvurusuna olumlu cevap aldı.

İkinci bölümü, Fettullahçılar oluşturuyor, konumuz bunlar değildir.

Üçüncü bölümü ise değişik nedenlerle ülkeyi terk edenler oluşturuyor. Bunlar sol görüşlü değiller ama ülkede artık yaşayamayacaklarını düşünüyorlar. Son birkaç yıldır Türkiye'den gelen bu kategorideki insanların en çok yerleştiği kent Barcelona'dır.

Konumuz birinci kategoriye girenlerdir.

Bugün Sendika Org'da Önder Özdemir imzasıyla ve "Avrupa'daki siyasal mülteciler: Giden nereye gidiyor?" başlıklı bir yazı yer aldı. 20-25 yıldır bildiğimiz görüşleri tekrarlamakla birlikte bu yazı üzerinde durmak istiyo-

rum.

Yazının özü aşağıdaki belirlemede yatıyor denilebilir:

“Mücadeleden ümidini kesen, kendisini çaresiz ve işe yaramaz hisseden, kavganın kaybedildiği duygusu içinde kendisine ve ailesine “güvenli bir sığınak” arayan insanlar giderek artıyor. Bunların bir kısmı Avrupa’nın çeşitli ülkelerine iltica ediyor. İltica edemeyenler de “laik-demokrat kaleler” olan Ege ve Akdeniz’in sahil kentlerine yerleşiyorlar. Hal böyle iken “Biz çoğunluğuz, haklıyız ve mücadele etmeliyiz” diyerek kavgayı sürdürmeyi seçenler var.”

Yazıyı yazan arkadaş ulusal karakterimiz olan “biriyle ilgili olgular arasında bağlantı kuramamak” özelliğini sergiliyor. Mücadele kendi kendine yürümediğine, değişik örgütler aracılığıyla yürüdüğüne göre; “mücadeleden umudu kesmek” , aynı zamanda sosyalist soldan da umudu kesmek anlamına geliyor. Giden ya da gitmek için yollar arayan insanlar sosyalist örgütleri güvenilir, inandırıcı, gelişme potansiyeli olan yapılar olarak görmüyorlar. Onlardan umudu kesmişler... Kesmeselerdi ülkeden gitmek için bu kadar çaba göstermezlerdi.

Buraya gelen değişik insanlarla konuştum ve tamamına yakını benzer görüşe sahipti: kendilerini sosyalist olarak görüyorlardı, barış bildirisine imza atmışlardı ama sosyalist örgütler hiç iyi durumda değildi. Sürekli aynı şeyleri söyleyip sürekli aynı şeyleri yaparak yerlerinde sayıyorlardı, kendilerini bir türlü yeniden üretmiyorlardı.

Sol ya da sola yakın insanlar ülke dışına gidiyorsa, sosyalist solun sorumluluğu biraz da kendisinde araması gerekir.

Yıllardan beri Türkiye’ye gidip gelen çok sayıda sol insan bulunuyor. Ülkede solun durumunu sorduğunuzda

hemen hepsinin cevabı aynıdır: birkaç büyük kentte dar alanlara sıkışmışlar, aynı şeyleri söyleyip aynı şeyleri yapıyorlar.

Diyelim 25 yıl önceki imkanlarla bu kadar bilgi sahibi olunamayabilirdi ama durum artık böyle değildir. Kim nerede ne yapıyor ya da yapmış, biliniyor.

Kimseyi küçümseyecek değilim ama kendiniz dışındakilerin pek duymadığı basın açıklamaları yapmayı, Ankara'da Yüksel Caddesi'nde İstanbul'da Kadıköy Meydanı'nda eylem yapmayı, bunun için gözaltında biraz kalıp çıkmayı "büyük mücadele" diye sunmayın. Avrupa ülkelerine gelen insanlar arkalarında 15-20 yıllık muhtemel hapis cezasını bırakarak geliyorlar.

Önder Özdemir son beş yılda gelip iltica eden bir bölüm insanla söyleşi de yapmış ama söylenenlerin önemli bölümünü garip bulduğumu belirtmem gerekiyor.

Bir kere önceden bilgi sahibi olmadan Avrupa ülkelere gelen yok denilecek kadar azdır. Hemen herkesin bu ülkelerde yaşayan tanıdıkları bulunuyor ya da Türkiye'deki arkadaşlarının tanıdığı bulunuyor. Gelmeden önce ayrıntılı bilgi sahibi oluyorlar. Yeni gelenler iltica yasalarındaki değişiklikleri benden iyi biliyorlar, bunu belirtiyim.

Hiç bilgi edinmeden gelenin bu nedenle aklından biraz şüphe etmek gerekir. 20-25 yıl önce neyse ama aynı durum şimdi geçerli değildir.

Türkiye'de köyden büyük kente gelen insanlar bile yabancılaşma ve uyum sorunu çektiğine, geride bıraktıklarını özlediğine göre; bambaşka bir ülkeye ve kültüre gidenlerin de bu duygulara sahip olması normal değil midir?

Mülteci olmak önceki hayatına arkanı dönmek demektir. Hayata yeniden başlamak, kendini yeniden üret-

mek demektir. Türkiye’de iyi eğitim almış olabilirsiniz ama bu eğitim Avrupa ülkelerinde işe yaramayabilir. Bir ülkede üniversite bitirmiş olmak başka bir ülkenin o diplomayı tanıyacağı anlamına gelmez.

Türkiye’de tıp fakültesini bitiren ve doktorluk yapmış arkadaşlarım vardı. Burada eğitimleri yeterli bulunmadığı için doktorluk yapabilir izni alamadılar. Bir bölümü birkaç yıl okuyup değişik kurslara da devam ettikten sonra doktorluk izni alabildi.

Avrupa ülkelerinde çok sayıda diplomalı işsiz bulunuyor. Ya da insanlar eğitimleriyle pek de ilgili olmayan bir alanda iş buldukları için çalışıyorlar. Teknisyenin her çeşidine ise acayip iş bulunuyor. Mesela Almanya’da bu konuda ciddi eleman açığı var. Yarım milyon Suriyeliyi alıp bunların bir bölümünü hemen teknik okullara boşuna göndermediler.

Mülteci oluyorsanız, kendinizi buna mecbur görüyorsanız, eski hayatınızı arkada bırakıyorsunuz demektir. Bunun da sıkıntıları olacaktır ama mültecilik budur. Dolaşısıyla bu konudaki şikayetler sadece garip olarak değerlendirilebilir.

Mülteciliği hedefleyen bunları göze alıyor demektir. Bu konuda yaşanmış çok sayıda deney bulunduğu için fazlasıyla bilgi kaynağı vardır.

Bir noktayı açık olarak belirtmekte yarar vardır:

Bir şey yapmak istiyorsan, kimin ne düşündüğüne aldırmayacaksın, yapacaksın. Politik mücadele sadece Türkiye’de değil dünyanın bütün ülkelerinde vardır. Almanya politik olarak hareketli bir ülke olduğu gibi, Türkiye ile ilgili yoğun politik mücadeleyi de bünyesinde barındırır. Türkiye buraya uzak bir ülke değildir, Almanya’da iç olgu durumundadır. Ne çare ki, 1990 yılından başlayarak bunu sosyalistlerden çok daha fazla devlet ve hükümetler

anlamıştır. AKP'nin Avrupa örgütlenmesine şöyle bir bakarsanız durumu daha iyi görürsünüz.

Onlar özellikle Almanya'da yürütülen Türkiye ile ilgili mücadeleden rahatsız oluyor, Alman hükümetine bu konuda ikide bir talepler iletiyor, taraftarları aracılığıyla muhaliflerini tehdit ediyor, hatta saldırı düzenliyor; Türkiye'deki sosyalistler ise yıllardan beri olduğu gibi şimdi de Avrupa ülkelerindeki özellikle de Almanya'daki mücadeleyi hiçe sayıyorlar.

AKP bu konuda maalesef sizden epeyce ileridedir

Kabahat Avrupa ülkelerindeki sosyalistlerdedir. Yıllardır Türkiye aşkıyla yanıp tutuşmak dışında bir şey yapmadıkları için, önemli bölümü yaşadığı ülkenin dilini bile doğru dürüst öğrenemediği için, kendilerini sürekli olarak Türkiye'dekilere kabul ettirmek gayreti içindeler. Daha fazla şeyler yapmış olsalardı, böyle bir çaba içinde bulunmaz, ne düşünüldüğünü ciddiye almazlardı.

Avrupa ülkelerindeki Türkiyeli sosyalistlerin durumu da daha iyi olurdu...

Çabaladılar, bir şeyler de yaptılar ama yapılandan yapanlar da memnun değildir.

Türkiye'den konuşması kolay oluyor... Şartlar değişiyor, ülkeden çıkmak zorunda kalıyorlar ve aradan 1,5-2 yıl geçmeden o keskin devrimcileri meyhanelerde aramaya başlıyorsunuz. O kadar çok örnek gördük ki...

Siyasi mültecilere olan ilgi artıyor, artmak zorundadır çünkü sayı sürekli yeni göçlerle büyüyor. Bu konuda yapılan araştırmalar ve bazı doktora çalışmaları bulunuyor ama alınacak daha çok yol var. Bir insana, diyelim 20 yıldır yaşadığı bir Avrupa ülkesinde, soru olarak "Ülke dışına nasıl çıktınız?" diye sorulmaz. Bu soru eskide kalmıştır. "20 yıldır burada ne yaptınız?" diye sorulur.

İnsanların buraya ait tarihlerinin olması gerekir, bu sorulur.

Maalesef çok sayıda arkadaşımızın böyle bir tarihi bulunmuyor ve bu açıklığı Türkiye'dekilere dert anlatmakla kapatabileceklerini düşünüyorlar.

Boşuna çaba tabii...

Kişi olarak son göçten memnunum diyebilirim. Bu kadar çok sayıda eğitimli insanın ülkeyi terk etmesi acı bir şey, burası açık... Hoşuma giden ise, gelenlerin akademik araştırmalara yönelmeleri ve ister istemez şu veya bu kitabıma dokunmaları...

Paris Ev İşgalleri olabilir, 28 yıl yayınlanan kültür dergisi Yazın olabilir veya seçme yazıların toplandığı 25 Yıl Sonra Yazın kitabı olabilir, son olarak da 12 Eylül sonrasındaki mültecilik tarihini de anlatan Mülteciler Göçmenler kitabı olabilir.

Daha fazlası yazılabilirdi aslında ama ilgi yoktu. O ilgi şimdi oluşmaya başlıyor ve bu arada da yıllar geçmiş durumdadır...

Arkanıza bakıyorsunuz ve diyelim ki son 25 yılınızı dolduramıyorsunuz. Geçmişiniz ister istemez Türkiye'ye ya da 25 yılın gerisine atlıyor...

Kötü bir şey ama bu durumda bulunanların sayısı az değil ne yazık ki...

22.2.2018

İNSANLIĞIN ÇOK ESKİ GEÇMİŞİ

Eskiden “İnsan nasıl insan oldu?” başlıklı bir kitap vardı. Okumuştum ama içeriği neydi, hatırlamıyorum. İnsanın emek süreci içinde insanlaştığını anlatıyordu diye hatırlıyorum. Buna “insanı insan yapan emektir” de diyebilirsiniz.

En az elli yıl önceki araştırmaların bulgularına göre böyle bir sonuca varmak mümkündür. Kitap insan dediği zaman hangi insanı kastediyordu, hatırlamıyorum. Homo Sapiens miydi veya daha sonrası mıydı?

Neyse, yazımızın konusu Homo Sapiens’ten önceki “insanlık”...

Homo Sapiens’ten (HS) öncesi de var, HS’nin ortaya çıkması da uzun bir evrimin sonucudur.

Taş devri ki insanlığın en uzun dönemidir ve milattan önce 600.000 ile yine milattan önce 5000 yılları arasında olduğu kabul ediliyor. Demek ki 595.000 yıl sürmüştü. Bu rakamın yanında içinde bulunduğumuz milattan sonra 2019 nedir ki?

Konumuz taş devrinden de öncedir.

Ne kadar önce dersiniz, milattan önce yaklaşık 4 milyon yıl önce...

Bu dönemde ağaçlarda yaşayan değişik maymun çeşitlerinden hominin adı verilen sadece bir tanesi evrimleşiyor ve HS’e ulaşıyor, diğerleri de evrimleşiyor ama çok geride kalıyorlar.

Neden bu tür evrimleşiyor? Bunun evrimleşmesini

sağlayan faktörler nelerdir?

Bu sorunun üzerine yaklaşık 30 yıllık geçmişini bulunan yeni bir bilim dalı doğmuş: aklın arkeolojisi. Bu bilimin elindeki tek veri arkeolojik bulgulardır. Burada sorudur: nasıl bir akıl bunları üretebilir? Ya da aklın hangi düzeye ulaşması gerekir ki bunlar üretilebilsin?

Arkeolojik bulgulardan sadece aklın ulaştığı düzeyi değil, toplumsal örgütlenmeyi de çıkarabiliyorsunuz.

Bu konuda hiç durmadan üretilen o kadar çok araştırma var ki...

Birisi insanda dilin gelişmesini inceliyor. Konuşma dili öncesi işaret ve beden dilinden başlayarak konuşma diline geçişi...

Bir başkası insan topluluklarında müziğin gelişmesini inceliyor. Müziksiz topluluk bulunmuyor ve ateşin çevresinde oturup şu veya bu düzeyde müzik yapmak en eski ve evrimi insana ulaşacak canlılarda bile bulunuyor.

Bir başkası ise insanda planlamanın gelişmesini inceliyor. Başka hiçbir canlıda insandaki kadar gelişmiş planlama bulunmuyor. Bunun temeli nedir?

Bunun temeli avcılıktır.

Arkeolojik bulgulardan çıkan sonuç hominin denilen varlığın usta avcı olduğudur. Büyük hayvanları usta yöntemlerle avlıyorlar. Mesela büyük hayvanları kuşatıp bataklık bir alana sürüyorlar, orada hareket kabiliyetini azaltıyorlar, ardından öldürüyorlar. Avı parçalayıp kaldıkları yere taşırken birbirlerini kaybetmemek için sürekli işaretleşerek haberleşiyorlar. Doğada taze etin talibi çok, her an saldırıya uğrayabilirler.

Bu dönem doğada ateşin bilindiği ama henüz denetim altına alınıp kullanılmadığı dönemdir. Ateşin kulla-

nılabilmesi evrimde büyük sıçramayı getiriyor. En başta savunma imkanları artıyor çünkü ateşten korkmayan hayvan bulunmuyor. Ateşin bir başka yararı ise etin pişirilmesidir. Böylece çiğneme zamanı büyük oranda azalıyor, yemek süresi kısalıyor ve başka faaliyetler için kullanılacak zaman artıyor.

Büyük vahşi hayvanların grup halinde avlanması ne demektir?

Bunun için en başta planlama gerekir. Planlama, ilgili yazıdaki belirlemeyle, aklın zaman içinde dolaşması demektir. Dünün tecrübeleri hatırlanır, bunlar düzenlenerek gelecek av için yeni planlama yapılır. Burada dün-bugün-yarın birliktedir. Başka bir deyişle planlama, aklın zaman içinde dolaşabilmesi demektir. Bu düzeye gelmesi kaç on bin yıl sürmüştür, bilinmiyor.

Av aynı zamanda sosyal işbölümü ya da grup halinde örgütlü hareket demektir. Bu örgütlü hareket birbirinin düşüncelerini belirli oranda okuyabilmeyi gerektirir. Av sırasında grubun başka bir üyesine baktığınızda onun ne yapacağını, o sırada ne düşündüğünü gerçeğe yakın olarak tahmin edebilirsiniz.

Bu özellik ya da kolektif niyet sadece gelişmesi insana varacak bu türde yıllar boyunca gelişir. Başka türlerde bu düzeyde kolektivite bulunmuyor.

Milattan önce yaklaşık dört milyon önceki zamana ait bulunan izlerden hominin denilen varlığın bir yerden başka yere giderken birbirinin ayak izlerine basarak ilerlediğini gösteriyor. Böyle bir davranış hem kolektiviteyi hem de ortak niyeti gösterir. Bu ise geleceğe yönelik basit de olsa planlama demektir.

Bence başka bir açıklama daha mümkündür: o zaman dünyada büyük volkan patlamaları yaşanıyor ve bunun sonucunda da toprak volkan külleriyle örtülüyor. Kül

sıcak olduğu için de öndekinin ayak izlerine basarak yürümek gerekli olabilir.

Bu volkan patlamalarının yeryüzündeki ağaçları büyük oranda öldürdüğü ve bu nedenle de o zamana kadar ağaçlarda yaşayan canlıların yere inmek zorunda kaldıkları düşünülüyor. Yere iniş bir süre sonra dört ayaktan iki ayağa geçmeyi getiriyor. Bedenin farklı duruşu aklın gelişmesini önemli oranda etkiliyor. İki ayak üzerinde durulduğunda daha geniş bir çevre görülebiliyor. İki ayak üzerinde durmak, ellerin ayaklardan ayrı gelişmesini getiriyor ve buradan alet yapımına geçilebiliyor.

Dört ayakla hareket eden canlıların alet yapabilme imkanı oldukça kısıtlıdır. Ellerin gelişmesi alet yapmak için büyük önem taşır. İlk aletler ise tek başına değil, en az iki kişinin işbirliğiyle yapılmıştır. Bunlar taştan aletlerdir.

İnsan beyninin büyümesi, beynin kısa ve uzun vadeli hafıza bölümlerinin gelişmesinin önemli bir sonucu, alet yapma bilgisinin sonraki nesle aktarımıdır. Aktarabilmek için önce unutmamak gereklidir.

Milattan önce 300'lü yıllarda Aristoteles, "bilmek hatırlamaktır" derken bunu kastediyordu.

HS öncesindeki evrimde çok boşluk var, ilerde ne kadar doldurulabilir, bilinmez.

Bazı boşlukların hiç doldurulamayacağı söylenebilir. Mesela doğüstü inançlar bu toplulukların tamamında bulunuyor ama bunların arkeolojik bulgularına ulaşmak neredeyse mümkün değildir. Ulaşabildiklerinizde ise yorum sorunu ortaya çıkıyor.

Claude Levi Strauss ilkel kabilelerdeki totemleri sınıflandırmış ama adına ilkel bile denilse evrimdeki ileri bir aşama söz konusudur.

Sonuç olarak eskiye takılıp kalmamak gerektiğini çok eskilere giden evrim araştırmaları bir kere daha gösteriyor. İnsan nasıl insan oldu sorusu, insanlığın evrimindeki ileri sayılabilecek bir aşamadan sonrasını anlatır; öncesi o zaman bilinmiyordu.

İnsanlığın evrimi konusunda Marx-Engels böyle demiş diye Darwin'i savunamazsınız. Darwinist evrim teorisini doğru değildir. Şu anlamda ki: sadece insan değil her canlı sadece çevresine uyarak hayatta kalmaz, o çevreyi değiştirebildiği oranda da hayatta kalır. Her canlı ve özellikle daha sonra insan olarak adlandırılacak canlı varlık sadece doğanın değil, kendisinin de ürünüdür. Hem şartlara uyur ve hem de çevreyi değiştirerek uyum sağlayabileceği koşulları bir oranda kendisi yaratır. Başka bir deyişle hangisi olursa olsun canlı, evrim sürecinin aktif bileşenidir; şartlara uyabilirse hayatta kalacak pasif bir yapı değildir.

Eğer canlı yok olmuşsa bunun nedeni sadece şartlara uyamaması değil, uyabileceği şartları da yaratamamış olması nedeniyledir.

Yeniden belirteyim, evrimde daha oldukça fazla açık halka bulunuyor.

Bu yazıyla birlikte "aklın arkeolojisi" başlıklı yazıları da okumanızı öneririm. İnternete verince çıkıyor.

27 Şubat 2019

İTERPOL FAALİYETİ

İnterpol statü olarak dernektir ve bir çeşit uluslar arası polis kuruluşu olarak hizmet verir. Ülkelerin polis örgütlerinin ilgili birimleri aranan ama ülke dışına çıktığı anlaşılan kişilerin kimliğini bu kuruluşu iletir, İnterpol de diğer ülkelerin polis örgütlerini ilgili kişi ve arandığı suç konusunda bilgilendirir. Böylece kişi dünya çapında aranmaya başlar.

İnterpol tarafından ciddiye alınan ve alınmayan arama kararları vardır. Mesela siyasi suçtan arama kabul edilmez. Keza ciddiyetsiz arama taleplerini de kabul etmeyebilirler ama Kırmızı Bülten'le arama taleplerinin ne kadar incelendiği de belli değildir. İnceleme genellikle üstünkörü yapılmakta ve aranan kişi başka bir ülkede yakalandığında, o ülkenin adli makamları –diyelim Türkiye'den- arama dosyasını talep etmektedir. Türkiye yakalanan kişinin iadesini istemekte ve neden arandığı hakkındaki dosyayı iletmektedir. Gerisi artık kişinin yakalandığı ülkenin mahkemelerine kalmaktadır.

1982 yılında Türkiye polisi sık sık ülke dışına çıktığı anlaşılan kişiler hakkında uluslar arası arama kararı –Kırmızı Bülten olarak da bilinir- çıkarılması için İnterpol'e başvuru yapardı. O yıllarda Fransa'dan iltica almak genellikle hızlı yürüdüğü için çok kişi bu ülkeden iltica pasaportu alır ve ardından da trenle Almanya'ya gelirdi. Alman polisi Aachen sınırında yaptığı pasaport kontrolünde bu kişilerin İnterpol listesindeki adını görür ve gözaltına alırdı. Ardından Türkiye polisi haberdar edilir ve kişinin dosyasının gönderilmesi istenirdi. Bu dosya gelince gözaltındaki kişi mahkemeye sevk edilirdi. Türkiye bu kişinin iadesini isterdi ama dosyayı inceleyen hakim

genellikle bu isteğe uymaz ve kişi de politik iltica aldığı Fransa'ya geri gönderilirdi.

1980'li yıllarda ilginç bir olay olmuştu. Fransa'dan iltica alan ve Kırmızı Bülten'le aranan Partizan kökenli bir arkadaş –adını hatırlamıyorum- Aachen'daki denetimde yakalanır. Kişinin dosyası Türkiye'den istenir ve dosya gelir: 110 kişiyi öldürmekle suçlanmaktadır! Türkiye'deki polis aklına geleni dosyaya doldurmuş ve ne kadar çok doldurursa o kadar da ciddiye alınacağını sanmıştır. Tahmin edilebileceği gibi gözaltına alınan kişi kısa sürede Fransa'ya iade edilir.

Burada ilginç olan, Aachen civarındaki Alman polislerinin toplanıp kişiyi görmeye gitmeleridir. 110 kişiyi öldürmekle suçlanan nasıl bir kişidir diye merak etmişlerdir.

Aradan yıllar geçti ve Türkiye dosya hazırlamak konusunda uzmanlaştı. Artık aklına geleni dosyaya yazıp ciddiyetsiz bir belge hazırlamaktansa, titiz çalışıyor.

Türkiye, Kırmızı Bültenle arama kararını ülke dışına çıkan büyük dolandırıcılar ve bazı sağcılar için de kullanmakla birlikte, esas olarak sosyalistlere karşı kullanıyor.

Uluslar arası yakalama emriyle aranılan kişiler genellikle buldukları ülkede gözaltına alınmazlar ama başka ülkeye gittiklerinde iş değişir. Burası bir Batı Avrupa ülkesi olabileceği gibi Avrupa Birliği'nin yeni ülkelerinden birisi de olabilir. Bu ülkeye girilirken ya da çıkılırken yapılacak bir kimlik kontrolünde kişi gözaltına alınır ve hemen Türkiye'ye haber verilir. Türkiye de hemen kişinin bu kez daha özenli hazırlanmış dosyasını gönderir ve iadesini ister. Kişi mahkemeye verilir ve bu arada diğer Avrupa ülkelerinde bulunan siyasi göçmenler de ilgili kişinin serbest bırakılması için kampanya açarlar.

Kampanya genellikle başarılı olur. Sonuçta gözal-

tına alınan kişi başka bir ülkede politik iltica hakkı elde etmiştir ve arandığı ülkeye gönderilmesi ciddi olarak sa-
kıncalıdır.

Bazı durumlarda kişi yaşadığı ülkede gözetimine alınır. Bu konuda Almanya ve İsviçre örnekleri bulunmaktadır. Bu durumda daha hızlı müdahale edilebildiği için iade kararı alınması daha zordur.

Önemli olan Türkiye'nin uluslar arası yakalama emri konusunda sıkı şekilde çalıştığının bilinmesidir. Bunun son örneğini imza günü için gittiğim Zürih'te öğrendim.

Neredeyse 20 yıldır görmediğim TKEP kökenli bir arkadaş İsviçre'den çıkmadığını söyledi. Nedeni, hakkında Kırmızı Bülten çıkarılmış olmasıydı.

Hayret ettim. "Sen 20 yıldan fazla zamandır bu ülkedesin, bu kadar zaman sonra bu ne araması?.." diye sordum.

Kendisi bir Güney Avrupa ülkesine tatile gidiyor. Pasaport kontrolündeki polis, hangi ülkeden geldiğini soruyor. "İsviçre" diyor. Polis de dikkatli olması anlamında bir şeyler söylüyor. Döndüğünde araştırıyor ve hakkında Kırmızı Bülten olduğunu öğreniyor.

1992'de yakalanan bir kişi işkencede onun adını vermiş, ardından 1993'teki yakalanmada yine adı gündeme gelmiş; polis iki ifadeyi birleştirip uluslar arası arama kararı istemiş. Edindiği bilgiye göre 2018'e kadar bu karar yürürlükte kalacaktı. 1993-2018 yani 25 yıl sonra sanırım karar kalkmayacak ama gözden geçirilecek.

İsviçre dışına çıkmamakla en iyisini yapıyor çünkü başka bir ülkede gözetimine alınırsa bir süre tutuklu kalacak, dosyası Türkiye'den istenecek ve iade konusunda karar vermesi için mahkemeye başvurulacak...

Türkiye uzun süreli açlık grevi sonucu Wernicki Korsakof'a yakalandığı için serbest bırakılan, tedavi olmak için ülke dışına çıkanlarla ilgili olarak da Kırmızı Bülten başvurusu yapmış durumda.

Türkiye'nin böyle bir hakkı bulunduğuna ve dosyaları da eskisine göre daha özenli hazırladığına göre yapılabilecek olanlar aşağıdakilerden ibaretmiş gibi görünüyor:

Birincisi: İnterpol'den Türkiye'nin isteklerini daha özenli incelemesi istenebilir ama buradan sonuç çıkacağını sanmıyorum çünkü dosyalar daha iyi hazırlanıyor ve daha iyi senaryolar üretiliyor.

İkincisi: Yaşadıkları ülkede ya da başka bir ülkede Kırmızı bülten nedeniyle gözaltına alınan politik mülteciler ya da eskiden böyle olup da yaşadıkları ülkenin vatandaşları olmuş olanlar için daha güçlü kampanya olanakları üzerinde düşünülmesi ve hazırlık yapılması gerekir.

Üçüncüsü: Bazı arkadaşların gevşekliği bırakıp konularını hakkında bilgi sahibi olmaya çalışmalarında yarar vardır. En azından kötü bir sürprizle karşılaşmazlar.

23.6.2015

İNTİHAL

İntihal, kaynak göstermeden başkası ya da başkalarının görüşlerini kendininmiş gibi savunmaktır. Fikir hırsızlığı da denilebilir.

Hiç kimse herhangi bir konuda tümüyle yeni görüşler getiremez. Mutlaka başka kaynaklardan aldıkları olacaktır. Önemli olan bunların kimin hangi yapıtından alındığının belirtilmesidir. İntihal suçlaması da daima kaynak verilmemiş olmasında ortaya çıkar.

Eskiden, diyelim 20 yıl kadar önce, intihalin bulunması zordu. Sonra bunu yapabilen bilgisayar programları geliştirildi. Eskiden intihal sadece bitirme tezlerinde ve doktoralarda aranırken artık –özellikle üniversitelerde– yazılı ödevlerde de aranıyor.

Almanya’da –başka ülkelerde de olabilir– bazı bakanlar doktoralarında yüksek düzeyde intihal bulunması üzerine görevlerinden istifa etmek zorunda kaldılar, akademik dereceleri de üniversite yönetimleri tarafından geri alındı.

Kabul edilmiş bir doktora çalışmasında yüzde 10-15 kadar intihal bulunması mümkündür. Fazlası ağır intihalle girmektedir.

Yeşiller Partisi’nin Eş Başkanı ve başbakan adayı Baerbock’un kitabında intihal yaptığı iddiası başlangıçta suçlanan kişi tarafından reddedilmesine rağmen, iddianın yeni kanıtlarla sürmesi sonucu sınırlı oranda kabul edilmek zorunda kalındı.

İntihal Almanya’da bakanların istifa etmek zorunda kaldıkları ciddi bir konudur ve bilime büyük önem verilen

bir toplumunda başka türlü de düşünülemez. Hangi konuda olursa olsun kimden ne aldığınız belirteceksiniz.

Benzer durum bizde bulunmuyor. Fikir çalmak, çalma kapsamında görülüyor. Nitekim bırakın intihali, başka bir dilde yazılmış kitabı çevirip yazar olarak da kendi adını yazarlarla ilgili olarak bile bir şey olmadı. Çok sayıda doktora ve doçentlik tezinin intihalle dolu olduğu birkaç kere açıklandı; konunun üzerine gidilmedi, akademik ünvanlar geri alınmadı.

Toplumda yaygın olanın devrimcilere yansımaması mümkün değildir. Referans vermek gereğini duymadan çok sayıda kişi oradan buradan alıp birbirine ekleyerek “yazıyor”. İngilizcede “copy paste” deniliyor, kopyala-yapıştır.

15 yıl kadar önce siyasi bir hareketin çıkardığı broşüre bakıyordum. Yeni emperyalizmi anlatıyordu ve gelişmeleri sürekli izlediğim bir konu olduğu için alıp baktım. David Harvey’in New Imperialism kitabı henüz Türkçeye çevrilmemişti, İngilizcesinden okumuştum ve broşürde sanki yazarınmış gibi savunulan görüşler de aynen oradan alınmıştı. Referans yoktu!

Kitap çevrilip yayınlanınca herhalde broşür de ortadan kaybolmuştur.

İnsan hata yapabilir, diyelim yazarken bazı şeyleri eksik bırakabilir.

Bunun bilinçli olarak yapılmasıyla ve çizgi haline gelmesiyle, unutulmuş ya da atlanmış olması farklıdır. Yüzde 10-15 intihal tolerans sınırları içindedir.

Gerisi günü kurtarabilir ama gerçekte bilim ve araştırma düşmanlığından başka şey değildir.

Yolsuzluğun her çeşidinin yaygın olduğu bir ülkede

“araştırma namusu” beklemek mümkün değildir.

10 Temmuz 2021

İRAN İSLAM DEVRİMİ'NİN 40. YILI

Tarihte kendi örneğindeki ilk devrimdir çünkü devrimler geleceğin daha iyi olacağından hareket ederken, İran'daki devrim insanlık tarihindeki en iyiyi geçmişte (Muhammed döneminde) arıyordu.

Müslümanlığın iki ana mezhebinden birisi olan Sünnilik başlangıcından itibaren politik iken ya da dini ve politik önderlik birlikteyken, Şiilik bu konuda daha geriden geliyordu. İran'daki İslam devrimiyle birlikte Şiilik politikleşir ve İran bu temelde açıkça yayılmacı politika izlemeye başlar.

Humeyni de "İslam politikadır, bunu anlamayan hiçbir şey anlamamıştır" derken bunu kastediyordu.

1979-2019 arasında İran sınırlarının ilerisine yayılmıştır. Nüfusun çoğunluğunun Şii olduğu Irak'ta Saddam Hüseyin'in devrilmesinden sonra etkisini büyük oranda artırdı.

Suriye fiilen İran ordusunun işgali altındadır. İran'ın kara ve Rusya Federasyonu'nun hava desteği olmasaydı Suriye ordusunun lağvedilen Irak ordusunun subayları tarafından yönetilen İslam Devleti'ne karşı başarı kazanması mümkün değildi.

İran, Lübnan'daki Hizbullah ile de yakın ilişki içindedir. Hizbullah için İran'ın Lübnan uzantısıdır da denilebilir. İran ek olarak Gazze'deki Hamas ile de bağlantı halindedir. Hamas Sünni olmakla birlikte burada belirleyici olan din devleti ve İsrail'e karşı olmaktadır.

Bu yayılmacılığın İran'a oldukça pahalıya geldiği söylenebilir. İran petrol ve doğal gaz zengini olmasına

karşın ülkede fakirlik yaygındır. Bunun başlıca üç nedeni bulunmaktadır:

Birincisi; yayılcılık sürekli para yemektir. İran'daki gösterilerde "Suriye'yi bırak, kendi halkını düşün" sloganlarının atılması, halkın en azından bir kesiminin bunun farkında olduğunu göstermektedir.

İkincisi; yıllardır süren ABD ambargosudur. İran petrolünü ve doğal gazını satmakta sürekli zorluklarla karşılaşmakla birlikte bunları özellikle Türkiye üzerinden belirli oranda aşabilmektedir. İran ambargoyu Türkiye üzerinden delerken gerekli komisyonu da vermektedir.

İran ve Türkiye Ortadoğu'da hakimiyet mücadelesi içinde olan, karşılıklı çıkarları gereği ortak iş yapan ama sürekli olarak da birbirini kollayan iki ülkedir.

Suudi Arabistan da Ortadoğu'da Şii şeridi kurulmasını büyük tehlike olarak görmektedir.

Bunları dün matbaadan çıkan Küresel İç Savaş ve Türkiye kitabında anlattım.

Üçüncüsü; yolsuzluklardır. Din devleti olup da yolsuzluğun olmadığı ülke mi var?

İran aynı zamanda uyuşturucu tüketiminin de rekor düzeyde olduğu bir ülkedir.

Bu ülkede kadınların sokağa çıktıklarında "düzgün" giyinmesini kontrol eden ahlak polisi bulunuyor. Sopyla dolaşan bu polis uygun şekilde giyinmemiş kadınları uyarmakta hatta dövmektedir. Kadın ve erkeğin sokakta el ele yürümesi zaten yasaktır.

Geçenlerde bir Almanya gazetesinde İran'daki yeni bir uygulamayı okudum.

Otomobillerde radarı önceden haber veren aletler

vardır. Radar çevreye sinyal yayar ve arabaya monte edilen alet bu sinyali alır almaz işaret verir.

Sanırım ahlak polisleri de birbirlerine telsiz ya da benzeri bir cihazla bağlılar.

Bu temelde geliştirilen bir program cep telefonlarına yüklendiğinde, civarda ahlak polisi varsa işaret vermektedir.

40. yılda fena buluş değil doğrusu...

Günlük hayatın yoğun denetimi alternatiflerini de üretiyor...

12 Şubat 2019

İSKENDER VE BENİ YORAN KİTAP

Kitap vardır, ağırdır ya da bilmediğiniz bir konudur, yavaş okursunuz. Okunması zor olmayan ama beni yoran kitapla ilk kez karşılaşıyorum. Yaklaşık 130 sayfa, bizim de küçük kitap dizisiyle örnek aldığımız kısa ve yoğun anlatımlı kitap... Adı Alexander ya da Büyük İskender. Kitabı okurken yorulduğumu hissediyordum ve bitirince büyük yorgunluk hissettim. Bu nasıl bir hırs, bu nasıl bir mücadele azmi, bu nasıl başarıdan başarıya koşmak ve doymamak... Bu duygulara sahip insanları severim ama Alexander'ın hayat hikâyesi insanı yoruyordu.

Benzer konumdaki insanlar gibi elverişli bir ortamda doğmuş, babası Makedonya Kralı II. Philip. Sağlığında bütün Yunanistan'ı, küçük kent devletleri olarak varolan bütün yönetimleri denetimi altına almış... Kısacası içeride yapılacak iş bırakmamış ve babası suikast sonucu erken yaşta ölünce yerine Alexander geçiyor... İlk işi tahtın muhtemel varisleri olan yakın akrabalarını öldürtmek oluyor. Osmanlı sultanlarının tahta çıkar çıkmaz muhtemel rakipleri ortadan kaldırmak için kardeşlerini öldürtmeleri yeni bir şey değil, milattan önceki yıllara kadar gidiyor.

Ardından İran seferi başlıyor. Persler ile Makedonlar ve daha öncesinde Atinalılar arasındaki asıl mücadele alanı Anadolu'dur. Persler birkaç kere Anadolu'yu ele geçirip buradan Yunanistan'a saldırıyorlar ve büyük bölümünü işgal ediyorlar.

Makedonların askeri özelliği antik çağdaki savaşa yenilikler getirmeleridir. O zamana kadar savaşlar piyade ağırlıklı iken, Makedonlar piyadenin yanı sıra süvarilere büyük önem veriyorlar. Alexander da savaşlarda süvari-

lerin komutanı oluyor. İkinci yenilik ise eskiden beri kullanılan piyade mızraklarının boyunun beş metreye kadar uzatılması... Böylece düşmanı kendilerine yaklaştırmadan aralarında gedik açabiliyorlar.

Alexander küçük yaşta yine Makedonya doğumlu olan çağının en büyük bilgini Aristo'dan eğitim alıyor.

Pers Kralı Darius ile yaptığı bütün savaşları kazanıyor. Anadolu'nun tamamını ele geçiriyor, şimdiki Mısır'a iniyor. Aristo'nun önerisiyle kendi adına kentler kurarak Yunanistan'daki kent devleti modelini yaygınlaştırıyor (Mısır'daki İskenderiye). Aynı örneği ele geçirdiği başka bölgelerde de uyguluyor.

Darius sürekli yenilince yakınları tarafından öldürülüyor. İskender işi biliyor: ölünün zamanın dini törenleriyle gömülmesini sağlıyor. Darius'un kardeşini yardımcısı yapıyor ve Pers yöneticileriyle askerlerine ordusunda yer veriyor. "Düşmanı sonuna kadar ezme, onu kendine bağla, mümkünse kendi yapının parçası haline getir..." Bu mutlaka Aristo'nun görüşüdür.

Alexander durmuyor, Hindistan'a yöneliyor. Amacı yaşanabilir dünyanın sonuna kadar gitmektir. İndüs nehri kadar geliyor, buradaki büyük bir savaşı da kazanıyor ve devam etmek istiyor ama ordusu daha ileriye gitmek istemiyor. Yaşanabilir dünya bitmiyor, ilerledikçe yeni dünyalar çıkıyor ve ordu da artık yorulmuş durumdadır. Büyük bir çölden geçerek ve ağır kayıp vererek İran'a dönüyorlar.

Alexander durur mu, Arap yarımadasına yönelmek için hazırlanıyor ancak hastalanıyor ve kısa bir rahatsızlıktan sonra ölüyor. Tarihçilere göre hastalığı, malarya...

Arap yarımadasına sefer yapıp burasını ele geçirseydi, geç antik çağda ortaya çıkan İslamiyet belki de oluyacaktı...

Alexander'ın ölümü Helenizm adı verilen çağın da başlangıcı oluyor. Helen kültürü ve hayat tarzının geniş bir coğrafyaya yayıldığı dönem ama Alexander'ın ölümünün ardından imparatorluğu hızla parçalanıyor. O zamanın şartlarında bu kadar geniş bir alanı yönetmek zor olduğu gibi birbirinden çok farklı toplumları bir arada tutabilecek yeterli temel de bulunmuyor.

Alexander'ın ordusu on yılda yaklaşık 30 bin kilometre gidiyor, savaşlar yaşıyor ve tamamını kazanıyor. Anadolu'yu, Mısır'ın kuzeyini, şimdiki Irak ve İran'ı, Hazar Denizi'nin güneyini ve Hindistan'ın batı bölümünü ele geçiriyor. Tarihte bu düzeyde iki imparatorluk görülüyor: Alexander ve Cengiz Han'ın imparatorlukları...

Alexander öldüğünde 32 yaşındaydı. Ölmeden önce, akrabalık ilişkilerinin herkesi kapsayan bir ideolojinin yokluğundaki bağlayıcı önemini bildiği için, hem kendisi ve hem de ordusunun komutanları Perslerin tanınmış kişilerinin kızlarıyla evleniyorlar. Ordusunun bir bölümü zaten Pers askerlerinden oluşuyor.

Bazı insanlar şiddetten anlıyorsa Alexander bu dili iyi konuşuyor. Teslim olan kentlerin halklarını bağışlıyor, direnenleri katlediyor. Yüzlerce kişinin çarmıha gerilerek öldürülme örnekleri bulunuyor. Perslerin orduya alınmasına direnen Makedon komutanları da kendisi öldürüyor.

Alexander bütün savaşlara katılıyor, süvarilere komuta ediyor ve birkaç kere yaralanıyor, öldürülmekten kurtulduğu savaşlar oluyor. Bu özelliği askerler üzerinde mutlak hegemonya kurmasında da büyük rol oynuyor.

Kitabı bitirdiğimde yorulduğum açıkçası...

Alexander tarihte kişinin rolü konusunda en bilinen örnektir.

Tarihte çok az sayıda kişinin önemli rolü bulunuyor.

Bunun için her şeyden önce uygun koşulların bir araya gelmesi gerekir. Bu koşulları zorlamak ve sonuna kadar değerlendirmek ise kişinin göstereceği irade ve beceriye bağlıdır. Bazı insanlar olmasaydı tarih farklı olurdu. Alexander bunlardan birisiyse Lenin de bir başkasıdır. Lenin olmasaydı Ekim devrimi gerçekleşmezdi ve 20. yüzyıl tarihi de farklı olurdu. Lenin olmasaydı da başka devrimler mesela 1918/19 Alman devrimi olabilirdi ama tarih yine de çok farklı olurdu.

29 Eylül 2018

İSLAM DEVLETİ DÜNYASI

İslam Devleti (İD), -dikkatinizi çekerim, örgüt değil, devlet!- durmadan yayılıyor. Afganistan'da Taliban'ın bir bölümü İD'ye katıldı. Nijerya'da Boko Haram da aynısını yaptı.

İD, Yemen'de ve Suudi Arabistan'da belirgin bir güce sahip olduğunu gösterdi.

Örgüt, Libya'da çok sayıda militana sahip olduğu gibi geniş bir alanı da kontrol ediyor. Suriye ve Irak'ta denetlediği alan Büyük Britanya'dan daha büyük...

Kafkasya'da yıllardan beri din devleti için savaşan Çeçen milislerin bir bölümü de onlara katıldı. Henüz adını duymadığımız ve yakında ortaya çıkacak başka bölgeler de vardır.

Her yeni bölge kendisini vilayet ya da benzeri bir isimle adlandırıyor.

İslam Devleti, bütün dinlerde var olduğu gibi islamda da var olan küresel anlayışa uygun olarak kendisini dünya devleti olarak görüyor ve bu amacına ulaşmaya çalışıyor.

Çıkış bölgesi doğal olarak İslam coğrafyasıdır ama etkisi bu alanla sınırlı değildir.

80 kadar ülkeden İD'ye katılan çoğunluğu erkek bir bölümü de kadın militanlar var. Bunlar savaşmak için Suriye ve Irak'a geliyorlar. Bir bölümü savaşta ölüyor, bir bölümü burada sürekli kalıyor, bir bölümü ise geri dönüyor.

İD'nin bünyesinde çok sayıda Kürt olduğu gibi köken olarak Alevi olanlar da bulunuyor. Köken önemli değildir,

herkes İD'den olabilir, yeter ki görüşlerini kabul etsin.

Değişik internet kanallarında "İD'nin bir ABD projesi" olduğu şeklinde yazılara rastlanabiliyor. Sadece İD ilgili olarak değil, insanlar akıllarının ermediği her konuyu ABD'ye bağlıyorlar. Gerekçe ararsanız, bulmak kolaydır ve burada da öyle oluyor. ABD'deki filanca düşünce kuruluşu böyle demiş mesela... ABD'de bu tür kuruluşlar çok fazla ve hepsinin de bir çeşit görüşü bulunuyor. İşleri görüş üretmek zaten ve bu da görüşlerinin doğru olduğu anlamına gelmiyor. Ya da filanca eski istihbarat görevlisi İD ile ABD ilişkisini açıklamış... Olabilir ama bu tür açıklamaları doğru kabul etmeden önce bunun da bir çeşit istihbarat yönlendirmesi olup olmadığına bakmak gerekir.

Neredeyse bütün islamcı akımların uydukları bir gelişme çizgisi vardır: güçlü olanla işbirliği yap, onun sayesinde yüksel, yeterli güce ulaştığına inandığında ise ona karşı mücadeleye yönel...

ABD, islamcı akımları SSCB'ye karşı Yeşil Kuşak projesiyle desteklemiştir. 30-35 yıl önce böyle oldu diye şimdi de aynısı olacak değildir. ABD, Afganistan'da Kızıl Ordu'ya karşı Mücahitler'i (Taliban ve El Kaide'nin öncelidir) destekledi, askeri eğitim ve modern silahlar verdi. Mücahitler, Kızıl Ordu'ya karşı başarı kazandılar. Daha sonra gelişen Taliban ve El Kaide'nin ilk dönem bütün önde gelenlerinin ortak özelliği, Kızıl Ordu'ya karşı savaşmış olmalarıdır.

Yeterli güce ulaştıklarına inanınca kafire (ABD ve müttefiklerine) karşı döndüler.

1980'li yıllarda ABD, Mücahitler'i destekledi diye daha sonra da aynısının olması gerekmiyor. Ya da sizce Afganistan'da binlerce asker kaybeden ABD numaradan mı böyle yapıyor? Taliban'a destek olup onu kendi ordu-suna karşı mı savaştırıyor!

Biraz akıllı olun diyeceğim ama boşuna...

Filistin’de Hamas başlangıçta İsrail ile iyi ilişki içindeydi. İsrail, laik Filistin Kurtuluş Örgütü’nü güçsüzleştirmek için bu örgütü kafir olarak gören Hamas’a destek oldu. Hamas güçlenince İsrail ile savaşımaya başladı.

Bizde 12 Eylül yönetimi devrimci harekete saldırdı, bir oranda MHP’ye de saldırdı, islamcılara ise pek dokunmadı, tersine çok sayıda imam hatip, her köye cami ve zorunlu din dersleriyle genişleme imkanlarını güçlendirdi.

AKP güçlenince orduyu denetimine aldı, bu amaçla orduda geniş bir tasfiye yaptı.

12 Eylül ve sonrasındaki saldırı olmasaydı İslamcılar bu kadar güçlenemezdi. Güçlenenler de bir süre sonra kendilerini güçlendireni denetim altına aldılar.

35 yıl öncesine bakarak AKP’nin bu günlere gelmesinde ordunun önemli fonksiyonu olduğunu söylemek doğrudur, ama bu günü açıklamakta çok yetersizdir.

Benzer bir durum İD için geçerlidir.

ABD’nin İD’ye ihtiyacı var. ABD’nin Irak işgali olmasaydı İD de olmazdı. İD ordusunda çok sayıda Saddam ordusunun subayları bulunuyor. Tecrübeli bir ordu... Ek olarak savaşçı bir ordu... PYD’yi ne kadar zor duruma düşürdüğünü hepimiz gördük. ABD bombardımanı olmasaydı Kobane düşmüştü.

Anlaşılabilir bir durum... Kobane’de verilen gerilla savaşı değil, sabit bir alanı savunmaktır. Ek olarak dağda değil, ovada savaşılmaktadır. Bu alan PKK’nin tecrübesiz olduğu bir alandır. Dağda tank ve zırhlı araç kullanamazsınız ama ovada etkili olarak kullanabilirsiniz.

ABD, İD’yi arada bir bombalıyor. Ortadoğu’da mümkün olduğu kadar fazla politik aktörün yer almasını ama hiç birisinin de fazla güçlenmemesini istiyor. Bu nedenle

İD ileri gitti mi, engel oluyor; ardından bombardımanı hafifletiyor.

Buyurun, savaşa devam edin!

Türkiye'nin PYD/YPG'ye karşı İD'yi desteklediğini biliyoruz. Ne ki, konuyu burada bırakmak doğru olmaz. Türkiye belli oranda PYD'yi de destekliyor. Peşmergenin kendi sınırları içinden Kobane'ye gitmesine izin verdi.

Daha önemlisi; Kobane ya da o civardaki çatışmada yaralanan PYD'liler tedavi için Türkiye'ye geliyor ve Suruç'ta tedavi ediliyorlar. Bunlardan PKK ile ilişkisi tespit edilen birkaç kişi tutuklandı, geriye kalanı iyileşip taburcu oldu. Kobani'ye döndü ya da ülkede kaldı.

Batı Kürdistan'daki savaşa Türkiye içinden PYD ile birlikte savaşmak için gidenlerin sayısı kaba bir tahminle 4000 olarak belirtiliyor. Rakamın daha yüksek olduğunu sanıyorum. Savaşta çok sayıda hayatını kaybeden insan var ve bunların cenazeleri Türkiye'de toprağa veriliyor.

AKP, çok sayıda kişinin PYD saflarında savaşıp hayatını kaybetmesinden memnundur denilebilir. Burada İsrail'in Lübnan'daki Hizbullah'a yaklaşımına benzer bir politika izleniyor. Suriye ordusu, İran ve Hizbullah'ın desteği olmadan ayakta duramayacak durumda. Hizbullah Suriye'deki savaşa katılıyor ve kayıp veriyor. İsrail'in bunun için endişeli olduğunu hiç sanmıyorum, tersine Hizbullah'ın daha da fazla Suriye'ye angaje olmasını istiyor.

Türkiye, İD'yi destekliyor. Çok sayıda kişi ülke içinden gidip İD'ye katılıyor. Bunu engellemek için herhangi bir çaba göstermediği gibi, İD'ye çok miktarda silah da veriyor. İD de bu silahları Suriye'de Kürtlere karşı kullanıyor. İD, Musul'da çok sayıda modern silah ele geçirdiği için Irak'ta silaha ihtiyacı bulunmuyor. Asıl ihtiyaç Suriye'de ve bunu da Türkiye sağlıyor.

İD, Suriye’de esas olarak Kürtlere karşı savaşıyor. Esad rejimiyle arası iyi, rafinerilerden elde ettiği petrolü Esad aracılığıyla piyasaya sürüyor. Her iki taraf da bu ticaretten payını alıyordu.

Burada ortaya çıkan durum, ilk kez Yugoslavya savaşında görülen yeni savaş’ın özelliğine uygundur. Savaş, ona katılan çok sayıda insan için bir geçim tarzına dönüşmüştür. Savaş zenginleşme aracıdır ve savaşta yer alan rakip taraflardan olan çeteler kazançları için gerektiğinde işbirliği de yaparlar.

Suriye’deki savaşta 200 kadar grup bulunuyor. Esad ordusunun ve ona karşı savaşan diğer grupların yanında, onlara yaslanan değişik çeteler de bulunuyor.

Son olarak, İslamcılar arasındaki çatışmalar konusu- na değineceğim.

Taliban ile İD’nin arası iyi değil ve hatta ilkinden ayrılan bir grup ikincisine katılmış durumda. El Nusra ile ID arasında bazı çatışmaların olduğu da biliniyor. Görebildiğim kadarıyla çok sayıda insan bunu anlamıyor. O da islamcı bu da ama çatışabiliyorlar.

Bu bakış açısı, sağcıların komünistlere bakışına benziyor. O da komünist bu da ama pekala çatışabiliyorlar.

İslamcılar arasındaki durum da buna benziyor. Kitap aynı, Kuran ama yorumlar muhtelif...

Başka bir örnek vermek gerekirse: Suriye ve Irak’taki Baas partilerinin ikisinin de programları temelde aynıdır, ikisi de Arap ülkesidir ama araları iyi olmamıştı.

Nedeni, ikisi de Baastı, ikisi de Araftı ama birisi Sünni diğeri Nusayri idi...

8.7.2015

İSLAM DEVLETİ KÜLTÜRÜ

İslam Devleti Irak'ta Asurlular zamanından kalma eserlerin bulunduğu bir müzedeki heykelleri tahrip etti. Benzeri bir tahribatı daha önce Taliban büyük Buda heykellerini yıkarak gerçekleştirmişti.

Bu eylem vandallık, vahşilik, kültür düşmanlığı olarak değerlendiriliyor.

Evet, ama bu konunun bir tarafıdır.

Halifelik temelinde bir İslam Devleti kurmak istiyorlar ve bu yapılanın amaçlarıyla herhangi bir ilişkisi yokmuş gibi görünüyor.

Tahrip edilenlerin insanlığın ortak kültür hazinesi olması bir yana, Müslümanlığın ortaya çıkmasından yaklaşık iki bin yıl önce yapılmışlar. Dolayısıyla Müslümanlıkla da herhangi bir ilişkileri bulunmuyor.

Müslümanlıkta resim ve heykel yasaktır. Birisi suret kapsamına girer ve insanın kendisini Allah sanmasına yol açabilir, heykel ise put olarak değerlendirilir. Bu nedenle de -biz dahil- Müslüman ülkelerde resim ve özellikle de heykel az gelişmiştir.

Müslümanlıktan en az iki bin yıl önce yapılmış ve bugüne kalmış insanlığın ortak tarihine ait sayılan bu yapıtların tahrip edilmesinin kendine göre bir mantığı yok mudur?

Evet, vardır.

İD kendi kültürünü hakim kılmak istiyor. Bu talep normaldir. Ve hakim olmak isteyen her kültür ancak baş-

ka kültürü bastırarak ve hatta yok ederek bunu yapabilir.

Muhammed gerekli güce sahip olduğu zaman Mekke'deki put adı verilen heykelleri kırdırmıştı. Bu heykeller o zamanın tanrılarını temsil ediyorlardı. Müslümanlık tek Tanrı dini olarak o bölgede egemen olabilmek için kendisinden önceki kültürün (din bunun önemli bileşenidir) simgelerini yok etmişti.

Muhammed'den sonra da İslam'da resme ve özellikle de heykele iyi gözle bakılmamıştır.

İD'nin yaptığı da Muhammed'in gününde yaptığı ve geleceğe yönelik kurallar koyduğu uygulamayı geçmişe doğru uzatmaktır, tarihin tamamını kapsayacak şekilde genişletmektir. Müslümanlıktan çok önce yapılmış heykeller bu nedenle yok edilmektedir. Bu heykellere tapılmıyor olması anlam taşımıyor, heykel olmaları yeterlidir.

Bu boyutta olmasa bile benzeri bir durum Avrupa'da Protestanlığın ortaya çıkması döneminde de yaşanmış ve Katolikliği simgeleyen bazı yapıtlar tahrip edilmişti.

Hakim duruma geçmek isteyen kültür bu amaçla rai-
kip kültürü ya da kendisinden öncekini, onun simgelerini tahrip eder.

Atatürk zamanında farklı yapılmadı. Kuran dili Arapçadan Türkçeye geçildi. Dinin o dönemin Türkiye toplumu üzerindeki etkisini kırabilmek için kılık-kıyafet değiştirildi, bunun için yasa yapılmakla kalınmadı, zorla da uygulandı.

Yüzeysel değerlendirme yapanlar bunu şekilcilik sanabilir ama değildir. Söz konusu olan bir kültürü hakim kılmak için öncekini tahrip etmektir.

Önemli olan bu süreci anlamaktır, yoksa konu şu doğrudur bu yanlıştır meselesi değildir. İD'nin yaptığı

onaylanamaz ama konuyu anlamıyorsanız ya da yüzey-
sel bir bakışla değerlendiriyorsanız, neye karşı çıktığınızı
anladığınız söylenemez. Kabul etmek ya da karşı çıkmak
için önce anlamak gerekir. Anlamak, doğru bulmak de-
ğildir. Reddederseniz de neyi reddettiğinizi anlamaktır.

Farklı bir düzenin kültürün kendisinden öncekini
yok ederek hakim olması konusu bana 20. yüzyılda iki
kere, 1914'te ve 1989-90'da komünistlerin kitle halinde
burjuvaziye geçmesinin açıklayıcı nedenlerinden birisi
olarak görüldü. Bu konu üzerinde daha çalışılması gere-
kiyor ama komünistlerin burjuva kültürünü sadece bas-
tırabildikleri, bunun yerini alabilecek farklı bir kültürün
oluşturulmasında yetersiz kaldıkları da ortada...

“Burjuva kültürünü reddetmeyeceğiz, onun iyi yan-
larını alacağız” anlayışı, o kültürden uzaklaşmamak so-
nucunu doğurdu. Evet, o kültürün iyi yanları da bulun-
yordu ama kendi iyi yanlarını üretmekte yetersiz kalınca,
eskinin iyi yanlarıyla yeninin iyi yanlarını bütünleştirebil-
mek söz konusu olmadı; eski sürekli ağır bastı.

Ekim devrimi öncesinde dünya çapında olan Rus
edebiyatının toplumsal gerçekçilikle hangi duruma düş-
tüğü örneklerden sadece birisidir. Komünistlerin bu ko-
nuda yıllarca kendilerine çok hayran olmaları tamamen
gerçeklikle ilgisi bulunmayan bir değerlendirmedir. Ger-
çeklikle daha fazla ilgisi olsaydı dağılma bu kadar hızlı ve
kapsamlı olmazdı.

74 yıllık Sovyet anlayışı, belgelerde böyle yazılması-
na karşın Sovyet insanı yaratamadı. Osmanlı İmparator-
luğu'nun son dönemine kadar uzak bir geçmişe dayanan
Ermenilerle Azeriler arasındaki sorun “donduruldu”, çö-
zümlenemedi ve yıllar sonra da kaldığı yerden başlayarak
yeniden ortaya çıktı.

Yugoslavya için de benzeri söylenebilir. Sırplarla

Hırvatlar arasında 20. yüzyılın başından beri var olan çelişkiler, Nazi işgali döneminde çatışmanın keskinleşmesi dikkate alınmadan, Yugoslavya'daki halklar çatışmasını "emperyalizmin oyunu" diye nitelendirmek ancak bilgisizliğin ürünü olabilir. Evet, var olan ve yılların birikiminin sonucu olan çelişkilerle oynanmıştır, ama bunlar zaten vardılar. Başka türlü yıllardan beri bir arada yaşayan halkların birbirini kırmaması açıklanamaz.

Belirttiğim gibi, bu konu üzerinde daha çalışılması gerekiyor.

15.3.2015

İSLAM DEVLETİ VE YERSİZ BEKLENTİLER

İslam Devleti (İD) lideri Bağdadi'nin öldürülmesi önemli olmakla birlikte yersiz beklentilere yol açmış görünüyor. Bağdadi daha önce Irak'taki El Kaide'de idi, ardından kendi örgütünü kurdu ve halifelliğini ilan etti. Afganistan merkezli El Kaida'nın lideri olan Usame Bin Ladin de öldürülmüştü ama bu ölüm örgütü pek etkilemedi denilebilir. El Kaida eskisine göre zayıfladı ama burada Afganistan'da da örgütlenen İD'nin önemli rolü bulunuyor. Bağdadi yaklaşık iki yıldır örgütte önemli bir işleve sahip değildi deniliyor ama örgüt bu arada Filipinler'den Libya'ya Doğu Afrika'ya kadar yayıldı. Afganistan'da ise El Kaida ile çatışıyor. İran bu savaşta İD'ye karşı El Kaida'yı destekliyor.

Neden dersenez; İD ile Al Kaida arasındaki önemli ayrılık noktalarından birisini Şiilere karşı alınacak tavır oluşturuyor. İD Şiileri katledilmeleri gereken düşman olarak görürken diğer örgüt buna karşı çıkıyor. İD'nin Şiileri böyle görmesi normal çünkü bu örgüt Irak'ta Sünni ayaklanması sonucu ortaya çıktı. Saddam yönetimi altında ülke nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Şiilere karşı yıllarca ayrıcalıklı bir konuma sahip olan Sünniler, bu ülkede ABD işgalinin ardından bu konumlarını kaybettiler. ABD'nin Irak'a atadığı genel vali büyük hata yaparak Irak ordusunu ve Baas Partisi'ni lağvetti, on binlerce Sünni ortada kaldı, İD de bu insanların katılımından doğdu. İD'nin askeri gücünde savaş tecrübesi olan çok sayıda Irak ordusu subayının önemli rolü bulunuyor. Savaş tecrübesi yoksa modern silahlara sahip olmak fazla anlam taşımaz.

İki örgüt arasındaki ikinci önemli ayrılık konusu kadınların rolüyle ilgilidir. El Kaida'ya göre kadının yeri ön-

celikle evidir ve görevi de iyi çocuklar yetiştirmektir. İD ise kadınlara kamusal hayatta görev verir, ek olarak bir de kadın savaşçı taburu vardır. Bu örgüte yaklaşık 80 ülkeden gelip katılan binlerce insanın yaklaşık beşte biri kadındır. Arap ülkeleri üniversitelerindeki özellikle fıkıh konusunda öğretim görevlisi olanların önemli bölümü İD'yi destekler ve bunlar arasında kadınların sayısı az değildir.

Bu tip örgütler lider örgütleri değildir, lider ölünce yerine başkası geçer ve genellikle büyük sarsıntı da yaşanmaz.

El Kaida'nın zayıflamasında (Taliban ile karıştırmayın, ilişkileri bulunmakla birlikte ikisi ayrı yapılardır) İD'nin önemli rolünün bulunmasının önde gelen nedeni, İD'nin savaş alanında bulunmasıdır. Bu tür örgütler için savaş alanı eskiden Afganistan'dı, sonra Ortadoğu oldu. Ek olarak El Kaida örgütü olarak kalırken, İD devlet olarak örgütlendi; bir dönem geniş bir bölgeyi yönetti.

Bagdadi'nin öldürülmesi bu örgütün çözülmesi ve hatta bitmesi anlamına gelmez. Devam eder ve hatta başka bir örgüt de ortaya çıkabilir.

Nijerya'da Boko Haram İD'ye katılmıştı. İD, Libya'da özellikle örgütlüdür ve Akdeniz üzerinden insan ticaretinden büyük para kazanmaktadır.

Bu tür örgütler hakkında hemen hiç bilginiz bulunmuyorsa, sosyalist solda görülenden daha hızlı bölünmelerini anlayamazsınız. Öyle ya, her iki örgüt de Selefi olduğuna göre neden ayrılıyorlar ve hatta birbirleriyle savaşıyorlar?

İslamda merkezi otorite yoktur. Merkez gibi görünende güç varsa herkes genellikle uyar, zayıfladı mı, ayrılık başlar. Tarihten önemli bir örnek Osmanlı sultanlarındaki halifeliktir. Yıllarca otoriteleri iyiydi ama Birinci Dünya Savaşı sırasında halifenin İngiltere'ye karşı cihat

ilan etmesi işe yaramadı. İmparatorluğun üç büyük Müslüman halkından (Türkler, Kürtler, Araplar) sonuncusu İngiltere ile anlaşıp Osmanlı ile savaşacaktı.

Biraz tökezlemeye görün, dün en yakınınızda olanlar ayrı parti kurmaya kalkar. Bilmem anlatabildim mi?

27 Ekim 2019

İSLAM KULLANILMAYA UYGUN DİNDİR

Kaç yıl oldu hatırlamıyorum ama epeyce önce sosyalistlerin islamı öğrenmesi gerektiğini yazdığım ilk tepki, “dua mı öğrenelim?” olmuştu. Bu anlayışla öğrenilmesi mümkün değil tabii...

O zaman kabaca islamı öğrenmekten” ne kastettiğimi şöyle anlatmaya çalışmıştım: İslam parçalı bir dindir. Bize uzak ve bize yakın parçaları vardır. Bunları ve başlıca görüşlerini öğrenmeliyiz. Bundan sonra bize daha yakın olanların güçlenmesi için neler yapabileceğimizi somut olarak düşünebiliriz.

Burada savunulan İslam içindeki parçalılığın nasıl büyütülebileceği konusuydu.

Savaş kendi gücünü artırmaya bağlı olduğu kadar karşındakini zayıflatmaya da bağlıdır.

İslam parçası bol bir dindir. Buradan hemen çıkan sonuç, bu parçalar arasındaki bitmez tükenmez savaşlardır. İslam’ın bu özelliğini bilmeden İslam ile mücadelenin başarı şansı yoktur.

Ek olarak, islamcı örgütler ile sosyalistler arasındaki bütün mücadeleleri sosyalistlerin kaybettiğini ve bunun nedenlerinin irdelenmesi gerektiğini yazmıştım.

İran’da Humeyniciler İran Komünist Partisi (TUDEH) ve Halkın Mücahitleri’ne karşı başarılı oldular. Irak’ta bir zamanların güçlü örgütü Irak Komünist Partisi yok oldu. Suriye’deki komünist partileri zaten baba ve oğul Esadların kuklası durumundaydı.

Bu ülkelerde de dinci örgütler ön plandadır.

İslamcı örgütler Kürtler arasında da yaygındır. PKK kendisini komünist olarak tanımlamayan bir örgüttür. Kürtler içinde komünistler ise yok denilebilecek kadar azdır.

Lübnan'da Lübnan Komünist Partisi Hizbullah ile birlikte çalışmaktadır. Bu ittifakın ana gücü Hizbullah'tır. Mısır'da ise Mısır komünist Partisi yıllarca Müslüman Kardeşler örgütüyle birlikte çalışmıştır.

Büyük bir Müslüman nüfusa sahip Endonezya'da 1965-1966'daki büyük komünist katliamına Müslümanlar da katılmış ve yaklaşık 500.000 kişi öldürülmüştür. Katliam ABD'nin desteğinde ve devlet güçlerinin desteğiyle yapılmış olmakla birlikte Müslüman kitle de katliama katılmıştır.

Sosyalistler Müslüman dincilerle kapıştıkları her yerde kaybettiler. Son örnek ise bizdedir. AKP geçmişte sosyalistlerin kalesi olan varoşları onların yöntemlerini kullanarak ele geçirmiş, sendikaları etkisizleştirmiş, baskının çeşitli biçimlerini uygulamıştır ve bunu sürdürmektedir.

“Nedir bu, ne diyorsunuz?..” diye sorulduğunda cevap sınıf analizi değildir.

Sınıflar vardır, sınıf analizi de gereklidir ama bundan ötesi de vardır.

İşçilerin ve çalışanların önemli bölümünün AKP'ye oy vermesini ve bunu yıllardan beri sürdürmesini sınıf analiziyle açıklayamazsınız. Batı ülkelerinde işçilerin ırkçı partileri seçmesini sınıf analiziyle açıklayamayacağınız gibi...

Her şeyi emperyalizme, komplo teorilerine bağlamak, kendi yetmezliğine açıklama bulmak çabasından başka şey değildir.

İslam kullanılmaya, bölünüp birbirine düşürülmeye

uygun bir dindir belirlemesini açarsak: İslam, Hıristiyanlığın aksine kurumlaşması zayıf olan bir dindir. Şimdi bile devletten görece bağımsız olan, kendi iç işleyişi bulunan kilise gibi kurumları yoktur. Diyanet İşleri Başkanlığı vardır ama Diyanet Başkanı sonuçta devlet memurudur. Papa gibi, kardinaller ve papazlar gibi devletten özerkliği yoktur.

İslamın örgütlenmesinin merkezi yanının zayıf olması, şu veya bu parçanın güçlenerek kendini merkez ilan etmesinin, başka parçaları “gerçek İslam” olarak görmemesinin ve hatta onların “katlinin vacip” olduğunu ilan etmesinin yolunu açar. Fazlasıyla parçalı bir yapı bulunduğu için islamın şu veya bu kolunun güçlendirilmesi ve diğerlerine saldırmaya yönlendirilmesi zor değildir.

Halifelik döneminde de islamda merkezi örgütlenme zayıftı. Bunu halifenin gücünün büyük oranda kağıt üzerinde kalmasında görebiliriz. Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı padişahı ve halifesi İngiltere'ye karşı cihat ilan etmiş ve Müslümanları bu cihata katılmaya çağırmıştı ama Müslüman Araplar Osmanlı sömürgeciliğine karşı İngiltere sömürgeciliğiyle birlik yapmıştı.

Eğer halifelik gerçekten biraz gücü olan bir kurum olsaydı, Mustafa Kemal onu ortadan kaldırmak yerine kullanmayı tercih ederdi. Mustafa Kemal bu işleri iyi bilir ama derdi faydasından daha fazla olan bir kurumu muhafaza edip de ne yapacaksınız?

İslam Birliği olarak adlandırılan hedef laftan ibarettir. O birliğin herkesin tanıyacağı bir otoritesi hiçbir zaman olmayacak ve iç kavga sürüp gidecektir.

İslam Devleti (İD) ile El Kaide arasındaki ayrılık nedir? Bunu anlamak için epeyce okumak gerekiyor. Sadece metinleri değil, o metinlerin arkasını da okursak, İslam'da herkesin birbirinin ayağını kaydırmak için çalıştığını da görebiliriz. İD halifelik ilan etti ama kendisinden başka

ciddiye alan bulunuyor mu? Ya da Mekke ve Medine gibi İslam'da kutsal sayılan kentlerin topraklarında bulunduğu Suudi Arabistan'ı ve onun anlayışı Selefiligi Müslümanların önemli bölümü kabul ediyor mu?

Ortadoğu'nun üç büyük İslam devleti olan Türkiye, İran ve Suudi Arabistan arasındaki güç mücadelesi sürekli yenilerek sürmüyor mu?

Alevilerin önemli bölümü kendilerini İslam içinde görüyor ve onlar arasında ayrışma da az değildir. Çoğunluğu CHP'lidir ama AKP'lisi, MHP'lisi ve bir miktar da HDP'lisi vardır.

Bu kadar parçalı ve bitmez tükenmez iç kavgaları olan bir dine dışarıdan müdahale eden de doğal olarak çok olur. ABD, Rusya Federasyonu ve Ortadoğu'da söz sahibi olmak isteyen bütün devletler kendilerine İslamın uygun bir örgütünü bulup, onu diğerlerine karşı savunurlar. İslam müthiş işbirlikçidir. İslamcı örgütlerin tipik güçlenme yolu; önce rakiple yakın işbirliği içinde yükselmek, güçlenince de onunla savaşa girmektir.

Afganistan'a Taliban bunu yaptı, aynısını Filistin'de Hamas da yaptı. Önce İsrail ile işbirliği yapar, güçlenir, ardından İsrail'e savaş ilan eder. Bu işbirliğinden Hamas da İsrail de kazanacak, Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ve içindeki en büyük örgüt El Fetih kaybedecektir. Filistin Komünist Partisi dersiniz, adı var kendisi yoktur.

Karl Korsch'un yaklaşık 70 yıl önce belirttiği gibi, sosyalistlerin karşı devrim teorisi yoktur. Marksist-Leninistler sürekli olarak kendilerine bakarlar, tarihsel olarak çok haklı olduklarına inanırlar ve bazan da çok fena yanılırlar. Hitler'in SBKP'den sonra o yılların en güçlü partisi olan Almanya Komünist Partisi'ni sandıkta ve sokakta yenerek iktidara gelmesi gibi...

İslam konusunda da farklı bir durum bulunmuyor.

Sosyalistler islamın özelliklerini öğrenmek yerine bol miktarda sınıf analiziyle, emperyalizm söylemiyle neden islama karşı sürekli kaybettiklerini anlayabileceklerini sanıyorlar. Aslında sürekli kaybettiklerinin farkında bile değiller.

İslam parçalanmaya, parçaları da birbirine karşı kullanılmaya uygun bir dindir.

İslam öncelikle politika demektir. Bunu anlamayan – Humeyni'nin dediği gibi- islamdan bir şey anlamamıştır. İslamcı örgütlerin gelişme sürecinde kullanmak veya kullanılmak sürekli olgulardır.

Kullanma eylemi iki taraflıdır. Bir gücü kullanmak, onun tarafından kullanılmayı da kabul etmek demektir. Dikkat edilmesi gereken, kullanmayla kullanılma arasındaki dengedir. AKP'nin barış sürecinde yaptığı gibi, işlerin aleyhinize gelişmeye başladığını görünce süreci bitirirsiniz.

İsrail Hamas'ı kullandı ve onun tarafından kullanıldı. İsrail bu süreçten zararlı çıkmadı. Hamas güçlendi ama FKÖ de zayıfladı ve genel olarak Filistin mücadelesi güçten düştü.

Suriye ve Irak'ta bazen dinci örgütler arasında çatışmalar yaşandığını okuyoruz. Aralarındaki “dini ayrılık” nedir, bilmek zordur. Gerçekte böyle bir ayrılık bulunmayabilir de... Birisine biraz destek olursun, diğerini “katli vacip” olarak ilan eder! İslam'ın yapısı buna uygundur.

Burada sadece emperyalizmi görüp İslam'ın uygun yapısını görmemek, Marksistlere özgü bir darkafalılık olsa gerektir. İslam kullanılmaya uygun bir dindir ama kullanmasını bilene, bunu becerebilene!..

4.1.2017

İSLAMA BİLİM KARIŞTIRMAK

Almanya'da dört üniversitede İslam bölümü açıldı. İslam konusu, din bilimleri bölümünün alt kollarından birisinde veriliyor. Benzer şekilde Katoliklik ve Protestanlık için de bölümler bulunuyor.

Din ile bilimi birbirinden uzak hatta birbirine zıt olarak düşünüyorsanız bu haberi garip karşılayabilirsiniz. Bilim denilince sadece doğa bilimlerini anlayan, sosyal bilimleri yok sayan ya da ikincisinin yöntem olarak birincisini izlediğini düşünenler için garip karşılanmayacak bir tutum...

19. yüzyıldaki anlayışta böyleydi. Doğa bilimleri gelişmiş, sosyal bilimler gelişmemişti ve ilkinin yöntem olarak ikincisine örnek olabileceği düşünülüyordu. Gerçekte ise, sosyal bilimlerin doğa bilimlerine bir oranda bile olsa indirgenmesi doğru değildir. Doğa bilimlerindeki araştırma yöntemleri, teori kuruluşları sosyal bilimler için geçerli değildir.

Doğa bilimlerinde aynı koşullar altında tekrarlanabilirlik önemliyken, sosyal bilimlerinde ne aynı koşullar ve ne de tekrarlanabilirlik yoktur.

Din de sosyal bilimlerin parçalarından bir tanesidir, tıpkı sosyoloji gibi...

Herhangi bir dinin bilimsel incelenmesinin amacı, bu dinin tarih boyunca değişmesini ve bugünkü işlevlerini ortaya çıkarmaktır.

Din her şeyden önce bir ahlak kuramıdır. İslamîyette aynı zamanda toplum kuramı işlevini de görür.

Dinlerin önemli kitaplarıyla ilgili olarak eleştirel içerikli yeni baskılar yapılıyor. İncil için böyle bir baskı var. Eleştirel deyince Kitabın eleştirildiğini düşünmeyin. Kitabın yazıldığı dönemdeki koşullar ve bunların Kitaba nasıl yansdığı incelenir. Dinde reform ya da Kitabın farklı yorumlanması için de yine dönemin koşulları dikkate alınır.

Kuran için bildiğim kadarıyla henüz böyle bir yapıt yayınlanmadı ama üniversitelerdeki İslam bölümlerinin çalışmalarının ardından eleştirel bir Kuran da yayınlanacaktır.

İslam bölümlerindeki Kuran incelemesi de bu temele dayanır: Kuran’da hangi bölüm hangi koşulların ürünüdür ya da bu koşullarla ilişkisi vardır.

25 Şubat tarihli Frankfurter Rundschau gazetesinde Frankfurt-Giessen üniversitelerinde (800 kişi İslam bölümüne kayıtlı ve çoğunluğu kadın) İslam dini bölümünde eğitim gören öğrencilerin ve bazı öğretim üyelerinin değerlendirmelerine yer verilmiş.

Habere göre, öğrencilerin bir bölümünün büyük korkusu, inancını kaybetmek... Mutlak doğru olarak inanılan Kuran’ın değişik bölümlerinin “gökten indirilmeleriyle” içinde bulunulan şartlar arasında paralellik kurulması, bu paralellik bire bir olmasa bile en azından bulunması, inanç konusunda sarsıcı etki yapıyor.

Bu durum Kuran’da şiddet içeren bölümler için de geçerlidir. Mutedil Müslümanların Selefilere cevap vermemesi ve “Kuran’da böyle yazmıyor” demekten öteye gidememeleri de buradan kaynaklanıyor. Selefi de açıyor Kuran’ı gösteriyor nerede yazdığını...

Tarihteki bütün yazılı metinler oluşturuldukları şartlarla ilgilidir. Bu durum kutsal sayılan metinler için de böyledir. Müslümanlar bu konuda hayli geriden geldikleri için bilimsel incelemeyle karşılaştıklarında şok geçiriyor-

lar.

Bir öğrenciye göre, Kuran'ın da böyle incelenebileceğini bulanlar Müslümanlar değildir, dolayısıyla onlara inanılması gerekmez...

Görüldüğü gibi, istenildi mi, gerekçe bulunur...

Bölümdeki öğretim üyeleri de İranlı, Arap ve Türk yani Müslüman...

Öyle de olması gerek...

Ne kadar bilimsel ele alırsanız alın sonuçta bu bir inançtır ve farklı inançtan birisinin size inancınızı nasıl inceleyebileceğinizi öğretmesi garip olur.

Bölümdeki derslerden birisi de Arapça, Kuran'ın la-yıkıyla incelenebilmesi için bu dilin öğrenilmesi gerekiyor.

Tarihte de kutsal olsun ya da olmasın herhangi bir kaynağın incelenmesi için o kaynağın yazılmış olduğu dilin bilinmesi, kaynağın orijinalinden incelenmesi önemlidir. Her çeviri kaçınılmaz olarak yorum da içereceği için metnin ilk halinin incelenmesi önemlidir.

İslam konusunda üniversite düzeyinde eğitim alan insanlar sonuçta inançlarını kaybetmeyecekler ama eskisinden daha farklı inanacaklar... İslam'ın farklı yorumlarına karşı daha donanımlı olabilecekler...

Gerçek İslam diye bir belirleme yanlıştır...

Gerçek İslam yoktur. 1400 yıl öncesinin islamını içinde gerçekleştirdiği şartlardan ayırarak "gerçek" diye yorumlamak çaresizlikten başka şey değildir. Kaldı ki o zamanın islamında da şiddeti öven, kadınları aşağılayan belirlemeler vardır.

Zaten kutsallıktan gözleri kör olmamış olan herkes şunu rahatlıkla görebilir: Muhammed'in ölümünün ardından İslamda iktidar kavgası başlamışsa ve büyük oranda şiddet kullanılmışsa, bu şiddetin temelini kutsal metinde ve toplumsal koşullarda aramak gerekir. İkisi birbirinden ayrılamaz.

İslam'da reform da 1400 yıl öncesinde gerçek İslam arayarak değil, ancak İslam'ı bugüne taşıyarak mümkündür.

Tarihteki her metin gibi İslam da ortaya çıktığı, geliştiği şartlarla ilişkilidir. Değişmesi de 1400 yıl öncesine dönülerek değil, bugünün şartlarına uyum sağlanarak olabilecektir.

Hıristiyanlık büyük kavgalardan sonra bu yolu izledi.

İslamiyet Hıristiyanlığa göre yaklaşık 600 yıl daha genç olan bir din...

Ağustos 1572'de Fransa'da Katolikler Protestanlara saldırarak çok sayıda sapkın olarak görülen bu kişileri öldürdüler. Saint Barthlemy katliamı olarak bilinen bu olayda sayısı kesin olarak bilinmemekle birlikte çok sayıda (yüz bin tahmin ediliyor) Protestan öldürüldü.

450 yıl bile olmamış ve insanlar sürekli olarak aynı yolu geçmek zorunda iseler Müslümanlığın değişmesine de daha zaman var demektir...

25.2.2015

İSLAMDA CİNSEL HAYAT

Bu da nereden çıktı, diye sorarsanız, garip bir soru sormuş olursunuz. İslam'ın içi dışı cinselliktir. Türlü çeşitli örneklerini her gün yaşıyoruz. Son olarak “kız çocukları 13 yaşında evlenebilir”den, kız çocuklarına tecavüz edenlerin onlarla evlenmeleri durumunda cezalarının ertelenmesi –siz ortadan kalkması olarak anlayın- konuları gündemdedir.

Birisi yerinde bir soru sormuş ve “kişi erkek çocuğuna tecavüz etmişse ne olacak?” demiş. İslam'da çare tükenmez, onun da bir yolu bulunur.

Cübbeli Ahmet Hoca İslam'da erkek çocuklarıyla oynamaşmanın adını bile açıklamıştı: bademlemek!

Dinen uygun olduğu gibi adı bile varmış...

Ne diyeyim, bunların yaratıcılıklarına hayranım!

Yirmi yıl kadar önce yayımlanmış “İslam'da Cinsel Hayat” başlıklı iki ciltlik kalın bir kitap vardı. Yazarını hatırlamıyorum. Kitapçada görüp içini karıştırmıştım. Erkekle kadın yatmadan önce uzun bir merasimi yerine getirmek zorundaydılar. Erkek bilmem hangi sureyi okuyup bilmem hangi ayağıyla adım atarken, kadın da filanca sureyi okuyup şöyle yaparmış derken on sayfa kadar okumuş, sonra bırakmıştım.

Okuyan bile yorulduğuna göre bu merasimi yerine getiren erkek ve kadında hal kalır mıydı, bilemem!

Bizdeki İslamcılarının cinsellik konusundaki korkunçluklarından söz edenlere, “daha durun bakalım...” demek gerekir. Diğer İslam ülkelerinde olanlara göre bizdeki he-

nüz hafif sayılır. Yanlış hatırlamıyorsa Katar'da İngiliz bir kadın tecavüze uğradığı için taşlanarak öldürülmeye kadar varabilecek ceza tehdidi altındaymış. Neden diye sorarsanız, nikahsız cinsel ilişki var da ondan...

Tecavüze uğrayan kadın da nikahsız cinsel ilişkiye girmiş oluyor!

Kız ve erkek çocuklarının birlikte eğitim görmesine karşı çıkan birisi ne diyordu: "Yanına mini etekli bir kız oturan genç nasıl ders dinlesin?"

İnsanın akli fikri cinsellikte olursa, böyle düşünmesi normaldir.

Biliyorsunuz cennette de müminleri 72 huri bekliyor.

Cübbeli Ahmet Hoca geçenlerde cennette cinsel ilişkinin nasıl olacağını da açıklamıştı. Adamın ilminin irfanının üzerine yok anlayacağınız; neler biliyor!

Burada soru şudur: İslam'da cinsellik neden önemli yer tutmaktadır?

Cinselliğin sık sık küçük yaştaki kız ve erkek çocuklarına yönelmesinin nedeni nedir?

Bu insanların kafası neden cinsellekle doludur?

Bunun temel nedeni, cinslerin ayrılmasıdır. Kadın ve erkeğin küçük yaşlardan başlayarak birbirinden ayrılması, yaşadıkları farklı sosyalizasyondur.

Cinslerin ayrı sosyalizasyonu sadece kadınları değil erkekleri de psikolojik olarak sakatlar. Erkeğin kafasının cinsellekle dolu olması, karşı cinse ve kendi cinsine karşı sürekli cinsel arzu duyması bu nedenledir.

Kadınlarda da durumun çok farklı olduğunu sanmı-

yorum. İslam sonuçta ağır bir erkek dini olduğu için bu konuda pek açıklama bulunmuyor ya da ben duymadım.

Karma eğitimdeki ahlaksızlıktan söz edenler, kendi yedikleri nanelere baksalar daha iyi olur.

Kadın ve erkeği bir arada gördüklerinde akıllarına hemen cinsellik gelenler, çocuklarla bir arada olduklarında fikirlerini pratiğe geçirmekten geri durmuyorlar.

Çocuklara tecavüz vakalarının küçük bir bölümü duyuluyor, bazılarında da yayın yasağı getiriliyor. Bunlar yeni değildir, yıllardan beri vardır. Eskiden medya bu kadar gelişmemiş olduğu için az duyulurlardı, şimdi böyle değildir. İslamcılar pervasızlaştıkları için sayı artmıştır, burası açıktır.

“İslam’da Cinsel Hayat” modern bir yapıtmış. Bugünlerde “İslam’da çocuklarla cinsel hayat”ın da yazılması gerekir. Belki başka bir dilde –muhtemelen Arapça- yazılmıştır da ben bilmiyorumdur. Yakında bizde de yazılmasını bekliyorum.

Dinen uygun ve hatta erkek çocuklarıyla ilgili olanının adı bile varmış; neden olmasın!

Eşcinselliği suç olarak görmeyen ve hatta bunu edebiyata da yansıtan Osmanlı, bugünkü İslamcılardan daha açık ve dürüstmüş.

İkiyüzlülüğün bu derecesi yokmuş!

18.11.2016

İSLAMDA CİNSEL HAYAT VE HAYVANLAR

İslam'da cinsel hayat başlıklı yazıda önemli bir özneyi eksik bırakmışım: hayvanlar.

İslam'da cinsel hayatın özneleri sadece yetişkin kadın ve erkekler değildir; erkek ve kız çocuklarının yanı sıra bazı hayvanların da özneler arasında sayılması gerekir.

Bu konuda örnek sıralamanın gerekli olmadığı görüyşündeyim. Gazete haberlerinde hayvana tecavüz ederken yakalananları arada bir de olsa okuyoruz. Bu fiilleri nedeniyle ceza alanlar da bulunuyor ki, çocukların cinsel istismarı konusunda getirilmesi düşünölen affa kendilerinin de dahil olmasını istiyorlar.

Diğer İslam ölkelerinde de benzeri bir durum vardır, bilmiyorum, ama kuvvetle muhtemeldir diye düşünüyorum.

Eşöge ve köpeöge tecavüzün yıllardan beri gizli ya da açık olarak normalleştiöi ölkemizde arada bir tecavüz edilen kedi haberlerini de okuyoruz. Bir haberde de kişöi ata tecavüz ederken yakalanmıştı.

Bu tür olayların küçük bir bölümünün basına yansıdığını belirtmek gerekir.

Burası Almanya deöil, bu nedenle de eşöge tecavüz ederken yakalanan kişöi gazete manşetlerine çıkmaz.

Mizah bazen abartarak da olsa gerçeöi yansıtır. "Türklerin ilişkiye girdiöi nesnelere" müzesinde damacana başköşede duruyordu.

Burada hayvan da olsa canlı varlıktan uzaklaşöp,

nesneler dünyasına giriyoruz.

Son durumu bilmiyorum ama bir dönem satışlarının patladığını gazetelerden okuduğumuz “şişme kadın” da aynı kategoride düşünülebilir.

Hayvanlarla cinsel ilişki konusunun yanı sıra kız ve erkek çocuklarına yönelik taciz, tecavüz gibi eylemlerin artmasını ve bunların dinen caiz görülmesini tutarlı buluyorum.

Neden dersenez: cinsellik insan hayatının önemli bir bileşenidir. Kadın ve erkeğin bulunduğu mekanları eğitimden başlayarak küçük yaştan itibaren ayırırsanız, iki cinsin birlikte değil de ayrı sosyalizasyon yaşamasını sağlarsanız; cinsellik için başka yollar açmanız gerekir. Bu yollar da her iki cinsten çocukların yanı sıra hayvanlarla cinsel ilişkidir.

İstenildikten sonra her şeyin gerekçesi bulunur.

13-15 yaşında hatta daha küçük yaşta evlendirilen kız çocukları hangi döneme aittir, aradan kaç yüzyıl geçmiştir diye düşünmezsiniz; geçmişti bugüne taşırırsınız.

İslamiyet toplumsal konularda çözümü geçmişte arar. Onun bugün ve gelecek projesi, geçmişin küçük değişikliklerle taşınmasından ibarettir.

Teknoloji taşırır, gerisi aynen bırakılmaya çalışılır.

Önceki bir yazıda söylemin ve giderek düşüncenin dincileşmesinden söz etmiştim. Çözümü geçmişti bugüne taşımakta aramak burada temel önem taşır. Çok sayıda sosyalist için de aynısı geçerlidir. 1917 Ekim Devrimi’ni ya da sonrasındaki önemli bir sosyalist gelişmeyi şu veya bu küçük değişiklikle bugüne taşımaya çalışıyorlar. İnsanlık da Müslümanlardan ibaret olmadığı için olmuyor tabii...

İslam kültürüne biraz geniş bakarsanız onun çok sa-

yıda alanı etkilediğini görürsünüz.

İslam'da her şeyi kitabına uydurmak mümkündür.

İran'dan örnek vereyim. Buradaki İslam Sünni değil Şii islamıdır.

Bu ülkede evlilik dışı cinsel ilişki yasaktır ama genelevler de çalışmaktadır. Nasıl oluyor dersenez, erkekle kadın arasında birkaç saatlik nikah yapılır; böylece hem günaha girilmemiş hem de yasaya uyulmuş olur.

Burada olanın herhangi bir ülkedeki genelevde olan farkı yoktur, sadece nikahlı yapılmaktadır.

Bunun büyük bir yaratıcılık olduğunu kabul etmek gerekiyor!

Günümüzde insanların artan oranda eklektik düşünceleri ve davranmalarını hayretle karşılayanlarımız oluyor. Sol da dahil olmak üzere insanlarda eklektik düşüncenin yaygınlaşmasını islamın etkisinin artmasıyla bağlantılı olarak düşünmek gerekir.

İslam'da neyin neye uyduğu önemli değildir, her şey kitabına uydurulabilir.

Ekleme gerekir: dünyadaki durum da böyle bir gelişme için fazlasıyla uygundur. Geçmişe duyulan büyük özlem bize özgü değildir. Macaristan ve Polonya'da benzerini görebilirsiniz. İlk ülkede 1920 öncesinin "büyük Macaristan" hayalinin sağcı Orban Hükümeti tarafından nasıl savunulduğunu ve büyük taraftar topladığını sonraki bir yazıda anlatacağım. Macarca ve Türkçe aynı dil kategorisinde buldukları gibi, bu ülke yıllarca Osmanlı işgali altında da yaşamıştır. (1526'daki Mohaç savaşı sonrası)

İslamcılık da geçmişe dönüş, geçmişe özlem, geçmişin bugüne taşınması çerçevesinde düşünülmelidir.

İslam bu konuda özel bir örnek ama anlayış olarak yalnız değildir. Ortak anlayış, çözümün geçmişte aranmasıdır. Farklı geçmişler farklı çözümler demektir. Macaristan'daki hükümet de çözümü geçmişte arıyor ama İslam'a hiç de iyi gözle bakmıyor.

İslam'ın teknolojik yenilikleri kullanmak dışında toplum için bugün ve gelecekte getirebileceği yeni bir şey bulunmuyor.

İslam'da belirleyici olan cinslerin birbirinden ayrılması ve ayrı sosyalizasyon yaşamasıdır. Bu sadece kadınları değil erkekleri de derinden etkiler.

Bu nedenle, cinslerin birbirinden ayrılmaması gerektiğinin savunulması bu anlayışa karşı mücadelenin ana noktasını oluşturmak durumundadır.

İki cinsin eğitim de dahil olmak üzere hayatın her alanında birlikte yaşamı paylaşmasına “ahlaksızlık” diyenlerin, kendi ahlaklarına bakmasında yarar vardır. Modern insanların çocuklara ve hayvanlara tecavüz gibi bir özelliği yoktur.

Çocuklara ve hayvanlara yönelik cinsellik, İslam'da cinslerin ayrılmasının neredeyse doğal sonucudur.

Cinslerin hayatın her alanını paylaştığı ülkelerde de çocuklara ve hayvanlara yönelik cinsellik yok değil, vardır ama çok azdır. Bunların bir bölümünü de eşekle yakalanan Türk işçisi gibi Müslümanlar oluşturmaktadır.

Bizim gibi ülkelerde hayvan haklarının savunulması oldukça ileri bir eylemdir. Hayvanların cinsel istismardan korunması yönünde bir kampanya açılırsa çok yerinde olur.

Sadece kız ve erkek çocukları değil bazı hayvanlar da cinsel istismarın hedefidir.

Ülkemizdeki İslam bu konuda kendi içinde tutarlıdır. Bazı yolları kapatıyorsanız, başkalarını açmanız gerekir. Yapılan da bundan başkası değildir.

20.11.2016

İSLAMIN POLİTİK TARİHİ

Raflarda ve orada burada yığılı çok sayıda kitaba bakarken gözünüz birisine ilişir. 1996 yılında yayımlanmış, ben ne zaman almışım, hatırlamıyorum. İçine bakarsınız ve “Bu kitabı neden şimdiye kadar okumadım?” diye sorarsınız.

“Der Wahre İmam” (Gerçek İmam) başlıklı ve 400 sayfadan biraz fazla olan kitap Muhammed döneminden başlayarak sünni islamın politik tarihini anlatıyor. İmam dini önderdir ve Sünni islamda başlangıçtan itibaren politik ve dini önder birleşmiştir.

Yazarı Bassam Tibi... Şam doğumlu, küçük yaşta Almanya'ya gelmiş, politik bilimde öğretim üyesi...

Belki hatırlayan vardır; yıllar önce internetin ilk kullanılmaya başlandığı zamanlarda (yirmi yılı biraz geçti sanırım) sosyalistlerin islamı öğrenmeleri gerektiğinden söz etmiştim. Hiç etkisi olmamıştı ve hatta bazıları bunu dua öğrenmek sanmıştı. O yıllarda Faik Bulut'un İslam tarihi ve örgütleri üzerine kitapları yayımlanıyordu, bunları okumak gerekliydi ama öğrenmek istediğim bu değildi. Aslında neyin öğrenilmesi gerektiğini tam olarak ben de bilmiyordum. Aradan geçen yıllar içinde başka alanlardaki bilgi arttıkça islamın ileri derecede politik bir din olduğunu anlamaya başladım.

O yıllarda islamdaki politikleşmenin 1979'daki İran İslam Devrimi ile başladığını sanıyordum. Humeyni'nin “İslam politika demektir, bunu anlamayan hiçbir şey anlamamıştır” belirlemesini hareket noktası olarak alıyordum.

Der Wahre Islam'ı okumaya başladığımda daha ilk

sayfalarda bunun doğru olmadığını öğrendim. Humeyni Şiiliği politize etmişti, sünni İslam ise doğuşundan beri dini ve politik önderin birleşmesi temelinde ileri derecede politikti.

Sünni islamın doğuşundan beri peygamber ve sonrasındaki halifeler ya da o makamda oturduklarını varsayanlar hem dini ve politik sorumlu hem de üst düzeyde komutandır. Bu kişiye Türkçe okunuşuyla Reis deniliyor.

Sünni İslam bu temelde başlangıcından itibaren Hıristiyanlıktan ayrılır. Hıristiyanlıkta bu derecede ileri bir güçler birleşmesi yoktur. Kilise en güçlü olduğu dönemlerde bile politik önder kralı veya prensi gözler, gerektiğinde uyarır. Kilise politikada bu yoldan etkindir, islamda ise etkinlik doğrudandır.

Büyük bir konuyu öğrenirken nereden ve nasıl başlayacağınız belirleyicidir. Bunu ilk olarak sosyalizm tarihi konusunda uygulamıştım.

1990 yılların başları, reel sosyalizm tarihe karışmış; bunun nedenlerinin ve tarihinin öğrenilmesi gerekiyor.

Kabaca iki yerden başlayabilirsiniz:

Baştan başlarsınız ve Lenin şöyle yapsaydı başka türlü olurdu, Stalin böyle yapmalıydı, Troçki ise... diye devam edersiniz. Bu yoldan ilerleyemezsiniz, tarihin içinde kaybolup gidirsiniz.

Geçmişin önemli bir veya birkaç olayını değiştirip ardından da "şöyle olsaydı, böyle olurdu" demek yanlıştır. Tarihte bu tür projeksiyonlar yapılmaz. Geçmişteki önemli bir olayı değiştirip diğerlerini aynı bırakmak mümkün değildir. O önemli olay değişince diğerleri de bundan etkilenecektir ve bunun nasıl olacağını bilemezsiniz.

Tarih sondan başa doğru okunur. Bu nedenle de sos-

yalizm sonrasındaki kapitalist toplumların incelenmesinden başlamak gerekir. Bu inceleme size reel sosyalizmin ne olup ne olmadığını da gösterecektir.

Marx da toplumların incelenmesine kapitalizmin o dönemdeki en gelişmiş örneği İngiltere'den başlamamış mıydı? Önceki toplum biçimi feodalizmi buradan hareketle kavramaya çalışmıştı.

Bu yöntem başlangıç olarak doğrudur ama kendi başına eksik kalır. Ardından ilgili dönemin başlangıcından itibaren tarih incelemesi gelmelidir, ama bu sonraki adımdır.

Somutlarsak, sosyalist ülkelerin tarihleri öğrenilmedir ama bu öğrenme sonunda nereye varıldığı konusunda edinilen bilgi temelinde yapılmalıdır. Böylece iç bağlantıları, sistemin işleyiş mekanizmasını ortaya çıkarırsınız.

İslam konusunda da ilk iş bu dinin politik tarihini öğrenmektir. Bu konuda sondan başlayarak epeyce okumuştum. Mesela El Kaida ve İslam Devleti gibi örgütlerin doğuşlarını, gelişmelerini ve ayrışmalarını biliyorum. İslamdaki ayrışmalar ve iç kavgalar sosyalistler arasında olanlardan daha ileridedir. Dışarıdan baktığınızda islamı bütün gibi görebilirsiniz ama gerçeklikle ilgisi yoktur. Bırakın sünni İslam içindeki ayrışmaları, Selefi örgütler arasında bile silahlı çatışma düzeyine varan ayrılıklar vardır (İslam Devleti ile El Kaida çatışması gibi). İslam tarihi sert rekabetin ve sürekli iç çatışmanın tarihidir. Biraz güçlenen bağımsızlığını ilan eder ve eskiden bağlı olduğu merkezle çatışmaya girer. İslam Devleti daha önce El Kaida'nın Irak koluydu, bu ülkede sünni isyanı temelinde hızla güçlendi ve bağımsızlaştı.

Okuduğum kitap islamın büyük bölümünü oluşturan sünni islamın politik tarihini inceliyor. İslamın sömürgeciliğe karşı mücadelesi, Arap milliyetçiliğiyle birleşmesi

gibi önemli başlıklar içeriyor.

Bu kitabın arkasından Arap ülkeleri tarihinin öğrenilmesi gelmelidir.

Türkiye islamı daha farklıdır ama bu temelin öğrenilmesi zorunludur.

İslam ve politikanın birleşmesi ülkelere göre değişik oluyor. Mısır eskiden beri sünni islamın teorik merkezi sayılır ama buradan hareketle bu ülkedeki Müslüman Kardeşler'in politik konuda daha gelişmiş oldukları sonucuna ulaşılamaz. Tersine bu konuda acemiler...

Arap Baharı yıllarında Mısır'da yeni seçimler yapıldığında Müslüman Kardeşler'in başkan adayı kazanmış ve birkaç ay sonra da ordu tarafından darbeye indirilmişti.

Mısır ordusu ekonomik ve toplumsal etkinliği bakımından Türk ordusunun bu konuda en güçlü olduğu yıllardan bile ileri konuma sahiptir. Yeni Başkan Mursi bu derece güçlü konumdaki ordunun ayrıcalıklarını hemen ortadan kaldırmaya yönelince darbeye karşılaştı.

AKP Mursi'yi desteklemişti ama ordunun etkinliğinin geriletilmesi konusunda Müslüman Kardeşler'den daha usta olduğu da görüldü. Mısır'ın sünni islamın dini merkezi olması, politik merkez de olması anlamına gelmiyor. Genelin öğrenilmesinin ardından bu örnekler ayrıca incelenmelidir.

İslamın ilerici derecede politika anlamına geldiğini, doğuşundan beri böyle bir din olduğunu anladığınız oranda, AKP politikasını daha iyi anlarsınız.

5 Şubat 2019

İSMAİL ELÇİOĞLU

Almanya’da Ehlibeyt Dergisi’ni yayınlayan İsmail Elçi-oğlu’nun Türkiye’de hayatını kaybettiğini öğrendim. Yaklaşık bir yıl kadar adı geçen derginin dizgisi ve sayfa düzenini yaptığım için bir dönem kendisiyle yakın ilişkim oldu.

Alevi değilim, Sünni de değilim; herhangi bir inanç sistemine dahil değilim.

Elçioğlu’nun Almanya’daki Alevi örgütlenmesinde oynadığı rolü de ancak dizgilerini yaptığım dergi yazılarına yansıdığı kadarıyla biliyorum.

Son derece çalışkan bir insandı, ben de çalışkan insanı severim.

Sürekli konuşan, eleştiriler yapan ama konuştuqlarını yapmak için kıpırdamayan insandan bir şey olmaz. Hangi görüşe sahip olursa olsun, bir şey olmaz.

Kavgacı bir kalemi vardı. Dergideki bazı yazılarında kimlere çatıyordu, bilmiyorum ama aynı inanç çerçevesindeki insanlar olduğu anlaşılıyordu.

Anlayabildiğim kadarıyla derginin bütün masrafını kendisi karşılıyordu. Yazın dergisi nedeniyle dergi satışından gelir elde edilmesinin ne kadar zor olduğunu biliyordum. Elçioğlu’nun dergiyi dağıtacak genişlikte çevresi de yok gibi görünüyordu.

Birkaç kere bana, derginin masraflarının kendisini zorladığını ama yaptığım iş karşılığında aldığım paranın da hakkım olduğunu söylemiş, “Sen de bizim terminolojiyi iyi öğrendin bu arada” diye eklemişti.

O kadar sayfanın dizgisini ve sayfa düzenlemesini yapmak da doğrusu beni hayli uğraştırıyordu.

Daha sonra ilişkimiz kesildi, derginin bir süre daha yayınlandığını duydum ama ayrıntısını bilmiyorum.

Tembel insanlara kızardı.

Bir gün yine yazıları almak için evine gitmiştim. Telefonla konuşuyordu. Adamın birisi sabah erken gelip bir şeyler yapacakmış, gelmemiş, ona çatıyordu.

Konuştuklarını daha sonra anlatacaktı:

“Adam gelecekti, gelmedi. Uyanamamış... Bir de numara çekiyor, ‘Hz. Hüseyin rüyama girdi, kalkamadım’ diye...”

Öğrendiğim kadarıyla son yıllarında kendisiyle ilgilenen olmamış, kahırlıymış.

Bu kültürel bir sorundur ve Aleviler arasındaki hangi anlayıştan olursa olsun insanların tarihlerini temsil eden kişilere daha fazla sahip çıkmaları beklenirdi. Elçioğlu Alevi örgütlenmesinde yıllarca uğraşmış, kendi çabasıyla bir dergi yayınlamış; bunların kayıt altına alınması gerekirdi.

Umarım oğlu vasıtasıyla derginin bütün sayıları bulunur ve merkezi bir arşive kaldırılır diyeceğim ama böyle bir arşiv var mıdır, bilmiyorum.

Eksikleri fazlasıyla bulunmakla birlikte birbirlerinin değerini bilmekte sosyalistler karşılaştırılmayacak kadar iyiler. Geçmişlerini fazla andıkları, ondan biraz kopmaları gerektiği bile söylenebilir.

Görüşleri doğrultusunda büyük çaba harcamış İsmail Elçioğlu'nun şimdi ve önümüzdeki yıllarda anılması gerekir ama böyle olacağını sanmıyorum doğrusu...

8.4.2018